

ORGANIZAȚIA INTERNAȚIONALĂ PENTRU MIGRAȚIE

STUDIU

**ACTE INTERNAȚIONALE, NAȚIONALE
ȘI BUNE PRACTICI ÎN DOMENIUL
DETENȚIEI MIGRANȚILOR ILEGALI**

Igor DOLEA

Expert legal

Doctor în drept

Chișinău – 2008

Opiniile exprimate în publicație aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctele de vedere ale Delegației Comisiei Europene în Republica Moldova, Ministerului Afacerilor Externe din Finlanda, și Organizației Internaționale pentru Migrație.

OIM este fidelă principiului că migrația legală ce respectă demnitatea umană aduce beneficii migranților și societății. În calitate de organizație inter-guvernamentală, OIM colaborează cu partenerii săi pe plan mondial după cum urmează: asistă la satisfacerea provocărilor operaționale ale migrației; promovează înțelegerea integrală a problemelor ce țin de migrație; încurajează dezvoltarea economică și socială prin intermediul migrației; activează întru respectarea reală a demnității umane și a bunăstării migranților.

Publicația a fost realizată cu asistența Delegației Comisiei Europene în Republica Moldova și Ministerului Afacerilor Externe din Finlanda.

Editor: Organizația Internațională pentru Migrație Misiunea în Moldova
Str. Ciuflea, 36/1
Chișinău
Republica Moldova
Tel.: (+ 373 22) 23 29 40
Fax.: (+ 373 22) 23 28 62
E-mail: iomchisinau@iom.int
Pagina Web: <http://www.iom.md>

© 2008 Organizația Internațională pentru Migrație (OIM)

Toate drepturile sunt rezervate. Nici o parte a prezentei publicații nu poate fi reprodusă, păstrată pe un sistem de căutare a informației sau transmisă sub orice formă prin intermediul a careva mijloace electronice, mecanice, fotocopiere, înregistrare sau altfel fără permisiunea scrisă prealabilă a editorului.

Cuprins

Introducere	6
I. Considerente generale privind statutul migranților ilegali	8
a) Aspecte preliminare.....	8
b) Responsabilitatea migranților ilegali.Legislația națională.....	10
b.1. Drept material.....	10
b.2. Procedura.....	10
b.3. Norme internaționale ce țin de detenția migranților.....	11
c) Libertatea de mișcare.....	12
d) Drept comparat privind responsabilitatea migranților ilegali.....	13
II. Drepturile migranților deținuți	16
a) Introducere.....	16
a.1. Drept național. Aspecte generale.....	16
a.2. Drept internațional.....	16
b) Libertatea conștiinței.....	17
b.1. Legislația națională.....	17
b.2. Bune practici	17
c) Dreptul la informare privind drepturile sale.....	18
c.1. Legislația națională	18
c.2. Bune practici.....	18
d) Dreptul la asistență juridică, asistență socială.....	19
d.1. Drept național.....	19
d.2. Drept internațional.....	19
d.3. Bune practici.....	19
e) Dreptul la servicii consulare.....	20
e.1. Legislația națională.....	20
f) Interzicerea torturii.....	20
f.1. Drept internațional.....	20
g) Dreptul de a cere azil.....	21
g.1. Legislația națională.....	21
g.2. Norme internaționale.....	22
h) Dreptul la întoarcere voluntară și întoarcere silită.....	22
h.1. Legislația națională.....	22
h.2. Aspecte internaționale.....	25
i) Asistența din partea ONG, monitorizarea și transparența	27
i.1. Standarde internaționale.....	27
III. Regimul detenției	28
a) Aspecte generale	29
a.1. Bune practici.....	29
b) Felurile regimului.....	29
b.1. Legislația națională.....	29
b.2. Bune practici	31
c) Percheziția corporală.....	31

c.1. Legislația națională.....	31
c.2. Bune practici.....	32
d) Detenția femeilor.....	32
d.1. Legislația națională.....	32
d.2. Standarde internaționale.....	33
e) Detenția minorilor și altor categorii de persoane.....	33
e.1. Legislația națională.....	33
e.2. Standarde internaționale.....	34
f) Măsuri de siguranță și securitate.....	35
f.1. Legislația națională.....	35
f.2. Bune practici.....	36
IV. Condiții de detenție.....	40
a) Igiena personală.....	40
a.1. Legislația națională.....	40
a.2. Aspecte internaționale.....	41
a.3. Bune practici.....	43
b) Alimentarea.....	43
b.1. Legislația națională.....	43
b.2. Bune practici.....	45
V. Asistența medicală.....	47
a) Aspecte generale.....	47
a.1. Standarde internaționale.....	48
a.2. Bune practici.....	54
b) Personalul medical.....	56
b.1. Legislația națională.....	56
b.2. Standarde internaționale.....	56
b.3. Bune practici.....	59
VI. Victimele traficului de ființe umane.....	61
a) Standarde de identificare a victimelor traficului.....	61
a.1. Drept național.....	62
b) Dreptul victimelor la asistență.....	62
b.1. Drept național.....	63
b.2. Protecția și asistența victimelor traficului în Republica Moldova	66
c) Repatrierea.....	67
VII. Proprietatea migrantilor.....	68
a) Lucrurile personale	68
a.1. Legislația națională.....	68
a.2. Bune practici.....	68
a.3. Legislația națională.....	68
VIII. Comunicarea migrantilor.....	71
a) Vizitarea migrantilor.....	71
a.1. Legislația națională	71
a.2. Bune practici.....	73
b) Utilizarea aparatelor de telefon, corespondența.....	73
b.1. Legislația națională.....	73
b.2. Standarde internaționale.....	75
c) Convorbirile telefonice.....	77
c.1. Standarde internaționale.....	78
d) Corespondența (scrisori, faxuri, și pachete).....	78
d.1. Bune practici.....	79

IX. Controlul judiciar asupra detenției	80
a) Prevederi generale.....	80
a.1. Standarde internaționale.....	82
b) Recursul împotriva hotărârilor de aplicare a detenției.....	82
c) Plângeri.....	84
d) Petiții și reclamații.....	85
d.1. Standarde internaționale.....	85
X. Circumstanțe speciale	86
a) Greva foamei.....	86
a.1. Legislația națională.....	86
a.2. Standarde internaționale.....	86
b) Izbucnirea bolilor.....	87
b.1. Legislația națională.....	87
c) Riscul evadării.....	88
c.1. Legislația națională.....	88
c.2. Bune practici.....	89
d) Incendii.....	89
e) Alte circumstanțe. Nașterea.....	89
f) Decesul.....	89
XI. Aspecte generale privind alternativele la detenție	90
Concluzii	93
Recomandări	94
Literatura	96
Anexa 1	98
Anexa 2	98

Introducere

În contextul eforturilor depuse de autoritățile moldovenești privind realizarea obiectivelor de inițiere a procesului de aderarea la Uniunea Europeană, problema asigurării drepturilor migranților constituie un obiectiv primordial. Deși în Republica Moldova a derulat procesul de aliniere al cadrului normativ național la standardele europene acest proces, fiind deosebit de complex, este de durată. Sunt necesare reforme atât a cadrului legislativ, cât și instituțional, instruirea personalului și asigurarea tehnico-materială a diverselor activități.

În condițiile vecinătății cu Uniunea Europeană, Republica Moldova se ciocnește de anumite probleme ce țin de asigurarea drepturilor migranților, stipulate de către standardele internaționale. Ținând cont de faptul că migranții reprezintă diferite culturi, religii, etnii etc., sunt necesare măsuri serioase în formarea personalului, asigurarea dreptului la informare, siguranța și umanitatea în relația cu ei. De remarcă, că o bună parte a migranților nu dispun de drepturi legale de a se afla în țară și urmează a fi repatriați. Acest proces se desfășoară în conformitate cu legislația națională care trebuie să se conformeze instrumentelor internaționale.

Trebuie să remarcăm că legislația națională este ambiguă în reglementarea raporturilor ce țin de detenția migranților. În Republica Moldova migrațiunea ilegală se consideră o contravenție în cazul când sunt prezente elementele constitutive ale unei infracțiuni. Actualul Cod cu privire la contravențiile administrative este depășit, fiind adoptat încă în 1985. În Cod nu există norme care ar asigura un proces echitabil. Potrivit Codului procurorul poate reține contravenientul pe termen de până la zece zile în moment ce pentru o infracțiune persoana nu poate fi reținută mai mult de 72 ore. Potrivit normelor contravenționale nu există un mecanism bine determinat privind controlul judiciar al procedurii contravenționale și asigurarea dreptului la apărare, inclusiv din oficiu. Normele în vigoare nu prevăd suficiente alternative la detenție în domeniul contravențional. De asemenea, nu există norme speciale referitor la migranții ilegali, în acest sens fiind aplicate normele ce țin de detenție în penitenciar. De remarcă, că normele naționale sunt ambigue și în ce privește asigurarea securității migranților, igiena, asistența medicală etc. Rămâne nedefinită clar și procedura de transmitere în custodie a migranților ilegali. În acest aspect studiul se bazează pe analiza generală a legislației ce ține de detenție luând ca bază faptul că aceste norme se referă și la migranții ilegali.

În aspectul asigurării drepturilor migranților ilegali o atenție deosebită necesită crearea unor centre de plasament. Tratatamentul migranților în aceste centre trebuie să evite atmosfera și mediul de încarcerare. Persoanelor trebuie să li se respecte demnitatea umană, luând în considerație și faptul că ei se află într-o situație dificilă pe teritoriul unei țări străine, necunoscând limba și cultura acesteia.

Migranții necesită pe lângă toate și tratament medical cuvenit, luând în considerație și faptul că, de regulă, în țara din care au venit ei nu au primit un asemenea tratament sau diagnosticare. Mai mult ca atât, pe parcursul tranzitului migranții deseori se ciocnesc de condiții aspre și periculoase riscând de a se contamina de boli și răni. Pe lângă acestea se cere de remarcat și lipsa unei nutriții corespunzătoare pe parcursul tranzitului. În acest aspect elaborarea unor standarde naționale în contextul celor internaționale de tratament uman al migranților se identifică ca o problemă stringentă.

Studiul a vizat investigarea din perspectiva dreptului comparat și a practicilor internaționale privind detenția migranților ilegali în Republica Moldova. Accentul a fost pus pe analiza actelor normative naționale sub aspectul corespunderii acestora standardelor internaționale în domeniul detenției migranților. Pe parcursul cercetării au fost interviewate persoane implicate în gestionarea domeniului de soluționare a problemelor migranților.

Capitolul I

CONSIDERENTE GENERALE PRIVIND STATUTUL MIGRANȚILOR ILEGALI

a) Aspecte preliminare

Problema migrației ilegale și în legătură cu aceasta a detenției migranților este posibil de cercetat în contextul analizei mai multor instituții ce țin de cetățenie, migrațiune, refugiași etc. Pornind de la faptul că Republica Moldova este parte la mai multe tratate internaționale acestea au prioritate asupra normelor naționale în domeniul cetățeniei.

Potrivit Legii cu privire la Cetățenie, cetățenia Republicii Moldova se dobândește prin mai multe modalități: naștere, recunoaștere, înfiere, redobândire, naturalizare, cât și în temeiul acordurilor internaționale la care Republica Moldova este parte.¹ Copilul apatrid dobândește automat cetățenia Republicii Moldova prin înfiere dacă înfietorii (înfietorul) sînt cetățeni ai Republicii Moldova. Copilul cetățean străin înfiat de ambii soți sau unul fiind cetățean al Republicii Moldova, iar celălalt cetățean străin sau apatrid poate deveni cetățean al Republicii Moldova dacă renunță la cetățenia statului străin, cu excepția cazurilor prevăzute de acordurile internaționale la care Republica Moldova este parte. Copilul apatrid care se află sub tutela soților unul dintre care este cetățean al Republicii Moldova, iar celălalt apatrid devine automat cetățean al Republicii Moldova.²

- a) deși nu s-a născut pe acest teritoriu, domiciliază legal și obișnuit aici cel puțin în ultimii 10 ani sau este căsătorită cu un cetățean al Republicii Moldova de cel puțin 3 ani, sau domiciliază legal și obișnuit nu mai puțin de 3 ani la părinți sau copii (inclusiv înfietori și înfiați) cetățeni ai Republicii Moldova; *sau*

- b) domiciliază legal și obișnuit pe teritoriul Republicii Moldova timp de 5 ani înaintea împlinirii vârstei de 18 ani; *sau*
- c) este apatrid sau recunoscută ca fiind refugiată, conform prevederilor legii naționale, și domiciliază legal și obișnuit pe teritoriul Republicii Moldova nu mai puțin de 8 ani; *precum și*
- d) cunoaște și respectă prevederile Constituției; *și*
- e) cunoaște limba de stat în măsură suficientă pentru a se integra în viața socială; *și*
- f) are surse legale de existență; *și*
- g) pierde sau renunță la cetățenia unui alt stat, dacă o are, cu excepția cazurilor când pierderea sau renunțarea nu este posibilă sau nu poate fi rezonabil cerută.³

Ieșirea și intrarea din țară este reglementată de Legea cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova care stabilește că cetățenii străini pot ieși și intra în Republica Moldova în baza actelor de identitate naționale în vigoare și a actelor prin care se acordă dreptul de ieșire și intrare în Republica Moldova.⁴

Dreptul de a invita în Republica Moldova persoane particulare din străinătate îl au, de la vârsta de 18 ani, cetățenii Republicii Moldova cetățenii străini și apatrizii domiciliați pe teritoriul ei. Temei pentru eliberarea invitației îl constituie cererea persoanelor fizice sau juridice ori a reprezentanților lor legali.⁵

Cetățeanului străin sau apatridului i se poate refuza elibera invitației sau a permisului de ședere în cazul în care;

³ Art. 17, Legea Cetățeniei.

⁴ Art. 1, alin. (2), Legea cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova.

⁵ Art. 5, Legea cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova.

¹ Art. 10, Legea Cetățeniei.

² Art. 13, Legea Cetățeniei.

- a) prezintă pericol pentru siguranța națională, ordinea, sănătatea și morala publică;
- b) a comis infracțiuni contra păcii, infracțiuni grave de altă natură, inclusiv militare, sau crime contra umanității, dacă aceste acțiuni au fost definite în actele internaționale;
- c) în timpul șederii anterioare în Republica Moldova a încălcat legislația în vigoare;
- d) a comunicat cu premeditate informații false despre sine.⁶

Cetățenii străini se află în Republica Moldova în baza actelor de identitate naționale în vigoare, a permiselor de ședere, eliberate de organele competente, și sînt obligați să iasă din republică la expirarea termenului de ședere stabilit.⁷

În conformitate cu Legea cu privire la migrațiune (nr. 1518-XV din 06.12.2002 art. 13), cetățenii străini și apatrizii pot imigra în Republica Moldova în conformitate cu actele naționale și tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte. Statutul de imigrant se acordă cetățeanului străin sau apatridului din momentul obținerii adeverinței de imigrant (art. 26). Adeverința de imigrant se eliberează persoanei sosite în țară pe un termen de peste 30 zile (art. 24, alin. (2)).

Adeverințele de imigrant și autorizațiile de încadrare în muncă sînt valabile în limitele termenului indicat în ele și cu condiția ca toate înscrierile să fie făcute lizibil și fără corectări.⁸

Înscrierea cetățenilor sosiți cu traiul din afara hotarelor republicii, cu excepția persoanelor indicate în subpunctele "a" și "b" o înfăptuiește Ministerul Afacerilor interne al Republicii Moldova numai în cazul în care acești cetățeni dispun de adeverință de imigrant.⁹

Pentru aflarea temporară în Moldova pe o durată de până la o lună nu se eliberează autorizație de reședință. Se interzice încheierea oricăror contracte de muncă cu persoanele ce nu dispun de autorizație de reședință. Acestora nu li se eliberează autorizații pentru activitate de liberi întreprinzători.¹⁰

Nu se eliberează autorizație de reședință în Republica Moldova imigranților care au săvârșit crime, celor considerați în modul stabilit de lege alcoolici și narcomani, bolnavi de boli psihice, boli cronice contagioase și parazitare, bolnavilor de SIDA, precum și persoanelor care, drept urmare a

stării lor fizice, nu se pot întreține și îngriji (în cazul lipsei tutelei în Moldova). De asemenea ni se eliberează autorizație de reședință persoanelor eliberate din locurile de detențiune, care până la săvârșirea crimei erau stabilite cu traiul în afara hotarelor republicii cu excepția cetățenilor străini și apatrizilor, care sînt căsătoriți cu cetățeni ai Republicii Moldova și au copii comuni.¹¹

Normele naționale stabilesc modalitatea de suspendare sau anulare a valabilității adeverinței de imigrant în cazurile:

- când imigrantul a prezentat date false;
- când contractul de muncă, încheiat cu imigrantul, este suspendat înainte de termen;
- când și-a terminat studiile sau a fost eliminat din instituțiile de învățămînt;
- când imigrantul pleacă înainte de termen de pe teritoriul administrat de organul local care i-a eliberat autorizația.¹² În cazul expirării termenului de valabilitate a adeverinței de imigrant, persoana trebuie să părăsească teritoriul în timp de 72 ore.

În caz de boală sau alte motive întemeiate se admite temporarea plecării imigrantului din Moldova.

Legislația internă prevede răspunderea contravențională în cazul neexecutării prescripției de a părăsi Republica Moldova.

Persoana față de care se aplică prescripția de a părăsi republica are dreptul în termen de 10 zile s-o conteste pe cale judiciară.¹³

În scopul asigurării aplicării univoce a prevederilor Legii cu privire la migrațiune, Guvernul a adoptat prin Hotărârea nr. 33 din 22.01.2004 Regulamentul privind eliberarea de invitații cetățenilor străini și apatrizilor. Potrivit Regulamentului invitația este documentul care confirmă dreptul de a obține la misiunile diplomatice și consulare ale Republicii Moldova și oficiile consulare de la frontiera de stat vize de intrare-ieșire în/din Republica Moldova.

Invitația este document de strictă evidență, unic pe întreg teritoriul Republicii Moldova și este valabil în limita termenului indicat în el, înscrierile fiind lizibile și fără corectări. Invitația se semnează de persoanele responsabile, desemnate prin ordinul Directorului General al Departamentului Migrațiune, și se autentifică prin aplicarea ștampilei Departamentului Migrațiune cu Stema de Stat a Republicii Moldova.

⁶ Art. 3, Legea cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova.

⁷ Art. 11, Legea cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova.

⁸ Art. 6, Hotărârea nr. 282.

⁹ Art. 7, Hotărârea nr. 282.

¹⁰ Art. 21, Hotărârea nr. 282.

¹¹ Art. 22, Hotărârea nr. 282.

¹² Art. 23, Hotărârea nr. 282.

¹³ Art. 24, Hotărârea nr. 282.

b) Responsabilitatea migranților ilegali. Legislația națională

b.1. Drept material

Codul cu privire la contravențiile administrative stabilește responsabilitatea migranților ilegali în cazul încălcării regulilor de trecere a frontierei. Art. 191 CCA prevede răspundere penală pentru trecerea frontierei de stat prin punctele de trecere fără pașaportul stabilit sau fără autorizație din partea autorităților respective.¹⁴

De asemenea este prevăzută răspundere pentru încălcarea de către cetățeni străini sau apatrizi a regulilor de ședere în Republica Moldova.

Domicilierea fără acte de identitate sau cu acte al căror termen de valabilitate a expirat, aflarea pe teritoriul Republicii Moldova cu o viză de intrare cu termen expirat sau cu depășirea termenului de ședere de trei luni în cazul în care viza nu este necesară - atrag după sine aplicarea unei amenzi în mărime de la treizeci la cincizeci de unități convenționale.

Migranții pot fi trași la răspundere și în cazul eschivării de la ieșirea din Republica Moldova după expirarea termenului de ședere stabilit ori de la examenul medical pentru depistarea virusului imuno-deficitar (HIV) sau declararea unor date false în scopul obținerii vizei de intrare, a permisului de ședere sau a buletinului de identitate pentru apatrizi.¹⁵

Răspunderea contravențională este prevăzută și pentru încălcarea de către persoanele cu funcții de răspundere a regulilor stabilite de înregistrare a actelor de identitate, de întocmire a actelor cetățenilor străini sau apatrizilor pentru dreptul de ședere sau de tranzitare a teritoriului Republicii Moldova,¹⁶ pentru neluarea de către persoanele cu funcții de răspundere a măsurilor de asigurare a modului stabilit de înregistrare a actelor de identitate ale cetățenilor străini sau ale apatrizilor,¹⁷ cât și pentru încadrarea în câmpul muncii a cetățenilor străini sau apatrizilor, aflați provizoriu în Republica Moldova, fără autorizație de încadrare în câmpul muncii eliberată în modul stabilit de legislația în vigoare, - atrage aplicarea unei amenzi persoanelor cu funcții de răspundere de la două sute la două sute cincizeci de unități convenționale pentru fiecare angajat ilegal. Desfășurarea activității de muncă de către cetățenii străini sau apatrizi, aflați provizoriu în Republica Moldova, fără autorizație de încadrare în câmpul muncii eliberată în modul stabilit de legislația în vigoare.¹⁸

Răspunderea contravențională survine și pentru obținerea autorizației de încadrare în câmpul muncii la cererea persoanei cu funcție de răspundere, emisă pe numele cetățeanului străin sau apatrizului, aflat provizoriu în Republica Moldova, fără antrenarea acestuia în activitatea de muncă pe teritoriul Republicii Moldova.¹⁹

Răspunderea contravențională survine și pentru încălcarea regulilor regimului frontierei de stat, regimului punctelor de trecere a frontierei de stat.²⁰

b.2. Procedura

Legea contravențională stabilește procedură de reținere a persoanei și examinare a cauzei contravenționale. Potrivit art. 247 al Codului cu privire la contravențiile administrative cu privire la reținerea administrativă se întocmește un proces-verbal, în care se arată: data și locul întocmirii lui, funcția, numele de familie, prenumele și numele după tată ale persoanei, care a întocmit procesul-verbal; datele referitoare la persoana reținută, timpul și motivele reținerii. Procesul-verbal este semnat de persoana cu funcții de răspundere, care l-a întocmit, și de persoana reținută. În cazul, când persoana reținută refuză să semneze procesul-verbal, în el se face mențiunea despre aceasta.

La rugămintea persoanei, reținute pentru comiterea unei contravenții administrative, locul aflării ei se aduce la cunoștința rudelor ei, administrației de la locul de lucru sau de învățatură. Privitor la reținerea unui minor înștiințarea părinților lui sau a persoanelor care îi înlocuiesc, este obligatorie.

Reținerea persoanei care a comis o contravenție administrativă poate fi efectuată numai de către organele (persoanele cu funcții de răspundere) împuternicite pentru aceasta:

- 1) de către organele afacerilor interne - în toate cazurile când se constată o încălcare a legislației cu privire la contravențiile administrative;
- 2) de către trupele de grăniceri - în cazurile încălcării regimului de frontieră sau a regimului punctelor de trecere a frontierei de stat;
- 3) de către persoanele cu funcții de răspundere ale ministerelor, departamentelor, inspectoratelor și instituțiilor de stat în limitele împuternicirilor lor.

Reținerea se efectuează de către persoanele cu funcții de răspundere indicate în alineatul întâi al prezentului articol dacă întocmirea procesului-verbal cu privire la contravențiile administrative este obligatorie, iar toate măsurile de influență în scopul

¹⁴ Art. 191, CCA.

¹⁵ Art. 191/1, CCA.

¹⁶ Art. 192, alin. (1), CCA

¹⁷ Art. 192, alin. (2), CCA.

¹⁸ Art. 192, alin. (1), CCA.

¹⁹ Art. 192/1, alin. (2), CCA.

²⁰ Art. 192/2, CCA.

stabilirii identității contravenientului și întocmirii procesului-verbal au fost epuizate.²¹

Reținerea persoanei, care a comis o contravenție administrativă poate dura nu mai mult de trei ore. În cazurile excepționale, în legătură cu o necesitate deosebită pot fi stabilite prin acte legislative ale Republicii Moldova alte termene.

Persoanele, care au încălcat regulile de ședere a cetățenilor străini și a apatrizilor în Republica Moldova, regimul de frontieră sau regimul din punctele de trecere a graniței de stat a Republicii Moldova, pot fi reținute pe un termen de până la trei ore pentru întocmirea procesului-verbal, iar în cazuri de necesitate pentru stabilirea identității și clarificarea circumstanțelor contravenției - până la trei zile, comunicându-se aceasta în scris procurorului în decurs de douăzeci și patru de ore din momentul reținerii sau în termenul **de până la zece zile** cu sancțiunea procurorului, dacă contravenienții n-au documente ce atestă identitatea lor.²²

Controlul corporal și controlul obiectelor poate fi efectuat de persoanele cu funcții de răspundere ale organelor împuternicite să efectueze reținerea.

Controlul corporal poate fi efectuat de către persoana, împuternicită pentru aceasta, de același sex cu cel supus controlului și în prezența a doi martori asistenți de același sex.²³ Considerăm că această procedură de facto este o percheziție.

Despre controlul corporal și controlul obiectelor se întocmește un proces-verbal sau se face mențiunea corespunzătoare în procesul-verbal cu privire la contravenția administrativă ori în procesul-verbal cu privire la reținerea administrativă.²⁴

Obiectele și documentele, care sînt un instrument sau obiectiv direct al contravenției, care au fost descoperite în momentul reținerii, controlului corporal sau controlului obiectelor sînt ridicate. Obiectele și documentele ridicate se păstrează până la examinarea cazului cu privire la contravenția administrativă.²⁵

Decizia cu privire la aplicarea sancțiunii administrative este obligatoare pentru a fi executată de către organele, întreprinderile, instituțiile, organizațiile de stat și obștești, de către persoanele cu funcții de răspundere și de către cetățeni²⁶ și urmează a fi executată din momentul pronunțării.²⁷

În practică sancțiunile alicate migranților ilegali sunt de regulă în formă de arest.

Decizia de arest administrativ se aduce la îndeplinire imediat după pronunțarea ei. Termenul de reținere administrativă se include în termenul arestului administrativ.²⁸ Persoanele supuse arestului administrativ sînt ținute sub arest în locurile, stabilite de organele afacerilor interne,²⁹ iar executarea arestului administrativ se efectuează potrivit regulilor stabilite de legislația Republicii Moldova.³⁰

b.3. Norme internaționale ce țin de detenția migranților

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a luat în considerație intenționat Articolul 31 al Convenției din 1951 în decizia sa din *Amuur v. France*, când a considerat problema generală de detenție. Curtea Europeană a Drepturilor Omului este conștientă de dificultățile cuprinse în primirea căutătorilor de azil la cele mai mari aeroporturi din Europa precum și în procesarea cererilor lor... Statele Contractante au dreptul suveran, de netăgăduit de a verifica "intrarea și șederea străinilor pe teritoriul lor". Curtea a accentuat, cu toate acestea, că acest drept trebuie exercitat în conformitate cu stipulările Convenției Europene, inclusiv a Articolului 5. Reținerea străinilor în zona internațională întradevăr implică o restricție asupra libertății, o libertate care nu este comparabilă sub nici o formă cu cea obținută în centrele de detenție sau de către străinii ce urmează să fie deportați.

O astfel de privare de libertate, însoțită de garanții corespunzătoare pentru persoanele vizate, este acceptabilă doar cu scopul de a da posibilitate Statelor să prevină imigrarea ilegală conform obligațiilor lor internaționale, în special conform Convenției din 1951 de la Geneva referitoare la Statutul Refugiaților și Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Statele justifică îngrijorarea pentru prevenirea tentativelor de a se abate de la restricțiile imigrației care nu trebuie să priveze solicitantii de azil de protecția oferită de aceste convenții.

Un astfel de punct de vedere nu trebuie prelungit excesiv, de altfel va apărea riscul ca el să devie o simplă restricție asupra libertății - inevitabilă în ceea ce privește organizarea detaliilor practice a repatrierii străinului sau, în statul unde el a solicitat azil, în timp ce cererea sa pentru permisiunea de a intra pe teritoriu cu acel scop este examinată - într-o privare de libertate. În această ordine de idei, faptul că această măsură este aplicată nu pentru acei ce au comis delicte penale, dar pentru străinii care deseori le este frică pentru viețile lor au fugit din statul lor de origine.

²¹ Art. 248, CCA.

²² Art. 249, alin. (1), CCA.

²³ Art. 250, alin. (1), CCA.

²⁴ Art. 250, alin. (3), CCA.

²⁵ Art. 251, alin. (1), CCA.

²⁶ Art. 284, CCA.

²⁷ Art. 285, alin. (7), CCA.

²⁸ Art. 310, CCA.

²⁹ Art. 311, alin. (1), CCA.

³⁰ Art. 311, alin. (5), CCA.

Cu toate că forța circumstanțelor pentru a lua o decizie de ordonare a unei rețineri trebuie necesar să fie făcută de autoritățile poliției, prelungirea ei necesită revizuirea urgentă de către Curți a tradiționalelor garanții ale libertăților personale. Mai presus de toate, o astfel de privare de libertate nu trebuie să priveze solicitantul de azil de dreptul de a avea acces la procedurile pentru determinarea statutului de refugiat. Cu scopul de a stabili dacă privarea de libertate s-a supus principiului compatibilității cu legislația națională, deci îi revine Curții să evalueze nu numai legislația în vigoare pentru domeniul considerat, dar și calitatea altor reguli legale aplicabile persoanelor vizate.

*Calitatea, în acest sens, implică faptul că, o legislație națională când autorizează privarea de libertate – în special în privința unui solicitant de azil străin – ea trebuie să fie suficient de accesibilă și precisă, cu scopul de a evita toate riscurile arbitrării.*³¹

S-a menționat că ”procedurile juste și operative” pentru determinarea statutului de refugiat constituie o protecție importantă împotriva detenției prelungite; și că ”măsurile de detenție în ceea ce privește refugiații și solicitanții de azil trebuie să fie supuse unei revizuiri judecătorești sau administrative”. Legătura dintre privarea de libertate și un scop și obiect identificabil (și legal) de asemenea încearcă să mențină practica conform legislației.³²

În decizia sa în *A. v. Australia* în 1997, Comitetul Drepturilor Omului a elaborat unele elemente considerate esențiale pentru evitarea detenției arbitrare.³³ În particular detenția nu trebuie să continue mai mult de perioada pentru care ea poate fi obiectiv justificată. Comitetul a observat că faptul *intrării ilegale* poate indica necesitatea unei anchetări și aici pot exista și alți factori particulari a persoanelor, cum ar fi *probabilitatea unei eschivări și lipsa de cooperare*, care pot justifica detenția pentru o anumită perioadă. Fără asemenea factori, detenția poate fi considerată arbitrară, chiar dacă intrarea a fost ilegală.³⁴

³¹ *Amuur v. Franța*.

³² Amnesty Internațional, ”Statele Unite ale Americii: Pierduți în Labirint: Detenția Solicitanților de Azil”, Raport, AMR51/51/99, Sept. 1999; acest raport identifică numeroase domenii problematice în legislația și practica curentă a SU, inclusiv aplicarea inconsistentă, eșecul de a face distincție între solicitanții de azil și alți migranți, precum și condițiile necorespunzătoare de detenție.

³³ Human Rights Watch/Africa, ‘Drepturile Umane ale Migranților Nedocumentați, Solicitanților de Azil și Refugiaților în Africa de Sud’, Submission to the Green Paper Task Group, 11 Aprilie 1997, pp. 6–8; asupra presiunilor migratorii, problemelor și răspunsurilor, vezi ‘Raportul de către Mr Glele-Ahanhango, Raportor Special al Formelor Contemporane de Rasism, Discriminarea Rasială, Xenofobia și Intoleranța, NU doc. E/CN.4/1999/15/Add.1, 27 Ian. 1999.

³⁴ *A. v. Australia*, mai sus n. 104, alin. 9.4 (importanță acordată).

Comitetul de asemenea a pus accent pe importanța unei revizuirii efective și nu a unei simple și aceasta: stipulând că curtea trebuie să posede puterea de a ordona eliberarea “dacă detenția nu a fost legală.”

c) Libertatea de mișcare

În cea mai mare parte legislația internațională ce tine de dea de miscare se refera la refugiatii. In acest aspect consideram util de a face o analiza succinta a unor standarde.

În aspect internațional privind refugiații ca o categorie de migranți s-a arătat că scopul restricțiilor asupra libertății de mișcare pot să se deosebească, în dependență de faptul dacă Statele înfruntă un aflux în masă sau au de-a face cu solicitanți de azil în sisteme individuale de azil. Restricții asupra mișcărilor nu trebuie să fie impuse arbitrar sau ilegal, dar trebuie să fie necesare și să fie aplicate pe o bază individuală în temeiurile prevăzute de lege și în conformitate cu legislația internațională a drepturilor omului.

Detenția refugiaților și a solicitanților de azil constituie o măsură excepțională; astfel ea trebuie aplicată pe o bază individuală, când a fost determinată de către autoritatea corespunzătoare să fie necesară în lumina circumstanțelor cazului, pe baza criteriilor stabilite de lege și conform legislației refugiatului internațional și a drepturilor omului.

Intrarea cu scopul de a căuta refugiu și protecție nu trebuie considerată o acțiune ilegală; refugiații nu trebuie penalizați doar din motivul unei astfel de intrări sau pentru că ei necesită protecție sau refugiu, ei rămân ilegal într-un stat.

Există o diferență calitativă între detenție și alte restricții asupra libertății de mișcare, chiar acestea fiind o problemă de grad și intensitate și multe state au reușit să dirijeze sistemele de azil și programele lor de imigrare fără a recurge la restricție fizică.

Balanța de interese necesită că alternativele la detenție să fie întotdeauna examinate în întregime, prin intermediul procedurilor juste, eficiente și operative pentru rezoluția solicitărilor. În unele situații, este de asemenea și responsabilitatea comunității internaționale a Statelor, pentru a contribui la soluționarea problemelor refugiaților, prin îndepărtarea oricăror baze pentru detenția prelungită.

În aditie la aceasta, mecanisme ce includ cerințele de raportare și de reședință, furnizarea unui garant sau a depozitelor de siguranță sau gajurilor, supravegherea comunității sau centre deschise cu cazare asemănătoare căminelor ce deja sunt folosite în multe state, ar trebui să fie mai bine examinate, inclusiv cu implicarea societății civile.

Luând în considerație principiul celor mai bune interese ale copilului, Statele în general nu trebuie să rețină copiii, solicitanți de azil, pentru că aceasta îi afectează atât emoțional cât și din punct de vedere al dezvoltării. Alternativele potrivite detenției cum ar fi cerințele garantului, cazarea supravegheată a grupurilor, sau serviciile de îngrijire extra-familială prin intermediul planurilor de adopție și instituțiile rezidențiale, ar trebui examinate în întregime.

Perioadele inițiale de detenție cu scopul de a determina identitatea refugiaților și a solicitanților de azil precum și cea de a stabili cererea lor pentru azil trebuie să fie minimizezate. În particular, detenția nu trebuie extinsă cu scopul de pedeapsă sau menținută când procedurile pentru determinarea statutului de refugiat sunt amânate.

Regulamentele și standardele legislației internaționale precum și responsabilitatea statului se aplică de asemenea la aeroporturi și în alte zone internaționale sau de tranzit.

d) Drept comparat privind responsabilitatea migranților ilegali

În aspect de drept comparat se cere de menționat că în cea mai mare măsură legislația țărilor europene și SUA acordă o atenție refugiaților și solicitanților de azil ca anumite categorii de migranți.

În **Marea Britanie** Secțiunea 31 Legii de Imigrare și Azil din 1999 prevede: pentru un refugiat ce a comis un delict penal unde este aplicată secțiunea dată (referindu-se printre altele, la decepția de a obține o intrare, ajutorarea intrării ilegale) pentru a demonstra că venind în Marea Britanie direct dintr-un stat unde viața sau libertatea i-au fost amenințate constituie un mijloc de apărare (după cum este prevăzut în Convenția Refugiaților)

Dacă venind dintr-un stat unde viața sau libertatea i-a fost amenințată, refugiatul s-a oprit într-un alt stat în afara Marii Britanii, subsecțiunea (1) se aplică doar dacă el arată că el nu ar fi putut obține protecție conform Convenției Refugiaților în acel alt stat.

Un refugiat care a înaintat o cerere pentru azil nu are dreptul la apărare, stipulată de către subsecțiunea (1) în ce privește orice delict penal comis de către el după ce a înaintat acea cerere.

Legislația **Statelor Unite** stabilește că un refugiat ce îndeplinește cerințele stipulate în Articolul 31(1) al Convenției din 1951 nu trebuie să fie învinuit în ceea ce privește fraudă de document comisă în timpul intrării:

Diminuarea acuzațiilor pentru fraudă de acte comisă de către refugiați în perioada intrării în statul respectiv. Serviciul de Imigrare și Naturalizare nu ar trebui să emită un Preaviz de Intenționare pentru

Amendare pentru actele sau fraudă de documentele comisă de un străin ce urmează să plece direct din statul unde străinul simte o bine întemeiată teamă de persecuție sau de unde este un pericol semnificativ pentru ca străinul să fie întors în statul unde străinul simte o bine întemeiată frică de persecuție, cu condiția ca străinul să se prezinte însuși fără întârziere la ofițerul Serviciului de Imigrare și să demonstreze cauză bună pentru intrarea sau șederea lui sau a ei ilegală.

Legea Refugiaților din **Belgia** 1991 stipulează că refugiații nu trebuie penalizați pentru intrarea lor ilegală. În pofida prevederilor Legii Imigrației, o persoană sau orice membru al familiei sale trebuie considerat să nu fi comis delictul penal al unei intrări ilegale, conform acestei Legi sau ale unor reglementări apărute mai târziu:

- (a) dacă o astfel de persoană înaintează o solicitare de azil în termenii Secțiunii 8, pentru recunoașterea statutului său de refugiat, până când o decizie nu este luată asupra solicitării sale și unde este cazul această persoană a avut dreptul să epuizeze dreptul ei la recurs în condițiile acestei secțiuni, sau
- (b) dacă această persoană a devenit un refugiat recunoscut.

Legislația finlandeză ia în considerație motivele faptuitorului și condițiile ce afectează securitatea persoanei în statul său de origine sau în statul de reședință obișnuită până când se determină dacă intrarea organizată ilegal ar trebui să fie penalizată. Legea Străinilor din 1991 prevede:

Oricine are intenția de obține beneficiu financiar pentru el însuși sau pentru altcineva:

- (1) aduce sau încearcă să aducă un străin în Finlanda, conștient de faptul că așa-zisul străin nu posedă pașaport, viză sau permisul necesar de reședință pentru intrare,
- (2) aranjează sau furnizează transport pentru străinul din subalineatul de mai sus pentru Finlanda sau
- (3) răscumpără unei persoane un pașaport fals sau contrafăcut, viza sau permis de ședere împreună cu intrarea, trebuie amendat sau condamnat la maximum doi ani închisoare pentru aranjarea unei intrări ilegale. O acuzație pentru aranjarea unei intrări ilegale sau o pedeapsă trebuie aplicată chiar dacă această acțiune poate fi pardonabilă; un interes particular trebuie de acordat motivelor făptașului și condițiilor ce afectează securitatea străinului în statul său de origine sau în statul de reședință obișnuit.

În **Franța** solicitanții de azil de obicei nu sunt reținuți doar din motivul cererii lor pentru azil. Există

două excepții de la această regulă, dar în ambele cazuri perioada de detenție este scurtă. Prima excepție se referă la solicitanții de azil din "zonele de așteptare" ce sunt supuși procedurii admisibilității. Cea de-a doua excepție este *reținerea administrativă*, ce este aplicată solicitanților de azil ce au intrat pe teritoriul statului și ale căror pretenții sunt considerate abuzive de către Prefectură, care este responsabilă pentru acordarea reședinței temporare.

În **Germania** solicitanții de azil de obicei nu sunt supuși unei rețineri înaintea unei decizii asupra solicitării lor, cu anumite excepții. Cei ce sosesc la aeroporturile mari pot fi supuși procedurii de la aeroport, în timpul căreia ei pot fi reținuți pentru o perioadă de maximum nouăsprezece zile înainte de respingerea finală a solicitării lor. Conform legislației Germaniei, această detenție nu este considerată ca fiind privare de libertate.

Procedura accelerată este aplicată persoanelor ce sosesc pe calea aeriană din așa-zisele sigure state de origine fără un pașaport valabil. Astfel de persoane sunt ținute în anumite locuri speciale la aeroporturi și solicitările lor sunt decise într-o procedură mai rapidă, înainte ca intrarea lor pe teritoriul german să fie permisă.

Ca rezultat al deciziei Curții federale Constituționale din 14 mai 1996, solicitanților de azil de la aeroporturi trebuie să li se acorde consultații legale gratuite. Dacă cererea unui solicitant de azil este respinsă și revendicatorul trebuie să fie deportat, atunci orice privare de libertate, inclusiv în zona de tranzit, trebuie ordonată judiciar, cu scopul de a asigura condițiile Articolului 5 al Convenției Europene a Drepturilor Omului.

În **Grecia**, conform legislației penale, amendată de Legea nr. 2408/1996 și Legea nr. 2521/1997, curțile criminale nu pot ordona deportarea unui străin condamnat la închisoare, dacă aceasta este contrariu stipulărilor acordurilor internaționale la care Grecia este parte. În practică, cu toate astea, curțile continuă să ordoneze deportarea migranților ilegali, condamnați pentru intrare sau ședere ilegală, la detenție sau privare de libertate, fără a lua în considerație statutul lor.

În **Italia**, legislația prezintă nu prevede detenție sau privare de libertate pentru solicitanții de azil ce au fost admiși la procedură. Un proiect de lege propune să fie introduse restricții de deplasare în timpul unei noi faze de „pre-monitorizare” pentru unele solicitări „evident neîntemeiat” ce pot dura până la două zile. Migranții ilegali pot fi reținuți temporar în anumite centre de detenție temporară sau într-o zonă specială la aeroport cu scopul de a verifica identitatea și îndeplinirea formalităților de expulzare.

Persoanele ce tranzitează aeroportul de la **Luxemburg** sunt reținute, fie că posedă documente

false, fie că nu au documente deloc. Detenția poate la fel să fie utilizată doar în circumstanțe excepționale, pentru a facilita transferul solicitantului de azil în Statul responsabil.

În **Olanda**, conform Articolului 7(a) al Legii Străinilor, străinilor ce sosesc pe cale maritimă sau aeriană fără documentele corespunzătoare le este refuzată intrarea pe teritoriul statului, fiind reținuți pentru a aștepta expulzarea. Dacă solicitarea este declarată "evident neîntemeiată" sau inadmisibilă și solicitantul de azil este reținut în perioada așteptării expulzării, el sau ea poate înainta recurs la Curtea Districtuală. Așa cum nu există un efect automat de suspendare, o cerere pentru o decizie suplimentară împotriva expulzării poate de asemenea să fie înaintată. Duratele limită pentru astfel de recursuri și solicitantul de azil reținut trebuie să fie ascultat de Curte în timp de două săptămâni, cu o decizie ce urmează să fie luată în două săptămâni adiționale.

Curtea de asemenea va fi înștiințată dacă un solicitant de azil a stat în detenție mai mult de patru săptămâni, fără a face vre-un recurs. Dacă deportarea este imposibil, măsurile de detenție vor fi probabil considerate neîntemeiate și solicitantul de azil va fi eliberat.

Dacă, timp de patru săptămâni, se decide că solicitarea pentru azil este inadmisibilă sau "evident neîntemeiată", Articolul 18(b) al Legii Străinilor permite detenția cu scopul de a asigura expulzarea. Dacă decizia nu este luată timp de patru săptămâni, persoana poate fi reținută conform Articolului 26.

În **Spania**, în conformitate cu Articolul 4.1 al Legii nr. 9/94, intrarea ilegală al unui solicitant de azil nu va fi penalizată când persoana vizată întrunește criteriile pentru recunoașterea statutului de refugiat, cu condiția ca el sau ea se prezintă autorităților competente fără întârziere. Legislația de asemenea, permite totuși detenția fără autoritate judiciară a străinilor ce au intrat ilegal în stat, pentru o perioadă de maximum 72 de ore. Aceasta poate fi prelungită la patruzeci de zile de către Curte. Detenția administrativă cu supraveghere judiciară garantează accesul la sistemul judiciar (Articolul 24 al Constituției spaniole) și străinul în detenție administrativă est ținut într-un centru "lagăr pentru străini" și nu într-o instituție penală.

Un străin închis din motiv de intrare sau ședere ilegală care înaintează o solicitare pentru azil, va rămâne în detenție până ce admisibilitatea cererii este determinată, timp de o limită de 60 de zile (Articolul 17(2) al Decretului de Implementare; în practică, solicitările pentru azil de către revendicatorii din centrele de detenție sunt procesate urgent). Dacă un solicitant de azil este admis la procedura de determinare a statutului de refugiat, el sau ea va fi eliberat/ă.

În **Suedia**, solicitanții de azil pot fi reținuți dacă identitatea sau naționalitatea lor este pusă la îndoială

sau dacă ei probabil vor fi respinși și autorităților le este frică că ei ar putea evada implementarea unui ordin de deportare. Cu toate că ordinele de detenție sunt regulat examinate de către curțile administrative, nu există o perioadă maximum pentru detenție și persoanele deseori tind să fie reținute pentru o perioadă imprecisă, câteodată chiar pentru un an și mai mult.

Solicitanții de azil respinși, ale căror ordine de deportare nu pot fi implementate din motivul condițiilor din statul lor de origine, pot la fel să fie reținuți pentru mai mult timp.

Majoritatea solicitanților de azil sunt ținuți în unele centre special construite de detenție, totuși unii pot fi ținuți în închisori obișnuite, izolatoare de detenție provizorie sau comisariate de poliție.

Capitolul II

DREPTURILE MIGRANȚILOR DEȚINUȚI

a) Introducere

a.1. Drept național. Aspecte generale

Există mai multe acte normative care stabilesc drepturile migranților. Referitor la drepturile migranților deținuți remarcăm că acestea se pot identifica în contextul examinării drepturilor deținuților în general. Legea Cetățeniei Republicii Moldova în art. 9 recunoaște prioritatea tratatelor internaționale asupra normelor prevăzute de lege. Capitolul 2 al Legii privind statutul juridic al cetățenilor străini și apatrizilor în Republica Moldova enumeră drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale. Legea cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova în art. 11 stabilește că persoanele care ies și intră în Republica Moldova au drepturi și obligații stabilite de legislația în vigoare. Art. 3 al Legii cu privire la migrațiune stabilește mai multe principii, printre care și respectarea drepturilor și libertăților fundamentale, asigurarea corespunderii legislației Republicii Moldova normelor unanim recunoscute de dreptul internațional etc. Legea cu privire la statutul refugiaților pe lângă anumite principii ca: nediscriminarea, confidențialitatea etc. (art. 4-7) determină în art. 23 drepturile refugiaților.

Codul de Executare pe lângă principiile umanismului, respectării drepturilor și libertăților etc. prevăzute în art. 164 și 165 stabilește în art. 165 drepturile condamnatului. Statutul executării pedepsei de către condamnați, (art. 87) stabilește drepturile deținuților remarcând în art. 4 că statutul nu poate limita drepturile și libertățile, precum și nu pot stabili deținuților alte obligații decât cele prevăzute sau cele ce rezultă din conținutul legii.

a.2. Drept internațional

Legislația internațională care reglementează în mod special detenția migranților ilegali și prevederile ce țin de sănătatea acestora nu a fost încă elaborată.

Totuși, există legi internaționale și prevederi generale care protejează drepturile migranților în partea ce ține de asigurarea diferitor forme de asistență și în primul rând a asistenței medicale.

Legislația internațională și regională privind drepturile umane prevăd următoarele:

Statele sunt responsabile de respectarea drepturilor umane ale tuturor persoanelor care se află pe teritoriul ei, fie că sunt sau nu cetățeni ai statului respectiv;

După cum este stabilit în articolul 25 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, toate persoanele au dreptul la un nivel de trai adecvat pentru sănătatea și bunăstarea sa sau a familiei sale, inclusiv, *printre care* și asistența medicală;

Dreptul la cele mai înalte standardele de sănătate sunt prevăzute în articolul 12 din Convenția Internațională privind Drepturile sociale, culturale și economice;

Convenția ONU privind drepturile copilului prevede că statul este responsabil de bunăstarea copilului, care include bunăstare fizică, după cum este stipulat în articolul 24 (la fel și articolele 3, 20, 27 și 39);

Convenția privind eliminarea discriminării împotriva femeilor prevede garanții pentru femei fără careva diferențe, *printre care* egalitate în ceea ce privește accesul la servicii medicale, servicii speciale în cazul gravidității.

Faptul că sănătatea publică și asistența medicală este aplicată fără careva discriminări este prevăzut în Convenția privind combaterea oricăror forme de discriminare rasială;

Conform Convenției ONU privind combaterea torturii și a altor pedepse inumane, crude și tratamente degradante statele vor asigura faptul ca educația și informarea privind interzicerea torturii să fie inclusă în cadrul procesului de instruire a personalului medical care poate fi antrenat la tratarea indivizilor subiecți al oricăror forme de detenție.

Există un șir de recomandări ale Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei care au o oarecare tangență la drepturile deținuților.

- Recomandarea nr. R (11) 80 a Comitetului de Miniștri către Statele membre cu privire la detențiune în așteptarea judecării;
- Recomandarea nr. R (82) 17 a Comitetului de Miniștri către Statele membre cu privire la arestul preventiv și tratamentul deținuților periculoși;
- Recomandarea nr. R (87) 18 a Comitetului de Miniștri către Statele membre cu privire la simplificarea justiției penale;
- Recomandarea nr. R (89) 12 a Comitetului de Miniștri către Statele membre cu privire la educație;
- Recomandarea nr. R (92) 16 a Comitetului de Miniștri către Statele membre cu privire la regulile europene asupra sancțiunilor aplicate în comunitate;
- Recomandarea nr. R (93) 6 a Comitetului de Miniștri către Statele membre cu privire la instituțiile penitenciare și aspectul criminogen de control asupra maladiilor transmisibile, inclusiv SIDA și probleme de sănătate înrudite în penitenciare;
- Recomandarea nr. R (95) 12 a Comitetului de Miniștri către Statele membre cu privire la managementul justiției penale;
- Recomandarea nr. R (97) 12 a Comitetului de Miniștri către Statele membre cu privire la personalul responsabil pentru implementarea sancțiunilor și măsurilor;
- Recomandarea nr. R (98) 7 a Comitetului de Miniștri către Statele membre cu privire la aspectele etice și organizatorice ale ocrotirii sănătății în penitenciare;
- Recomandarea nr. R (19) 99 a Comitetului de Miniștri către Statele membre cu privire la mediere în cauze penale;
- Recomandarea nr. R (22) 99 a Comitetului de Miniștri către Statele membre cu privire la supraaglomerarea închisorilor și inflația populației închisorilor;
- Recomandarea Rec (2003) 22 a Comitetului de Miniștri către Statele membre cu privire la liberarea condiționată;
- Recomandarea Rec (2006) 2 a Comitetului de Miniștri către Statele membre cu privire la regulile penitenciare europene;
- Recomandarea Rec (2006) 13 a Comitetului de Miniștri către Statele membre cu privire la cercetarea în stare de arest preventiv, condițiile de desfășurare și măsuri de protecție împotriva abuzului.

b) Libertatea conștiinței

b.1. Legislația națională

În prealabil se cere de remarcat că libertatea conștiinței necesită a fi respectată îndeosebi, luând în considerație faptul că în cele mai dese cazuri persoana plasează convingerile religioase mai sus de oricare alt drept.

Cetățenilor străini și apatrizilor domiciliați în Republica Moldova li se garantează libertatea conștiinței, opiniei și exprimării, în conformitate cu legislația în vigoare.³⁵

Cetățenii străini și apatrizii au dreptul de a se căsători și desface căsătoria cu cetățeni ai Republicii Moldova, cu alte persoane, ei se bucură de dreptul și au îndatoriri în relațiile de familie ca și cetățenii Republicii Moldova.³⁶

Codul de Executare declară anumite garanții ca: libertatea conștiinței și libertatea confesională. Persoana este în drept să profeseze orice religie, să nu profeseze nici o religie, să-și exprime liber convingerile religioase și să acționeze în conformitate cu ele, inclusiv să se alimenteze, din cont propriu, în conformitate cu religia profesată. Realizarea dreptului la libertatea conștiinței și libertatea confesională nu trebuie să contravină ordinii interioare a penitenciarului, nici să lezeze drepturile și libertățile altor persoane. În penitenciare, condamnaților li se permite să participe la oficierea serviciilor divine și ritualurilor religioase, să se folosească de obiecte sau literatură de cult. În acest scop administrația penitenciarului pune la dispoziție încăperi speciale.³⁷

b.2. Bune practici

Potrivit normelor belgiene persoanele deținute în centru trebuie să respecte opinia și specificitatea celuilalt anume în ceea ce privește religia, filozofia, cultura și politica.

În ceea ce privește viața privată, fiecare deținut este tratat de către personalul centrului în mod egal, corect și respectuos, și fără vreo discriminare. Deținutul trebuie să colaboreze la procedurile administrative care îi sunt aplicabile. Deținutul își poate expune convingerile religioase sau filozofice pe care le practică și dacă dorește să participe la desfășurarea unui cult exact în centru.³⁸

³⁵ Art. 14 al Legii cu privire la statutul juridic al cetățenilor străini și apatrizilor.

³⁶ Art. 15 al Legii cu privire la statutul juridic al cetățenilor străini și apatrizilor.

³⁷ Art. 226, Codul de Executare.

³⁸ Art. 16, Regulile belgiene.

c) Dreptul la informare privind drepturile sale

c.1. Legislația națională

Cetățenilor străini și apatrizilor li se garantează inviolabilitatea persoanei și locuinței. Ei au dreptul la satisfacerea efectivă din partea instanțelor judecătorești competente, altor autorități publice împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele lor legitime, au dreptul să adreseze cereri către avocatul parlamentar în cazurile încălcării în Republica Moldova a drepturilor și intereselor lor legitime.³⁹

În urma plasării în detenție persoanele au dreptul de a fi informate imediat după aducerea lor în acest loc, în limba în care vorbesc sau într-o limbă înțeleasă, despre motivele principale care au condus la luarea măsurii, drepturile și obligațiile pe care le au în timpul detenției, motivul luării în custodie publică, precum și drepturile și obligațiile lor care vor fi comunicate în scris de către oficialități.

Potrivit Codului de Executare condamnatului i se asigură accesul la informația difuzată prin mijloacele de informare în masă. De remarcat că în sarcina administrației penitenciarului e pusă asigurarea acestui drept.

De asemenea, penitenciarul asigură recepționarea emisiunilor radiofonice și televizate. În limitele regimurilor de deținere prevăzute în Codul de Executare și în Statutul executării pedepsei de către condamnați, condamnatul poate să se folosească de aparat de radio, televizor, casetofon personal sau de orice alte aparate autorizate de către administrația penitenciarului, **cu condiția achitării plății pentru energia electrică consumată.**

Condamnatului i se permite să procure, prin rețeaua de comerț, literatură, să aboneze și să primească ziare și reviste, fără a se limita numărul lor, din contul mijloacelor proprii sau ale altor persoane. În același moment acestuia i se interzice să aboneze, să primească, să procure, să păstreze și să răspândească ediții care propagă război, intoleranță etnică, națională, rasială sau religioasă, cultul violenței și cruzimii, precum și publicații cu caracter pornografic.⁴⁰

Deținuții dispun de dreptul de acces la dispozițiile legale și documentele cu privire la executarea pedepselor privative de libertate. Potrivit art. 228 al Codului de Executare textele dispozițiilor legale se pun la dispoziția persoanei în locuri accesibile sau se aduc la cunoștință prin alte modalități.

Potrivit art. 288 al Codului de Executare imediat după plasarea în penitenciar persoana este informată referitor la drepturile sale.

Administrația penitenciarului favorizează contactele condamnaților cu serviciul de probațiune penitenciară și reprezentanții asociațiilor obștești, care pot acorda asistență medicală, juridică sau psihologică condamnaților, precum și pot contribui la adaptarea și reintegrarea lor socială.⁴¹

c.2. Bune practici

Aspecte generale

Persoanei primite în centrul de acomodare i se va garanta dreptul de a notifica oricare persoană sau instituție, reprezentant al consulatului/ambasadei și/sau organizație internațională sau publică despre detenția sa.

De regulă, centrele de detenție va permite cel puțin un sunet gratis, pentru ca deținutul să notifice familia sau rudele sale. Suplimentar, costurile telefonice către reprezentanții legali, organizațiile pentru drepturile omului sau migranților de pe teritoriul țării vor fi suportate de către centrul de detenție în cazul în care acestea sunt rezonabile.

Persoana deținută va fi informată oral sau în scris despre obligațiile sale și regulile centrului. În cazul în care persoana deținută nu a împlinit 18 ani sau este analfabetă, sau pare a avea dificultăți în însușirea informației comunicate, personalul care primește trebuie să se asigure de faptul că drepturile și regulile sunt explicate și însușite.

Regulile centrului care specifică procedurile aplicabile persoanei deținute care include toate drepturile sale vor fi prezentate fiecărei persoane la sosire în centru. Deținuții se informează despre mersul cazului lor în mod regulat.

Toate documentele care pot fi utile la identificarea și intentarea unui dosar administrativ a deținutului trebuie să fie plasate în depozit în timpul șederii sale în centru. Deținutul poate consulta aceste documente și să-și păstreze o copie, în afară de cazul când se constată că aceste documente sunt false sau falsificate.⁴²

Fiecare deținut are dreptul la un apel telefonic gratuit de cel puțin zece minute.⁴³

Prezenta decizie și regulamentul de ordine internă al centrului trebuie să fie mereu la dispoziția oricărei persoane care dorește să le consulte pe parcursul șederii sale în centru.

Fiecărui deținut i se oferă o broșură de primire în centru conținând drepturi și obligații relative la șederea sa în centru și posibilitățile unei asistențe în domeniile medical, psiho-social, moral, filozofic sau religios. Fiecare deținut primește câte o broșură de informare care îi explică posibilitățile de recurs contra detenției,

³⁹ Art. 17, Legea cu privire la statutul juridic al cetățenilor străini și apatrizilor în Republica Moldova.

⁴⁰ Art. 227, Codul de Executare.

⁴¹ Art. 237, Codul de Executare.

⁴² Art. 7, Regulile belgiene.

⁴³ Art. 15, Regulile belgiene.

punerii la dispoziția Guvernului sau a menținerii, posibilitățile de a înainta o plângere referitoare la circumstanțele detenției, punerii la dispoziția Guvernului sau a menținerii, de obținere a unei asistențe din partea unei organizații non-guvernamentale și de a face apel la o asistență juridică. Aceste trei broșuri sunt disponibile minimum în cele trei limbi naționale și în engleză.

Directorul centrului, loțiitorul său sau un membru al personalului pe care el îl desemnează îi explică deținutului motivele detenției sale, a punerii sale la dispoziția Guvernului sau a menținerii sale, dispozițiile legale și de reglementare cărora el este supus, precum și căile de recurs pe care le poate utiliza împotriva acestei decizii.⁴⁴

Dacă persoanele deținute care nu posedă cunoștințe suficiente pentru a redacta sau a citi curierul lor simt necesitatea unui ajutor ei pot beneficia de asistența unui membru al personalului desemnat de directorul centrului sau de loțiitorul său.⁴⁵

Centrul furnizează în mod gratuit hârtie pentru scrisorile persoanelor. Dacă persoanele nu sunt în stare să-și achite cheltuielile de expediere a scrisorilor, ei au dreptul să o facă cu susținerea financiară a centrului în limitele unei sume rezonabile.⁴⁶

d) Dreptul la asistență juridică, asistență socială

d.1. Drept național

Asistența juridică în Republica Moldova se ciocnește de mai multe probleme, relevante nu numai la migrații ilegali. Art. 26 alin. (3) al Constituției stabilește că în tot cursul procesului, părțile au dreptul să fie asistate de un avocat ales sau numit din oficiu. Art. 17 alin. (1) al Codului de procedură penală stabilește că pe parcursul procesului, părțile au dreptul să fie asistate sau, după caz, reprezentate de un apărător ales sau numit din oficiu. Art. 254 alin. (1) al Codului cu privire la contravențiile administrative stabilește că persoana, care este trasă la răspundere administrativă are dreptul să se folosească de asistența juridică a avocatului. Codurile menționate nu în toate cazurile expres prevăd situațiile când asistența juridică este gratuită. Dacă art. 69 și 70 al Codului de procedură penală enumeră cazurile când apărătorul participă din oficiu, Codul cu privire la contravențiile administrative lasă în umbră acest fapt. Luând în considerație că detenția presupune un aspect penal al faptei statul este obligat a asigura asistența juridică. La momentul întocmirii Raportului în Parlament se pregătește

pentru lectura a 2-a proiectul Legii cu privire la asistența juridică garantată de stat. Conform art. 6 al Proiectului, există 3 categorii de persoane care au dreptul la asistență juridică garantată de stat:

- cetățenii Republicii Moldova în limitele stabilite de legea dată;
- cetățenii străini și apatrizii domiciliați legal în Republica Moldova;
- alte persoane, care în conformitate cu prevederile tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, au dreptul la asistență juridică garantată de stat. În ce privește migrații ilegali, aceștia pot primi asistență juridică gratuită în condițiile ultimului punct. Legea cu privire la statutul refugiaților stabilește (în art. 17) că solicitantul de azil beneficiază de asistență juridică, iar Legea cu privire la străini stabilește că cetățenii străini și apatrizii beneficiază în procesele de judecată de aceleași drepturi procedurale ca și cetățenii Republicii Moldova.

d.2. Drept internațional

Potrivit jurisprudenței CEDO numirea unui avocat care să acorde asistență juridică nu epuizează obligațiile statului. Asistența juridică asigurată trebuie să fie eficientă și, dacă autorităților li se notifică faptul că avocatul care acordă asistență juridică nu este capabil să-și îndeplinească îndatoririle, ele sunt obligate să-l înlocuiască.⁴⁷ Atunci când este clar că avocatul, care-l reprezintă pe acuzat în fața instanței naționale, nu a dispus și de înlesnirile necesare pentru a-și pregăti dosarul în mod convenit, judecătorul are datoria de a lua măsuri concrete.⁴⁸ Dreptul acuzatului de a beneficia de o asistență juridică gratuită depinde de două circumstanțe: În primul rând de faptul că acuzatul nu are mijloace pentru a-și permite un avocat. În al doilea rând, faptul că interesele justiției impun acordarea asistenței juridice. În acest sens trebuie de luat în considerație mai multe elemente, cum ar fi capacitatea acuzatului de a-și prezenta cauza fără asistența unui avocat, complexitatea cazului, gravitatea pedepsei riscate.⁴⁹ Într-un alt caz Curtea a constatat necesitatea acordării asistenței juridice a petiționarilor arestați pentru refuzul achitării taxei de notare.⁵⁰

În condițiile prevăzute de actualul cod cu privire la contravențiile administrative, există pericolul condamnării Moldovei de către CEDO în toate cazurile de arest preventiv.

⁴⁴ Art. 17, Regulile belgiene.

⁴⁵ Art. 22, Regulile belgiene.

⁴⁶ Art. 23, Regulile belgiene.

⁴⁷ Artico v. Italia, 30 aprilie 1980.

⁴⁸ Goddi v. Italia, 9 aprilie 1994.

⁴⁹ De exemplu, cazul Benham v. Regatul Unit, 10 iunie 1996.

⁵⁰ Perks v. Regatul Unit, 12 octombrie 1999.

d.3. Bune practici

În aspect de drept comparat cu titlu de exemplu remarcăm că în **Belgia** deținutul are dreptul la asistență juridică. Directorul centrului are grijă ca deținutul să aibă posibilitate să apeleze la ajutorul juridic prevăzut de lege.⁵¹

Deținuții au dreptul să telefoneze zilnic și gratuit avocatului lor între orele opt și douăzeci și două.

Avocații au dreptul să intre în contact telefonic cu clientul lor în fiecare clipă.

Contactul telefonic între un deținut și avocatul său nu poate fi interzis.

Avocații și interpreții care asistă avocații, au acces la centru în orice zi, cel puțin între orele opt și douăzeci și două, dacă ei au un client și dacă pot să-și dovedească identitatea prin intermediul unui card profesional valabil.

În momentul în care apar indici serioși care arată că vizita la centru a unui interpret constituie un pericol pentru securitatea națională, securitatea sau ordinea publică sau dacă aplicarea măsurilor de prevenire împotriva faptelor demne de pedeapsă, protecția sănătății sau a bunelor moravuri, protecția drepturilor și libertăților omului sau protecția securității centrului necesită aplicarea acestor măsuri, directorul centrului sau locțiitorul său poate lua una din următoarele măsuri în privința interpretului:

1. să-i adreseze o avertizare verbală;
2. să-i încheie vizita;
3. să-i refuze accesul la centru.

Când directorul centrului sau locțiitorul său aplică sancțiunile vizate în pct. 2 și 3, el trebuie să anunțe imediat Ministrul pe cale ierarhică.

Dacă interpretul încearcă să pregătească sau să faciliteze o evadare, directorul centrului sau locțiitorul său îl poate denunța poliției.

Dacă există indici serioși care indică faptul că drepturile definite în art. 63, alin. (1) și (2), și art. 64, alin. (1), au fost utilizate în mod neadecvat sau abuziv, Avocatul ales în Ordinul Avocaților circumscripției judiciare unde este înscris avocatul, sau dacă aceasta îl privește pe un avocat vizat în art. 64, alin. (2), Avocatul ales în Ordinul Avocaților circumscripției judiciare în care se situează centrul este informat imediat.

Fiecare centru dispune de un serviciu social accesibil în timpul fixat în regulamentul de ordine internă.

Serviciul social își asumă în colaborare cu cel medical însoțirea psihologică și socială a deținutului pe parcursul șederii sale la centru și îl pregătește pentru o eventuală respingere. Serviciul social însoțește deținutul cu scopul de a-l face să respecte decizia luată în privința situației sale de ședere.⁵²

Directorul centrului trebuie să favorizeze dezvoltarea personală a deținuților. El poate da indicații cu scopul ca membrii personalului să organizeze diferite activități care să permită realizarea acestui scop.⁵³

În funcție de infrastructura și de posibilitățile fiecărui centru, serviciul social sau membrii personalului cărora directorul centrului le încredințează această misiune organizează activități recreative, culturale și sportive pentru deținuți.⁵⁴

e) Dreptul la asistență diplomatică

e.1. Legislația națională

Cetățenilor străini li se garantează dreptul de a cere protecție misiunii diplomatice a statului lor, indiferent de religie, sex, rasă etc.⁵⁵

Codul de Executare stabilește că persoanele condamnate care au altă cetățenie decât cea a Republicii Moldova au dreptul de a se adresa instituțiilor diplomatice sau consulare în Republica Moldova ale statului ai cărui cetățeni sînt și de a fi vizitate de funcționarii acestor instituții diplomatice sau consulare.

Administrația penitenciarului are obligația să coopereze cu instituțiile prevăzute în alin. (1) al prezentului articol pentru acordarea asistenței diplomatice persoanelor condamnate.

Persoanele condamnate cu statut de refugiați sau apatrizi, precum și persoanele condamnate care au altă cetățenie decât cea a Republicii Moldova, al căror stat nu este reprezentat diplomatic sau consular în Republica Moldova, pot solicita administrației penitenciarului să contacteze autoritatea internă sau internațională competentă și pot fi vizitate de reprezentanții acesteia.⁵⁶

f) Interzicerea torturii

f.1. Drept internațional

Convenția privind refugiații din 1951, prevede că statele nu vor sancționa refugiații pentru intrarea sau prezența ilegală a acestora, în cazul prezentării lor fără întârziere în fața autorităților și dacă prezintă motive solide privind intrarea și prezența lor ilegală. Lipsa actelor corespunzătoare și adecvate din partea solicitanților de azil nu poate justifica, în sine, refuzul de admitere a acestora pe teritoriul unui stat sau pentru excluderea imediată a acestora de la procedurile de acordare a azilului.⁵⁷

⁵³ Art. 69, Regulile belgiene.

⁵⁴ Art. 70, Regulile belgiene.

⁵⁵ Art. 16, Legea cu privire la statutul juridic al cetățenilor străini și apatrizilor.

⁵⁶ Art. 233, Codul de Executare.

⁵⁷ Art. 1(2), Convenția de la Geneva privind statutul refugiaților, 28 iulie 1951 (Convenția privind refugiații, 1951).

⁵¹ Art. 62-67 ale Regulilor Belgiene, centrele de detenție din Belgia, 2005.

⁵² Art. 68, Regulile belgiene.

Curtea Europeană a drepturilor omului a apreciat că Articolul 3 al CEDO, care interzice tortura și tratamentele crude, inumane și degradante, împiedică deportarea atunci când există motive solide pentru a crede că persoana ar fi supusă riscului unui asemenea tratament contrar Articolului 3 și nu ar fi protejată în statul în care urmează să fie returnată.⁵⁸ Riscul potențial de maltratare nu trebuie să vină neapărat din partea autorităților publice, dar și din partea unor persoane private, dacă se demonstrează că statul nu poate asigura protecția necesară.⁵⁹ Spre exemplu, Curtea europeană a drepturilor omului a stabilit în cazul *Jabari v. Turcia* că o femeie iraniană acuzată de adulter avea motive serioase să se teamă de persecutare, în scopuri de acordare a azilului, și că decizia statului turc de a o deporta a constituit o încălcare a Articolului 3 al CEDO.⁶⁰ Un asemenea precedent poate fi extrapolat cu ușurință asupra victimelor traficului care, împreună cu familiile lor, rămân în pericol de violență și chiar moarte din partea traficantilor din țările de destinație și cele de origine.

De rând cu jurisprudența la nivel regional, unele instanțe de judecată naționale au acordat și ele azil victimelor traficului. Spre exemplu, Consiliul pentru refugiați al Danemarcei a acordat azil unei femei traficate din Columbia, pentru motive serioase de a se teme de persecutare din partea foștilor patroni, un administrator al unui salon de masaj, condamnat pentru procurarea de prostituate, și soția sa, care a amenințat-o pe reclamantă și rudele ei din Columbia.⁶¹

g) Dreptul de a cere azil

g.1. Legislația națională

Chestiunea cu privire la dreptul de azil este abordată de Legea cu privire la statutul refugiaților. Art. 3 al Legii stabilește că:

⁵⁸ Vezi, în general, *Ahmed v. Austria*, Cererea nr. 25964/94, 17 decembrie 1996, par. 39, 40 a fost stabilită încălcarea Articolului 3 prin deportarea unui cetățean al Somaliei, ai cărui membri ai familiei au fost omorâți într-un război civil în desfășurare); *Soering v. Regatul Unit*, cererea nr. 14038/88, 7 iulie 1989, par. 91 (s-a stabilit că extrădarea unui evadat, urmărit pentru omor în statul Virginia, SUA ar plasa reclamantul în așteptarea execuției pedepsei cu moartea, contrar Articolului 3); dar să se atragă atenției asupra cazului *H.L.R. v. Franța*, cererea nr. 24573/94, 29 aprilie 1997, par. 44, (s-a constatat că nu există vreo încălcare a Articolului 3 în cazul expulzării unui traficant de droguri columbian, care a oferit informații privind traficantii de droguri autorităților franceze, riscând astfel răzbunarea într-un stat, care nu îi putea oferi protecție).

⁵⁹ *H.L.R. v. Franța*, cererea nr. 25473/94, 29 aprilie 1997, par. 40.

⁶⁰ *Jabari v. Turcia*, cererea nr. 400035/98, 11 iulie 2000.

⁶¹ Decizia Consiliului pentru refugiați din danemarca, BR9, 30 iunie 2000 (nepublicată).

Relațiile care apar prin acordarea și exercitarea dreptului de azil sînt reglementate de prevederile Constituției Republicii Moldova, tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, de prezenta lege și de alte acte normative adoptate în conformitate cu acestea.

Străinul are dreptul să solicite azil în conformitate cu condițiile și modul stabilite de prezenta lege.

În aceeași lege se stipulează că:

De dreptul de azil în Republica Moldova beneficiază, în aceeași măsură, și membrii familiei refugiatului, acestea fiind: soția(soțul), copiii până la vârsta de 18 ani și alți membri ai familiei ce însoțesc refugiatul și se află la întreținerea acestuia, cu condiția că domiciliază împreună cu acesta și nu au o altă cetățenie, iar căsătoria a fost încheiată înainte de data solicitării azilului.

Statutul de solicitant de azil începe din momentul depunerii de către străin a cererii de acordare a statutului de refugiat și se încheie o dată cu emiterea unei decizii prin care el este recunoscut refugiat sau prin care i se respinge cererea. În cazul contestării deciziei prin care străinului i s-a respins cererea, acesta își păstrează statutul de solicitant de azil până la epuizarea tuturor căilor ordinare de atac.

Normele naționale stabilesc că solicitanții de azil care au intrat ilegal în Republica Moldova sînt considerați admiși temporar pe teritoriul țării și nu vor fi sancționați pentru intrarea ilegală în țară în cazul inițierii procedurii de acordare a statutului de refugiat. Tratamentul aplicat acestor persoane se va conforma standardelor internaționale referitoare la drepturile omului și normele interne.

Solicitanții de azil care nu au trecut frontiera de stat sunt admiși în teritoriul țării la solicitarea directorului Direcției Principale pentru Refugiați.

În scopuri de identificare și evidență, solicitanților de azil li se întocmesc dosare personale, care conțin date referitoare la identitatea lor, fotografii, amprente digitale și alte date. Solicitanții de azil sînt supuși în mod obligatoriu examenului medical general.⁶²

Actele interne puse la dispoziție solicitanților de azil de către autoritățile moldovenești sunt valabile pentru 30 zile până la soluționarea definitivă a cererii.

Solicitantul de azil beneficiază de anumite drepturi, cum ar fi: dreptul de a nu fi returnat sau expulzat până la soluționarea cererii sale de acordare a statutului de refugiat, de ședere în Republica Moldova până la expirarea termenului de 15 zile de la data rămînerii definitive și irevocabile a deciziei privind respingerea cererii, de a beneficia de traducător și de asistență juridică, dreptul de a fi informat, dreptul la asistență diplomatică, cât și alte drepturi.

⁶² Art. 15, Legea cu privire la statutul refugiaților.

Potrivit art. 17 al Legii cu privire la statutul refugiaților, solicitantul este obligat: să aibă un comportament corect și civilizată, să respecte regulile stabilite de autorități și să răspundă la solicitările acestora, să nu provoace stări de conflict sau incidente cu populația, să le evite, să nu comită contravenții și infracțiuni, să colaboreze cu autoritățile întru soluționarea cererii sale ș.a. Unele categorii de persoane pot beneficia de azil politic.

Persoanele cărora li s-a acordat azil politic au aceleași drepturi și obligații ca și refugiații.⁶³

De dreptul de a obține statut de refugiat în Republica Moldova beneficiază străinul care are temeri bine întemeiate de a fi persecutat pe motive de rasă, religie, naționalitate, apartenență la un anumit grup social sau pentru opiniile sale politice, care se află în afara țării a cărei cetățenie o are și care nu poate sau, în virtutea temerilor expuse, nu dorește să se pună sub protecția acestei țări; sau care, neavând nici o cetățenie și aflându-se în afara țării în care își are reședința obișnuită, în virtutea temerilor menționate, nu poate sau nu dorește să se reîntoarcă în țara de origine.⁶⁴

Există mai multe impedimente legale în obținerea statutului de refugiat, printre acestea este necesar de remarcat: comiterea crimei împotriva păcii, împotriva umanității sau o crimă de război, sau o crimă cu intenție pe teritoriul Republicii Moldova, înainte sau după solicitarea azilului, o infracțiune pentru care Codul penal prevede o pedeapsă cu închisoare pe un termen de peste 3 ani ori a comis în afara țării o crimă gravă de drept comun ș.a.

Statutul de refugiat nu poate fi acordat unui străin care intră, legal sau ilegal, în Republica Moldova dintr-o țară terță unde nu a fost persecutat, nu i s-au încălcat drepturile, nu i-au fost periclitată viața și integritatea corporală, de unde nu a fost returnat sau expulzat, cu excepția cazurilor când străinul a intrat în țară cu scopul de a-și unifica familia.⁶⁵

g.2. Norme internaționale

O persoană este considerată refugiat în sensul Convenției din 1951 din moment ce întrunește criteriile conținute în definiție. Aceasta este necesar să se întâmple înainte ca statutul lui de refugiat să fie determinat oficial.

Minorii, femeile, persoanele fără cetățenie și alte grupuri vulnerabile de refugiați și de solicitanți de azil trebuie să beneficieze de instrucțiuni asupra Criteriilor și Standardelor aplicabile referitoare la Detenția Solicitanților de Azil. Familiile și copiii în particular, trebuie să fie tratați în conformitate cu standardele

internaționale și copiii sub optsprezece ani nu trebuie să fie reținuți vreodată. Familiile, în principiu, nu trebuie reținute, când este cazul ele nu trebuie separate.

h) Dreptul la întoarcerea voluntară și întoarcerea silită

h.1. Legislația națională

În legislația Republicii Moldova nu există prevederi suficiente prin care s-ar reglementa procedura de repatriere voluntară. În cele mai dese cazuri repatrierea este pusă în seama migrantului. Normele interne pun totuși anumite obligații și în fața autorităților naționale. Potrivit art. 6 al Legii cu privire la statutul refugiaților:⁶⁶

Nici un refugiat nu poate fi returnat sau expulzat:

- a) într-o țară unde ar putea exista o amenințare a vieții sau a libertății acestuia pe motive de rasă, religie, naționalitate, apartenență la un anumit grup social sau opinie politică;
- b) într-o țară unde ar putea fi expus la torturi, la pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante;
- c) într-o țară unde în privința acestuia ar putea fi aplicată pedeapsa cu moartea.

Nici un solicitant de azil nu poate fi returnat sau expulzat de pe teritoriul Republicii Moldova până la epuizarea tuturor căilor ordinare de atac.

Refugiatului în a cărui privință a fost emisă o hotărâre judecătorească de expulzare i se acordă un termen rezonabil pentru efectuarea formalităților necesare de admitere legală într-o altă țară.

În caz de necesitate, față de această persoană, până la returnare sau expulzare, se aplică măsuri de siguranță.

Legea cu privire la statutul juridic al cetățenilor străini⁶⁷ stabilește că cetățenii străini și apatrizii pot fi expulzați din Republica Moldova, dacă:

- a) intrarea și șederea lor în republică sînt efectuate cu încălcarea legislației în vigoare;
- b) aflarea în republică aduce prejudiciu siguranței naționale, ordinii, sănătății ori moralei publice.

Cetățenii străini și apatrizii pot fi extrădați numai în baza unei convenții internaționale sau în condiții de reciprocitate în temeiul hotărârii instanței de judecată.⁶⁸

Intentarea dosarului de expulzare se efectuează de către persoanele cu funcții de răspundere de la organele afacerilor interne, din inițiativă proprie sau în baza demersului organizației, instituției și întreprinderii ce asigură șederea cetățenilor străini și a apatrizilor în

⁶³ Art. 18, Legea cu privire la statutul refugiaților.

⁶⁴ Art. 21, Legea cu privire la statutul refugiaților.

⁶⁵ Art. 22, Legea cu privire la statutul refugiaților.

⁶⁶ Nr. 1286-XV din 25.07.20__.

⁶⁷ Nr. 275-XIII din 10.11.1994.

⁶⁸ Art. 23, Legea nr. 275.

Republica Moldova, cu informarea ulterioară a Ministerului Afacerilor Externe.⁶⁹

Expulzarea cetățenilor străini și a apatrizilor se efectuează de către organele afacerilor interne în temeiul hotărârii instanței de judecată.⁷⁰

Cetățenii străini și apatrizii sînt expulzați în țara ai cărei cetățeni sînt sau ale cărei autorități le-au eliberat actele de identitate,⁷¹ aceștia nu pot fi expulzați în țara referitor la care există dovezi că acolo ei vor fi urmăriți din motive de apartenență rasială, națională, religioasă, din cauza convingerilor politice sau vor fi supuși unui tratament inuman și degradant, torturii ori pedepsei capitale.⁷²

Conform proiectului de Lege privind regimul străinilor în Republica Moldova, străinii pot ieși de pe teritoriul Republicii Moldova în baza documentului valabil în temeiul căruia a intrat în țară.

În cazul în care străinul nu mai este în posesia documentului valabil în temeiul căruia a intrat în țară, acesta trebuie să prezinte la ieșirea din Republica Moldova un nou document valabil pentru trecerea frontierei de stat eliberat de misiunile diplomatice sau consulare străine sau alt organ competent.

Ieșirea din țară a străinilor care au cetățenia mai multor state, se face pe baza documentului cu care au intrat. În cazuri deosebite, organul de control a frontierei de stat pot permite ieșirea din țară și în baza documentului care atestă o altă cetățenie.⁷³

Străinului nu i se permite ieșirea din țară în următoarele situații:

- a) este bănuțit, învinuit sau inculpat într-o cauză penală și procurorul sau instanța de judecată a dispus obligarea străinului de a nu părăsi țara și nu există o încuviințare în acest sens;
- b) a fost condamnat prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă și are de executat o pedeapsă privativă de libertate, pedeapsă penală sub formă de amendă sau muncă neremunerată în folosul comunității.

În toate situațiile se vor preciza motivele pentru care se solicită măsura și, după caz, vor fi prezentate documentele doveditoare.

Nepermiterea ieșirii din țară se realizează prin:

- a) instituirea consemnului nominal în Sistemul informațional integrat automatizat în domeniul migrației;
- b) aplicarea în documentele de identitate a ștampilei privind nepermiterea ieșirii din Republica

Moldova de către autoritatea competentă pentru străini.⁷⁴

Revocarea măsurii se face prin anularea consemnului nominal în Sistemul informațional integrat automatizat în domeniul migrației și prin aplicarea ștampilei în documentul de identitate privind anularea nepermiterii ieșirii de către autoritatea competentă pentru străini.

Măsura de nepermitere a ieșirii încetează de drept dacă se dovedește, că:

- a) în privința străinului s-a dispus neînceperea urmăririi penale, scoaterea de sub urmărire penală ori s-a dispus încetarea urmăririi penale, a fost achitat sau s-a dispus încetarea procesului penal, ori revocarea măsurii preventive sub formă de obligare de a nu părăsi țara;
- b) străinul a executat pedeapsa, a fost grațiat, beneficiază de amnistie sau a fost condamnat, prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă, cu suspendarea condiționată a executării pedepsei.⁷⁵

Dispoziția de părăsire a teritoriului Republicii Moldova constituie dispoziția autorității competente pentru străini, care obligă un străin să părăsească teritoriul Republicii Moldova într-un termen stabilit.

Termenele prevăzute la alin. (1) se calculează de la data la care i-a fost adusă la cunoștință străinului, dispoziția de părăsire a teritoriului Republicii Moldova.⁷⁶

Atunci când străinul este prezent, un exemplar al dispoziției de părăsire a teritoriului se înmânează acestuia, sub semnătură pe exemplarul care rămâne la autoritatea pentru străini sau la structura teritorială a acesteia.

Dispoziția de părăsire a teritoriului poate fi atacată în termen de 5 zile lucrătoare de la data comunicării în Curtea de Apel. Hotărârea instanței este definitivă și irevocabilă.

Exercitarea căii de atac prevăzută la alin. (1) nu are efect suspensiv de executare a dispoziției de părăsire a teritoriului. În cazuri bine justificate și pentru a se preveni producerea de pagube iminente, reclamantul poate cere instanței să dispună suspendarea executării dispoziției de părăsire a teritoriului, până la soluționarea acțiunii. Instanța va soluționa cererea de suspendare, de urgență, hotărârea pronunțată în acest caz fiind executorie de drept.⁷⁷

Potrivit proiectului de lege se prevede returnarea străinilor. Măsura returnării se aplică străinilor care:

- a) au intrat ilegal în Republica Moldova;

⁶⁹ Art. 24, Legea nr. 275.

⁷⁰ Art. 25, Legea nr. 275.

⁷¹ Art.28, Legea nr. 275.

⁷² Art.29, Legea nr. 275.

⁷³ Art. 12, Proiectul de Lege privind regimul străinilor în Republica Moldova.

⁷⁴ Art.13, Proiectul de Lege privind regimul străinilor în Republica Moldova.

⁷⁵ Art. 14, Proiectul de Lege privind regimul străinilor în Republica Moldova.

⁷⁶ Art. 55, Proiectul de Lege privind regimul străinilor în Republica Moldova.

⁷⁷ Art. 57, Proiectul de Lege privind regimul străinilor în Republica Moldova.

- b) nu au solicitat prelungirea dreptului de ședere, iar perioada scursă de la încetarea acestuia este mai mare de 3 luni;
- c) nu au plecat din Republica Moldova în termenul prevăzut în dispoziția de părăsire a teritoriului Republicii Moldova;
- d) sînt foști solicitanți ai statutului de refugiat ale căror cereri au fost respinse printr-o hotărâre judecătorească irevocabilă și care nu au părăsit teritoriul Republicii Moldova.

Pentru străinii care nu posedă acte de identitate pentru trecerea frontierei de stat vor fi solicitate documentele de călătorie de la misiunile diplomatice sau oficiile consulare acreditate în Republica Moldova, ale statelor ai căror cetățeni sunt.

Pentru străinii proveniți din state care nu au misiuni diplomatice sau oficii consulare în Republica Moldova vor fi solicitate documente de trecere a frontierei de stat din țara de origine, prin intermediul organului abilitat în domeniul afacerilor externe.⁷⁸

Returnarea se execută prin escortarea străinului până la frontieră sau în țara de origine, de către personalul specializat al autorității competente pentru străini.

Străinii pot fi returnați și în baza acordurilor de readmisie încheiate de Republica Moldova cu alte state.

La cererea unuia dintre statele care au încheiate acorduri de readmisie cu Republica Moldova, se poate permite tranzitarea teritoriului Republicii Moldova de către străinul care face obiectul unei proceduri de readmisie către un stat terț, cu condiția escortării și a prezentării garanțiilor că acesta își poate continua călătoria și poate intra în statul de destinație.⁷⁹

Returnarea este interzisă când: străinul care este minor și părinții au dreptul de ședere în Republica Moldova, străinul care este căsătorit cu un cetățean al Republicii Moldova, dacă perioada de ședere ilegală nu este mai mare de 1 an și căsătoria nu este declarată nulă, există temeri justificate că viața îi este pusă în pericol ori că va fi supus la torturi, tratamente inumane sau degradante în statul în care urmează să fie returnat străinul, returnarea este interzisă de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, cât și în alte cazuri prevăzute de normele interne.

Potrivit proiectului de lege, străinii aflați pe teritoriul Republicii Moldova pot solicita sprijinul autorității competente pentru străini pentru reîntoarcerea în țara de origine, dacă nu dispun de mijloace financiare.

Autoritatea competentă pentru străini, în comun cu organizații internaționale cu atribuții în domeniu,

precum și cu organizații neguvernamentale de profil, vor desfășura programe comune pentru identificarea modalităților concrete de sprijinire a străinilor, în vederea reîntoarcerii acestora în țările de origine, precum și a resurselor financiare necesare în acest sens.

Străinii pot beneficia, în mod individual, o singură dată de sprijinul acordat de autoritatea competentă pentru străini, prin intermediul programelor prevăzute la alin. (2), pentru reîntoarcerea în țara de origine.⁸⁰

Legea contravențională stabilește răspundere pentru eschivarea de la ieșirea din Republica Moldova după expirarea termenului de ședere stabilit ori de la examenul medical pentru depistarea virusului imunodeficientar (HIV) sau declararea unor date false în scopul obținerii vizei de intrare, a permisului de ședere sau a buletinului de identitate pentru apatrizi.⁸¹

Atât legea penală, cât și cea contravențională (proiectul Codului Contravențional) prevăd ca măsură de siguranță expulzarea, stabilind că, instanța de judecată expediază hotărârea sa privind expulzarea persoanei organului afacerilor interne în a cărei rază teritorială a fost depistată ori domiciliază persoana supusă expulzării. Dacă persoana supusă expulzării a fost condamnată la pedeapsa arestului sau închisorii, administrația locului de detenție, cu 5 zile înainte de liberarea persoanei, trimite hotărârea judecătorească, pentru asigurarea executării, organului afacerilor interne în a cărei rază teritorială a fost depistată ori a domiciliat persoana supusă expulzării.

În baza hotărârii instanței de judecată și la demersul organului afacerilor interne, Departamentul Tehnologii Informaționale asigură, în regim de urgență, aplicarea în actul de identitate a ștampilei și consemnarea mențiunii privind expulzarea persoanei. În cazul în care persoana condamnată nu poate fi expulzată din motive de sănătate, de lipsă a actelor necesare sau din alte motive, Departamentul Tehnologii Informaționale eliberează un permis de ședere provizoriu pentru perioada necesară înlăturării impedimentelor de expulzare.

Organul afacerilor interne expulzează, în temeiul tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, persoana în țara al cărei cetățean este ori în țara de reședință sau în altă țară. Organul afacerilor interne informează instanța de judecată, Departamentul Migrațiune, Ministerul Afacerilor Externe și alte autorități interesate despre expulzarea sau imposibilitatea expulzării persoanei.

Dacă persoana supusă expulzării a fost condamnată la pedeapsa arestului sau la pedeapsa închisorii și urmează a fi transferată, pentru executarea în conti-

⁷⁸ Art. 61, Proiectul de Lege privind regimul străinilor în Republica Moldova.

⁷⁹ Art. 63, Proiectul de Lege privind regimul străinilor în Republica Moldova.

⁸⁰ Art. 65, Proiectul de Lege privind regimul străinilor în Republica Moldova.

⁸¹ Art. 191/1, alin. (2), CCA.

nuare a pedepsei, în altă țară, în modul stabilit în art. 551-557 din Codul de procedură penală, administrația penitenciarului sesizează Departamentul Tehnologiei Informaționale pentru aplicarea în actul de identitate a ștampilei și consemnarea mențiunii privind expulzarea persoanei. Hotărârea privind expulzarea se consideră executată în ziua predării statului respectiv a condamnatului. Administrația penitenciarului asigură informarea organelor competente despre predarea condamnatului.⁸²

h.2. Aspecte internaționale

În aspect de materie privind repatrierea voluntară se cere de menționat că drepturile migranților la repatriere voluntară provin dintr-un șir de surse. Repatriere se referă în general la acțiunea de a pleca din țara de aflare (de tranzit sau de destinație) spre țara precedentă de tranzit, sau spre țara de origine. Există numeroase sub-categorii de repatriere care pot descrie modul în care are loc, ex., repatriere voluntară, forțată, asistată, sau spontană; precum și sub-categoriile care descriu cine participă la repatriere, ex.: repatrierea (pentru refugiați).

Repatrierea voluntară se bazează pe o decizie informată luată în mod independent de către individ. Repatrierea voluntară poate avea loc fără constrângere (migranții pot decide în orice moment al șederii lor să se întoarcă acasă din propria voință și pe bani proprii) sau prin constrângere (persoane care se află la sfârșitul termenului statutului lor legal protejat, sau cei cărora li s-a refuzat în acordarea azilului, care nu au posibilitatea de a mai rămâne și aleg să se repatrieze din propria inițiativă, sau de asemenea, prin intermediul guvernului sau a altor programe care acordă asistență).

Repatrierea voluntară asistată include asistența organizațională și financiară pentru repatriere și, dacă e posibil, măsurile de reintegrare oferite persoanei.

Repatrierea involuntară / non-voluntară / obligatorie / forțată înseamnă o repatriere care nu este realizată în mod voluntar de către individ. Totuși, în timp ce repatrierea *involuntară, non-voluntară și cea obligatorie* poate indica situația în care persoana este de acord să se întoarcă în țara sa de origine, în schimbul șederii ilegale sau repatrierii forțate, acest lucru ar putea să nu însemne neapărat aplicarea forței vizavi de această persoană. El/ea poate fi determinat să părăsească teritoriul unei țări prin intermediul încurajărilor sau amenințărilor, sancțiunilor. *Repatrierea forțată* semnifică întoarcerea unei persoane căreia legea îi cere să părăsească țara, dar care nu a fost de acord să facă acest lucru, de aceea poate fi supusă sancțiunilor sau presiunii, cu ar fi de exemplu limitările, aplicate cu scopul de a influența persoana să părăsească o țară.

În cadrul procesului de repatriere, guvernele țărilor de destinație, de tranzit sau de origine sunt obligate să respecte drepturile omului de care se bucură migranții, consfințite în legislația internațională, cât și cele prevăzute în legile naționale.⁸³

Repatrierea persoanelor este prevăzută în două dintre cele mai importante instrumente politice și juridice internaționale care abordează traficul și contrabanda – Protocoalele împotriva traficului de persoane și a contrabandei cu migranți, elaborate în baza Convenției ONU împotriva Crimei Organizate Transnaționale (adoptată la 15 noiembrie 2000 de către Adunarea generală a ONU și semnată de către 80 de state la Palermo în decembrie 2000).

Ce trebuie să ia în considerație țările de destinație și de tranzit:

- a) dreptul migranților de a se întoarce în propria țară.⁸⁴
- b) dreptul migranților de a nu se întoarce în țara unde ar putea fi persecutată, sau torturați, sau în care nu vor avea acces la protecție adecvată.⁸⁵
- c) dreptul de a căuta protecție în cazul în care persoana dorește.⁸⁶

⁸³ În conformitate cu legislația internațională, drepturile migranților provin dintr-un șir de surse. Există câteva instrumente internaționale privind drepturile omului, ale căror prevederi pot fi aplicate tuturor ființelor umane, și prin urmare migranților de asemenea; și alte legi care sunt destinate în special migranților. În timp ce statele pot să nu fie parte la un anumit tratat, nefiind legate de acesta prin anumite obligații, multe dintre aplicabile fac parte din legislația internațională în vigoare, care trebuie să fie respectată de către State și garantate tuturor persoanelor. Unul din tratatele care vizează în special migranții este *Convenția internațională privind protecția drepturilor tuturor muncitorilor migranți și ale membrilor familiilor acestora* (Convenția Muncitorilor Migranți), adoptată prin Rezoluția Adunării Generale 45/158, 18.12.90. A se vedea de asemenea *Declarația privind Drepturile Omului de care se bucură persoanele cu dizabilități care nu sunt cetățeni ai țărilor în care locuiesc* (G.A. res. 40/144, anexa, 40 UN GAOR sup. (No. 53) 252, UN Doc. A740/53, 1985).

⁸⁴ Acest drept este prevăzut în *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, art. 13; *Convenția Internațională privind Drepturile Politice și Civile* (ICCPR), art. 12; *Convenția privind Eliminarea Discriminării Rasiale*, Art. 5(d)(ii); *Convenția Americană privind Drepturile Omului*, Art. 22.

⁸⁵ Aceasta presupune respectarea drepturilor individuale în conformitate cu textul și spiritul legilor relevante (ex. legislația privind drepturile omului, legislația umanitară și legislația privind refugiații) în *Consolidarea Protecției în timpul războiului: în căutarea standardelor profesionale* (mai, 2001). În documentul său din 2002, Documentul Consultațiilor Globale privind repatrierea voluntară a refugiaților, UNHCR se referă la condițiile de securitate fizică, legală și materială. UNHCR identifică de asemenea, „factorii critici” de apreciere a unei protecții eficiente în contextul expulzării refugiaților și a persoanelor în căutare de azil într-o țară terță, care rezultă din „Agenda pentru protecție” din cadrul Mesei Rotunde a Experților, Lisabona, decembrie 2002.

⁸⁶ Convenția din 1951 privind Statutul Refugiaților și protocolul din 1967 privind Statutul Refugiaților.

⁸² Art. 312, Codul de Executare.

- d) dreptul la sănătate și la acces la serviciile de îngrijire socială și a sănătății.
- e) protecție împotriva detenției arbitrare: ⁸⁷ în cazul în care un migrant va fi supus detenției înainte de a fi expulzat, următoarele măsuri de protecție trebuie să fie stabilite:
- Migranții vor beneficia de dreptul de a-și anunța familiile, reprezentanții legali, iar în caz dacă se va cere, oficiile consulare de la misiunile diplomatice relevante. Aceste persoane, cât și ONG-urile relevante, trebuie să obțină acces la deținuți;
 - Bărbații și femeile trebuie să fie deținuți în instituții separate; în instituția care deține atât femei cât și bărbați, spațiul destinat femeilor trebuie să fie separat de cel destinat bărbaților;
 - Acolo unde este posibil, trebuie să fie oferite încăperi separate pentru familiile care ar dori să rămână împreună;
 - Deținuții trebuie să fie ținuti separat de ceilalți condamnați;
 - Deținuții tineri neînsoțiți trebuie să fie ținuti de cei adulți, de altfel, copiii trebuie să fie ținuti cu familiile lor;
 - Dacă obiectele personale ale deținuților au fost sechestrate pe perioada detenției, acestea trebuie să fie păstrate în custodie sigură și înapoiate atunci când se va încheia perioada de detenție.

Acestea sunt principiile de bază de detenție, dar nu și singurele drepturi care trebuie să fie garantate migranților deținuți.

- f) Drepturile copilului în conformitate cu normele internaționale privind drepturile omului, în

⁸⁷ Conform legislației internaționale, există un set fundamental de standarde și reguli internaționale care oferă protecție persoanelor deținute. Acestea provin din principiul fundamental stipulat în art. 9 al *Declarației Universale a Drepturilor Omului*: „Nici o persoană nu va fi supusă arestării, detenției sau exilului arbitrar”. Acest principiu a fost inclus într-un număr de tratate privind drepturile omului atât la nivel global, cât și cel regional. Articolele 9 și 10 din ICCPR, reproduc garanțiile de bază determinate în *Declarația Universală a Drepturilor Omului*. Art. 16 din *Convenția privind Muncitorii Migranți*, abordează pe larg problema detenției. A se vedea de asemenea, *Setul de principii pentru protecția tuturor persoanelor supuse oricăror forme de detenție*, Adunarea Generală, 43/173 din 9.12.88. Adicional, există un număr de texte care oferă standarde și protecții mult mai detaliate, inclusiv *Regulile Minime Standard pentru Tratatamentul prizonierilor* (aprobată de Conciliul Economic și Social prin rezoluțiile 663 C (XXIV) din 31 iulie 1957 și 20 (LXII) din 13 mai 1977); și *Regulile privind tinerii depravați de libertățile lor* (Adunarea Generală, rezoluția 45/113, anexa, 45 UN GAOR Sup. (No. 49A) la 205, UN Doc. A/45/49 (1990)). A se vedea de asemenea, Ghidul UNHCR cu privire la Standardele Aplicabile și Criteriile privind Detenția Persoanelor în căutare de azil.

special Convenția privind Drepturile Copilului, ⁸⁸ printre altele, aceasta include „principiul celui mai bun interes”, ⁸⁹ dreptul la educație, ⁹⁰ cât și protecție specială pentru minorii neînsoțiți.⁹¹

- g) Datoria țărilor de a milita pentru tratamentul non-discriminatoriu pe bază de rase, religie, sexe.
- h) Dreptul de a nu fi expulzat dintr-o țară cu excepția cazului când decizia a fost luată în conformitate cu legea (motive serioase de securitate națională); acestor persoane trebuie să li se permită să ofere motive împotriva expulzării lor, cât și să li se acorde șansa de a li se revizui cazurile de către autoritățile competente.

Ce trebuie să ia în considerație țările de origine:

Toate drepturile menționate mai sus pentru țările de tranzit și cele de destinație sunt aplicabile în unele cazuri și țărilor de origine. Drepturi adiționale:

- a) obligația de a accepta înapoi cetățenii repatriați.
- b) Responsabilitatea de a permite cetățenilor să se întoarcă în țara lor în siguranță și cu demnitate, fără a avea frica de a fi hărțuiți sau discriminați.

⁸⁸ Adoptată de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite prin rezoluția 44/25 din 20.11.89. articolul 22 oferă o prevedere specifică privind „acordarea protecției adecvate și a asistenței umanitare copilului refugiat”.

⁸⁹ *Convenția privind Drepturile Copilului* (CRC), art. 3.

⁹⁰ Convenția Internațională privind Drepturile Economice, Sociale și Culturale, Art. 13 recunoaște dreptul tuturor persoanelor la educație. În mod similar, dreptul copilului la învățământ este recunoscut de către Convenția privind Drepturile Copilului. Art. 28 prevede, că pentru a realiza acest drept și pe baza oportunităților egale, Statele Părți trebuie să facă obligatoriu și accesibil pentru toți învățământul primar; trebuie să încurajeze dezvoltarea învățământului mediu făcându-l accesibil pentru toți copiii; și să ia măsuri relevante, cum ar fi: introducerea învățământului gratuit și oferirea asistenței financiare în caz de necesitate. Potrivit *Convenției Internaționale privind Drepturile Economice, Sociale și Culturale*, Statele Părți sunt îndemnate să facă învățământul superior accesibil tuturor în măsura capacității, prin orice mijloace relevante. În privința copiilor migranților, Art. 30 al *Convenției privind Muncitorii Migranți*, prevede chiar în mod mult mai specific, dreptul la învățământ. Prevederea garantează că fiecare copil al muncitorilor migranți trebuie să aibă dreptul la acces la învățământ pe baza tratamentului egal cu cetățenii statului respectiv. *Convenția împotriva discriminării în învățământ din 1960*, Art. 3, stipulează că pentru a elimina și de a preveni discriminarea în învățământ, Statele Părți trebuie să-și asume răspunderea de a acorda cetățenilor străini care locuiesc în cadrul teritoriului statelor respective același acces la învățământ pe care îl oferă propriilor cetățeni (429 UNTS 93, intrat în vigoare la 22.05.62).

⁹¹ Principiile expuse în CRC, Art. 220 pot fi aplicate tuturor minorilor neînsoțiți care sunt în căutare de azil, inclusiv acei minori ale căror cereri de azil au fost respinse. În mod special, Art. 20(1) declară: „Copilului care este temporar sau permanent privat de mediul său familial, sau care nu poate rămâne în acel mediu reieșind din cele mai bune interese ale lui, i se va acorda protecție și asistență specială din partea Statului”.

- c) Dreptul migranților la tratament echitabil și uman la repatriere. Măsurile de pedeapsă care se bazează în exclusivitate pe repatrierea persoanei nu trebuie să fie aplicate de către Stat.⁹²

i) Asistența din partea ONG, monitorizarea și transparența

i.1. Standarde internaționale

Organizațiile non-guvernamentale (ONG) trebuie să activeze în calitate de organ de monitorizare. ONG fie vor vizita regulat sau vor fi prezenți în mod permanent în centrele de detenție a migranților. Un factor fundamental pentru antrenarea ONG în cadrul centrelor este accesul liber la aproape, dacă nu la toate activitățile personalului și migranților care se găsesc în centru. Cauzele de refuzare a accesului ONG vor fi înregistrate și vor disponibile pentru evaluare.

ONG care activează în cadrul centrelor vor fi loiale față de necesitățile migranților, vor fi receptivi la chestiunile culturale, religioase și cele ce țin de chestiunea de gen a deținuților, și vor avea experiență anterioară de muncă cu grupul respectiv specific. La fel, ONG vor demonstra dorința de a constitui un parteneriat cu autoritățile administrative și personalul centrului, menținându-și în continuare independența. ONG va fi înregistrată în centre și activitatea acesteia va fi transparentă și proactivă. Aceasta semnifică că ONG nu se va limita doar la identificarea problemei, dar va propune soluții și chiar va participa la activitatea de implementare a acestora.

ONG va depune efort total pentru a garanta că serviciile prestate în cadrul centrului sunt disponibile și accesibile tuturor deținuților. Serviciile vor fi prestate gratis, iar mitele nu vor fi acceptate sau iertate. Toate consultațiile vor fi voluntare și confidențiale, fișele deținuților vor fi disponibile acestora imediat, la solicitare.

Serviciile pe care le prestează ONG în cadrul centrului include:

- Asistență pe chestiuni sociale, legale și de sănătate;
- Asistență privind reunirea familiei;
- Prestarea mecanismelor pentru primirea și procesarea reclamațiilor;
- Recreare;
- Instruirea personalului centrului de detenție;
- Monitorizarea activităților din cadrul centrului de detenție.

De asemenea, ei nu trebuie să fie plasați în centrele unde siguranța lor fizică și bunăstarea sunt în pericol; folosirea închisorilor trebuie evitată. Societatea civilă trebuie să fie implicată în monitorizarea condițiilor de detenție.

Autoritățile de detenție vor pune la dispoziție informație detaliată privind politica de bază, practicile și statistica pentru a asigura transparența. Următoarea informație va fi făcută publică: numărul total de deținuți, media duratei de detenție, condițiile în centrul de detenție, procedurile operaționale de bază și standardele de conduită.

Centrul de detenție va fi monitorizat trimestrial. Activitățile de monitorizare vor fi desfășurate de către un organ extern, cu acces nelimitat la toate activitățile din cadrul centrului de detenție. Va fi creată o comisie de supraveghere compusă din membrii cu experiență diversă. Organul de monitorizare va avea capacitatea de a colecta și procesa reclamațiile și/sau pretențiile. Nu se va încălca dreptul la confidențialitate (pentru monitorizarea activităților referitoare la serviciile medicale).

Un organ independent extern (de exemplu o ONG, autoritate publică) va desfășura o evaluare a centrului medical la fiecare patru luni. Va fi creată o comisie de supraveghere, membrii căruia vor avea experiențe diversă (profesională și diversă). Organul de monitorizare va avea capacitatea de a colecta și de a procesa reclamațiile și/sau pretențiile. Hotărârile se vor face în scris cât de curând posibil (în oricare circumstanțe nu vor depăși patru săptămâni). Comisia va desfășura și vizite de monitorizare. Rezultatele vizitei de monitorizare vor fi discutate cu personalul medical al centrului, managerul centrului medical, și directorul centrului. Ca urmare a acestei discuții se vor întreprinde acțiuni necesare imediate pentru remedierea oricăror probleme din cadrul centrului. Dreptul la confidențialitate nu va fi încălcat.

Sunt încurajate vizite (externe și interne) ale organelor de inspecție, inclusiv organizații non-guvernamentale în centrul de detenție.

Fiecare membru al centrului de medicină va monitoriza starea psihică și fizică a deținuților din centru. Cazurile care necesită atenție specială vor fi imediat raportate Directorului centrului. După primirea rapoartelor transmise de către personalul centrului medical Directorul centrului va asigura faptul că astfel de informație este examinată și sunt întreprinse acțiunile de rigoare. O copie a raportului se va păstra în centrul medical iar Directorul centrului va păstra confidențialitatea informației medicale.

Personalul medical va întocmi un raport lunar care va conține următoarea informație de spre pacient: vârstă, etnie, sex, starea sănătății. Managerul centrului medical va revizui informația și va prezenta o copie Directorului centrului.

⁹² De exemplu, *Convenția privind Muncitorii Migranți*, Art. 67, acordă Statelor responsabilitatea de a oferi condiții sigure, egale și umane la repatriere.

Capitolul III

Regimul detenției

Regimul detenției persoanei în dreptul intern este determinat de caracterul normei încălcate de către persoană, fie penale sau contravenționale. Actualmente, nu există reglementări bine conturate în ce privește detenția contravenienților și condamnaților. Codul de Executare nu face o distincție clară care ar separa aceste categorii de persoane. Cu atât mai mult nu există reglementări clare privind regimul detenției migranților ilegali. În aspect general putem remarca că la plasarea în închisoare condamnatului i se deschide un dosar personal. Dosarul personal al condamnatului cuprinde:

- a) datele și actul de identitate ale condamnatului;
- b) fotografiile din față și din profil;
- c) copie de pe hotărîrea judecătorească de condamnare la pedeapsa închisorii;
- d) dispoziția de executare a hotărîrii judecătorești;
- e) anul, luna, ziua și ora la care a început executarea pedepsei;
- f) cazierul judiciar;
- g) fișa dactiloscopică;
- h) documentele întocmite în urma examenelor medicale;
- i) documentele din care rezultă îndeplinirea obligațiilor privind asigurarea accesului la dispozițiile legale și documentele privind executarea pedepsei închisorii;
- j) documentele referitoare la măsurile luate de către administrația penitenciarului cu privire la exercitarea drepturilor persoanei condamnate la pedeapsa închisorii;
- k) documentele referitoare la participarea condamnatului la activitățile socioeducative, la instruirea și formarea profesională a acestuia;
- l) documentele referitoare la măsurile de stimulare și la sancțiunile disciplinare aplicate în timpul executării pedepsei închisorii;
- m) alte documente întocmite în timpul executării pedepsei închisorii care privesc regimul de executare a acesteia.

Condamnatul la pedeapsa închisorii și apărătorul acestuia au acces, în prezența persoanei desemnate de șeful penitenciarului, la dosarul personal.

Dosarul personal poate fi consultat, cu excepția situațiilor în care acesta este cerut de organele abilitate, numai cu acordul condamnatului.

Datele cu caracter personal ale condamnaților la pedeapsa închisorii sînt confidențiale.⁹³

Administrația locurilor de arest preventiv completează pentru fiecare persoană arestată preventiv dosarul personal.

Dosarul personal al persoanei arestate preventiv cuprinde:

- a) datele și actul de identitate ale persoanei arestate preventiv;
- b) fotografiile din față și din profil;
- c) copia de pe hotărîrea prin care s-a dispus arestarea preventivă sau prelungirea arestării preventive;
- d) mandatul de arestare;
- e) anul, luna, ziua și ora la care a început executarea arestării preventive;
- f) cazierul judiciar;
- g) fișa dactiloscopică;
- h) documentele întocmite în urma examenelor medicale prevăzute la art.251 din prezentul cod;
- i) documentele din care rezultă îndeplinirea obligațiilor prevăzute la art.228 din prezentul cod;
- j) documentele referitoare la măsurile luate de către administrația locului de arest preventiv cu privire la exercitarea drepturilor persoanei arestate preventiv;
- k) documentele referitoare la aplicarea sancțiunilor disciplinare în timpul executării arestării preventive;
- l) alte documente întocmite în timpul executării arestării preventive.

⁹³ Art. 220, Codul de Executare.

a) Aspecte generale

a.1. Bune practici

Potrivit Regulilor de funcționare aplicate în Belgia fiecare deținut are dreptul la cel puțin două ore de plimbare în zi.

Din motive medicale sau în interesul deținutului, directorul centrului sau loțiitorul său poate face excepție de la acest ordin.

În vederea respectării ordinii, durata plimbării poate fi limitată. În orice caz, deținutul trebuie să aibă mereu posibilitatea de a se plimba o oră.

În momentul în care deținutul prin comportamentul său pune în pericol securitatea sa, cea a altor ocupanți, cea a membrilor personalului sau a centrului, sau amenință buna funcționare a acestuia, directorul centrului sau loțiitorul său poate în mod excepțional să facă abstracție de această regulă. El îl informează imediat despre acesta pe Ministru, pe cale ierarhică.

Pe parcursul zilei, șederea la centru se caracterizează prin modul de trai în grup.

Directorul centrului ia măsuri necesare cu scopul de a garanta faptul ca doar membrii personalului de același sex cu ocupanții să fie prezenți în timpul rezervat toaletei.

În timpul rezervat toaletei și somnului bărbații și femeile celibatate sunt în toate cazurile separați.

Directorul centrului pune la dispoziția ocupanților infrastructura necesară cu scopul de a le respecta necesitățile vieții private.

În următoarele cazuri se poate face excepție de la regimul de viață în grup:

1. pentru categoriile speciale de ocupanți:
 - a) izolarea din motive medicale, conform articolului 54 a prezentei decizii;
 - b) primirea familiilor;
2. din motive de respectare a ordinii sau a securității:
 - a) izolarea deținutului care pune în pericol securitatea și liniștea grupului prin comportamentul său;
 - b) izolarea ca măsură de respectare a ordinii, conform articolului 98, § 1, 4 a prezentei decizii;
3. în cadrul respingerii unui deținut:
 - a) izolarea prealabilă respingerii efective a deținutului.

În **Marea Britanie** în centrele de plasament se creează un registru personal pentru fiecare persoană.

Acest registru va conține informație despre deținut, precum: numele de familie, sexul, data nașterii, data primirii în centrul de detenție, descrierea exterioară, caracteristici specifice (dacă sunt), naționalitatea, religia, rezultatele examenului medical, starea psihică și mintală, cazuri de migrație anterioară

cu evaluarea riscului că persoana respectivă să pretindă a fi altcineva (dacă este aplicabil), precum și alte caracteristici esențiale, o poză a individului, amprente digitale. Registrul personal va include de asemenea o listă de documente, bunuri și suma de bani transmise pentru a fi păstrate în siguranță.

Sistemul de clasificare va face diferență între deținuții violenți de cei pașnici, între cei pasivi și agresivi. Suplimentar, sistemul de clasificare va efectua următoarele acțiuni: va asista la identificarea riscurilor de securitate, vor soluționa necesitățile de sănătate psihică sau fizică, vor proteja persoanele care necesită protecție și cei care pot deveni victime ale deținuților agresivi și vor identifica acele persoane care nu sunt eligibile pentru activitățile centrului.

Toate riscurile și chestiunile de securitate vor fi evaluate individual. Persoanele cu dereglări psihice și cu probleme de sănătate psihice nu vor fi separați de ceilalți deținuți. Doar se va adopta o abordare individuală pentru ai acomoda pe aceștia, vor permite acces la medicii de clinică și vor acorda atenție faptului că aceasta ar putea afecta acomodarea sigură cu ceilalți deținuți. Personalul din centru le detenție va utiliza comportamentul deținutului și nu diagnosticul general stabilit pentru clasificarea procesului de luare a deciziei. Se vor căuta alternative de detenție pentru persoane special vulnerabile, de exemplu pentru cei cu handicap psihic sau fizic.

b) Felurile regimului

b.1. Legislația națională

Legislația Republicii Moldova prevede câteva tipuri de penitenciare. Potrivit art. 216 al Codului de Executare există penitenciare de tip deschis, semi-deschis, închis. În cazuri excepționale, persoanele condamnate pentru prima dată la pedeapsa cu închisoare pe termen de până la 5 ani, cărora li s-a stabilit executarea pedepsei într-un penitenciar de tip semideschis cu acordul lor în scris și la decizia șefului izolatorului, pot fi lăsați în izolatorul de detenție preventivă. Luând în considerație prevederile art. 338 al Codului Contravențional care stabilește că sancțiunea contravențională se execută în condițiile executării arestului, iar art. 195 al Codului stabilește că arestul se execută în condițiile stabilite pentru regim inițial într-un penitenciar de tip semiînchis, constatăm că migranții ilegali sunt deținuți în condiții de penitenciar semiînchis. De remarcat, că potrivit Legii nr. 184-XVI din 29.06.2006 arestul ca pedeapsă penală a fost exclus. În această situație detenția contravențională va fi aplicată în condițiile de penitenciar semiînchis.

Condamnații dispun de anumite drepturi în funcție de regimul de încarcerare. Condamnatului,

condițiile de deținere a căruia, în virtutea regimului sau a sancțiunii disciplinare aplicate, limitează aflarea lui la aer liber, i se acordă o plimbare zilnică cu o durată de cel puțin o oră, iar condamnatului minor - de cel puțin 2 ore. Astfel de plimbări se fac într-un loc special amenajat pe teritoriul penitenciarului.⁹⁴

Condamnatului care execută pedeapsa închisorii în regim de resocializare sau care este lăsat să execute lucrări de deservire gospodărească în izolatorul de urmărire penală, precum și condamnatului care este încadrat în programul de pregătire pentru liberare li se poate acorda dreptul de a se deplasa fără escortă sau însoțire în afara penitenciarului dacă a executat cel puțin 1/3 din termenul de pedeapsă, este caracterizat pozitiv și dacă aceasta o cere specificul muncii sau lucrărilor executate.

Dreptul la deplasare fără escortă sau însoțire în afara penitenciarului se acordă condamnatului prin dispoziția scrisă a șefului penitenciarului. Șeful penitenciarului stabilește orarul și itinerarul deplasărilor condamnaților.

Este interzisă deplasarea fără escortă sau însoțire în afara penitenciarului a condamnatului care a săvârșit infracțiune ce constituie recidivă periculoasă sau deosebit de periculoasă, condamnatului care a săvârșit infracțiune deosebit de gravă sau excepțional de gravă, condamnatului care se află în penitenciarul respectiv mai puțin de 6 luni, condamnatului care are sancțiuni disciplinare nestinse, condamnatului pentru infracțiune intenționată, săvârșită în perioada executării pedepsei, condamnatului bolnav de tuberculoză în formă activă, condamnatului care nu a urmat tratamentul complet al bolii venerice, alcoolismului, toxicomaniei, narcomaniei, condamnatului care suferă de tulburări psihice, ce nu exclud responsabilitatea.

Conamnații care beneficiază de dreptul de a se deplasa fără escortă sau însoțire în afara penitenciarului trebuie să fie deținuți în încăperi separate de ceilalți condamnați. Șeful penitenciarului, de comun acord cu autoritățile administrației publice locale, prin dispoziție scrisă, poate permite unor astfel de condamnați să locuiască în cămin, în afara penitenciarului.

Comportamentul condamnaților care beneficiază de dreptul de a se deplasa fără escortă sau însoțire în afara penitenciarului se reglementează în Statutul executării pedepsei de către condamnați.

În cazul în care condamnatul încalcă regimul din penitenciar, orarul sau itinerarul deplasărilor, precum și în cazul schimbării specificului muncii sau lucrărilor executate și dispariției necesității deplasării în afara penitenciarului, șeful penitenciarului este în drept să-și anuleze dispoziția privind acordarea dreptului de a se

deplasa fără escortă sau însoțire în afara penitenciarului.⁹⁵

Condamnatul care execută pedeapsa închisorii în regim comun sau de resocializare sau care este lăsat să efectueze lucrări de deservire gospodărească în izolatorul de urmărire penală, precum și condamnatul încadrat în programul de pregătire pentru liberare, dacă este caracterizat pozitiv, poate beneficia, în decursul anului, de cel puțin o deplasare de scurtă durată, de până la 5 zile, în afara penitenciarului pentru vizitarea familiei, rudelor, tutorelui sau curatorului, după caz.

Persoanele care au copii în casele de copii ale penitenciarelor pot beneficia în decursul anului de cel puțin o deplasare de scurtă durată, de până la 7 zile, pentru a-și aranja copiii la rude sau într-o altă casă de copii. Conamnații care au copii invalizi pot beneficia, cel puțin de două ori pe an, de o deplasare de scurtă durată, de până la 7 zile, pentru a-i vizita.

Persoanele pot beneficia de dreptul de a se deplasa, pe durata stabilită în Codul muncii, pentru participare la sesiune în instituțiile de învățământ superior sau mediu de specialitate.

Cererea condamnatului privind deplasarea de scurtă durată în afara penitenciarului se examinează în decurs de 3 zile, iar în legătură cu circumstanțe excepționale - în decurs de o zi.

Deplasarea de scurtă durată în afara penitenciarului se acordă prin dispoziția scrisă a șefului penitenciarului, ținându-se cont de timpul necesar pentru călătoria dus-întors. Timpul aflării condamnatului în afara penitenciarului se include în termenul de executare a pedepsei.

Cheltuielile de deplasare în afara penitenciarului le suportă condamnatul.

În cazul circumstanțelor excepționale care împiedică revenirea condamnatului în termenul stabilit, șeful organului afacerilor interne de la locul aflării condamnatului este în drept, la cererea motivată a condamnatului, să prelungească până la 3 zile termenul de revenire în penitenciar, fapt despre care comunică neîntârziat administrației penitenciarului.

În penitenciarul de tip deschis, condamnații sunt, de regulă, deținuți sub supraveghere în modul și în condițiile stabilite de Codul de Executare.

În regim inițial, condamnații se află timp de 3 luni din ziua intrării în penitenciar. Termenul de 3 luni poate fi depășit în cazul în care condamnatului declarat violator al regimului de deținere i-a fost prelungit termenul de aflare în regim inițial sau el a fost reîntors din regimul comun în regimul inițial. Conamnații care execută pedeapsa în regim inițial:

a) sînt în drept de a se deplasa liber, în intervalul de timp de la deșteptare până la stingere, pe

⁹⁴ Art. 234, Codul de Executare.

⁹⁵ Art. 235, Codul de Executare.

teritoriul penitenciarului în limitele stabilite de administrația penitenciarului;

- b) sînt în drept de a avea asupra lor și de a utiliza obiecte de valoare și bani.

În regim comun, condamnații, suplimentar la prevederile alin. (2) al prezentului articol:

- a) pot fi antrenați la muncă în afara penitenciarului fără supraveghere;

- b) pot beneficia de o deplasare de scurtă durată.

În regim de resocializare, condamnații, pot beneficia de dreptul de a locui împreună cu familia într-un spațiu locativ separat pe teritoriul penitenciarului sau în apropierea lui.⁹⁶

În penitenciarul de tip semiînchis, condamnații sînt deținuți sub supraveghere permanentă.

În regim inițial, condamnații se află timp de 6 luni din ziua intrării în penitenciar, însă nu mai mult de o treime din durata pedepsei. Condamnații:

- a) sînt repartizați în încăperi izolate cu cel mult 4 locuri;

- b) pot fi antrenați la munci care nu necesită ieșire din penitenciar.

În regim comun, condamnații sînt în drept, în intervalul de timp de la deșteptare până la stingere, să se deplaseze liber pe teritoriul penitenciarului în limitele stabilite de administrația penitenciarului.

În regim de resocializare, condamnații, mai dispun de dreptul:

- a) de a avea asupra lor și de a utiliza obiecte de valoare și bani;

- b) de a fi antrenați la muncă în afara penitenciarului fără supraveghere;

- c) de a beneficia de o deplasare de scurtă durată.⁹⁷

În penitenciarul de tip închis, condamnații sînt deținuți cu pază și sub supraveghere permanentă.

b.2. Bune practici

În sistemul belgian deținutul trebuie să se conformeze regulilor de trai descrise în regulamentul de ordine internă a centrului în care el sejurnează. El este obligat să urmeze directivele personalului cu scopul de a păstra buna ordine în interiorul centrului și de a se conforma regulamentelor.

Deținutul trebuie mereu să aibă asupra sa cardul de identificare ce i-a fost oferit conform regulamentului de ordine internă.

Deținutul are grijă de îmbrăcăminte sa și de igiena personală.

Deținuților li se interzice să aducă vreo daună bunei stări și curățeniei bunurilor mobiliare și imobiliare ale centrului.

Deținuții respectarea ordinii în localurile în care ei sejurnează și contribuie ca starea acestora să corespundă condițiilor determinate în regulamentul de ordine internă.

Deținuților li se poate reclama deteriorarea obiectelor înfăptuită intenționat.

Toate actele ce compromit securitatea, ordinea și buna funcționare a centrului sunt interzise.

Deținutul urmează cu strictețe regulile prescrise în ceea ce privește utilizarea materialului de ras și a altor obiecte periculoase de care ar putea face abuz. Aceste proceduri sunt descrise în regulamentul de ordine internă.

Nici unui deținut nu i se poate încredința menținerea disciplinei în centru.

Deținuților li se pot încredința responsabilități specifice în timpul executării activităților în cadrul comunitar.

Doar măsurile ce pot fi luate cu scopul de a menține ordinea, descrise de către sau în baza acestei decizii i se pot aplica unui deținut. Doar faptele descrise de către sau în baza regulilor pot permite luarea măsurilor de respectare a ordinii față de un deținut.

Concursul între o faptă disciplinară și una penală nu constituie un obstacol pentru a începe o procedură disciplinară sau pentru a lua măsuri în vederea respectării ordinii.

O măsură de respectare a ordinii nu poate fi luată de două ori în privința unui deținut pentru una și aceeași infracțiune.⁹⁸

Există trei tipuri de bază de regimuri de detenție în centrul de detenție:

- Regim strict – imposibilitatea de a se deplasa;
- Regim mediu de detenție – libertate limitată de deplasare;
- Regim liber – libertate de a se deplasa în perimetrul centrului de detenție.

Conform experiențelor din alte state din Europa, regimul liber a fost recunoscut drept condiții de detenție preferabile, deoarece este mai favorabil pentru starea fizică și psihică a rezidenților centrului. Mai mult ca atât, comunicarea între persoanele deținute și comunicarea între deținuți și personalul centrului reduce tensiunea și riscul unor posibile rebeliuni.

c) Percheziția corporală

c.1. Legislația națională

Persoanele supuse detenției sunt supuse percheziției corporale atât în cauzele penale, cât și cele contravenționale. Percheziția corporală se efectuează la momentul reținerii bănuțului, arestării bănuțului, învinutului sau inculpatului, reținerii sau arestării contravenientului, cât și în momentul plasării con-

⁹⁶ Art. 269, Codul de Executare.

⁹⁷ Art. 270, Codul de Executare.

⁹⁸ Art. 85-95 ale Regulilor Belgiene.

damnatului în penitenciar. la momentul plasamentului percheziția poate fi în mai multe aspecte. Din punct de vedere procesual penal percheziția constituie o acțiune, pe parcursul căreia se efectuează căutarea instrumentelor care au servit săvârșirea infracțiunii, obiecte și valori dobândite pe urma infracțiunii, precum și alte obiecte sau documente care ar putea avea importanță pentru cauza penală.⁹⁹ În acest sens percheziția este și un procedeu probatoriu, pornind de la faptul că sarcina pusă în fața persoanelor care sunt implicate în acest procedeu este de a administra probe. În acest aspect acțiunea procesuală necesită a fi autorizată de către judecătorul de instrucție,¹⁰⁰ cu excepția cazului de delict flagrant. În ce privește percheziția corporală legea procesual penală stabilește aceleași reguli cu unele excepții relevante situației migranților ilegali. Potrivit art. 130 al Codului de procedură penală percheziția poate fi efectuată fără autorizația judecătorului de instrucție la reținerea persoanei sau la aplicarea față de aceasta a arestării preventive. În acest caz, percheziția are ca scop nu numai descoperirea în îmbrăcămintea persoanei a anumitor obiecte relevante la cauza dată, dar și asigurarea că persoana dată nu va utiliza anumite obiecte împotriva altor persoane deținute.

c.2. Bune practici

În **Belgia** deținutul este supus unei percheziții minuțioase, efectuate de personalul de securitate al centrului. Percheziția se efectuează prin palparea corpului și a hainelor deținutului, precum și prin controlarea bagajelor sale. Procedura se efectuează de un membru al personalului de securitate de același sex ca și deținutul sau de un alt membru al personalului de același sex, în acest caz percheziția având loc sub supravegherea responsabilului de serviciu.

Obiectele metalice sunt identificate cu ajutorul unui detector de metale.

Scopul percheziției este de a verifica dacă deținutul posedă obiecte sau materiale interzise sau în mod potențial periculoase pentru el însuși, pentru alți ocupanți, pentru personalul sau pentru securitatea centrului.

Timpul rezervat percheziției nu poate depăși durata necesară executării sale și este efectuată la ordinul directorului centrului sau de locuitorul său.

Deținutului i se cere să coopereze cu personalul respectiv în timpul efectuării procedurii de percheziție.

Fiecare persoană nouă care este admisă în centru va fi percheziționată, dacă va fi necesar, în pielea goală. Totuși, doar un ofițer de același gen ca și deținutul, în atmosferă privată, va desfășura investigația.

Ofițerii care desfășoară procedura de admitere vor îndrepta eforturile sale de percheziție asupra locurilor

de tănuire, dosire, precum buzunare, centuri, margini, gulere, zonele de lângă fermoare, manșete, și partea exterioară și interioară a pantofilor, inclusiv sub tălpile din încălțăminte.

Nu se va încălca demnitatea persoanei deținute în timpul desfășurării percheziției. Ofițerii care nu respectă demnitatea persoanei deținute sau fac abuz de forță pe parcursul percheziției vor fi trași la răspundere conform legislației naționale.

d) Detenția femeilor

d.1. Legislația națională

Este indubitabil faptul că în locurile de detenție femeile se dețin separat de bărbați, iar minorii de adulți. Codul de Executare stabilește, că în penitenciare se dețin separat:

- a) femeile - de bărbați;
- b) minorii - de adulți.¹⁰¹

Referitor la executarea pedepsei de către femei, Codul de executare în art. 275 stabilește, că femeile condamnate execută pedeapsa în penitenciare pentru femei în modul și în condițiile stabilite de Codul și de Statutul executării pedepsei de către condamnați.

Femeile condamnate pot executa pedeapsa și în sectoare separate ale penitenciarelor pentru bărbați, însă în condițiile penitenciarului pentru femei. Persoanele de sex feminin care nu au ajuns la majorat execută pedeapsa în condițiile penitenciarului pentru minori.

Regimul de deținere în penitenciarul pentru femei corespunde regimului stabilit pentru penitenciarul de tip deschis, de tip semiînchis sau de tip închis, în conformitate cu prevederile art. 72 alin. (2), (3) și (4) din Codul penal.

Femeile însărcinate și mamele care au cu ele copii nu pot fi deținute în condițiile penitenciarului de tip închis. Acestor deținute nu se aplică sancțiunea disciplinară sub formă de încarcerare.¹⁰²

În penitenciare se amenajează încăperi speciale pentru îngrijirea femeilor gravide și creșe pentru copii.

Femeilor li se asigură posibilitatea de a naște în spitale ce nu aparțin Departamentului instituțiilor penitenciare. În cazul nașterii copilului în penitenciar, acest fapt nu va fi indicat în certificatul lui de naștere.

După naștere, femeilor li se asigură îngrijire medicală specializată conform prescripțiilor medicale.

La solicitare, mamei cu copil în vârstă de până la 3 ani i se creează condiții de locuire în comun. În acest caz, administrația penitenciarului asigură o supraveghere continuă, inclusiv medicală, a copilului și a mamei.

⁹⁹ Art. 125, alin. (1), C. pr.pen.

¹⁰⁰ Art. 125, alin. (3), C.pr.pen.

¹⁰¹ Art. 224, Codul de executare.

¹⁰² Art. 275, Codul de Executare.

La împlinirea vârstei de 3 ani, cu consimțământul scris al mamei și cu acordul autorității tutelare, copilul se dă în îngrijire unei persoane, indicate de ea, sau instituției specializate pentru copii. Administrația penitenciarului asigură mamei posibilitatea de a menține legătura cu copilul său, dacă aceasta nu împiedică dezvoltarea normală a copilului și nu are efecte negative asupra lui. La cererea condamnatului, administrația penitenciarului poate prelungi până la 6 luni aflarea copilului împreună cu mama.

Pentru asigurarea dezvoltării normale și securității copilului, în temeiul deciziei motivate a șefului penitenciarului cu acordul autorității tutelare, copilul poate fi dat în îngrijire unei persoane sau instituției specializate pentru copii și înainte de împlinirea vârstei respective.

Femeilor gravide și mamelor care alăptează li se asigură o rație alimentară suplimentară. Ele au dreptul de a procura nelimitat produse alimentare folosind banii de pe contul lor de peculiu.¹⁰³

Situație similară este și în cazul arestului preventiv. Art. 329 al Codului de executare stabilește, că în locurile de arest preventiv se dețin separat:

- a) femeile - de bărbați;
- b) minorii - de adulți;

d.2. Standarde internaționale

Femeile deținute vor fi plasate separat de bărbații deținuți. Ele vor fi plasate într-o clădire separată, la un etaj separat sau o secție specială din clădire. Femeile deținute vor primi hrană și vor avea activități în interior și în aer liber separate de cele ale bărbaților deținuți. Vor exista femei în cadrul personalului centrului pentru a lucra cu femeile deținute.

În baza principiului de unitate a familiei, acestea, pe parcursul perioadei de detenție vor beneficia de condiții în cadrul familiei, în măsura posibilității.

Famiile vor beneficia de celule separate care vor satisface necesitățile lor. În cazul în care nu există astfel de posibilitate, bărbații vor fi separați, iar mamele cu copii vor rămâne împreună.

e) Detenția minorilor și altor categorii de persoane

e.1. Legislația națională

În Republica Moldova legislația privind statutul minorilor străini este vagă. În acest aspect proiectul Legii privind regimul străinilor în Republica Moldova stabilește în art. 87, că în situația străinilor minori care intră neînsoțiți sau care rămân neînsoțiți după intrarea pe

teritoriul Republicii Moldova, autoritatea competentă pentru străini procedează după cum urmează:

- a) se stabilește identitatea acestora și modul de intrare în țară;
- b) indiferent de modul de intrare în Republica Moldova, li se asigură reprezentarea printr-o instituție competentă potrivit legii, care le va asigura și protecția și îngrijirea necesare, inclusiv cazarea în centre speciale de ocrotire a minorilor în aceleași condiții ca și pentru minorii moldoveni;
- c) se iau măsuri de identificare a părinților, indiferent de locul de reședință al acestora, în scopul reunificării familiale;
- d) până la identificarea părinților, minorii de vârstă școlară au acces la sistemul de învățământ;
- e) în situația în care părinții minorului nu au reședința pe teritoriul Republicii Moldova, acesta se returnează în țara de reședință a părinților ori în țara în care au fost identificați alți membri de familie, cu acceptul acestora;
- f) în cazul neidentificării părinților ori a altor membri de familie sau dacă minorul nu este acceptat în statul de origine, i se acordă dreptul de ședere temporară pe teritoriul Republicii Moldova.

În scopul găsirii soluțiilor adecvate, autoritatea competentă pentru străini cooperează cu alte instituții, precum și cu organizații naționale și internaționale specializate în domeniul ocrotirii minorilor.¹⁰⁴

Minorii străini trebuie să se bucure de aceleași facilități ca și localnicii. Astfel, art. 88 al Proiectului de lege stabilește, că străinii minori care locuiesc în Republica Moldova au acces la învățământul școlar obligatoriu în aceleași condiții ca și minorii cetățeni ai Republicii Moldova.

Organul abilitat stabilește, potrivit legii, limitele și condițiile recunoașterii și echivalării studiilor efectuate în țara de origine, pentru înscrierea elevilor străini în sistemul național de învățământ.

În ce privește detenția minorilor legislația națională stabilește unele standarde mai concrete. Potrivit art. 224 al Codului de Executare, în penitenciare se dețin separat minorii de adulți. Art. 272 stabilește că persoanele până la 18 ani execută pedeapsa în penitenciare pentru minori. Condamnaților li se asigură o rație alimentară suplimentară. Ei au dreptul de a procura nelimitat produse alimentare, folosind banii de pe contul lor de peculiu.¹⁰⁵ Regimul detenției în penitenciarul pentru minori corespunde regimului stabilit pentru penitenciarul de tip semiînchis cu anumite

¹⁰³ Art. 276, Codul de Executare.

¹⁰⁴ Art. 87, Proiectul de Lege cu privire la Regimul străinilor în Republica Moldova.

¹⁰⁵ Art. 272, Codul de Executare.

excepții. Ei pot beneficia de întrevederi de scurtă și lungă durată, cât și de alte facilități, cum ar fi: regim de resocializare, dreptul de vizită, dreptul de a ieși din penitenciar. Dispozițiile date se aplică și în cazul arestului preventiv,¹⁰⁶ cât și a celui contravențional.¹⁰⁷ Statutul executării pedepsei de către condamnați în detaliu reglementează modalitatea și condițiile încarcerării minorilor.

În penitenciarele pentru minori își ispășesc pedeapsa condamnații în vârstă de până la 18 ani, precum și condamnații adulți în vârstă de până la 23 ani în privința cărora instanța de judecată, la prezentarea administrației penitenciare, a dispus continuarea executării pedepsei în penitenciarul respectiv.¹⁰⁸

Asupra condamnatului care a împlinit vârsta de 18 ani și care a fost lăsat în penitenciarul pentru minori se extind drepturile și obligațiile, regimul, condițiile de muncă, normele alimentare, de asigurare materială, ale condițiilor de trai și de asistență medico-sanitară stabilite pentru condamnații minori.¹⁰⁹

În penitenciarele pentru minori, condamnații sînt deținuți sub pază și supraveghere permanentă.¹¹⁰

Regimurile și condițiile de detenție în penitenciarele pentru minori corespund regimurilor și condițiilor prevăzute pentru penitenciarele de tip semiînchis, cu particularitățile prevăzute de art. 272 și 273 ale Codului de executare.¹¹¹

La regim inițial sînt deținuți condamnații veniți în penitenciar după rămânerea definitivă a sentinței. Ei sînt ținuti în încăperi complet izolate, care se încuie. Condamnații beneficiază de plimbări zilnice cu durata de 2 ore.¹¹²

La expirarea termenului de 6 luni din ziua intrării în penitenciar, însă nu mai mult de o treime din durata pedepsei, condamnații aflați în regim inițial pot fi transferați în regim comun de detenție, luându-se în considerare perioada ținerii lor în carantină.¹¹³

În regimurile de detenție comun și de resocializare, condamnații, în perioada de la stingere până la deșteptare, sînt ținuti în încăperi complet izolate, care se încuie. În intervalul de timp de la deșteptare până la stingere, ei se pot deplasa liber pe teritoriul penitenciarului, în limitele stabilite de administrația penitenciarului.¹¹⁴

Transferul condamnatului în regim de resocializare se efectuează cu 6 luni înaintea expirării terme-

nului pedepsei, în condițiile stabilite de alin.(1) art.302 al Codului de executare. Condamnaților aflați în regim de resocializare li se poate permite deplasarea fără escortă sau însoțire în afara penitenciarului, dacă acest lucru este condiționat de caracterul muncii îndeplinite.¹¹⁵

Condamnatul care a împlinit vârsta de 18 ani este transferat pentru executarea pedepsei de mai departe în penitenciarul de tip semiînchis la condiții comune de detenție. Transferul condamnatului în penitenciarele de tip semiînchis o hotărăște instanța de judecată, în baza unui demers al administrației penitenciare.¹¹⁶

Condamnatul major care a fost lăsat în penitenciarul pentru minori și care a împlinit vârsta de 23 de ani este transferat pentru executarea pedepsei de mai departe în penitenciarul de tip semiînchis la condiții comune de detenție, în baza deciziei directorului general al Departamentului Instituțiilor Penitenciare.¹¹⁷

De remarcat, că în conformitate cu proiectul Codului Contravențional, minorii vor purta răspundere contravențională doar într-un număr destul de redus de cazuri. În acest aspect, este necesar ca normele interne să stabilească minuțios condițiile de reținere și repatriere a minorilor migranți.

e.2. Standarde internaționale

Copii care nu au împlinit vârsta de 18 ani sunt considerați minor. Pe parcursul perioadei de detenție vor fi respectate interesele cel mai înalte ale copilului.

De regulă, copii nu trebuie deținuți (*Conform Art.37 din Convenția privind Drepturile Copilului*).¹¹⁸ În cazul în care Statele dețin copii sub 18 ani, aceasta va fi o măsură de salvare și va dura cât se poate de scurt. Luând decizia de a deține minorii în astfel de centre de plasare sau alte centre se va respecta interesele cele mai înalte ale copilului.¹¹⁹

Minorii neacompaniați nu vor fi deținuți și vor trebui găsite alte alternative. Una dintre acestea ar fi plasarea migranților neacompaniați în aziluri temporare. Decizia de a deține minorii în centrele de plasare a migranților sau în alte centre va respecta cele mai înalte interese ale copilului.¹²⁰ În general, minorii neacompaniați nu vor fi plasați împreună cu cei adulți. Aceștia vor fi plasați în locuri special destinate pentru copii care vor satisface necesitățile acestora.

Minorii acompaniați, în majoritatea cazurilor, rămân cu părinții lor sau persoana (ele) primare care au grijă de aceștia. Copii au dreptul de a decide de a sta

¹⁰⁶ Art. 326, alin. (1), Codul de Executare.

¹⁰⁷ Art. 338, Codul de Executare.

¹⁰⁸ Art. 185, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

¹⁰⁹ Art. 186, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

¹¹⁰ Art. 187, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

¹¹¹ Art. 188, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

¹¹² Art. 189, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

¹¹³ Art. 190, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

¹¹⁴ Art. 191, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

¹¹⁵ Art. 192, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

¹¹⁶ Art. 193, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

¹¹⁷ Art. 194, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

¹¹⁸ Ratificată de către Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 480-XIII din 12.12.90, în vigoare pentru Republica Moldova din 25.02.1993.

¹¹⁹ Art. 3, Convenția privind Drepturile Copilului.

¹²⁰ Art. 3, Convenția privind Drepturile Copilului.

cu părinții și nu vor fi despărțiți de aceștia împotriva voinței lor.

În cazul în care este imposibil de a plasa familia împreună, copii vor rămâne cu mama.

În cazul în care copilul are doar mamă sau tată, aceștia vor fi plasați împreună într-o celulă separată.¹²¹

Pe parcursul perioadei de detenție copii au dreptul la educație. Conform Reglementărilor ONU pentru protecția copiilor privați de libertate, statele sunt obligate a pune la dispoziție programe de educație pentru copii de origine străină în cadrul unor necesități etnice și culturale particulare.

Perioada de detenție a copilului nu va aduce prejudiciu acestuia, dar va fi cât se poate de benefică pentru dezvoltarea sa.

Personalul care activează cu minorii va include un număr suficient de specialiști, precum educatori, instructori de orientare profesională, consultanți, lucrători sociali, psihiatri și psihologi.

În **Belgia** dacă la centru stau și minori, infrastructura adaptată trebuie să fie la dispoziția lor cu scopul de a le asigura odihna.

În **Cehia** la plasare străinilor se ia în considerație vârsta persoanei.¹²²

f) Măsuri de siguranță și securitate

f.1. Legislația națională

Se cere de constatat, că legislația națională nu reglementează în detaliu măsurile de securitate aplicate migranților. În acest aspect, proiectul de Lege privind Regimul Străinilor în Republica Moldova vine a suplini vidul creat. Potrivit art. 84 al proiectului de lege la nivelul autorității competente pentru străini se constituie Sistemul informațional integrat automatizat în domeniul migrației ca sistem complex de prelucrare a datelor personale ale străinilor, necesar îndeplinirii atribuțiilor legale cu privire la admiterea, șederea și îndepărtarea străinilor pe teritoriul Republicii Moldova.

Regulamentul de funcționare și utilizare a Sistemului informațional integrat automatizat în domeniul migrației se aprobă de către Guvern.

În scopul aplicării prevederilor Legii, a regulamentelor sau instrucțiunilor emise în baza acesteia, autoritatea competentă pentru străini, organul de control a frontierei de stat, precum și alte organe abilitate cu funcții în domeniul gestionării migrației pot efectua activități de prelucrare a datelor cu caracter personal ale străinilor.

Prelucrarea și protecția datelor personale ale străinilor se efectuează în condițiile stabilite de legislația în vigoare.¹²³

Evidența străinilor care intră sau care ies de pe teritoriul Republicii Moldova se efectuează la momentul trecerii frontierei de stat a Republicii Moldova, prin introducerea informației din actele de identitate în Sistemul informațional integrat automatizat în domeniul migrației.

Temei pentru șederea legală a străinilor pe teritoriul Republicii Moldova, pe un termen de până la 90 de zile pe parcursul a 6 luni, servește prezența în actele de identitate naționale a mențiunilor corespunzătoare, aplicate de organul competent de la frontiera de stat a Republicii Moldova cu privire la trecerea frontierei de stat, confirmate prin informația din Sistemul informațional integrat automatizat în domeniul migrației.¹²⁴

În ceea ce privește asigurarea securității în locurile de detenție legislația națională conține o bogată gamă de norme. Art. 196 al Codului de executare stabilește: condamnaților la arest li se pot aplica măsuri de stimulare și sancțiuni disciplinare. Acestea pot fi: muștrare, antrenarea peste rând la îngrijirea și amenajarea încăperilor, încarcerarea, transferarea condamnatului din regimul de deținere de resocializare în regim comun.¹²⁵

Ilegalitatea sau neîntemeierea aplicării măsurii de stimulare sau a sancțiunii disciplinare poate fi contestată.¹²⁶

Depunerea plângerii nu suspendă sancțiunea disciplinară, cu excepția încarcerării.

Securitatea persoanelor condamnate este asigurată de către stat.¹²⁷ Statul asigură securitatea personală a condamnaților. La apariția pericolului pentru securitatea personală a condamnatului, el este în drept să adreseze oricărui dintre persoanele cu funcție de răspundere a penitenciarului o cerere privind asigurarea securității personale. În acest caz, persoana cu funcție de răspundere este obligată să întreprindă imediat măsuri pentru asigurarea securității personale a condamnatului, iar, după caz, și măsuri de protecție din partea statului.

Administrația penitenciarului întreprinde măsurile de rigoare în vederea înlăturării pericolului pentru securitatea personală a condamnatului.¹²⁸

¹²¹ Art. 9, Convenția privind Drepturile Copilului.

¹²² Secțiunea V, Regulamentul intern.

¹²³ Art. 85, Proiectul de Lege privind Regimul Străinilor în Republica Moldova.

¹²⁴ Art. 86, Proiectul de Lege privind Regimul Străinilor în Republica Moldova.

¹²⁵ Art. 265, Codul de Executare.

¹²⁶ Art. 196, alin. (3), Codul de Executare.

¹²⁷ Art. 225, alin. (1), Codul de Executare.

¹²⁸ Art. 225, alin. (2), (3), Codul de Executare.

În scopul obținerii informației necesare despre comportamentul condamnaților, prevenirii evadării lor și altor infracțiuni, administrația penitenciarului este în drept să folosească mijloace tehnice de pază, supraveghere și control.

Curentul electric poate fi folosit în partea de sus a îngrădirii exterioare a penitenciarului de tip semiînchis sau închis, cu respectarea condițiilor de prevenire a accidentelor.

Administrația penitenciarului este obligată să informeze condamnatul, contra semnătură, despre folosirea mijloacelor tehnice de pază care pot pune în pericol viața sau sănătatea persoanei. Lista mijloacelor tehnice de pază, supraveghere și control, precum și modul de utilizare a lor se stabilesc prin acte normative aprobate de Guvern.¹²⁹ În cazul opunerii de către condamnați a rezistenței, nesupunerii cerințelor legale și întemeiate ale personalului sistemului penitenciar, participării la tulburări de masă, luării de ostacii, atacării altor persoane sau săvârșirii unor alte acțiuni social-periculoase, în cazul evadării sau reținerii evadaților din penitenciar, precum și în scopul prevenirii pricinuirii de către condamnați celor din jur sau sie a unor daune, pot fi aplicate forța fizică, mijloace speciale și armă de foc. Colaboratorii sistemului penitenciar sînt în drept să aplice forță fizică, mijloace speciale și armă de foc în conformitate cu actele normative.¹³⁰ Normele care prevăd măsuri de siguranță în locurile de arest preventiv sunt similare celor din penitenciare.¹³¹

Statutul executării pedepsei de către condamnat prevede norme menite de a asigura atât securitatea deținuților, cât și ordinea în instituția dată.

Personalul penitenciar este obligat să întreprindă imediat, la sesizare sau constatarea din oficiu, măsuri pentru asigurarea securității personale a deținuților. La apariția pericolului pentru securitatea personală a deținuților, acesta este în drept să se adreseze oricărui reprezentant al administrației penitenciare. Deținutul poate formula o cerere scrisă privind solicitarea asigurării securității personale. Administrația, în cazul în care a fost sesizată, poartă răspundere pentru neaplicarea măsurilor de rigoare în vederea înlăturării pericolului pentru securitatea personală a deținuților. Pentru asigurarea securității personale a deținuților, administrația penitenciarului este obligată să-l izoleze de alți deținuți, utilizând în aceste scopuri diverse încăperi, care corespund cerințelor pentru detenția persoanei, inclusiv celulele izolatoarelor disciplinare. Restricțiile prevăzute de Statutul Executării pedepsei de către condamnați privind condițiile de detenție în izolatorul disciplinar,

temeiul și modul de încarcerare, în cazul dat, nu se extind asupra deținuților transferați din motive de securitate personală. Transferul unei asemenea persoane se efectuează prin decizia șefului instituției, pe un termen de 30 de zile. În cazuri excepționale, ofițerul de serviciu este în drept să dispună acest transfer până la apariția șefului, dar pe o durată de cel mult 24 ore. La necesitate, termenul de deținere în izolatorul disciplinar poate fi prelungit cu încă 30 zile, cu consimțământul procurorului care supraveghează respectarea legilor în instituția penitenciară dată. Transferul deținuților în celulă din motive de securitate nu se consideră sancțiune disciplinară.

Statutul de asemenea reglementează și situații mai specifice, cum ar fi: condițiile și limitele aplicării forței fizice și a armei de foc.¹³²

f.2. Bune practici

Recomandări generale

Criteriul regimului de plasare, de supraveghere și securitate trebuie evaluat în baza unor cazuri individuale de către o comisie multidisciplinară (de exemplu – ofițeri de admitere, medici de specialitate și psihiatri, managerul centrului). Se emite un document semnat de către toate persoanele responsabile în care va fi indicat cauzele privind decizia luată de către aceștia. Explicațiile vor fi puse la dispoziția deținuților, la solicitare. Cauzele privind regimul special de plasare, securitate și supraveghere vor fi confidențiale.

Dacă o persoană este suspectată că a cauzat daune sie însăși sau/ori altor persoane, distrugând proprietatea sau creând destabilizări, el/ea poate fi luat sub control special de ofițerii centrului de detenție și restricție pentru a preveni încălcările. Ar trebui folosite la minimum restricțiile necesare (ex. Atenționarea verbală sau tehnica de control manual).

Managerul și ofițerul responsabil de securitatea centrului ar trebui să ia decizia asupra controlului special sau restricții.

Un medic ar trebui consultat dacă sunt sau nu motive ca persoana să nu fie supusă controlului special sau restricții.

Motivele în formă scrisă și indicațiile cu privire la durată ar trebui prezentate deținuților care trebuie supus controlului special sau restricții

Nici un deținut nu trebuie să fie supus controlului special sau restricție ca o formă de pedeapsă.

Detenția Temporară

Un deținut rebel sau violent poate fi închis temporar într-un loc special de acomodare.

Un deținut nu va fi închis drept pedeapsă, ori după ce el/ea a încetat să fie rebel sau violent. Detențiunea nu trebuie să fie mai lungă de trei zile.

¹²⁹ Art. 240, Codul de Executare.

¹³⁰ Art. 242, Codul de Executare.

¹³¹ Art. 324, Codul de Executare.

¹³² Art. 204-231, Statutul Executării pedepsei de către condamnați.

Daca detențiunea este impusă din cauza grevei foamei, încercări de sinucidere sau alte tipuri de amenințări la adresa sănătății deținutului, un doctor ar trebui să participe la luarea deciziei de detențiune.

Persoanele închise nu trebuie să fie private de privilegiile lor de a sta cel puțin o oră pe zi la aer liber. Aceștia vor ieși la aer liber separat de ceilalți deținuți.

Un medic ar trebui consultat în privința dacă sunt unele motive din cauza cărora o persoană nu poate fi plasată în detenție.

Aplicarea forței

Personalul din centrul de detenție nu ar trebui să aplice forța fără necesitate, și când o aplică unei persoane deținute este necesar, să nu fie folosită exagerat.

Ofițerii centrului de detenție nu ar trebui să acționeze premeditat într-o manieră care să provoace persoana deținută.

Ofițerii centrului de detenție nu ar trebui să aibă arme de foc în timpul serviciului. Armele de foc pentru cazurile de urgență trebuie să fie păstrate într-un loc separat și sigur, inaccesibil deținuților.

Ofițerii trebuie să aibă acces liber la dispozitivele non-letale de control, în scopuri de auto apărare, care pot include băte retractabile și spray-uri. Dacă este necesar ca ofițerii să poarte aceste dispozitive cu ei, ele trebuie ascunse ca deținuții să nu le vadă.

Decizia privind regimul de plasare, securitate și supraveghere depinde de următoarele criterii:

- **Protecție:** Deținutul solicită protecție pentru a-și asigura securitatea și existența; deținutul poate de exemplu: să fie martor, informator cunoscut, homosexual, poate avea un dușman în cadrul centrului, poate avea o constituție slabă (o victimă potențială), are barieră în a comunica, sau are careva reglări de conturi pentru o crimă (me) atroce/cruntă.
- **Depresiuni Psihice:** Deținutul a fost examinat de către un medic psihiatru specialist și a fost stabilit diagnosticul că această persoană fi deținută în oricare alte plasamente, altul decât unul bine structurat, deoarece ea își poate dăuna sie însăși și altor persoane.
- **Dereglări psihice:** Deținutul a fost examinat de către un medic psihiatru specialist și a fost stabilit diagnosticul, ea având dificultăți în relațiile cu alte persoane din cauza unor deprinderi de comunicare și comportament limitat.
- **Pericol de Evadare:** Deținutul a încercat să evadeze sau are antecedente documentate de evadare (ări) sau încercări de evadare (ări).
- **Pericol serios de violență:** Deținutul are o istorie documentată de conduită violentă, precum omor, viol, atentat, intimidare cu uz de arme și /sau incendiere.

- **Membru al unei grupări cunoscute:** Deținutul este cunoscut drept membru al unei grupări rasiste, politice, teroriste sau secte care prin violență își atinge scopurile sale în cadrul centrului și dă motive în ce privește sprijinul și punerii în practică a acestor practici în cadrul centrului în așa o măsură încât aceasta devine o chestiune de management.

- **Abuz de Substanțe:** Deținutul a manifestat caracteristici de încetare a utilizării drogurilor sau a fost sub influența alcoolului și/sau drogurilor la momentul admiterii, are o istorie înregistrată privind abuzul de substanțe, sau are o istorie criminală care indică folosirea substanțelor.

- **Probleme de conduită cunoscute:** Deținutul deține o istorie documentată privind problemele de conduită în cazul în care este deținut și/sau încalcă ordinea publică. Deținutul este cunoscut de a incita, provoca și/sau agita; de a împiedica acțiunile din cadrul centrului; și/sau a demonstrat lipsă totală de cooperare cu autoritățile.

- **Suspect Traficant de Droguri:** Deținutul a fost reținut și/sau acuzat de infracțiuni referitoare la vânzarea și/sau producerea ilegală a drogurilor; a fost găsit vinovat de introducerea ilicită a drogurilor pe teritoriul centrului; sau este suspect de furturi ale personalului, altor deținuți și/sau vizitatori pentru a facilita traficul de droguri.

- **Riscul de Suicid:** Deținătorul a fost examinat de către un medic psihiatru specialist și este considerat drept o persoană cu risc înalt de suicid.

- **Probleme de sănătate:** Deținutul are o problemă de sănătate care poate necesita îngrijire și supraveghere specială.

- **Înrăutățire a condiției fizice:** Deținutul prezintă înrăutățire a condiției fizice care poate necesita îngrijire și supraveghere specială.

Serviciul de detenție va avea o politică disciplinară față de deținuți. Această politică ar trebui să includă proceduri documentare și niveluri progresive de reexaminare și apel. Politica disciplinară ar trebui să definească clar drepturile și responsabilitățile deținuților.

Acțiunile disciplinare nu pot fi arbitrare sau represive.

Securitatea trebuie menținută, dar nu prin mai multe restricții decât cele necesare pentru o detenție în siguranță și o viață comunitară bine ordonată.

Personalul nu ar trebui să impună următoarele sancțiuni: pedeapsa corporală; restricții referitoare la nutriția normală; lipsirea de haine, așternut pentru pat sau alte lucruri legate de igiena personală, lipsirea dreptului de a corespunde; sau lipsirea de exerciții fizice decât în cazurile când aceste activități creează condiții de nesiguranță.

Regulile Casei (regulamentul), eliberat fiecărui deținut la admitere într-o limbă pe care el/ea o înțelege,

ar trebui să informeze despre regulile de conduită ale instituției și sancțiunile impuse pentru violarea regulilor. Printre alte lucruri, regulamentul trebuie să informeze deținutii despre:

- a. Dreptul de a beneficia de protecție împotriva abuzului personal, pedepselor corporale, aplicării forței excesive și care nu este necesară, traumatismelor personale, bolilor, prejudicierii proprietății și hărțuirii;
- b. Dreptul la libertate, nediscriminare bazată pe rasă, religie, origine națională, sex, dizabilități sau viziuni politice;
- c. Dreptul de a înainta plângeri în concordanță cu procedurile scrise (descrise în regulament);
- d. Dreptul de a corespunde cu persoane sau organizații, care sunt în concordanță cu securitatea, siguranța și funcționarea în ordine a centrului;
- e. Dreptul la un proces judiciar echitabil, incluzând rezolvarea promptă a chestiunilor disciplinare (în conformitate cu regulile, procedurile și sancțiunile prevăzute în Regulile Casei).

Ofițerii, martorii ai unei acțiuni interzise, sau au motive de a suspecta că o astfel de acțiune a fost comisă, ar trebui să pregătească și să înainteze un raport despre incident. Toate rapoartele despre incidente trebuie să expună faptele în mod clar, precis și concis, fără a omite detalii care ar putea fi importante. Rapoartele despre incidente de asemenea vor identifica persoana(ele) de răspundere, deținutul(ții), toți martorii incidentului și disponerea de orice dovezi fizice (arme, proprietăți, etc.) care țin de incident. Ofițerul care raportează va semna raportul și va acorda titlul, data și timpul când raportul a fost semnat.

Măsurile disciplinare sunt impuse pe baza unor astfel de rapoarte despre incidente după investigarea lor. Deținutul suspectat de comiterea unei încălcări ar trebui să fie ascultat personal în timpul investigației. Evidența tuturor măsurilor disciplinare și motivelor pentru care acestea au fost luate în considerație trebuie să fie înregistrate într-un registru disciplinar separat al centrului și în dosarul personal al deținutului.

Potrivit dreptului belgian în momentul în care se alege măsura ce trebuie luată în vederea respectării ordinii se ține cont de natura și de gradul de seriozitate a faptei, de circumstanțele în care ea a avut loc, și, dacă există, de circumstanțele atenuante.

Măsurile ce pot fi luate în vederea respectării ordinii sunt:

1. o avertizare verbală;
2. însărcinări impuse cu referire la ordinea și curățenia centrului;
3. suprimarea avantajelor, atât cât există o legătură directă între infracțiune și măsurile luate în vederea respectării ordinii, astfel precum accesul la bibliotecă, la spațiul recreativ sau la cantină sau

activitățile culturale, sportive sau de detenție, și multe alte avantaje acordate în aplicarea prezentei decizii sau a regulamentului de ordine internă;

4. plasarea într-un local de izolare.

Măsurile ce pot fi luate în vederea respectării ordinii prevăzute în § 1,1. pot fi aplicate de membrii personalului.

Măsurile ce pot fi luate în vederea respectării ordinii prevăzute în § 1, 2. pot fi aplicate de directorul centrului, loțiitorul său sau de membrii personalului, cel puțin de nivelul 2, care au fost numiți în regulamentul de ordine internă în acest scop.

Măsurile ce pot fi luate în vederea respectării ordinii prevăzute în § 1, 3. și 4. pot fi aplicate doar de directorul centrului sau de loțiitorul său.

Plasarea într-un local de izolare nu poate fi impusă decât în urma unei agresiuni fizice, a unui act de vandalism sau atunci când deținutul comite a treia oară o infracțiune conform art. 96.

În cazul în care ținta infractorului o constituie directorul centrului, anume loțiitorul său este competent să impună măsuri în vederea respectării ordinii.

Toate măsurile luate în vederea respectării ordinii vor fi introduse de directorul centrului sau de loțiitorul său în dosarul individual al deținutului, care se păstrează la centru.

Competența de a impune măsuri în vederea respectării ordinii aparține membrilor personalului centrului în care infracțiunea a fost comisă sau începând cu care infracțiunea este comisă.

În cazul în care infracțiunea este comisă în timpul unei deplasări în afara centrului, cazul e de competența membrilor personalului, în centrul unde deținutul stă sau va sta.

Ele pot fi diminuate sau ridicate de directorul centrului sau de loțiitorul său în timpul executării lor.

Durata maximală de plasare într-un local de izolare este de douăzeci și patru de ore. Dacă comportamentul deținutului face imposibilă integrarea sa în sânul grupului, Directorul centrului poate decide să prelungească acest termen cu încă douăzeci și patru de ore.

În următoarele cazuri, directorul centrului îi poate propune Directorului general să plaseze deținutul imediat într-un local de izolare pe o durată de patruzeci și opt de ore. În acest caz Directorul general nu va putea prelungi acest termen decât o singură dată cu douăzeci și patru de ore:

1. amenințări cu prejudiciu adus integrității fizice a persoanelor, distrugerea sau degradarea bunurilor;
2. lovituri și răni înfăptuite intenționat;
3. depunerea actelor cu scopul de a evada sau de a facilita o evadare.

Din momentul în care termenul a expirat, doar Ministrul poate decide să prelungească plasarea în localul de izolare până la o durată de cel mult cinci zile.

Localul de izolare trebuie să dispună cel puțin de o saltea și toaleta, precum și de un sistem de apel care să-i permită deținutului să cheme un membru al personalului.

În cazul utilizării neadecvate, saltea și hârtia igienică pot fi preluate de la deținut într-o oră cel mult.

Deținutul trebuie să fie informat în prealabil de faptele care îi sunt reproșate și nici o sancțiune nu poate fi aplicată înainte ca vinovatul să-și audă acuzațiile.

Constrângerea poate fi utilizată în cazul în care comportamentul deținutului constituie o amenințare pentru el însuși, pentru alți ocupanți, pentru membrii personalului sau pentru securitatea, ordinea sau bunurile centrului sau terții. Utilizarea constrângerii trebuie să fie una rezonabilă și să se afle în report cu scopul urmărit.

Măsurile coercibile nu prezintă sancțiuni, ci mijloace ce ar permite menținerea controlului asupra deținutului.

Mijloacele coercibile autorizate sunt:

1. o constrângere fizică;
2. o cheie de braț;
3. cătușe la încheietura mâinilor și/sau la picioare.

Recurgerea la un mijloc coercibil poate avea loc doar în cazul în care mijlocul precedent de restabilire a ordinii a eșuat.

Încătușarea deținutului se efectuează doar la ordinul directorului centrului sau a loțiitorului său.

De fiecare dată când se aplică forța, directorul centrului trebuie să fie informat.

În momentul în care deținutul pune în pericol prin comportamentul său securitatea sa, cea a altor ocupanți, a membrilor personalului sau a centrului, sau buna funcționare a acestuia, sau după o tentativă de

respingere, sau pentru a păstra o repartizare echilibrată a ocupanților în diferite centre, directorul centrului sau loțiitorul său poate decide să transfere deținutul la un alt centru sau o altă instituție.

Transferul deținutului spre un alt centru sau instituție trebuie mereu să se efectueze cu acordul directorului centrului dat sau a loțiitorului său.

Directorul centrului asigură prezența constantă a unui număr minimal de membri ai personalului, cu scopul de a nu compromite securitatea centrului.

Directorul centrului inspectează regulat centrul pentru a fi sigur că deținuții, membrii personalului și terții respectă întocmai regulamentul.

În intervale de timp neregulate sau la solicitarea directorului centrului, odăile de ședere a deținuților sunt controlate de personalul de securitate a centrului în căutarea obiectelor periculoase sau interzise. Această inspecție este mereu efectuată de cel puțin doi membri ai personalului de securitate. Dacă e necesar, deținuții sunt de asemenea controlați conform dispozițiilor din art. 10.

În caz de neliniște sau amenințare gravă pentru securitatea centrului, directorul centrului sau loțiitorul său ia măsurile impuse de circumstanțe și de prudență, anunțând imediat Directorul general.

În acest caz personalul urmează dispozițiile specifice stabilite în regulamentul de ordine internă.

Este cerută asistența serviciilor de poliție atunci când directorul centrului sau loțiitorul său consideră aceasta necesar pentru securitatea centrului.¹³³

Infrastructura centrului este inspectată anual de un membru al Comitetului pentru Părtinire și Protecție la muncă.

¹³³ Art. 110, Regulile Belgiene.

Capitolul IV

CONDIȚII DE DETENȚIE

a) Igiena personală

a.1. Legislația națională

În legislația națională sunt absente norme juridice speciale care expres ar reglementa asigurarea igienei personale a migranților deținuți. În asemenea cazuri sunt aplicabile normele generale ce țin de detenție, inclusiv detenția condamnaților. Executarea sancțiunilor contravenționale se efectuează în aceleași condiții ca și pedepsele penale și măsurile de siguranță.¹³⁴ Condamnatului i se garantează dreptul de a nu fi supus unei experiențe medicale sau științifice care pot pune în pericol viața și sănătatea.¹³⁵ Condamnatului i se asigură posibilitatea de a face baie și duș la temperaturi admisibile, atât de des cât necesită igiena generală, însă nu mai rar decât o dată pe săptămână. Administrația penitenciarului nu este în drept să solicite condamnatului să se tundă pilug, decât în cazul prescripției medicului.¹³⁶ Condamnatul este în drept să poarte îmbrăcăminte proprie, asigurându-i un aspect decent și menținând-o în curățenie. În cazul în care condamnatul nu are îmbrăcăminte proprie după anotimp, administrația penitenciarului îi asigură gratuit o garnitură de îmbrăcăminte de modelul stabilit de către Departamentul Instituțiilor Penitenciare. Fiecare condamnat este asigurat cu un pat și lenjerie de pat, care se schimbă cel puțin o dată pe săptămână.¹³⁷

Persoanele aflate în arest preventiv se dețin în aceleași condiții ca și persoanele condamnate.¹³⁸ Regulile sanitare igienice sunt stabilite de către Departamentul Instituțiilor Penitenciare.¹³⁹ Serviciul medical în penitenciare sau medicul care deservește penitenciarul este obligat să verifice regulat starea și curățenia îmbrăcăminte, a așternutului deținuților,

corespunderea lor cu anotimpul.¹⁴⁰ Persoanele sosite în instituții sunt supuse igienizării complexe. În caz de depistare a bolilor parazitare și de piele, la prescripția medicului, deținutul este supus tunsului părților pielose (păroase) ale corpului.¹⁴¹ Cel puțin o dată în 7 zile pentru deținuți se organizează baie, cu schimbarea obligatorie a lenjeriei de corp și de pat, iar în cazurile necesare – tunsul. În funcție de posibilitățile de asigurare tehnico-materială și în limitele fondurilor alocate, se admite efectuarea zilnică a dușului.¹⁴² În sarcina administrației este pusă dezinfectarea încăperilor de locuit, social comunale etc., cât și asigurarea funcțional-ritmică a ospătărilor, uscătoarelor, frizeriilor, de asemenea, deținuții pot purta îmbrăcăminte proprie.¹⁴³

Persoanele condamnate la privațiune de libertate și cele aflate în izolatoarele de detenție preventivă sunt asigurate cu 200 g săpun de rufe și 100 g spun de toaletă.¹⁴⁴

Potrivit Regulamentului cu privire la modul de asigurare a asistenței medicale a persoanelor deținute în penitenciare (în continuare Ordinul nr. 478), pct. 18¹⁴⁵ la sosirea în penitenciar deținuții sunt supuși obligatoriu unei tratări sanitare în modul stabilit de normele sanitar-epidemiologice. Tratarea sanitară (tunsoarea, deparazitarea, baia) se efectuează de către efectivul serviciului regim și supraveghere. Responsabili de executarea măsurii respective sunt ofițerii de serviciu, șeful de bloc și medicul de serviciu.

Potrivit Hotărârii Guvernului nr. 71 din 30.01.2004 pct. 20 Centrul de plasament temporar al străinilor dispune de spații care corespund cerințelor igienice. Blocul de trai pentru cazarea străinilor va avea în componența sa încăperi de locuit și auxiliare, conform

¹³⁴ Art. 331, Cod de Executare.

¹³⁵ Art. 166 alin. (1) lit. a), Cod de Executare.

¹³⁶ Art. 245, Cod de Executare.

¹³⁷ Art. 246, Cod de Executare.

¹³⁸ Art. 326 alin. (1), Cod de Executare.

¹³⁹ Art. 492, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

¹⁴⁰ Art. 493, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

¹⁴¹ Art. 494, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

¹⁴² Art. 495, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

¹⁴³ Art. 496-500, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

¹⁴⁴ Hotărârea Guvernului nr. 246 din 13.05.93.

¹⁴⁵ Aprobat prin Ordinul Ministrului Justiției nr. 478 din 15.12.2006 // Monitorul Oficial nr. 199-202/695 din 29.12.2006.

cerințelor igienice în vigoare, racordate la sistemele centralizate de apeduct, canalizare, apă caldă, termoficare. Suprafața minimă de locuit pentru o persoană va fi de 6 m². Vor fi amenajate sufragerii pentru servirea bucatelor și grupuri sanitare, reieșind din capacitatea proiectată a Centrului.¹⁴⁶ Supravegherea sanitar-epidemiologică asupra activității Centrului și acordarea asistenței medicale vor fi asigurate de către personalul subdiviziunii medicale a Ministerului Sănătății.¹⁴⁷

Există acte departamentale care au ca sarcină asigurarea igienei în locurile de detenție.¹⁴⁸ În cadrul penitenciarului se efectuează de către Secția organizatorică și medicină preventivă a Direcției Medicale a Departamentului. Persoanele deținute au dreptul de a primi informații ample de la persoanele juridice din subdiviziunile DIP despre starea sanitar-epidemiologică în penitenciare, măsurile întreprinse pentru asigurarea sanitar-epidemiologică, calitatea producției eliberate, inclusiv a produselor alimentare și apei potabile.¹⁴⁹ Persoanele deținute fiind obligate de a avea grijă de sănătatea lor, a respecta regulile sanitare, a petrece sau a participa la măsuri igienice și anti-epidemice.¹⁵⁰

Persoana amplasată în regim comun are dreptul la igiena personală, fără restricții de timp în localuri stabilite. Străinul aflat în regim sever are dreptul la duș o dată pe zi pe o perioadă maximală de 30 min. de la 8.00 la 15.00 în dependență de specificul necesităților igienice. În caz de necesitatea prezenței pazei, această activitate este efectuată de o persoană de același sex. Persoana este asigurată cu toate cele necesare pentru menținerea igienei, fiind afișate pe tabelul informațional. Schimbarea lenjeriei de pat se efectuează o dată la 14 zile. Persoanele au posibilitatea să spele lenjeria de la 7.00 la 16.00 în localuri stabilite. Persoana are dreptul să folosească îmbrăcămintea, încălțăminte și lenjeria proprie dacă aceasta corespunde condițiilor igienice. În caz contrar, persoanei i se pune la dispoziție îmbrăcămintea, încălțăminte și lenjerie.¹⁵¹

a.2. Aspecte internaționale

Problema asigurării igienei în locurile de detenție este în permanență în vizorul organelor internaționale, inclusiv al Comitetului pentru Tortură. În rapoartele sale referitor la Republica Moldova acest fapt a fost

menționat de mai multe ori. În așa mod s-au elaborat anumite recomandări care pot fi luate ca bază la elaborarea normelor interne.¹⁵²

Pentru a menține standardele privind igiena personală și pentru a preveni răspândirea infecțiilor și alte condiții nesănătoase în cadrul centrului de detenție toată îmbrăcămintea persoanei va fi spălată, iar acesta va face o baie înainte de a fi primit în centru.

Centrul de detenție va pune la dispoziția persoanelor de ambele genuri obiecte de igienă personală corespunzătoare atât pentru femei cât și pentru bărbați. Vor fi evaluate practicile culturale existente și bunurile de familie, specificând obiectele livrate deținuților. Asigurarea se va face în cazul în care sunt necesare astfel de obiecte.

La admitere, fiecare persoană va primi cel puțin următoarele obiecte:

- o bucată de săpun de baie sau echivalentul acestuia;
- un pieptene;
- un tub de pastă de dinți;
- o periuță de dinți;
- o sticlă de șampon, sau echivalentul acesteia;
- o sticlă de loțiune de corp;
- un dezodorizant.

Femeilor li se vor asigura bunuri personale și igienice la sosire în centru. Aceste obiecte vor fi eliberate ulterior la cerere, în caz de necesitate, în conformitate cu procedurile scrise ale centrului.

Personale deținute vor menține igiena personală și vor purta haine curate și părul spălat.

Toate obiectele de igienă personală vor fi eliberate deținuților la admitere în centru și vor fi reînnoite lunar sau la cerere. Aparatele de ras disponibile vor fi eliberate și verificate, dacă va fi cazul, și vor fi întoarse după ce deținutul a terminat să se radă. Din motive de sănătate și de securitate aparatele de ras disponibile nu vor fi folosite decât de către un singur deținut. Centrul se va asigura de faptul că deținuții au acces la apă și săpun 24 din 24 de ore și pot să-și facă baie sau un duș zilnic. Se va asigura scutece și pelinci pentru copii. Cantități suplimentare de săpun pentru baie și pentru spălat vor fi puse la dispoziție, dacă va fi posibil, pentru persoanele din grupurile vulnerabile.

Asigurare cu îmbrăcămintea, așternut pentru pat și ștergar

După spălatul personal și al rufelor, deținuților li se va pune la dispoziție lenjerie de corp nouă, ciorapi, așternut pentru pat.

Deținutul va purta hainele sale doar după ce acestea au fost spălate. În cazul în care hainele acestuia

¹⁴⁶ Art. 21, Hotărârea Guvernului nr. 71.

¹⁴⁷ Art. 22, Hotărârea Guvernului nr. 71.

¹⁴⁸ A se vedea în acest sens: Regulamentul privind supravegherea sanitar-epidemiologică în Instituțiile Penitenciare din Republica Moldova nr. 107 din 23.06.2006. Aprobabil prin Ordinul Directorului General al Departamentului Instituțiilor Penitenciare, nepublicată în Monitorul Oficial.

¹⁴⁹ Art. 21, Regulamentul nr. 107.

¹⁵⁰ Art. 23, Regulamentul nr. 107.

¹⁵¹ Ibidem, secțiunea XII.

¹⁵² A se vedea în acest sens: Centrul de plasament pentru migranții ilegali, prevederi de bază și cele mai bune practici, proiect compilat din documente, august 2006.

nu mai pot fi purtate, centrul va pune la dispoziție îmbrăcăminte adecvată calduroasă și sănătoasă.

Deținuții vor putea să-și schimbe hainele pentru a-și asigura confortul termic, demnitatea și protecția. Toate personale deținute pot purta îmbrăcăminte personală atât timp cât aceasta este potrivită și curată. Deținuților li se va permite primirea hainelor curate și suficiente din afara plasamentului pentru migranți. La cererea deținuților, personalul va asigura îmbrăcăminte potrivită pentru condițiile climatice locale. Se va acorda atenție deosebită proprietăților de izolare a îmbrăcămintei și așternutului de pat și efectului condițiilor climatice umede asupra eficienței termice. Îmbrăcăminte și așternutul de pat va fi suficient de trainic pentru a face față uzurii și astfel va prelungi utilizarea acestora în lipsa altor alternative. Femeile, fetele, bărbații și băieții vor avea cel puțin un set de îmbrăcăminte conform mărimii lor, conform culturii lor, anotimpului și climei. Bebelușii și cei de până la un 2 ani vor dispune de un cearșaf de 100cm x 70cm. Deținuții vor dispune de mai mult 1 set de bunuri necesare primordiale, în mod deosebit lenjerie de corp, pentru a putea fi spălată. Lenjeria de corp, ciorapii, așternutul de pat și ștergarele vor fi schimbate săptămânal contra unei alte bucăți. Procedurile și ordinea de spălat și călcat vor fi afișate în încăperile pentru spălat și vor fi incluse în instrucțiunea deținutului. Indivizii care fac parte din grupurile vulnerabile vor dispune de îmbrăcăminte și așternut de pat suplimentară pentru a satisface necesitățile acestora, de exemplu, se va asigura schimbul suplimentar al îmbrăcămintei, iar bebelușii și copiii sunt mai predispuși a pierde căldura corpului decât adulții, de aceea acestora li se va elibera cearșafuri suplimentare, etc. Datorită mobilității reduse, persoanele în vârstă și cele bolnave sau infirme, inclusiv cei bolnavi de HIV/SIDA, la fel pot necesita atenție specială, precum asigurarea cu saltele sau paturi care se ridică.

Frizerie

Aceste servicii vor fi disponibile pentru ca deținuții să fie tunși regulat. Spațiul alocat acestor servicii va fi plasat într-un loc care se află în zona de control. Din motive sanitare, tunsul va fi interzis în afara locului destinat acestui scop.

Alcoolul și drogurile

Este strict interzis alcoolul și drogurile. Alcoolul poate fi permis în cantități mici în scopuri religioase și pentru împărtășanie, cu acordul prealabil al Managerului centrului. Drogurile care sunt necesare pentru tratament vor fi permise doar conform prescripțiilor scrise de către medic, specificând cantitatea și numele deținutului și motivul medical al administrării. Orice droguri eliberate în scopuri

medicale vor fi administrate sub strictă supraveghere a personalului medical.

Activități de recreare

Centrul de detenție va asigura activități de recreare pentru deținuți și că aceștia sunt încurajați să participe în cadrul acestor activități. Activitățile de recreare vor fi cât de posibil variate și vor include cel puțin activități în aer liber, programe TV/radio, jocuri de masă și alte activități sedentare. La fel, va fi disponibilă o sală pentru recreare încăpătoare dotată cu echipamente și acces la lumina zilei. Spațiile pentru exerciții vor oferi o varietate de echipament mobil și fix. Sporturile de recreare vor presupune limite de contact, precum fotbal, baschet, volei, jocuri de masă, etc. Centrele vor pune la dispoziție oportunități de recreare și pentru deținuții cu dereglări.

Conținutul programelor radio și TV, filmele vor fi selectate conform regulilor interne ale centrului. Acestea nu vor ofensa deținuții de diferite culturi și credințe.

Cărțile și ziarele vor fi disponibile pentru deținuți în câte mai multe limbi posibile. Ar putea fi antrenat un lucrător social pentru elaborarea tipurilor de activități și a planurilor pentru acestea.

Timp petrecut în aer liber

Deținuții vor avea posibilitatea să petreacă timp în aer liber cel puțin o oră pe zi. Pentru astfel de activități se va acorda un spațiu special.

Curățenia

Deținuții vor menține spațiile pentru trai curate, la fel și celulele și paturile. Persoanelor deținute li se va pune la dispoziție în acest sens materiale necesare pentru curățenie.

Curățenia pe rest teritoriul centrului va fi asigurat de către serviciul salubritate angajat.

E de competența serviciilor de sănătate să asigure un standard adecvat al hranei, igienei și condițiilor mediului înconjurător. Personalul pentru menținerea sănătății va supraveghea următoarele: alimentarea, pregătirea mâncării, igiena personală a deținuților, curățenia instituției, încălzirea, iluminarea și ventilarea centrului, recrearea fizică și timpul la aer liber.¹⁵³

Oricare prevederi pentru diete speciale și regim de servire, pentru a veni în întâmpinarea recomandărilor medicale sau practicilor religioase/culturale ale deținuților, ar trebui aprobate de medic. Treninguri vor avea loc pentru personal (personalul de serviciu, din bucătărie), susținute de membrii personalului medical în privința chestiunilor ce țin de igienă și menținerea unui mediu sănătos. Persoana de răspundere în domeniul medical ar trebui să raporteze periodic administratorului centrului de detenție și să dea sugestii asupra schimbărilor care trebuie operate.

¹⁵³ Recomandările CPT, 2002.

a.3. Bune practici

Spre exemplu în **România** în cadrul centrului de cazare a străinilor luați în custodie publică se desfășoară public activități sub cerul liber. Aceste activități se desfășoară conform programului zilnic al centrului. Desfășurarea activităților se face sub coordonarea șefului de tură, care poate dispune stoparea acestora. Activitatea este supravegheată întotdeauna de cel puțin doi agenți aflați în spațiul de recreare și un agent în afara spațiului îngădit. Numărul de străini care pot ieși simultan în spațiul de recreare trebuie să fie de cel mult 10. Înainte de începerea activității, un agent verifică spațiul de recreare. Ofițerul de serviciu este informat asupra numărului de străini care sunt scoși la aer liber și personalul care îi însoțește pe aceștia. La intrarea în clădire, dacă este necesar, se poate efectua controlul corporal al străinilor. La întoarcere în clădire agenții însoțitori informează ofițerul de serviciu asupra modului în care a decurs activitatea.¹⁵⁴

Dacă cu ocazia verificării zilnice se constată că într-o odaie nu a fost menținută curățenia, agentul solicită străinilor cazați în această odaie să facă curat în cel mai scurt timp. În cazul nerespectării termenului acordat, agentul informează șeful de tură în vederea luării măsurilor disciplinare care se impun.¹⁵⁵

Zilnic odăile de cazare sunt verificate, inclusiv asupra respectării curățeniei.¹⁵⁶

În **Cehia** persoana plasată în centru cu regim comun poate să efectueze plimbări la aer liber în cadrul spațiului său zilnic de la 7.00 la 21.00. Persoana plasată în regim sever are dreptul la plimbare pe un perimetru strict determinat, minim 1 oră/zi în diapazonul 8.00 până la 17.00. În caz că există motive, șeful centrului poate limita sau anula ieșirile la aer liber.¹⁵⁷ Străinii au dreptul la asigurarea necesităților igienice.

În **Slovenia** lucrurile personale și garderobe persoanelor străine în caz de necesitate pot fi supuse prelucrării sanitare. În perioada aflării în centru străinii trebuie să aibă grijă de igiena personală, să asigure curățenia în camerele lor și de propriul exterior. Nu are dreptul să împiedice efectuarea tuturor măsurilor sanitare. În perioada aflării în centru străinii au dreptul de a folosi așternut, de a fi asigurat cu mijloace igienice și îmbrăcăminte, prelucrarea sanitară.

În **Belgia** spațiile securitatea și confortul cărora necesită iluminare trebuie să fie iluminate de cu seară și până dimineața.

În toate localurile trebuie să domnească o temperatură adaptată.

Toate dispozițiile trebuie luate cu scopul de a garanta o aerisire și igienă bună a centrului.

Persoanele plasate își păstrează propriile haine, în afară de cazurile când directorul centrului decide că acestea prezintă pericol pentru securitate, moralitate sau igienă.

Persoanele plasate pot, de asemenea, să-și cumpere hainele de care au nevoie.

În cazul în care hainele nu sunt adaptate centrul furnizează gratuit îmbrăcăminte pentru ocupanți.

Îmbrăcăminte și așternut de pat ale persoanelor trebuie să corespundă temperaturilor sezoniere. Ele se păstrează în curățenie și stare bună. În acest scop ele sunt spălate regulat. Albiturile infirmierelor sunt curățate separat.

b) Alimentarea

b.1. Legislația națională

Potrivit art. 247 al Codului de Executare, condamnaților li se asigură de 3 ori pe zi, la ore prestabilite, gratuit, hrană caldă. Alimentarea condamnaților se face, din contul mijloacelor bugetului de stat, cu respectarea normelor minime stabilite de Guvern.

Femeilor gravide condamnate, mamelor care alăptează, condamnaților minori, condamnaților care lucrează în condiții grele și nocive, precum și condamnaților bolnavi, conform indicațiilor medicului, și invalizilor de gradul I și II li se stabilește o rație alimentară suplimentară.

Este interzisă, în calitate de măsură de constrângere, reducerea cantității, calității și a valorii calorice a hranei eliberate condamnatului.

Condamnatului i se asigură acces permanent la apă potabilă.

Prin Hotărârea Guvernului nr. 246¹⁵⁸ sunt stabilite anumite rații alimentare pentru persoanele aflate în izolatoare.

¹⁵⁴ Adrian Rașcu, Liviu Duca, Ioan Cioară, Dorin Teșușă „Manual de proceduri privind activitatea din centrele de cazare a străinilor luați în custodie publică”, București, 2005, p. 9.

¹⁵⁵ Ibidem, p. 14.

¹⁵⁶ Ibidem, p. 12.

¹⁵⁷ Regulamentul intern a centrului de plasament a străinilor reținuți. Direcția instituțiilor pentru refugiați a Ministerului de Interne a Republicii Ceha, aprobat în baza Legii nr. 326/1999, secțiunea IX, p.3.

¹⁵⁸ Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la asigurarea cu produse alimentare a condamnaților la privațiune de libertate și a persoanelor aflate în izolatoarele de anchetă penală și în instituțiile de reabilitare socială nr. 246 din 13.05.93

RAȚIA ALIMENTARĂ nr. 3

pentru persoanele aflate în izolatoarele de anchetă penală

Denumirea produselor	Cantitatea diurnă de persoană (grame)
1	2
Pâine din făină de secară decorticată în amestec cu făină de grâu calitatea I	550
Făină de grâu calitatea II	10
Crupe diverse	90
Paste făinoase	10
Carne	40
Pește	70
Grăsimi animale topite - alimentare și de culinarie, margarină	5
Ulei vegetal	15
Zahăr	20
Ceai	0,3
Sare	25
Cartofi	550
Legume	250
Frunze de dafin	0,1
Pastă de roșii	5

Note:

1. Conform prezentei rații sînt de asemenea asigurate:

- persoanele aflate în izolatoarele de detenție temporară și în recipiente distribuitoare;
- persoanele arestate, supuse anchetei penale sau ale căror dosare să află în instanța de judecată;
- persoanele, care așteaptă examinarea recursurilor, pronunțarea și intrarea în vigoare a sentinței;
- persoanele arestate în ordine administrativă.

2. Minorii, deținuții în izolatoarele de anchetă penală, sînt asigurați, suplimentar la prezenta rație, zilnic cu 15 g unt de vacă și 10 g zahăr.

RAȚIA ALIMENTARĂ nr. 7

pentru bolnavii, aflați la tratament staționar în instituțiile curative și unitățile medicale din coloniile de corecție, de reeducare, din penitenciare, izolatoare de anchetă penală, instituții de reabilitare socială, precum și pentru femeile gravide și mamele care alăptează, deținute în izolatoare de anchetă penală, colonii de corecție și închisori.

Rația diurnă de persoană (grame)				
Denumirea produselor	Comună	Pentru bolnavii de tuberculoză, distrofie, boli ulcerose, avitaminoză, cu tumori maligne	Pentru bolnavii aflați la tratament staționar în instituții curative, colonii de reeducare, prin muncă, precum și grupe de însănătoșire	Pentru femei însărcinate și mame care alăptează, deținute în izolatoare de anchetă penală, colonii de corecție, prin muncă și închisori
1	2	3	4	5
Pâine din făină de secară decorticată în amestec cu făină de grâu calitatea I	250	200	250	200
Pâine din făina de grâu calitatea II	250	300	300	200

1	2	3	4	5
Pâine din făina de grâu calitatea II	10	10	30	15
Crupe diverse	100	120	110	120
Paste făinoase	15	15	10	20
Carne	100	125	120	120
Pește	70	70	70	80
Grăsimi animale topite - alimentare și de culinarie, margarină	10	10	-	-
Ulei vegetal	5	5	10	5
Unt de vacă	20	30	30	40
Lapte integral	200	450	250	500
Brânză de vacă	10	20	20	20
Smântână	-	-	-	20
Ouă de găină	-	-	0.5	1
Zahăr	40	40	45	60
Ceai natural	1	1	1	1
Sare	20	20	25	25
Frunze de dafin	0.1	0.1	0.2	0.1
Pastă de roșii	5	5	6	5
Amidon de cartofi	3	3	5	-
Cartofi	500	500	500	500
Legume	200	200	250	200
Fruite uscate	15	15	10	15

Alimentarea deținuților se efectuează din contul mijloacelor bugetare, de trei ori/zi în orele stabilite de programul zilei, în încăperi speciale sau în celule. Deținuților li se asigură acces permanent la apă potabilă. Deținuților minori, deținuților gravide, mamelor care alăptează, invalizilor de gradul I și II, precum și deținuților bolnavi conform indicațiilor medicului li se stabilește o rație alimentară suplimentară.¹⁵⁹ Deținutul poate procura, suplimentar la rata alimentară gratuită, produse alimentare și obiecte de primă necesitate din mijloacele bănești proprii. În locurile de detenție sunt organizate magazine în care pot fi procurate produse alimentare și obiecte de primă necesitate.¹⁶⁰

Străinii plasați în Centrul de Plasament temporar al străinilor au dreptul să beneficieze de hrană gratuită, conform normelor stabilite.¹⁶¹

Fiecare deținut ia masa de trei ori în zi. Un supliment alimentar sau o mâncare dietetică poate fi oferit în baza unui aviz medical. Niciodată nu se servește carne de porc.

Deținuților li se interzice consumarea și păstrarea produselor alcoolizate, interzise sau periculoase.

b.2. Bune practici

În **Belgia** fiecare deținut are dreptul cel puțin la trei mese regulate pe zi, două dintre care vor fi mese calde. Lipsa variației bucatelor din meniul standard în calitate de măsură disciplinară sau stimulare este interzisă.

Hrana oferită va fi:

- sănătoasă, nutritivă, bine pregătită și servită, variată în modul rezonabil, suficientă calitativ;
- va satisface necesitățile de dietă și medicale;
- în cazul în care religia unui deținut prevede servicii de hrană specială, fie zilnic sau în timpul zilelor sau perioadelor sfinte care include, postul, restricții etc., personalul va depune eforturi pentru a satisface aceste cerințe. Aceasta poate necesita printre alte lucruri modificarea meniului pentru a exclude anumite bucate sau combinații de produse, servirea meselor la ore diferite, etc. Înainte de aprobarea unei diete speciale, liderul spiritual se va consulta cu serviciul medical pentru a-i asigura că dieta este nutritivă și nu pune în pericol sănătatea deținutului.

¹⁵⁹ Art. 474-479, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

¹⁶⁰ Art. 483,485, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

¹⁶¹ Art. 13, Hotărârea Guvernului a Republicii Moldova nr. 71 din 30.01.2004.

Funcționarul medical va examina meniurile înainte de a fi aprobate. Înainte și în timpul mesei acesta va verifica bucatele pentru a se asigura de faptul că toate cele incluse în meniu sunt bune pentru consum și că condițiile sanitare sunt respectate.

În **România** servirea mesei de către deținuți se face conform programului zilnic al centrului în spațiu special destinat pentru această activitate. În cadrul servirii mesei pe serii, străinii din seriile care nu se află în sala de mese vor fi închiși în odăi de cazare, orice altă activitate fiind întreruptă. Pe timpul deplasării la/de la sala de mese, cât și pe timpul servirii mesei, străinii vor fi supravegheați de minimum 2 agenți. Agenții de supraveghere nu permit deplasarea individuală a străinilor către odăile de cazare, ci numai împreună cu seria din care face parte.¹⁶²

Cu toate că potrivit normelor interne ale **Cehiei** regimurile de detenție sunt de 2 tipuri, alimentarea se efectuează după aceleași reguli cu mici particularități.

Străinului i se pune la dispoziție alimentare de 3 ori/zi, copiilor până la 18 ani – de 5 ori/zi. În timpul alimentării se iau în considerație starea sănătății și

obiceiurile determinate de confesiunea străinului.¹⁶³ Alimentarea se efectuează după următorul orar:

- Micul dejun în termen minim de 30 min. – 7.00 – 9.00;
- Prânzul în termen minim de 30 min. – 12.00 – 14.00;
- Cina în termen minim de 30 min. – 18.00 – 20.00.¹⁶⁴

Orarul alimentării se afișează pe tabelul de informare, într-un loc accesibil.¹⁶⁵

Apa, lichidul se pune la dispoziție în cantități nelimitate.¹⁶⁶ În secția cu regim sever alimentația se pune la dispoziție în încăpere în același interval de timp. Regimul de alimentare cu lichid nu este limitat.¹⁶⁷

În **Slovenia** în perioada aflării în centru, străinul are dreptul de a primi alimentare de 3 ori/zi, inclusiv minimum o dată mâncare caldă, cantitatea necesară de apă (lichid), cât și a diferitor tipuri speciale de alimentare, prescrise de către medic sau în dependență de confesiunea religioasă. Copiii în vârstă de până la 10 ani, cât și femeile însărcinate pe lângă produsele de bază, au dreptul la alimentare suplimentară.

¹⁶² Adrian Rașcu, op.cit. p. 14.

¹⁶³ Regulamentul intern, secțiunea XI, pct. 1.

¹⁶⁴ Ibidem, pct. 2.

¹⁶⁵ Ibidem, pct. 3.

¹⁶⁶ Ibidem, pct. 4.

¹⁶⁷ Ibidem, pct. 5.

Capitolul V

ASISTENȚA MEDICALĂ

a) Aspecte generale

Deținuții beneficiază de asistență medicală gratuită.

Asistența medicală în penitenciare se acordă ori de câte ori este necesar sau la cerere, de către un personal calificat, în mod gratuit, potrivit legii.

Condamnații beneficiază în mod gratuit de tratament medical și de medicamente.¹⁶⁸

Orice penitenciar trebuie să aibă la dispoziție serviciul cel puțin al unui medic generalist, al unui medic stomatolog și al unui medic psihiatru.

În penitenciarul cu capacitatea de cel puțin 100 de locuri trebuie să funcționeze, în regim permanent, un centru curativ staționar pentru acordarea de asistență medicală fiecărui condamnat.

Condamnații bolnavi care au nevoie de tratament medical specializat sînt transferați neîntârziat în instituțiile medicale specializate ale Departamentului instituțiilor penitenciare sau în spitalele Ministerului Sănătății.

În penitenciare condamnaților li se creează condiții pentru practicarea sportului.¹⁶⁹

La primirea în locul de detenție se efectuează examenul medical, în timpul executării pedepsei, la solicitare și în mod periodic, însă nu mai rar de o dată la 6 luni. Examenul medical se efectuează în condiții de confidențialitate.

La sosirea în penitenciar, în termen de până la 15 zile, condamnatul este chestionat și supus examenului medical și igienizării sanitare în încăperile de carantină ale penitenciarului.

Medicul care efectuează examenul medical are obligația de a sesiza procurorul în cazul în care constată că persoana condamnată a fost supusă la tortură, tratamente cu cruzime, inumane sau degradante ori la alte rele tratamente, precum și obligația de a consemna în fișa medicală cele constatate și

declarațiile persoanei condamnate în legătură cu acestea. În asemenea cazuri, persoana condamnată are dreptul de a cere să fie examinată, din cont propriu, la locul de deținere, de un medic din afara sistemului penitenciar, indicat de aceasta sau de un medic legist. Constatările medicului din afara sistemului penitenciar se consemnează în fișa medicală a persoanei condamnate, iar certificatul medico-legal se anexează la fișa medicală, după ce persoana condamnată a luat cunoștință de conținutul său, contra semnătură.

Persoana beneficiază de asistența terapeutică, chirurgicală, psihiatrică și stomatologică. Persoana poate, din cont propriu, să beneficieze și de serviciile medicului privat.

În temeiul hotărârii comisiei medicale specializate, condamnații bolnavi de tuberculoză, boli venerice, alcoolism, narcomanie sau toxicomanie sînt supuși tratamentului obligatoriu.¹⁷⁰

Persoana poate fi obligată să suporte cheltuielile legate de tratamentul automutilării intenționate.

În cazul unei boli grave sau constatării că persoana a fost supusă la tortură, tratamente cu cruzime, inumane sau degradante ori alte rele tratamente, administrația penitenciarului asigură înștiințarea, de îndată, telegrafic ori pe o altă cale, familiei, altor persoane apropiate condamnatului despre acest fapt.¹⁷¹

Serviciul medical al locului de detenție sau medicul care deservește penitenciarul este obligat să verifice regulat:

- a) cantitatea, calitatea, prepararea și servirea hranei;
- b) starea sanitaro-igienică a încăperilor și a teritoriului penitenciarului;
- c) starea și curățenia îmbrăcămintei, a așternutului condamnaților, corespunderea lor anotimpului.¹⁷²

Deținuții care au nevoie de intervenție medicală specializată de urgență sunt transferați neîntârziat sub pază și supraveghere în instituțiile medicale specializate

¹⁶⁸ Art. 249, Codul de Executare.

¹⁶⁹ Art. 250, Codul de Executare.

¹⁷⁰ Art. 251, Codul de Executare.

¹⁷¹ Ibidem.

¹⁷² Ibidem, art. 252.

ale sistemului penitenciar sau în instituțiile curative publice ale Ministerului Sănătății și Protecției Sociale.¹⁷³

În temeiul hotărârii comisiei medicale specializate a penitenciarului, deținuții bolnavi de tuberculoză, boli venerice, alcoolism, narcomanie sau toxicomanie sunt supuși tratamentului obligatoriu.¹⁷⁴ În unitățile medicale ale locurilor de detenție se efectuează: examenul clinic și supravegherea deținuților în scopul aplicării terapiei raționale și determinării capacității de muncă, tratamentului ambulatoriu și în staționar, somatic și specializat, prin metode și mijloace recomandate de indicațiile instructiv-metodice ale Ministerului Sănătății și Protecției Sociale.¹⁷⁵

Examenul medical al persoanelor deținute în penitenciare se efectuează în mod obligatoriu la primirea în penitenciar.¹⁷⁶ La primire se efectuează examenul medical preventiv.¹⁷⁷ În cazul sosirii în penitenciar a deținutului în stare de ebrietate, acesta urmează a fi examinat de către lucrătorul medical. În urma examinării efectuate în conformitate cu actele normative ale Ministerului Sănătății și Protecției Sociale, se întocmește un proces-verbal, cu indicarea stării clinice a deținutului și rezultatul probelor efectuate. În caz de necesitate, deținutului respectiv i se acordă ajutor medical, cu excepția cazurilor când încarcerarea deținutului are loc din motive de securitate personală sau pentru menținerea ordinii și securității în penitenciar.¹⁷⁸ La plecarea din penitenciar deținuții sunt supuși examinării medicale finale.¹⁷⁹ Potrivit Ordinului sus-menționat există anumite norme care stabilesc modalitatea de plasament a bolnavilor contagioși sau care suferă de anumite maladii, inclusiv posibilitatea tratamentului persoanelor date în staționar.

Regulamentul Centrului de Plasament temporar al străinilor stabilește că străinii au dreptul să beneficieze de asistență medicală în volumul stabilit de legislația în vigoare.¹⁸⁰ Potrivit art. 22 al regulamentul menționat pentru acordarea asistenței primare de urgență, efectuarea măsurilor profilactice, supravegherea medicală continuă a stării sănătății străinilor și trimiterea, în caz de necesitate, pentru acordarea asistenței medicale în volumul stabilit de legislația în vigoare în instanțele teritoriale medicale ale Ministerului Sănătății, în cadrul Centrului va activa un punct medical al Ministerului Afacerilor Interne.

a.1. Standarde internaționale

Având în vedere că problema asigurării medicale este similară pentru toate categoriile de deținuți în standardele internaționale nu se face o delimitare strictă în asigurarea medicală a diferitor categorii de deținuți. Deci, în acest aspect punctele cheie în această privință au fost adoptate din instrucțiunea privind asistența medicală în închisori. Acest lucru a fost considerat rezonabil, deoarece asistența medicală în centrele de detenție sunt similare cu cele din închisori, din cauza că serviciile sunt prestate pe loc și unui grup limitat.

Migranții ilegali deținuți ar trebui să aibă același standard de îngrijire a sănătății ca și persoanele deținute care cer azil și refugiații;

Punctele cheie în privința acestui concept au fost adoptate din Prevederile pentru prestarea asistenței medicale pentru refugiați și persoanele care cer azil. A fost considerat rezonabil a se proceda așa deoarece detenția acestor grupuri nu se consideră a fi o pedeapsă, și deoarece asistența medicală este garantată pentru acei ce cer azil și refugiați, ea de asemenea ar trebui să fie garantată și migranților ilegali deținuți în Centrele de Plasare a Migranților.

Cu toate că un sistem ideal de asistență medicală nu există, un sistem bine gândit de asistență medicală pentru deținuți ar trebui și poate să existe. Un astfel de sistem ar trebui să aibă o infrastructură solidă, cu mecanisme de control în privința bolilor infecțioase și neinfecțioase; capacitatea de a oferi tratament pentru boli și leziuni obișnuite, abilitatea de a furniza medicamentele de bază; responsabilitatea de a promova sănătatea și educarea deținuților în privința cum să aibă grijă de propriile probleme de sănătate; calități omenești de a acorda îngrijire preventivă pentru mame și sugari, apă curată, hrană nutritivă, servicii igienice; și compasiunea de a dezvolta un mecanism de referință și evacuare a deținuților care au nevoie de îngrijire la spital.

Cu toate că grijile despre sănătatea migranților ilegali deținuți diferă în dependență de țara de origine sau experiența personală în procesul de tranzit și durata reținerii, laturi similare în problemele de sănătate pot fi identificate. Aceste griji pot fi grupate în următoarele categorii: sănătate psihică, deficiențe de alimentare, boli infecțioase, leziuni, traume și torturi, boli cronice (transmisibile și netransmisibile), sănătatea femeilor și copiilor, dantura, văzul, auzul, vaccinarea.¹⁸¹

O sănătate adecvată este crucială pentru implementarea unei politici umanitare complexe în centrele de detenție. Pentru a asigura faptul că normele interna-

¹⁷³ Art. 506, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

¹⁷⁴ Ibidem, art. 508.

¹⁷⁵ Ibidem, art. 509.

¹⁷⁶ Ordinul nr. 478 din 15.12.2006. pct. 14.

¹⁷⁷ Ordinul nr. 478 din 15.12.2006. pct. 15.

¹⁷⁸ Ibidem, pct. 21.

¹⁷⁹ Ibidem, pct. 22.

¹⁸⁰ Art. 13, Regulamentul executării pedepsei de către condamnați.

¹⁸¹ Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați, *Un start sănătos: Acces la serviciile medicale*. Manualul pentru schimbarea locului de trai a refugiatului privind prevederile de primire și integrare, 2002. Accesat: ianuarie 2006. Disponibil: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/protect/ opendoc.pdf?tbl=PROTECTION&id=3d9861a24>

ționale și standardele de viață adecvate pentru deținuți sunt satisfăcute, serviciul de asistență medicală din CPM trebuie să includă măsuri preventive, de reacționare și de promovare a asistenței medicale. Îngrijirea preventivă pune baza investigațiilor pentru migranții noi veniți, incluzând scanarea bolilor infecțioase și vaccinarea corespunzătoare. Măsurile de reacționare includ servicii medicale pe loc, cât și în afara centrului. Astfel de servicii ar trebui să includă îngrijirea primară, îngrijirea psihică, asistența celor cu nevoi speciale, tratament esențial al bolilor, și îngrijirea de urgență.¹⁸² Promovarea sănătății și educația medicală ar trebui să ducă la o creștere a înțelegerii în centrul de detenție asupra problemelor de sănătate care se referă la migranții ilegali. Serviciile necesare care nu pot fi prestate în cadrul centrului ar trebui să fie accesibile la instituțiile medicale din apropiere.¹⁸³

Investigații care trebuie făcute în cadrul scanării inițiale:

- Investigare inițială a sănătății;
- Controlul bolilor infecțioase și starea vaccinării atât la copii cât și la adulți;
- Control stomatologic;
- Scanarea privind dezvoltarea copiilor și femeilor însărcinate;
- Control cervical și al sânilor;

Depistarea victimelor traumelor și traficului.

Testele medicale trebuie să includă: depistarea paraziților intestinali, cel puțin pentru migranții ce provin din zonele afectate. Migranții care știu că sunt bolnavi de (sau au fost depistați pozitiv la) Hepatita B și/sau C, ar trebui îndreptați imediat la un specialist, deoarece la ei este mare riscul de a dezvolta o ciroză și carcinom hepatito-celular. Procesul de control ar trebui să includă observări și interviuri referitoare la capacitatea deținutului spre detenție, potențialul risc de suicid, posibile handicapuri mintale (inclusiv boli psihice și retard mintal), și folosirea substanțelor ce afectează dispoziția și modul de gândire – alcool, narcotice, halucinogene, sedative, etc.

Prevederile pentru evaluare și tratament a noilor veniți care necesită dezintoxicare ar trebui elaborate și pus la dispoziție. Tratamentul și măsurile de susținere vor permite recuperarea lor cu un disconfort psihologic și fizic minim. Un deținut va fi spitalizat doar la ordinul unui doctor cu avizare administrativă. Deținuții care prezintă simptome acute, care le pun viața în pericol, la recuperarea din dependența de alcool sau droguri, vor fi

transferați imediat la o instituție de îngrijire specială. Dezintoxicarea ar trebui făcută doar la instituțiile specializate pentru a desfășura astfel de proceduri, conform legilor locale și naționale.¹⁸⁴

Atitudinea față de personalul administrativ sau personalul medical poate fi observat, în dependență de durata de ședere a migrantului. Câțiva migranți pot avea incertitudini despre statutul lor de imigrant, temându-se de deportare dacă se descoperă ca ei suferă de probleme serioase de sănătate. Dificultățile de comunicare pot fi complicate și de diferențe între religii și cultură, cât și de incapacitatea migrantului de a înțelege procedurile medicale care se fac în centru. De aceea, medicul trebuie să se asigure că toate condițiile și punctele cheie menționate mai jos sunt îndeplinite în timpul consultației cât și în timpul controalelor medicale regulate.

Examinarea medicală inițială

Examinarea medicală inițială ar trebui să se focalizeze asupra identificării condițiilor medicale importante pentru sănătatea publică, de exemplu bolile infecțioase (inclusiv Tuberculoza), și boli neinfecțioase (inclusiv boli de inimă), ambele categorii vor cer îngrijire suplimentară pe durata șederii migrantului la CPM. După examinarea inițială, medicul trebuie să decidă dacă va permite sau nu migrantului nou venit accesul la zonele comune din CPM.

Medicul trebuie să asigure confidențialitatea și demnitatea deținutului în timpul examinării. Dacă este întâmpinată o barieră lingvistică sau de gender, medicul trebuie să asigure prezența unei unui medic de același sex, folosirea în modul corespunzător a halatelor, și/sau prezența unui traducător profesionist. În aceeași ordine de idei, medicul trebuie să aibă grijă ca să nu rămână niciodată singur cu un deținut.

Dacă un deținut are nevoie de asistență medicală urgentă, personalul medical trebuie imediat să urmeze procedura de notificare a asistenței medicale de urgență. Dacă personalul nu este sigur că asistența de urgență este necesară, managerul pentru sănătate sau medicul cu gradul cel mai mare ar trebui înștiințat. Dacă incertitudinea persistă, un asistent medical din afară trebuie contactat pentru a stabili dacă este sau nu nevoie de asistență medicală de urgență.¹⁸⁵ Deținuții ar trebui să beneficieze de tratament stomatologic de urgență, în cazurile de necesitate. Aceasta include procedurile imediate de atenuare a durerii, traumei sau infecțiilor orale acute. De asemenea tratarea plombelor pentru a tempera durerea și suferința.

¹⁸² Consiliul European pentru Refugiați și Exilați, *Notă informativă despre Directiva Consiliului 2003/9/EX din 27 Ianuarie 2003*, 2003, ECRE.

¹⁸³ Organele vamale și de migrație SUA, Manualul privind operațiunile de detenție. 2000. Accesat aprilie 2006. Disponibil: <http://www.ice.gov/partners/dro/opsmanual/index.htm>

¹⁸⁴ Organele vamale și de migrație SUA, Manualul privind operațiunile de detenție. 2000. Accesat aprilie 2006. Disponibil: <http://www.ice.gov/partners/dro/opsmanual/index.htm>

¹⁸⁵ Organele vamale și de migrație SUA, Manualul privind operațiunile de detenție. 2000. Accesat aprilie 2006. Disponibil: <http://www.ice.gov/partners/dro/opsmanual/index.htm>

Dacă un deținut suferă de o problemă serioasă de sănătate sau o boală infecțioasă, individul trebuie transferat într-o încăpere specială de acordare a asistenței medicale în cadrul centrului sau unei instituții medicale care are capacitatea de a trata adecvat pe deținut și să oprească răspândirea îmbolnăvirii.

Medicii trebuie să noteze tot ce au depistat în fișa medicală a deținutului.

Cel mai important pas în stabilirea unei diagnoze corecte, dirijând investigațiile viitoare și în consecință gestionarea sănătății deținutului este istoria medicală. Ținerea unei istorii medicale ar trebui să precedă examinarea și tratamentul, exceptând cazurile de urgență.

Medicul trebuie să înceapă cu o auto-introducere și să explice scopul examinării medicale. Venind în contact cu pacientul, medicul va aduna date mai precise dacă se va adresa deținutului pe nume și va utiliza anumite tehnici.

Medicul, de asemenea, se va strădui să rămână neutru, să pună întrebări directe și să folosească un limbaj care este pe înțelesul deținutului. Trebuie să fie foarte prudent și să evite folosirea întrebărilor sugestive sau cu răspunsuri scurte (da/nu). Punerea la dispoziție a mai multor variante de răspuns din care să se aleagă, este acceptabilă.

Sunt necesare fișe medicale care includ mai multe aspecte, cum ar fi anumite date de identitate, starea generală a sănătății, bolile de care a suferit, vaccinele, boli apărute pe parcursul vieții, teste, intervenții chirurgicale, alergii etc.

Organizația Mondială a Sănătății (OMS) recomandă imunizarea adulților care provin din țări unde persistă infecțiile, care pot fi prevenite cu vaccine. Doctorii din cadrul centrului ar trebui să controleze variațiile globale în privința incidenței și predominării bolilor ca să determine cele mai stringente necesități de vaccinare.

Imunizarea copiilor de asemenea ar trebui oferită părinților migranți dacă nu există nici o dovadă documentară că copilul a fost vaccinat sau dacă părinții sunt nesiguri dacă vaccina le-a fost administrată.

Consultațiile medicale regulate ar trebui prevăzute în planurile și organizarea asistenței sănătății în centru. Controalele medicale regulate ajută la prevenirea creșterii și răspândirea bolilor și altor probleme de sănătate. Mai mult, diagnosticarea la timp și timpurie a îmbolnăvirii sau a problemelor de sănătate permite administrarea îngrijirii necesare cât mai repede posibil. Tratamentul stomatologic de rutină ar trebui de asemenea prestat deținuților pentru care tratamentul stomatologic este inaccesibil din cauza reținerii de mai mult de 6 luni.¹⁸⁶ Deținuții trebuie să fie controlați medical cel puțin o dată în trimestru.

În timpul controlului medical regulat și management continuu al cazurilor individuale, medicii ar trebui:

Să explice și să pună accentul pe confidențialitatea dintre medic și pacient, consimțământul pacientului și dreptul pacientului la alegere și control;

Să explice procedurile de investigație și să fie pregătit să repete informația;

Să creeze posibilități pentru pacient de a pune întrebări sau să ceară clarificări, în special cu acei cu culturi unde asemenea practici nu au fost încurajate;

Să fie gata să gestioneze situații în care pacientul își manifestă deschis frica sau/și ostilitatea,¹⁸⁷

În timpul consultațiilor medicale regulate, medicul ar trebui să implementeze programe de educație și promovare a sănătății.

Asigurarea cu medicamente

Medicamentele pot fi necesare pentru simptome suficient de severe care ar putea interfera cu funcționarea pacientului. Cu toate acestea, există un consens crescut printre practicienii cu experiență în îngrijirea acestui grup de pacienți că tratamentul optim implică metode non-farmaceutice, adăugător la educarea sănătății sau ca modalitate de tratament primară.

Când pacientul are simptome persistente, legate de o traumă, ar trebui să se considere îndreptarea acestuia la un specialist psihiatru sau psiholog sau la serviciile locale/naționale pentru cei ce au îndurat traume și torturi. Serviciile prestate nu sunt etichetate, politic neutrale și neafiliate și de asemenea sunt gratuite și confidențiale.

În timpul prescrierii medicamentelor, medicul trebuie să ia în considerație proveniența culturală și educațională a pacientului, de asemenea și condițiile farmaceutice în țara sa de origine.¹⁸⁸ Aceasta este o considerație importantă din cauza unor posibile efecte secundare din cauza dozării inadecvate. Medicul trebuie să se asigure că pacientul înțelege și va urma tratamentul prescris, deoarece neînțelegerile pot apărea din cauza barierelor lingvistice. Dacă e necesar, medicul trebuie să planifice din timp și să folosească un traducător.

Pacienții ar trebui să ia medicamente care conțin narcotice (sau derivatele lor) și antidepresante doar sub supravegherea strictă a medicului care îi tratează sau sora medicală de la centru. Medicamentele ar trebui distribuite pacienților de către personal la ore regulate și nu pentru a fi stocate. Ar trebui să existe supraveghere și avize scrise la farmacie, în privința distribuirii medicamentelor. Mai mult de cât atât, pregătirea dozelor de medicamente trebuie să fie

¹⁸⁶ Organele vamale și de migrație SUA, Manualul privind operațiunile de detenție. 2000. Accesat aprilie 2006. Disponibil: <http://www.ice.gov/partners/dro/opsmanual/index.htm>.

¹⁸⁷ De obicei răspunsurile la traume au puțin de a face cu consultația propriu zisă.

¹⁸⁸ Unele țări au o piață a medicamentelor foarte neregulată.

întotdeauna lăsate în seama personalului calificat (farmacistul, sora, medicul).¹⁸⁹

În situații când medicamentele trebuie administrate la o dată sau timp specific și nu este nici un personal medical de gardă, ele pot fi distribuite de personalul centrului care au trecut pregătirea necesară desfășurată de către personalul medical.

Deținuții nu pot fi utilizați în experimente sau cercetări medicale, farmaceutice sau cosmetice.¹⁹⁰

Fiecare centru trebuie să permită deținuților să ceară oferirea serviciilor medicale a unui medic calificat într-o încăpere specializată în mod regulat. Pentru a satisface asemenea cerințe, trebuie să fie planificate date și ore precise pentru asemenea consultări.

În standarde se recomandă a întocmi anumite formulare care trebuie să conțină numele deținuțului, sexul, vârsta, țara de naționalitate, și motivul de a cere o vizită medicală. Formularul trebuie să includă data și semnătura deținuțului. Deținuții analfabeți sau care nu înțeleg limba din formulare trebuie ajutați să le completeze.

Centrul trebuie să aibă o procedură prin care să asigure că personalul medical primește aceste formulare la timp. Personalul revizuieste aceste formulare și determină care deținut va fi invitat la control.¹⁹¹

Când un deținut are o condiție medicală care cere îngrijire extensivă, el trebuie să stea în camera de îngrijire și să fie monitorizat atent de personalul medical non-stop. Acomodarea separată se poate face pentru femei/bărbați și copii. Condițiile vor corespunde cerințelor sanitare, de ventilație, încăperea fiind spațioasă și încălzită. Dacă la Infirmerie nu există echipamentul necesar pentru deținut, pacientul trebuie transferat la cel mai apropiat spital cu echipamentul adecvat.

Spitalizarea și acordarea de îngrijiri medicale de către specialiștii medici, constituie un alt nivel de asistență, dacă primul nivel de ajutor din cadrul centrului nu este suficient pentru a rezolva problemele medicale specifice. De aceea, medicul din centru sau administratorul ar trebui să identifice cel mai apropiat spital capabil să furnizeze servicii medicale secundare și terțe și să stabilească un sistem adecvat de sisteme de îndreptare implicând contracte formale, proceduri de îndreptare și soluții de securitate.

¹⁸⁹ Comitetul European pentru combaterea torturii și tratamentului sau pedepsei inumane sau josnice, Consiliul European, *Standardele CPT - "Important" secțiuni ale Rapoartelor generale CPT*. 2002, CPT: Strasbourg.

¹⁹⁰ Organele vamale și de migrație SUA, Manualul privind operațiunile de detenție. 2000. Accesat aprilie 2006. Disponibil: <http://www.ice.gov/partners/dro/opsmanual/index.htm>.

¹⁹¹ Organele vamale și de migrație SUA, Manualul privind operațiunile de detenție. 2000. Accesat aprilie 2006. Disponibil: <http://www.ice.gov/partners/dro/opsmanual/index.htm>.

Trebuie notat că pacienții migranți transferați pentru acordarea serviciilor medicale în afara centrelor de detenție nu trebuie limitați prin metode fizice. Alte metode de asigurare a securității trebuie găsite, ca crearea centrelor de supraveghere în asemenea spitale.¹⁹²

Dacă este necesar să se transfere deținutul la spitalul din apropiere, el trebuie transportat cu promptitudine și într-o manieră care să corespundă stării lui de sănătate.¹⁹³ Mediul din centru trebuie să pună la dispoziție copii din dosarele medicale necesare pentru medicii de pe loc. Dacă este necesar un traducător pentru a însoți deținutul, aranjamentele vor fi pregătite pentru a-l acompania.

Pacientul migrant rămâne sub autoritatea centrului chiar și când este în spital. Astfel, toate deciziile administrative care țin de deținut (vizite, transportări, autorizarea, limitarea serviciilor, etc.) rămân la discreția centrului. Spitalul își asumă răspunderea în deciziile medicale, care trebuie să fie consistente cu contractul (medicamentele prescrise, rezultatele testelor, raze X, tratamente, etc.) și nevoile personale ale pacientului.

În cadrul centrelor se pot genera transmiterea bolilor. Hrana și controalele medicale adecvate previn răspândirea unei epidemii. Dintre bolile cu risc sporit și ce cer atenție specială, sunt HIV/SIDA, bolile sexual transmisibile și tuberculoza.

Rolul centrului în sănătatea reproductivă, este de a apăra pe acei din subordine de hărțuire sexuală și constrângere, și să introducă programe de prevenire pentru deținuții de sex feminin. Asemenea programe trebuie să includă controale la cancer mamar, cervical, planificarea familiei, prevenirea și controlul bolilor sexual transmisibile, infertilitatea, sănătatea maternă și a nou născutului, de asemenea prevenirea avorturilor riscante.

Prevenirea răspândirii virusului imunodeficienței umane (HIV) printre angajații medicali ai centrului, poate avea loc prin utilizarea unei profilaxii post-expunere (PPE). PPE este un răspuns medical de urgență care poate fi folosit pentru a proteja indivizii care au fost expuși accidental la HIV. PPE constă din medicamente, teste de laborator și consultări.

Tuberculoza (TB) este o boală extrem de infecțioasă. Cea mai răspândită formă de tuberculoză e cea pulmonară. O parte destul de serioasă dintre deținuții în penitenciarele din Moldova sunt contaminați de această maladie. Simptoamele care necesită o examinare obligatorie pentru tuberculoză sunt:

- Tusa uscată sau tusa cu puroi;
- Dureri în piept legate de respirație;

¹⁹² CPT

¹⁹³ Comitetul European pentru combaterea torturii și tratamentului sau pedepsei inumane sau josnice, Consiliul European, *Standardele CPT - "Important" secțiuni ale Rapoartelor generale CPT*. 2002, CPT: Strasbourg

- Scuiatul salivei, sângerări pulmonare;
- Febră, friguri sau temperatură sub cea de febră;
- Pierderea greutateii;
- Lipsa apetitului;
- Transpirația;
- Oboseala.

Migranții ilegali reprezintă un grup cu risc înalt la tuberculoză din cauza provenienței lor și condițiilor sociale și economice precare, și aflarea îndelungată în spații închise. Deținuții cu simptome ce sugerează TB ar trebui plasați în izolatoare și examinați în continuare prin PPD (metoda mantu) sau prin raze X la piept. Metoda PDD ar trebui să fie metoda de control principală, cu excepția cazurilor când ea e contraindicată, caz în care va fi făcută o radiografie a pieptului¹⁹⁴. Dacă controlul inițial are rezultat negativ deținutului trebuie să i se permită să se alinieze celorlalți. Dacă rezultatele controlului sunt pozitive, vor fi întreprinse măsurile respective și va fi izolat.

Probele vor fi preluate într-o încăpere izolată, bine ventilată sau o cabină de colectare a scuipatului. Un lucrător medical trebuie să instruiască și să supravegheze cel puțin colectarea pentru prima dată scuipatului. Persoanele ar trebui instruite cum să preia o probă bună. Pacienții ar trebui informați că lichidul adus din plămâni și mucusul din nas sau gât cât și saliva, nu sunt probe bune. Instruiți pacienții individual cum să scuipe astfel ca să faciliteze colectarea scuipatului.

Malnutriția poate fi frecvent atestată printre migranții care au fost supuși stresului sau relocării forțate. Depravarea de alimente și malnutriția cronică poate să dăuneze serios sistemului imunitar al corpului și să crească seriozitatea și frecvența efectelor secundare ale medicamentelor, în special în cazul tratamentului TB. Deficiențele de vitamine pot de asemenea să crească efectele agenților chemoterapeutici. De aceea, trebuie asigurată cu mare grijă o dietă balansată și nutrițională pentru toți deținuții ca o măsură preventivă, atât din punct de vedere al sănătății cât și ca o metodă de a menține costurile de asistență medicală în CPM la un nivel scăzut.

Mai mult de cât atât, hrana nutritivă adecvată trebuie să fie disponibilă pentru femeile însărcinate și copii în afară de mesele regulate.¹⁹⁵

Personalul medicală din centrele de detenție trebuie să ia măsuri speciale de îngrijire când se ocupă de sănătatea grupurilor vulnerabile, inclusiv a femeilor în general, femeilor însărcinate în particular, copiii, persoanele traumatizate, persoanele cu necesități fizice sau psihologice speciale, persoanele cu vârsta peste 65 de ani. Având în vedere impactul negativ al reținerii asupra sănătății fizice și psihologice a aceste grupe, ideal membrii aceste grupe nu ar trebui deținuți¹⁹⁶ și considerarea posibilităților alternative trebuie să fie luată în considerare. Dacă totuși, alternativele reținerii nu sunt disponibile, serviciile specializate ar trebui prestate la centru sau la instituția de îngrijire medicală locală. Personalul medical trebuie instruit cum să lucreze cu grupurile vulnerabile identificate, și persoanele de răspundere din serviciul medical ar trebui să aibă calificări necesare în acordarea îngrijirii necesare. Trebuie să fie făcută o evaluare a migranților noi veniți pentru a determina nevoile speciale ale acestora. Produsele farmaceutice speciale și dietele trebuie să fie disponibile pentru a satisface nevoile grupurilor vulnerabile¹⁹⁷. Administrația CPM și personalul medical trebuie să ia toate măsurile adecvate pentru eliminarea discriminării împotriva deținuților care aparțin acestor grupuri, și să asigure accesul egal la serviciile medicale a acestor grupuri.¹⁹⁸

Femeilor deținute trebuie să le fie oferit accesul deplin la serviciile medicale și servicii specifice ca răspuns la nevoile lor speciale incluzând, examinarea acestora de către un asistent medical de sex feminin. Toate femeile trebuie să aibă acces la serviciile ginecologice, obstetrice și la produsele sanitare de care au nevoie.¹⁹⁹

¹⁹⁴ Serviciul Iezuit pentru Refugiați, *Grija față de Deținuți*. 2004, JRS: Bruxelles. Disponibil la: <http://www.detention-in-europe.org/>

¹⁹⁵ Înalțul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați, *Îndrumar despre Aplicabilitatea Criteriilor și Standarde Referitoare la Detenția Solicitanților de Azil*. 1999, UNHCR: Geneva

¹⁹⁶ *Standarde ale Centrelor de Detenție*. 2002-2005. Marea Britanie OIM Albania, *Proiect al documentului de lucru asupra componentului uman*. Evaluarea privind crearea unui Centru de primire temporară de tip închis pentru persoanele din țările lumii a treia în Albania. OIM: Albania.

Înalțul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați, *Îndrumar despre Aplicabilitatea Criteriilor și Standardele Referitor la Detenția Solicitanților de Azil*. 1999, UNHCR: Geneva

Serviciul Iezuit pentru Refugiați, *Grija față de Deținuți*. 2004, JRS: Bruxelles Disponibil la: <http://www.detention-in-europe.org/>

¹⁹⁷ Înalțul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați, Capitolul 2.10 *Un start sănătos: Acces la serviciile medicale*. Manualul pentru schimbarea locului de trai a refugiatului privind prevederile de primire și integrare, 2002. Accesat: ianuarie 2006. Disponibil: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/protect/opendoc.pdf?tbl=PROTECTION&id=3d9861a24>

¹⁹⁴ Organele vamale și de migrație SUA, Manualul privind operațiunile de detenție. 2000. Accesat aprilie 2006. Disponibil: <http://www.ice.gov/partners/dro/opsmanual/index.htm>

¹⁹⁵ Manualul serviciilor medicale referitoare la migrație, OIM, 2001, Ediția 5

¹⁹⁶ *Standarde ale Centrelor de Detenție*. 2002-2005. Marea Britanie.

Pacientele sunt mai probabil să fie victime ale abuzului fizic sau emoțional/mental, decât bărbații. Câteva dintre paciente, în special cele ce au călătorit singure au putut fi expuse la violență și exploatare înaintea și în decursul călătoriei și au nevoie de consultare. Asistenții medicali ar trebui să ajute noii pacienți să treacă peste frica și neliniștile prin care au trecut anterior.

Mai mult decât atât, în timpul controlului medical la sosire, pacientele ar trebui să obțină consultații despre sănătatea reproductivă. Este sugerat ca un medic de gen feminin să fie disponibilă pentru paciente pentru prevenirea posibilelor disconforturi.²⁰⁰ Centrul de detenție trebuie să se asigure că femeile nu trebuie să se dezbrace de față cu alte persoane deținute sau un membru al personalului de sex masculin, exceptând cazurile când deținuta a dat consimțământul să fie tratată de un membru masculin al echipei medicale.²⁰¹ Un membru al personalului medical trebuie să fie desemnat să monitorizeze nevoile femeilor și copiilor de la centru.²⁰²

Alegerile femeilor referitoare la sarcina lor trebuie să fie respectate. În cazul în care femeia cere întreruperea sarcinii, instituțiile potrivite trebuie identificate, iar informația comunicată în mod clar pentru a preveni potențialele complicații ce apar din adresarea femeilor la avorturi riscante.²⁰³

Femeile însărcinate nu trebuie deținute, în special cele ce au ajuns la 7 luni de sarcină. Dacă alternativele reținerii nu sunt disponibile, femeile însărcinate trebuie îngrijite în condiții speciale și trebuie să primească același tratament maternal ca și cetățenii țării respective.²⁰⁴ Personalul medical al CPM trebuie să ofere femeii însărcinate un șir de servicii

medicale gratis, inclusiv îngrijirea pre-natală, obstetrică și după naștere.

În incinta punctelor medicale, ar trebui să existe o secție specială pentru îngrijirea pre și post-natală sau tratament. Aranjamente vor fi disponibile în cazul în care se așteaptă nașterea copiilor în spitalele din afara centrului. Dacă un copil se naște în centru aceasta nu trebuie menționat în certificatul de naștere din considerente ce tinde bunăstarea copilului. Când copiii nou născuți rămân cu mamele lor în centrul de detenție, trebuie întreprinse dispoziții pentru crearea unei creșe cu personal calificat, unde pruncii pot fi lăsați de către mamă pe perioade scurte de timp.²⁰⁵

Personalul centrului implicat în îngrijirea migranților ilegali deținuți ar trebui să fie instruiți în asistența psihologică specifică pentru victimele traumelor și traficului.²⁰⁶ Victimele traumelor trebuie să primească ajutor medical cât și asistență psihologică din partea specialiștilor antrenați să lucreze cu așa cazuri. În asemenea situații, atenția trebuie acordată monitorizării contra riscurilor de suicid sau auto-vătămare.

Procesul migrației cu factorii de instabilitate afectează sănătatea migranților în mod diferit. Trauma cauzată de procesul migrării poate afecta atât sănătatea fizică cât și cea psihologică a migranților. Migranții nu sunt pregătiți să treacă prin situații de nenorocire și însumarea traumelor lor psihologice în așa numitele dureri funcționale. Durerile funcționale sunt condiții medicale în care simptomele fizice sunt prezente, dar este imposibil de a diagnostica boala. Migranții ce trec prin experiențe serioase de tulburări la nivel psihologic și psihiatric au nevoie de îngrijire specializată. Scopul inițial al controlului este de a identifica migranții respectivi ce suferă de tulburări și să li se acorde asistență și ajutor medical esențial în domeniul sănătății mintale.

La contactul cu un migrant care se presupune că a suferă de tulburări, medicul trebuie:

Să ia în serios durerile reclamate și să conducă examinări adecvate, deoarece acestea poate conduce la încrederea pacienților atunci când totul e în regulă;

Să ajute pacientul să facă conexiuni între corp și rațiune. Explicarea răspunsurilor psihologice ale corpului la pericolele extreme pot fi de ajutor în crearea acestei legături;

Evitarea desconsiderării durerilor somatice sau să asigure pacientul că „ele vor dispărea cu timpul”;

Medicul din centru trebuie instruit ca să depisteze migranții foarte stresați, să determine cauza stresului și să fie gata să recomande persoanelor cum să facă față

^{xciv} Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați, Capitolul 2.10 *Un start sănătos: Acces la serviciile medicale*. Manualul pentru schimbarea locului de trai a refugiatului privind prevederile de primire și integrare, 2002. Accesat: ianuarie 2006. Disponibil: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/protect/opendoc.pdf?tbl=PROTECTION&id=3d9861a24>

^{xcv} *Standarde ale Centrelor de Detenție*. 2002-2005. Marea Britanie.

^{xcvi} Veritas. Servicii oferite de către Echipa medicală în cadrul Yarl Wood I.R.C. 2005, Marea Britanie.

^{xcvii} Școala de medicină tropicală și igienă din Londra și OIM, *Recomandări privind sănătatea reproductivă și sexuală a femeilor traficate în Ucraina. Accent asupra problemelor de sănătate STI/RTI*. 2005, LSHTM: Londra

^{xcviii} Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați, Capitolul 2.10 *Un start sănătos: Acces la serviciile medicale*. Manualul pentru schimbarea locului de trai a refugiatului privind prevederile de primire și integrare, 2002. Accesat: ianuarie 2006. Disponibil: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/protect/opendoc.pdf?tbl=PROTECTION&id=3d9861a24>

^{ci} Națiunile Unite, *Regulile Standard Minime de Tratament a Deținuților*. 1955, ONU.

²⁰⁶ Pentru mai multe detalii vezi ECRE sau Caritas Germany (2002) *Îndrumări asupra contextului psihosocial, evaluarea și intervenții la copii și adolescenții refugiați traumatizați*.

acestui. Personalul medical și personalul centrului trebuie de asemenea instruiți în partea ce ține de tehnicile de depistare a persoanelor cu tulburări.

Medicul trebuie să afle mai multă informație despre reputația pacientului în comunitate și interacțiunea lui cu personalul. Migranții cu tulburări sau cu probleme mintale pot prezenta diferite comportamente în relație cu personalul.

Medicul de asemenea trebuie să se străduie să adune cât mai multă informație posibil despre migranții cu tulburări, inclusiv o istorie medicală mai detaliată, educația, modul de viață. Această informație trebuie să fie structurată într-un dosar medical bine-organizat. De asemeni, medicul trebuie să adune date despre tipul medicamentelor administrate pacientului (dacă au fost), la fel și despre tratamentele din ierburi sau alte suplimente.

În timpul controlului sănătății mintale, medicul trebuie să se străduie să identifice abilitatea pacientului de a calcula (dacă este educat), capacitatea de a se concentra, și toate funcțiile intelectuale și ar trebui să se axeze pe logică, direcția scopurilor, tulburări ale atenției și asociații.

Serviciile prestate ale psihiatrului sau psihologului (sau îndreptate spre) trebuie să fie fără tentă religioasă, neutru din punct de vedere politic, ne-afiliate, profesionale, gratuite și confidențiale. Specialistul care tratează trebuie să acorde pacienților informații despre diagnoză sau opinia lui despre condiția pacientului. Specialistul trebuie să explice care sunt cauzele stării sale de sănătate (atât psihologice, cât și mintale), să contureze opțiunile de tratament astfel ca pacientul și familia acestuia (dacă pacientul nu e în stare să judece despre tratamentul său) să poată să facă o alegere.

Migranții ilegali trec prin foarte multe situații stresante din cauza naturii procesului migrațional și incidența mare a experiențelor traumatizante. O parte suferă de sindroame legate de stres mai mult decât alții.

Simptomele stresului ce se manifestă psihologic includ neliniștea, enervarea, tristețe, plânsul, schimbarea rapidă a dispoziției, concentrarea slabă, incapacitatea de a fi atent, repetarea gândurilor. Reacțiile fizice la stres includ oboseala, dureri de cap, mușchi încordați, palpitații sau bătăi neregulate de inimă, respirație scurtă, poftă de mâncare scăzută, dureri nedeterminate, tulburări ale ciclului menstrual la femei. Aceste simptome deseori afectează comportamentul cauzând reducerea activităților, reacții exagerate, insomnii, abuz de alcool și medicamente, dificultăți de concentrare și pierderea memoriei. Aceste simptome sunt similare altor tulburări psihologice ca depresia sau panica.

Cheia succesului în tratament constă în depistarea cauzei și naturii stresului. Discuțiile referitor la situația

prezentă, poziția în comunitate și planurile lor de viitor contribuie la găsirea cauzelor de stres.

Încurajând oamenii să reia obiceiurile obișnuite de a dormi noaptea, de a se implica în activități folositoare zi de zi, de a găsi căi pozitive de a lupta cu stresul (activități în grup, acțiuni comunitare) și evitarea căilor dăunătoare în lupta cu stresul pot fi de folos. De asemeni, educația, însușirea exercițiilor de relaxare și pur și simplu masajul pot avea beneficii. Practicile culturale și religioase au un rol important în lupta cu stresul, în special culturile care promovează certe forme de meditare.

a.2. Bune practici

Conform regulilor de funcționare aplicate în **Belgia** în privința migranților fiecare centru dispune de un serviciu medical accesibil zilnic în orele menționate în regulamentul de ordine interioară și disponibil în mod permanent în caz de urgență.

Medicul centrului să fie disponibil în mod regulat pentru consultații;

Medicul centrului să fie disponibil și în alte momente când aceasta va fi necesar în interesul sănătății deținutului;

Medicamentele prescrise deținutului de medicul centrului să fie administrate și regimurile să fie respectate;

Să fie avertizat medicul în cazul în care deținutul refuză să ia medicamentele care îi sunt prescrise.

Acest refuz va fi menționat în dosarul medical al deținutului.²⁰⁷

Deținutul bolnav primește îngrijire medicală necesară stării sale de sănătate, sub răspunderea medicului centrului.²⁰⁸

În caz de afectare gravă, de maladie contagioasă sau de epidemie, medicul centrului trebuie să informeze cât mai repede posibil directorul centrului sau locțiitorul său de măsurile ce trebuie luate.

În cazurile determinate de departamentul Sănătății publice, medicul centrului informează imediat inspectorul sănătății din provincie.

Directorul centrului trebuie să transmită un raport cu acest subiect Directorului General.

Pe lângă anumite drepturi persoana deținută în **Slovenia** în centru are obligația de a aduce la cunoștința personalului medical faptul înrăutățirii stării sănătății în scopul de a preîntâmpina contaminarea de boli.²⁰⁹

În același mod și în **România** un străin poate solicita asistență medicală sau psihologică. La înche-

²⁰⁷ Art. 52, Regulile belgiene.

²⁰⁸ Ibidem, art. 53.

²⁰⁹ Pct. 8, Regulile interne

ierea consultației, agentul însoțește străinul până la odaia de cazare.²¹⁰

Toate examenele medicale în **Marea Britanie** nu vor fi auzite sau văzute de către persoanele care nu fac parte din personalul medical, cu excepția în care medicul solicită desfășurarea acestora în alt mod, pentru un caz special. Circumstanțele, în care personalul care nu face parte din personalul medical poate fi prezent, se referă la chestiunile de securitate, dăunare proprie sau suicid. Confidențialitatea ulterioară a rezultatelor medicale nu va fi manipulat în conformitate cu legislația națională relevantă. Personalul medical va completa formularele personale medicale și va înregistra toate datele obținute ca urmare a examenului medical. Se va păstra documentația detaliată și clară privind starea sănătății pacientului și regimul de tratament. Orice date medicale existente privind migrantul care sosit în CPM vor fi obținute de la recepție.²¹¹ Apoi înregistrările medicale existente vor fi compilate cu cele cu datele noi deschise la CPT.²¹² Examenul ulterior va fi înregistrat în formularul privind examinarea medicală. Originalul formularului privind examinarea medicală se va păstra la personalul medical, iar copia va fi anexată la fișa personală a deținutului.

În Statele Unite Toți cei sosiți în Centru vor fi supuși unei investigații medicale, stomatologice și psihice inițiale obligatorii pe parcursul a 24 de ore de la sosirea acestora, înainte de a fi admiși în spațiile comune cu alți deținuți. În cazul în care există o dovadă documentată a faptului că deținutul a trecut un examen medical pe parcursul a 90 de zile anterioare, prestatorul de servicii medicale poate decide a nu efectua un nou examen medical.²¹³

Toți cei noi sosiți vor trece un examen inițial medical și psihic. Examenul medical la admitere în centru este obligatoriu și va fi efectuat între 24 și 72 ore. Examenul medical va demonstra faptul dacă persoana respectivă este în condiții adecvate de sănătate pentru a fi deținut. Suplimentar la examenul medical obișnuit, scanarea va include și observațiile și un interviu pentru a depista: riscul de suicid al persoanei deținute, posibile dereglări psihice, inclusiv retardare psihică și maladii, posibile abuzuri sexuale din trecut sau abuzuri referitoare la criteriul de gen.

Înregistrările medicale vor fi păstrate separat de înregistrările deținuților și vor fi depozitate într-un loc

sigur în cadrul serviciului medical. Pentru a obține o copie a înregistrărilor medicale este necesar un formular autorizat, semnat și prezentat administratorului centrului medical.²¹⁴ Pacienții vor fi sfătuiți a păstra copii ale înregistrărilor sale în locuri sigure.²¹⁵

În timpul transferurilor este necesar de asigurat confidențialitatea (înregistrările medicale în plicuri sigilate etc.).²¹⁶

De aceea, deținuții vor avea posibilitatea a consulta centrul de sănătate în mod confidențial, de exemplu, prin intermediul unor mesaje sigilate în plic. Personalul CPM nu va încerca să scaneze solicitările pentru consultarea medicului.²¹⁷

Atenție deosebită se va acorda confidențialității tuturor înregistrărilor medicale, consultațiilor și examinărilor. Toți prestatorii de servicii medicale vor proteja confidențialitatea informației medicale a deținuților, totodată promovând schimbul de informație de sănătate pentru a asigura starea fizică și psihică a deținuților.²¹⁸

Raportul medical de scanare la primire nu poate fi interpretat ca fiind integral confidențial deoarece este utilizat în scopuri de clasificare și pentru a aduce la cunoștința personalului CPM despre astfel de condiții precum dezabilități și/sau boli grave pentru detenție.²¹⁹

Toate înregistrările medicale referitoare la deținut vor fi înaintate în modul stabilit după transferul acestuia la un alt centru de detenție sau în cazul eliberării din centrul de detenție.²²⁰

Centrul va asigura ca deținuții să fie conștienți de faptul că chestiunile ce țin de problemele lor de sănătate sunt tratate în mod confidențial. Note privind

²¹⁰ Adrian Rașcu, ș.a. op.cit. p. 12.

²¹¹ Reglementări ale Centrului de detenție, Instrumente statutare 2001 Nr. 238. Migrație. 2005, Marea Britanie.

²¹² *Standarde ale Centrului de Detenție*. 2002-2005. Marea Britanie.

²¹³ *Organele vamale și de migrație SUA, Manualul privind operațiunile de detenție*. 2000. Accesat aprilie 2006. Disponibil: <http://www.ice.gov/partners/dro/opsmanual/index.htm>

²¹⁴ *Organele vamale și de migrație SUA, Manualul privind operațiunile de detenție*. 2000. Accesat aprilie 2006. Disponibil: <http://www.ice.gov/partners/dro/opsmanual/index.htm>

²¹⁵ Școala de medicină tropicală și igienă din Londra și OIM, *Recomandații privind sănătatea reproductivă și sexuală a femeilor traficate în Ucraina. Accent asupra problemelor de sănătate STI/RTI*. 2005, LSHTM: Londra.

²¹⁶ Comitetul European pentru combaterea torturii și tratamentului sau pedepsei inumane sau înjositoare, Consiliul European, *Standardele CPT - "Important" secțiuni ale Rapoartelor generale CPT*. 2002, CPT: Strasbourg.

²¹⁷ Comitetul European pentru combaterea torturii și tratamentului sau pedepsei inumane sau josnice, Consiliul European, *Standardele CPT - "Important" secțiuni ale Rapoartelor generale CPT*. 2002, CPT: Strasbourg.

²¹⁸ Comisia Europeană pentru refugiați și exil, *Notă informativă asupra Directivei Consiliului European 2003/9/EX din 27 ianuarie 2003*. 2003, ECRE.

Înaltul comisar ONU pentru refugiați, prevederi privind criteriul privind aplicarea standardelor referitoare la detenția persoanelor care solicită azil. 1999, UNHCR: Geneva.

²¹⁹ *Organele vamale și de migrație SUA, Manualul privind procedurile de detenție*. 2000. Accesat aprilie 2006. Disponibil la: <http://www.ice.gov/partners/dro/opsmanual/index.htm>.

²²⁰ Reguli ale Centrului de detenție, Instrumente statutare 2001 Nr. 238. Migrația. 2005, Marea Britanie.

acest fapt vor fi afișate în preajma centrului medical în limbile vorbite de către deținuți²²¹.

În cazul în care autoritatea care a arestat migranțul ilegal are deja un registru personal relevant despre deținut, autoritățile CPM vor păstra acest registru în fișa personală a deținutului și îl vor utiliza după necesitate. Înregistrările personale nu vor fi puse la dispoziția altor persoane cu excepția cazului în care este autorizată de către Managerul centrului. Înregistrările personale ale deținuților vor fi păstrate în loc sigur, accesibil doar pentru personalul autorizat.

b) Personalul medical

b.1. Legislația națională

În legislația națională se conțin norme departamentale cu referință la personalul medical. Acestea se referă ș la personalul medical al penitenciarelor fiind pertinente și în ce privește migranții ilegali.

Atât legislația internațională, dar și cea națională acordă o atenție deosebită personalului. În spitalul penitenciarului sunt deținute separat persoane în funcție de maladia deținutului, statutul procesual al persoanei, sexul acestuia, precum și în funcție de necesitățile de securitate.²²²

Orice penitenciar trebuie să asigure asistența medicală cel puțin de către un medic generalist, un medic stomatolog, un medic ginecolog (în penitenciarele unde se află femei) și un medic psihiatru. În penitenciare cu capacitatea de 100 de locuri trebuie să funcționeze, în regim permanent, un centru curativ staționar pentru acordarea asistenței medicale fiecărui condamnat.²²³ Primirea pacienților și acordarea asistenței medicale se va efectua în unitatea medicală a instituției penitenciare după înscriere prealabilă a acestora și conform unui grafic aprobat de șeful penitenciarului (cu excepția cazurilor de urgență).²²⁴ Serviciul medical efectuând examenul medical preventiv și constatând leziuni corporale sau urme de tortură anunță imediat Departamentul Instituțiilor Penitenciare și organul teritorial al Procuraturii.²²⁵ Medicii unității medicale, cu implicarea medicilor specialiști din spitalul penitenciar efectuează examinarea medicală profilactică. În timpul controlului participă terapeutul, psihiatru, stomatologul. Rezultatele examenului medical profilactic se înregistrează în cartea medicală de ambulator a deținutului.²²⁶

b.2. Standarde internaționale

Este recunoscut în majoritatea țărilor personalul medical este de cea mai înaltă calificare.

În cazul în care personalul medical al centrului confirmă că persoana admisă este în condiții de sănătate care necesită tratament special și/sau face imposibil detenția acestei persoane datorită unor riscuri potențiale pentru ceilalți deținuți și/sau pentru personalul centrului, astfel de persoană va fi transferată la un centru medical cu personal adecvat, echipat și cu condiții adecvate pentru acordarea asistenței medicale necesare.

Deținuții cu simptome sugestive de TB vor fi plasați în izolatoare și examinați la timp privind depistarea TB. În cazul în care scanarea inițială este negativă, deținutului i se va permite a se alătura celorlalți deținuți.

La dispoziția deținuților vor fi puse și alte teste pentru depistarea altor maladii transmisibile.

Rezultatele examenului (inclusiv orice constatări relevante făcute de către deținut și concluzii ale medicului) vor fi formal înregistrate în formularul de control medical. O copie a acestui formular i se va elibera deținutului, în cazul în care va solicita aceasta.

Standardele prevăd asigurarea prezenței unui medic pe parcursul a cel puțin 5 zile pe săptămână (luni-vineri) de la 9.00 la 17.00. Sora medicală va fi prezentă 24 din 24 de ore, pe ture. Deținuții care solicită o vizită la medic de rutină pe parcursul zilelor de luni-vineri, vor fi primiți de medic timp de 12 ore de la solicitare.²²⁷

Pentru acordarea serviciilor medicale pentru migranții deținuți se va pune la dispoziție echipament și spațiu adecvat. Se vor prevedea anumite facilități pentru accesul la serviciile medicale a migranților cu dereglări, precum și pentru acei cu practici sociale și culturale particulare.

Centrul de detenție va avea o politică clar stabilită privind serviciile medicale, accesibile. Politica respectivă va fi afișată în locurile vizibile și în majoritatea grupurilor de limbi vorbite de către migranți și va indica modul în care pot avea acces la serviciile medicale puse la dispoziție de CPM. Mai mult ca atât, la sosire în centru deținutului i se va distribui o instrucțiune care va include disponibilitatea serviciilor medicale din cadrul centrului.²²⁸

²²¹ *Standarde ale Centrului de Detenție*. 2002-2005. Marea Britanie.

²²² Art. 520, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

²²³ Ordinul nr. 478 din 15.12.2006, pct. 4.

²²⁴ *Ibidem*, pct. 6.

²²⁵ *Ibidem*, pct. 16.

²²⁶ *Ibidem*, pct. 20.

²²⁷ Comitetul European pentru combaterea torturii și tratamentului sau pedepsei inumane sau josnice, Consiliul European, *Standardele CPT - "Important" secțiuni ale Rapoartelor generale CPT*. 2002, CPT: Strasbourg.

²²⁸ Organizația Internațională pentru Migrație - Albania. *Raportul vizitei de studiere a facilităților de recepție a migranților ilegali în Bruxelles 5-6 iulie 2005, Belgia*. Combaterea migrației ilegale în Albania și acordarea asistenței regiunii țintă în scopul constituirii capacității în cadrul asistenței de readmitere în Albania. 2005b, OIM: Albania.

Medicul va fi disponibil de oricâte ori va fi necesar, în cazul unei urgențe. La fel, va fi disponibilă o ambulanță, în cazul în care va fi necesar transport către cea mai apropiată instituție medicală. Întreg personalul centrului va susține pregătirea pentru acordarea primului ajutor medical.²²⁹

Personalul sistemului național al sănătății care activează în cooperarea cu personalul medical din cadrul centrului de detenție vor participa la instruirii. În acest mod, instruirile vor fi axate priorităților și programelor naționale.²³⁰ Sesizarea chestiunilor culturale și de gen vor constitui parte integrală a instruirilor desfășurate.²³¹

Instruirile vor include acordarea primului ajutor medical, manipularea dificultăților de comunicare, instruirea de bază a limbii, conformarea în continuare a standardelor CPM la prevederile de bază ale Celor mai bune practici generale și îndrumarul celor mai bune practici privind prestarea asistenței medicale. Vor fi organizate instruirii medicală la nivel național, regional și internațional cu participanți ai serviciilor de sănătate din oraș.

În afară de instruirile periodice și instruirea continuă, vor fi desfășurate săptămânal chestionări și întâlniri de la egal la egal pentru personalul din domeniul sănătății care activează în cadrul CPM. Aceste întâlniri vor promova o atmosferă confortabilă și deschisă și va acorda sprijin pentru personalul din domeniul sănătății.²³²

Coordonarea personalului de bază al CPM, atât intern cât și extern este un factor crucial pentru

prestarea serviciilor medicale pentru deținuții migranți. În acest scop, vor fi desfășurate ședințe de coordonare săptămânale cu personalul medical din cadrul CPMT. Ședințe de coordonare cu întregul personal din cadrul CPM vor fi desfășurate lunar. Ședințele de coordonare cu personalul din medical din cadrul CPM, administratorii CPM, serviciile naționale din domeniul sănătății și organizațiile importante (de exemplu ONG și consultanți juridici) se vor desfășura trimestrial.

Comunicarea între centrele de asistență medicală din teritoriu și serviciile din domeniul sănătății la nivel național se va desfășura prin intermediul Acordurilor de Înțelegere, protocoalelor și planurilor extraordinare. Planurile extraordinare pun în discuție chestiuni precum accese, pandemie și bolile izbucnite pe neașteptate.²³³

Profesionalismul personalului medical privind acordarea celui mai bun tratament posibil pacienților, poate uneori să fie compromis drept rezultat al conflictului dintre interesele de management și securitate ale CPM. În astfel de circumstanțe, este foarte important pentru personalul medical să recunoască faptul că deciziile clinice sunt luate în baza interesului cel mai înalt față de pacient.

Pentru a ajuta la prevenirea conflictului de interes, medicul centrului va fi neutru, independent față de Directorul centrului. Și mai mult, administrației centrului îi va fi interzis să solicite de la prestatorii de servicii medicale careva certificări ce ar confirma că pacientul poate sau nu poate fi pedepsit sau să desfășoare percheziții corporale și/sau examinări. Astfel de solicitări pot fi efectuate în circumstanțe extraordinare.²³⁴

La fel, este de dorit ca la sosirea deținuților, acestora să li se înmâneze o foaie sau un ghid prin care să-i informeze despre existența și funcționarea centrului medical și să le reamintească despre igiena personală de bază.²³⁵

Utilizarea forței de către personalul medical este strict interzis.²³⁶

²²⁹ Organizația Internațională pentru Migrație - Albania. *Raportul vizitei de studiere a facilităților de recepție a migranților ilegali în Ungaria 8-10 mai 2005, Ungaria*. Combaterea migrației ilegale în Albania și acordarea asistenței regiunii țintă în scopul constituirii capacității în cadrul asistenței de readmitere în Albania. 2005a, OIM: Albania/Serviciul pentru refugiiul iezeit, *Grija pentru Deținuți*. 2004, JRS: Bruxelles. Disponibil la: <http://www.detention-in-europe.org/>

²³⁰ Proiectul Sferei, *Manualul Sferă - 2004 Ediție revizuită*. 2004. Accesată aprilie 2006. Disponibilă la:

<http://www.sphereproject.org/content/view/27/84/lang,English/>

²³¹ Înaltul comisar ONU pentru refugiați, *Capitolul 2.10- Un start sănătos: Acces la serviciile medicale*. Manualul pentru schimbarea locului de trai a refugiatului privind prevederile de primire și integrare, 2002. Accesat: ianuarie 2006. Disponibil: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/protect/opendoc.pdf?tbl=PROTECTION&id=3d9861a24>

²³² Înaltul comisar ONU pentru refugiați, *Capitolul 2.10- Un start sănătos: Acces la serviciile medicale*. Manualul pentru schimbarea locului de trai a refugiatului privind prevederile de primire și integrare, 2002. Accesat: ianuarie 2006. Disponibil: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/protect/opendoc.pdf?tbl=PROTECTION&id=3d9861a24>

Comitetul European pentru combaterea torturii și tratamentului sau pedepsei inumane sau josnice, Consiliul European, *Standardele CPT - "Important" secțiuni ale Rapoartelor generale CPT*. 2002, CPT: Strasbourg.

²³³ Înaltul comisar ONU pentru refugiați, *Capitolul 2.10- Un start sănătos: Acces la serviciile medicale*. Manualul pentru schimbarea locului de trai a refugiatului privind prevederile de primire și integrare, 2002. Accesat: ianuarie 2006. Disponibil: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/protect/opendoc.pdf?tbl=PROTECTION&id=3d9861a24>

²³⁴ Comitetul European pentru combaterea torturii și tratamentului sau pedepsei inumane sau josnice, Consiliul European, *Standardele CPT - "Important" secțiuni ale Rapoartelor generale CPT*. 2002, CPT: Strasbourg.

²³⁵ Comitetul European pentru combaterea torturii și tratamentului sau pedepsei inumane sau josnice, Consiliul European, *Standardele CPT - "Important" secțiuni ale Rapoartelor generale CPT*. 2002, CPT: Strasbourg.

²³⁶ Proiectul Sferei, *Manualul Sferă - 2004 Ediție revizuită*. 2004. Accesată aprilie 2006. Disponibilă la: <http://www.sphereproject.org/content/view/27/84/lang,English/>

Pentru a asigura un număr adecvat de personal medical, surorile pot fi asistate de sanitari, care poate fi recrutați din cadrul personalului CPM și deținuți. Trebuie de luat totuși în considerație că decizia privind recrutarea sanitarilor din rândul personalului CPM și deținuți va necesita o instruire extensivă și periodică a acestora. Cu toate că poate fi favorabil pentru deținuți să fie instruiți cu această oportunitate de a acorda servicii în cadrul CPM, totuși este de preferat de a recruta personal calificat și personal medical independent. Astfel, recrutarea din cadrul deținuților va fi percepută drept o ultimă opțiune. În cazul în care deținuții dețin funcția de sanitar, distribuirea medicamentelor nu va fi pusă în sarcina acestora.²³⁷

Personalul medical din cadrul CPM sunt responsabili de starea fizică și mintală a sănătății deținuților din centru.²³⁸

Să nu fie de acord cu încetarea sau continuarea detenției deținuților când din punct de vedere al sănătății, starea fizică și psihologică a sănătății deținuților este în pericol.²³⁹

Recomandațiile personalului medical în cadrul centrului vor fi luate în considerație de către administratorii CPM și personalul general, care apoi vor fi implementate cât de curând posibil. Cauzele neluării în considerație a recomandațiilor personalului medical vor fi înregistrate și vor fi disponibile pentru reexaminarea organelor de monitorizare.²⁴⁰

Personalul medical va fi selectat în baza profesionalismului, competențelor tehnice și abilităților acestora de a contacta cu deținuții și respecta necesitățile lor specifice. Personalul medical care înțelege pericolele de sănătate ale migranților (traumă psihologică, lipsă experienței de îngrijire medicală anterioară, etc.) va fi capabil să desfășoare o îngrijire mult mai eficientă.²⁴¹

²³⁷ Comitetul European pentru combaterea torturii și tratamentului sau pedepsei inumane sau josnice, Consiliul European, *Standardele CPT - "Important" secțiuni ale Rapoartelor generale CPT*. 2002, CPT: Strasbourg.

²³⁸ ONU, Reglementări standarde minime pentru tratarea deținuților. 1955, ONU.

²³⁹ Serviciul pentru refugiați uezuit, *Grija față de deținuți*. 2004, JRS: Bruxelles. Disponibil la: <http://www.detention-in-europe.org/>

²⁴⁰ ONU, Reglementări standarde minime pentru tratarea prizonierilor. 1955, ONU.

Comitetul European pentru combaterea torturii și tratamentului sau pedepsei inumane sau josnice, Consiliul European, *Standardele CPT - "Important" secțiuni ale Rapoartelor generale CPT*. 2002, CPT: Strasbourg.

Comisia Europeană, Directiva 2003/9/EC din 27 ianuarie 2003 prevede standardele minime pentru primirea persoanelor care solicită azil. 2003, Consiliul European: Strasbourg.

²⁴¹ Școala de medicină tropicală și igienă din Londra și OIM, *Recomandații privind sănătatea reproductivă și sexuală a femeilor traficate în Ucraina. Accent asupra problemelor de sănătate STI/RTI*. 2005, LSHTM: Londra.

După recrutare, personalului i se va pune la dispoziție un pachet de informație care va include: politicile și procedurile centrului, responsabilitățile prestatorilor de servicii medicale și îndrumarul "Practicile cele mai bune privind prestarea îngrijirii medicale migranților ilegali deținuți". La fel, ar fi de ajutor dacă membrul nou al personalului centrului de detenție va fi îndrumat de către un mentor.

Întreg personalul medical va susține instruirea inițială de orientare la ocuparea poziției lor. Instruirile ulterioare vor fi desfășurate periodic pentru a ține la zi pe fiecare cu modificările în chestiunile clinice, precum și pentru a pune la dispoziție dezvoltare ulterioară a deprinderilor și cunoștințelor.²⁴²

Agenda de lucru a acestor ședințe va include, dar nu se va limita la, următoarele:

- Statutul pacienților care sunt tratați în cadrul secțiilor de asistență medicală din cadrul CPM și în instituțiile medicale locale, externe;
- Chestiuni de bază privind săptămâna trecută sau viitoare, luna sau trimestrul;
- Acțiuni corective recomandate, dacă este necesar.

Rapoartele tuturor ședințelor vor fi înregistrate, păstrate în dosar și vor fi disponibile pentru organe de monitorizare înregistrate, la solicitare.²⁴³

Personalul medical va desfășura scanare la sosirea deținuților utilizând metode sigure și neajungătoare pentru aceștia. Procedura va fi la fel confidențială. Personalul medical care desfășoară scanarea va fi instruit în partea ce ține de receptivitatea culturală și modul în care să recunoască necesitățile speciale.²⁴⁴

Guvernul va stabili mandatele necesare pentru prestatorii de servicii medicale,²⁴⁵ totuși, va fi necesar în mod obligatoriu deținerea unei licențe de specialist și /sau certificat pentru a lucra în calitate de medic în

²⁴² Veritas. Servicii oferite de către Echipa medicală în cadrul Yarl Wood I.R.C. 2005, Marea Britanie, *Standarde ale Centrului de Detenție*. 2002-2005. Marea Britanie; Înaltul comisar ONU pentru refugiați, *Capitolul 2.10- Un start sănătos: Acces la serviciile medicale*. Manualul pentru schimbarea locului de trai a refugiatului privind prevederile de primire și integrare, 2002. Accesat: ianuarie 2006. Disponibil: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/protect/opendoc.pdf?tbl=PROTECTION&id=3d9861a24>

²⁴³ *Organele vamale și de migrație SUA, Manualul privind operațiunile de detenție*. 2000. Accesat aprilie 2006. Disponibil: <http://www.ice.gov/partners/dro/opsmanual/index.htm>

Veritas. Servicii oferite de către Echipa medicală în cadrul Yarl Wood I.R.C. 2005, Marea Britanie

²⁴⁴ Monaldi, Germana., și Strummiello, Elena. *Îndrumar al bunelor practici privind integrarea refugiaților în UE*, Comisia specială pentru integrare ECRE. Accesată: aprilie 2006. Disponibilă la:

http://www.ecre.org/erfproject/good_practice/health_guide.pdf

²⁴⁵ *Organele vamale și de migrație SUA, Manualul privind operațiunile de detenție*. 2000. Accesat aprilie 2006. Disponibil: <http://www.ice.gov/partners/dro/opsmanual/index.htm>

domeniul sănătății și ar fi de dorit o instruire specială pentru a lucra în mod special cu deținuții.

Cel puțin, personalul medical va cuprinde managerul centrului medical, un număr de medici care se schimbă, câteva surori medicale și un psiholog. Managerul va avea studii în domeniul medicinei și va fi responsabil de dezvoltarea și managementul serviciilor medicale în cadrul CPM. Medicii vor deține licența de medic specialist care acordă servicii medicale și care sunt arbitrii finali ai diagnosticului.²⁴⁶ Surorile medicale vor avea și ele studii de specialitate.

În cazul în care CPM are o capacitate de 150 de deținuți și respectiv este necesar de a recruta suplimentar unul sau mai mulți medici cu salariu complet, atunci cel puțin unul dintre aceștia va locui lângă CPM sau în cadrul acestuia. În cazul în care CPM are o capacitate mai mică, aproximativ 80 de deținuți, medicul va vizita deținuții zilnic și va locui aproape de CPM pentru a putea fi prezent, în cel mai scurt timp, în cazuri de urgență. Cel puțin o soră medicală va fi prezentă în permanență în CPM. Psihologii și alți specialiști (ginecologi, psihiatri, etc.) vor fi disponibili la cerere. Astfel de medici specialiști vor fi prezenți împreună cu medicul CPM la examinarea medicală inițială în cazul sosirii unui nou deținut.²⁴⁷

Personalul medical care lucrează în cadrul punctele medicale vor fi doar personalul care are dreptul să efectueze următoarele:

- Prescrierea și administrarea tratamentului medical în cadrul centrului de detenție;
- Să adreseze pacienții către un centru medical sau spital din afara centrului de detenție;
- Să aprobe tratamentul medical pentru migrant al unui medic care nu face parte din personalul medical al centrului.²⁴⁸

Personalul medical care lucrează în punctele medicale au următoarele responsabilități:

- De a determina dacă pacientul poate sau nu să fie deținut;
- De a determina dacă pacientul poate dăuna sie însăși sau altor rezidenți, sau celor care lucrează în cadrul CPM;
- De a determina potențialele victime ale torturilor;
- De a determina dacă există careva motive din punct de vedere al medicinei ca persoana

deținută să fie sau nu supusă unui control special;²⁴⁹

- De a monitoriza necesitățile de sănătate ale pacienților și de a se asigura de faptul că medicamentele sunt administrate după cum este scris;²⁵⁰
- De a monitoriza condițiile de nutriție, igienă și atmosfera din cadrul CPM.

În cazul în care cele sus menționate necesită o notificare specială, personalul medical va raporta aceste necesități managerului centrului medical și se va asigura de faptul că au fost întreprinse măsuri respective pentru a soluționa situația sau va pune la dispoziție tratamentul necesar.²⁵¹

b.3. Bune practici

În centrele **Belgiene** medicul ce activează în centru se informează de starea de sănătate a persoanei și de necesitățile sale medicale și supraveghează, dacă e necesar, un tratament potrivit. Medicul centrului își păstrează independența profesională față de directorul centrului. Evaluările și deciziile în privința sănătății ocupanților se bazează doar pe criterii medicale.

Persoana deținută poate apela la un medic conform alegerii sale, suportând și cheltuielile. El trebuie să pună la curent cu decizia sa și medicul centrului.

În acest caz el suportă cheltuielile tratamentului și a medicamentelor.

Natura medicamentului și tratamentul prescris de un medic ce nu aparține centrului trebuie să fie aduse la cunoștința medicului centrului cu scopul de a asigura urmarea curei de tratament.

Dacă medicul ce nu aparține centrului și medicul centrului nu sunt de acord în privința unui tratament, contestația este supusă deciziei arbitrale unui al treilea medic, desemnat de Directorul General.

Doar medicul centrului poate decide dacă persoana poate fi îngrijită în grup sau trebuie transferat în sala de infirmerie.

Acest medic și/sau colaboratorii săi înregistrează pe fișa medicală a persoanei examinările și prescripțiile cărora acesta a fost supus.

Dacă medicul centrului constată că persoana este afectată de o maladie ce nu poate fi tratată în mod convenabil în incinta centrului, sau în caz de nașteri sau de pericol de moarte, persoana este transferată într-

²⁴⁶ Organele vamale și de migrație SUA, Manualul privind operațiunile de detenție. 2000. Accesat aprilie 2006. Disponibil: <http://www.ice.gov/partners/dro/opsmanual/index.htm>.

²⁴⁷ OIM- Albania. Raportul vizitei de studiere a centrelor pentru primirea migranților ilegali în Olanda, 16 noiembrie 2005, Olanda. Combaterea migrației ilegale în Albania și acordarea asistenței regiunii țintă în scopul constituirii capacității în cadrul asistenței de readmitere în Albania. 2005c, OIM: Albania.

²⁴⁸ Centrul de detenție Lesnowola, *Reglementări interne în centrul de supraveghere pentru străini în Leznowola*. 2006, Polonia.

²⁴⁹ Reglementări ale Centrului de detenție, Instrumente statutare 2001 Nr. 238. Migrație. 2005, Marea Britanie.

²⁵⁰ Lista cu informație pentru deținuți. 2005, Austria.

²⁵¹ Centrul de detenție Lesnowola, *Reglementări interne în centrul de supraveghere pentru străini în Leznowola*. 2006, Polonia. Reglementări ale Centrului de detenție, Instrumente statutare 2001 Nr. 238. Migrație. 2005, Marea Britanie. ONU, Reglementări standarde minime pentru tratarea deținuților. 1955, ONU.

un alt centru specializat. Directorul centrului sau locțiitorul său trebuie să anunțe Directorul General.

În cazul în care persoana este transferată la un centru medical specializat, directorul centrului își ia asupra sa răspunderea în privința supravegherii eventuale a persoanei transferate, cu acordul direcției spitalului.

Dacă persoana este plasată într-un local de izolare, un membru al serviciului medical trebuie să fie informat imediat de aceasta. El îl vizitează pe interesat în cel mai scurt timp și imediat îl pune la curent pe medicul centrului cu măsura disciplinară luată și cu starea de sănătate a interesatului. În consecință, persoana deținută este îngrijită zilnic.

Serviciul medical este la curent cu diferitele registre, stări de sănătate și documente ce se referă la serviciul medical, medicamentele administrate și tratamentul prescris persoanelor deținute. Medicul centrului decide dacă aceste documente pot fi consultate.

Dosarul medical poate fi consultat în toate cazurile de medicul la care persoana deținută a recurs asumându-și cheltuielile.

În cazul în care medicul centrului formulează obiecții medicale în privința respingerii persoanei sau este de părerea că sănătatea mintală sau fizică a deținutului este în mod serios compromisă de menținerea detenției, de punerea la dispoziția Guvernului sau de menținere, sau de vreo altă circumstanță ce i se alătură, aceste obiecții sau acest aviz sunt anunțate pe cale ierarhică de directorul centrului Directorului general care poate suspenda executarea măsurii de respingere (înstrăinare) sau a celei de privațiune a libertății.

În cazul în care Directorul General nu dorește să suspende executarea măsurii de respingere sau a măsurii de privațiune a libertății, el trebuie să solicite în prealabil opinia unui medic de la un alt centru. Dacă acest medic confirmă obiecțiile sau avizul primului medic, Directorul general trebuie să-i urmeze sfatul și să suspende executarea măsurii de respingere sau a măsurii de privațiune a libertății.

În cazul în care al doilea medic nu confirmă obiecțiile sau avizul primului medic, opinia unui al treilea medic va fi determinantă. Dacă al treilea medic confirmă opinia primului medic, Directorul General trebuie să suspende executarea măsurii de respingere sau a măsurii de privațiune a libertății.²⁵²

Examenul medical în **Statele Unite ale Americii** va fi desfășurat de către un medic licențiat. Specialiștii precum ginecologul, psihiatrul, et., vor fi de asemeni prezenți la procedurile de examinare inițială, de câte ori va fi posibil.

Informația medicală obținută ca urmare a scanării nu poate fi considerată confidențială deoarece este utilizată în scopuri de clasificare și pentru a aduce la cunoștința personalului CPM despre astfel de condiții precum dezabilități și/sau maladii grave pentru detenție.²⁵³

Vizitele la medic în **Marea Britanie** solicitate sâmbătă și duminică vor fi programate nu mai târziu de următoarea zi de luni.²⁵⁴

Serviciile vor fi prestate tuturor pacienților care le solicită, fără discriminare. Serviciile prestatorilor de servicii medicale în cadrul centrului de detenție și a prestatorilor de servicii medicale de referință vor fi gratis.

²⁵² Art. 61, Regulile Belgiene.

²⁵³ Organele vamale și de migrație SUA, 2000.

²⁵⁴ Reglementări ale Centrului de detenție, Instrumente statutare 2001 Nr. 238. Migrație. 2005, Marea Britanie. Serviciile publice interne federale, *Centrele de detenție din Belgia*. Direcția generală a forțelor armate. 2005, Belgia

Capitolul VI

VICTIMELE TRAFICULUI DE FIINȚE UMANE

Pornind de la faptul că în centrele cu migranți pot fi în unele cazuri detinute și victimele traficului de ființe umane considerăm necesar de a analiza succint și această problemă. Definiția universal acceptată a traficului de persoane poate fi găsită în Protocolul pentru prevenirea, suprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor (în continuare, Protocolul de la Palermo privind traficul), care a completat Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate (2000) („Convenția CTO”).²⁵⁵ Această definiție este reprodusă în Convenția Consiliului Europei privind acțiunile împotriva traficului de ființe umane.²⁵⁶

Protocolul de la Palermo privind traficul prevede că: „Trafic de persoane” înseamnă recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea de persoane, prin amenințare cu forța sau prin folosirea forței ori a unor mijloace de constrângere, prin răpire, fraudă, înșelăciune, abuz de putere sau de situație de vulnerabilitate ori prin darea sau primirea de bani ori de beneficii pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane, în scopul exploatarei. Exploatarea include, cel

puțin, exploatarea prin prostituarea altor persoane sau alte forme de exploatare sexuală, muncă sau servicii forțate, sclavie sau practici similare sclaviei, servitute sau prelevare de organe.²⁵⁷

a) Standarde de identificare a victimelor traficului

Convenția Europeană privind acțiunile contra traficului expune succint elementele fundamentale ale obligațiilor statelor privind identificarea victimelor, cu asigurarea sensibilității legate de problema sexelor. Aceste obligații includ menținerea unui sistem de organe, cu specialiștii competenți, instruiți în privința identificării și susținerii victimelor, cu acordarea unei atenții speciale necesităților victimelor-femei și copii. Convenția reclamă, de asemenea, ca procedurile identificate să fie realizate de o manieră nediscriminatorie.²⁵⁸ Într-adevăr, „eșecul la identificarea corectă a unei persoane traficate poate rezulta ulterior în privarea acelei persoane de drepturile sale”.²⁵⁹

359. Planul de acțiuni al OSCE privind combaterea traficului de ființe umane (în continuare, Planul de acțiuni al OSCE) obligă statele-participante să instituie un Mecanism Național de Referire personală a victimelor traficului pentru: „a facilita identificarea exactă și tratamentul adecvat al victimelor traficului, într-un mod care să respecte viziunile și demnitatea persoanelor implicate”, și să coopereze cu ONG-urile în această privință.²⁶⁰

²⁵⁵ Convenția ONU împotriva criminalității transnaționale organizate (CTO), Doc. A/55/383, 29 septembrie 2003. Moldova a ratificat Convenția CTO la 16 septembrie 2005.

²⁵⁶ Protocolul pentru prevenirea, suprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor (Protocolul de la Palermo privind traficul), care completează CTO, limitează aplicarea acesteia la cazurile care au „un caracter transnațional intrinsec” (de ex., dacă există vreun element transnațional în infracțiunea comisă) și care implică „un grup criminal organizat”. Deși acest fapt face ca aplicarea Protocolului de la Palermo privind traficul la traficul intern să fie susceptibilă de interpretări, Articolul 2 al Convenției CE privind acțiunile contra traficului de ființe umane prevede că aceasta este aplicabilă expres „tuturor formelor de trafic de ființe umane, fie acestea naționale sau transnaționale, legate sau nu de crima organizată”. Moldova a semnat Convenția CE privind acțiunile contra traficului la 16 mai 2005.

²⁵⁷ Articolul 3 (a), Protocolul de la Palermo privind traficul.

²⁵⁸ Articolele 3 și 10, Convenția CE privind acțiunile contra traficului.

²⁵⁹ Recomandarea 2, Principii și recomandări asupra drepturilor omului la traficul de ființe umane, Raportul Înaltului Reprezentant al ONU pentru Drepturile Omului către Consiliul Economic și Social, E/2002/68/Add.1, 20 mai 2002, (UNHCHR).

²⁶⁰ Secțiunea V, 3.1-3.6, Decizia Consiliului Permanent al OSCE nr. 557 (PC DEC/557), Planul de Acțiune al OSCE privind combaterea traficului de ființe umane, 24 iulie 2003.

În privința victimelor-copii, Recomandările UNICEF reclamă măsuri de identificare active, cum ar fi stabilirea unor „proceduri eficiente de identificare rapidă a victimelor-copii”, și coordonarea informației între agenții, pentru a asigura ca „victimele minore să fie identificate și să li se acorde asistență cât mai rapid”.²⁶¹ CDC prevede, la general, asigurarea unor măsuri de protecție în ipoteza abuzării sau exploatării copilului, inclusiv, „identificarea, raportarea, referirea, cercetarea, tratamentul și urmărirea în continuare a cazurilor de maltratare a copilului, descrise anterior, iar acolo unde este cazul – implicarea organelor judiciare”.²⁶²

a.1. Drept național

Atât Planul Național, cât și legea anti-trafic asigură în termeni generali „protecția timpurie” a victimelor traficului.²⁶³ Autoritățile publice vor desfășura „activități comune de cercetare și identificare a victimelor”.²⁶⁴ Legea anti-trafic prevede că statul „va întreprinde măsuri prompte și adecvate de identificare și referire” a victimelor spre serviciile de protecție și asistență.²⁶⁵ Legea prevede, în continuare, că organizațiile neguvernamentale „desfășoară activități de identificare a victimelor traficului de ființe umane (și) le acordă protecție și asistență juridică și de altă natură”.²⁶⁶

Legislația Republicii Moldova mai prevede o serie de proceduri de identificare a victimelor străine și de verificare a statutului lor juridic în țara de origine. Acestea includ, Legea privind intrarea și ieșirea din țară (1994),²⁶⁷ Legea privind statutul juridic (1994)²⁶⁸ și reglementările privind aflarea cetățenilor străini și a apatrizilor pe teritoriul Republicii Moldova.²⁶⁹

²⁶¹ Recomandările UNICEF, 3.1.1.

²⁶² Articolul 19(2), CDC.

²⁶³ Articolul 3.1, Planul național de prevenire și combatere a traficului de ființe umane, Hotărârea Guvernului nr. 903, 25 august 2005.

²⁶⁴ Articolul 6(2), Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, nr. 241-XVI, 20 octombrie 2005.

²⁶⁵ Articolul 20(3) Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, nr. 241-XVI, 20 octombrie 2005.

²⁶⁶ Articolul 12(3) Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, nr. 241-XVI, 20 octombrie 2005.

²⁶⁷ Vezi, pentru informație generală, nr. 269-XIII, Legea cu privire la ieșirea și intrarea în republica moldova, 10 noiembrie 1994.

²⁶⁸ Vezi, pentru informație generală, Hotărârea Guvernului nr. 376, 6 iunie 1995 Cu privire la măsurile suplimentare de realizare a Sistemului național de pașapoarte; vezi de asemenea legea nr. 273-XIII, 09 noiembrie 1994 privind actele de identitate din sistemul național de pașapoarte.

²⁶⁹ Legea nr. 273-XIII privind actele de identitate din sistemul național de pașapoarte, 9 noiembrie 1994.

b) Dreptul victimei la asistență

La identificarea ca presupusă victimă, trebuie să existe suficiente resurse și facilități pentru a asigura integritatea corporală și psihologică a victimei și pentru a împiedica traumatizarea ei în continuare. Acestea includ nevoile primare, cum este nutriția, adăpostirea, îngrijirea medicală, o sursă de venituri și consilierea psihologică. Victimele pot avea și necesități juridice sau administrative urgente, cum ar fi: obținerea documentelor necesare pentru ele înșiși și, posibil, pentru membrii familiei; reunificarea familiei și/sau separarea ori divorțul; interesul superior al copilului în circumstanțe existente. Echipa specială a Pactului de Stabilitate a menționat că „protecția și asistența acordată victimei sunt esențiale pentru o aplicare eficientă a legii și pentru protecția drepturilor omului aparținând victimei”.²⁷⁰

Este important să se menționeze că victimele trebuie să dispună de *drepturi legale* de a avea acces la o asemenea protecție, indiferent de decizia lor de a participa la procesul penal. Statele trebuie să adopte „măsuri legislative și de alt gen, necesare pentru a asigura că asistarea victimelor nu este pusă în funcție de dorința acestora de a colabora în calitate de martori”.²⁷¹ Planul de acțiune OSCE, de asemenea, sugerează caracterul necesar al adoptării de către state a unor prevederi legislative care să ofere o bază juridică pentru protecția și asistarea victimelor traficului, „în particular, în timpul investigațiilor anterioare examinării în instanța de judecată și în cadrul procesului judiciar”.²⁷² Mai mult, „protecția și îngrijirea nu vor fi condiționate de capacitatea sau dorința persoanei traficate de a coopera în cadrul procedurilor legale”.²⁷³

Statele trebuie să asigure redresarea fizică, psihologică și socială a victimelor traficului, pe baze consensuale și în condiții de informare a victimei, în cooperare cu ONG-urile.²⁷⁴ O asemenea asistență include:

- Cazare în încăperi adecvate și sigure;
- Asistență medicală;
- Consiliere juridică (a se vedea mai jos);
- Îngrijire medicală și consiliere psihologică;
- Oportunități de angajare în muncă, educație și instruire.

²⁷⁰ *Măsuri speciale de protecție pentru victimele traficului, care colaborează în calitate de martori*, Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, Portoroz, Slovenia, 26-27 martie 2003, p.2.

²⁷¹ Articolul 12(6), Convenția CE privind acțiunile contra traficului.

²⁷² Secțiunea V, 2.1, Planul de acțiune OSCE.

²⁷³ UNHCHR, Principiul 8.

²⁷⁴ Articolul 6(3) (a)-(d), Protocolul de la Palermo privind traficul; Articolul 12, Convenția CE privind acțiunile contra traficului.

La primul contact cu autoritățile, victimele au dreptul la informare cu privire la protecția lor și a intereselor lor, precum și la serviciile menționate mai sus. Cel puțin, **victimele au dreptul să obțină informație cu privire la:**

- Tipul de servicii sau organizații la care se pot adresa pentru susținere;
- Tipul de asistență la care pot pretinde;
- Unde și cum pot denunța o încălcare;
- Procedurile care urmează unei asemenea denunțări și rolul lor în legătură cu aceste proceduri;
- Cum și în ce condiții pot obține protecție;
- În ce măsură și în ce condiții au acces la:
 - consiliere juridică;
 - asistență juridică;
 - orice alt gen de consiliere.
- Cerințele pe care trebuie să le îndeplinească pentru a obține despăgubiri;
- Dacă sunt rezidenți ai unui stat, orice angajamente speciale, aflate la dispoziția lor, în vederea protejării propriilor interese.²⁷⁵

Victimele traficului au, de asemenea, „dreptul de acces la reprezentanții diplomatiei și consulari ai statului ai cărui cetățeni sunt”, despre care trebuie să fie informate ca atare.²⁷⁶

Victimele traficului au dreptul de acces la îngrijire medicală primară și consiliere. Cu toate acestea, victimelor „nu trebuie să li se pretindă acceptarea unei asemenea susțineri și asistențe și nici nu trebuie supuse testelor obligatorii de identificare a bolilor, inclusiv HIV/SIDA”.²⁷⁷

Referitor la copiii victime, în general CDC impune statelor obligația de a lua „toate măsurile adecvate de promovare a redresării fizice și psihologice și a reintegrării sociale a copilului victimă: a oricărei forme de neglijență, exploatare sau abuz; a torturii sau unei alte forme de tratament crud, inuman sau degradant”.²⁷⁸ Această cerință este, indubitabil, aplicabilă în contextul traficului. Protocolul Opțional CDC reiterează obligația statelor de „a asigura victimelor toată asistența corespunzătoare ... inclusiv deplina lor reintegrare socială și redresare completă, fizică și psihologică”.²⁷⁹ Asigurarea asistenței corespunzătoare, în interesul superior al copilului, trebuie să fie responsabilitatea tutorelui desemnat al copilului.²⁸⁰

²⁷⁵ Articolul 4(1) (a)-(h), Decizia-cadru a Consiliului European cu privire la situația victimelor în procesul penal.

²⁷⁶ UNHCHR, Recomandarea 6(3).

²⁷⁷ UNHCHR, Recomandarea 6(2).

²⁷⁸ Articolul 39, CDC.

²⁷⁹ Articolul 9(3), Protocolul Opțional CDC.

²⁸⁰ Recomandările UNICEF, 3.2.2.

b.1. Dreptul național

Conform procedurii penale naționale, victima minoră are dreptul de a fi reprezentată de un ocrotitor legal.²⁸¹ În termeni generali, Planul Național prevede crearea unei baze juridice pentru asigurarea „asistenței sociale, psihologice și juridice” tuturor victimelor traficului.²⁸²

Legea anti-trafic impune, la modul general, reabilitarea socială a victimelor „pentru reintegrarea lor într-un mod de viață normal” prin acordarea de asistență juridică și materială, reabilitare psihologică, medicală și profesională, angajare în câmpul muncii și acordarea de spațiu pentru trai.”²⁸³ În continuare, legea prevede crearea, în special, a unor:

centre de asistență și protecție a victimelor ... care oferă condiții civilizate de cazare și igienă personală, hrană, asistență juridică, socială, psihologică și medicală de urgență, pază și protecție, precum și asistență pentru contactarea rudelor.²⁸⁴

Centrele trebuie să asigure victimelor o cazare temporară de până la 30 de zile.²⁸⁵ Durata cazării poate fi prelungită în anumite împrejurări:

- 1) la solicitarea medicului, pe perioada tratamentului, dar nu mai mult de 6 luni;
- 2) la solicitarea organelor de urmărire penală sau a instanțelor judecătorești, pe perioada procesului penal, în cazul în care viața și sănătatea victimei sunt amenințate de un pericol; și după finalizarea procesului penal, dacă este necesar pentru protecția victimei;
- 3) la cererea victimei, cu indicarea motivației argumentate, pe o perioadă de cel mult 30 de zile;
- 4) femeile gravide victime au dreptul de cazare în centru pentru o perioadă de până la un an.²⁸⁶

Este semnificativ faptul că Legea anti-trafic prevede că acordarea „serviciilor de protecție și asistență nu este condiționată de dorința victimelor de a face declarații și de a participa la procesul de urmărire a traficantilor.”²⁸⁷

²⁸¹ Articolul 58(9), CPP.

²⁸² Articolul 1.2(d), Planul național de prevenire și combatere a traficului de ființe umane; Hotărârea Guvernului nr. 903, 25 august 2005.

²⁸³ Articolul 16, legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, nr. 241-XVI, 20 octombrie 2005.

²⁸⁴ Articolul 17(1), Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, nr. 241-XVI, 20 octombrie 2005.

²⁸⁵ Articolul 17(3), Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, nr. 241-XVI, 20 octombrie 2005.

²⁸⁶ Articolul 17(4) (a)-(c), (5), Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, nr. 241-XVI, 20 octombrie 2005.

²⁸⁷ Articolul 20(4), Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, nr. 241-XVI, 20 octombrie 2005.

În conformitate cu noua lege, persoanele constatate ca victime au, de asemenea, dreptul la asistență gratuită în instituțiile medicale stabilite de Ministerul Sănătății și Protecției Sociale. Victimele recunoscute au dreptul de a beneficia de „pachetul minim de asistență socială și medicală”.²⁸⁸

În privința asistenței la angajare în muncă, Legea anti-traffic stabilește că Ministerul Sănătății și Protecției Sociale va susține victimele în găsirea unui loc de lucru prin „prestarea serviciilor de mediere a muncii, de informare și consiliere profesională, de orientare și formare profesională, precum și de consultanță și asistență în inițierea într-o activitate de întreprinzător”.²⁸⁹ Legea prevede, în continuare, că agențiile pentru ocuparea forței de muncă acordă victimelor traficului de ființe umane cu prioritate servicii gratuite.²⁹⁰

În conformitate cu Legea anti-traffic, copiii victime beneficiază de „practici speciale de identificare, referire, protecție și asistență, respectând confidențialitatea informației personale” și statutul de victimă al copilului. Copiii au „dreptul de a primi îngrijire și protecție pe termen lung, până la recuperarea deplină”.²⁹¹

Copiii victime ale traficului vor fi cazați în centrele de protecție și asistență separat de adulți și vor avea dreptul de cazare în centru pe o perioadă de până la 6 luni sau pe durata procesului judiciar.²⁹² Dacă locul de aflare a părinților este necunoscut, copiilor victime li se va desemna un tutore sau vor fi plasați în îngrijire de alternativă de tip familial sau comunitar, având și dreptul la „căutarea urgentă” a familiei.²⁹³

Victimele traficului au dreptul la informație privind procedurile judiciare și administrative relevante, precum și la consiliere și informare cu privire la drepturile lor legale, într-o limbă pe care o înțeleg.²⁹⁴ Oferirea de informație și asistență juridică într-o limbă pe care victima o înțelege nu trebuie să aibă un caracter discreționar, ci, mai degrabă, să fie disponibilă ca un drept de la sine înțeles pentru toate victimele traficului. Mai mult, victimele trebuie să fie avertizate în deplină măsură despre dificultățile inerente de protejare a identității și să nu li se creeze

așteptări false sau nerealiste cu privire la capacitatea organelor de ocrotire a normelor de drept în această privință”.²⁹⁵

Chiar de la etapa investigărilor, poliția trebuie să informeze victima despre posibilitățile de obținere a asistenței, consiliere practică și juridică, despăgubiri din partea infractorului și compensație din partea statului.²⁹⁶ În Planul de Acțiuni al OSCE, statele-participante s-au angajat să asigure consiliere juridică pentru victime, atunci când sunt în procesul de luare a deciziei de a depune sau nu mărturie în instanță și, dacă acest fapt nu contravine legislației naționale, să permită ONG-urilor să acorde suport victimelor în cursul examinării cazului în instanța de judecată.²⁹⁷ În ceea ce privește decizia de urmărire a infractorului, victimele trebuie de asemenea informate și „trebuie să aibă dreptul de a solicita o revizuire de către autoritatea competentă a deciziei de a clasa dosarul penal sau dreptul de a porni procedura de urmărire din proprie inițiativă”.²⁹⁸

Măsurile de protecție cuprinzătoare pot fi indispensabile pentru protecția vieții sau securității victimei, dar, în același timp, „au un impact serios asupra vieții persoanelor protejate și le impun un număr considerabil de restricții (suplimentare)”. Este esențial ca asemenea măsuri să fie implementate în baza unei estimări ale riscurilor și cu acordul informat al victimei/martorului. Cu alte cuvinte, participarea la măsurile de protecție trebuie să fie voluntară, „discutată și coordonată în toate aspectele cu victima-martor și formalizată printr-un acord care să specifice drepturile și obligațiile.”²⁹⁹

Indiferent de vârsta pe care o au, copiii, de asemenea, au dreptul să ia decizii în cunoștință de cauză, prin beneficierea de informație accesibilă și inteligibilă.³⁰⁰ Protocolul Opțional CDC reclamă ca drepturile și interesele copilului să fie protejate de-a lungul procesului penal prin „asigurarea prezentării și luarea în considerație a opiniilor, necesităților și îngrijorărilor copiilor victime în cadrul procedurilor care afectează interesele lor personale”.³⁰¹

În conformitate cu Codul penal al Republicii Moldova, victima adultă a traficului este liberată de răspundere

²⁸⁸ Articolul 20(2), Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, nr. 241-XVI, 20 octombrie 2005.

²⁸⁹ Articolul 10(2) (a), Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, nr. 241-XVI, 20 octombrie 2005.

²⁹⁰ Articolul 18(2), Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, nr. 241-XVI, 20 octombrie 2005.

²⁹¹ Articolul 29(8), (11), Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, nr. 241-XVI, 20 octombrie 2005.

²⁹² Articolul 29(6), (7), Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, nr. 241-XVI, 20 octombrie 2005.

²⁹³ Articolul 29(4), (19), (11), Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, nr. 241-XVI, 20 octombrie 2005.

²⁹⁴ Articolul 6(2)(a), (3)(b), protocolul de la Palermo privind traficul.

²⁹⁵ UNHCHR, recomandări, 5.8. și 6.6.

²⁹⁶ Articolul (I)(A)(2), Recomandarea CE R (85) 11 asupra situației victimei în cadrul dreptului penal și de procedură.

²⁹⁷ Secțiunea III, 4.5, 4.6, Planul de Acțiuni al OSCE.

²⁹⁸ Articolul (I)(B)(6),(7), Recomandarea CE R (85) 11 asupra situației victimei în cadrul dreptului penal și de procedură.

²⁹⁹ *Măsuri speciale de protecție pentru victimele traficului, care colaborează în calitate de martori*, Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, Protoroș, Slovenia, 26-27 martie 2003, p.4,7.

³⁰⁰ Vezi, la general, CDC, protocolul Opțional CDC și Recomandările UNICEF pentru copii.

³⁰¹ Articolul 8(1)(c), Protocolul Opțional CDC.

penală pentru acțiunile comise în legătură cu faptul de a fi traficată, cu condiția că această persoană cooperează cu organele de ocrotire a normelor de drept.³⁰² Aceeași condiție este aplicabilă copiilor-victime ale traficului.³⁰³ Suplimentar, victimele traficului nu pot fi condamnate pentru infracțiunea trecerii ilegale a frontierei.³⁰⁴

În general, sentințele nu pot fi executate în privința femeilor însărcinate și a femeilor cu copii până la 8 ani. Detențiunea pe viață nu poate fi aplicată femeilor, iar gravitatea este considerată o circumstanță atenuantă la încălcarea Codului penal.³⁰⁵

Planul Național prevede modificarea Codului penal și a Codului cu privire la contravențiile administrative în vederea liberării necondiționate de răspundere penală a victimelor traficului pentru infracțiunile comise ca rezultat al statutului lor de victime.³⁰⁶

În Moldova practicarea prostituției constituie o contravenție administrativă, sancționabilă prin amenzi sau prin „arest administrativ”. Încălcarea repetată poate fi sancționată prin amenzi mai mari sau „arest administrativ” de până la 30 de zile.³⁰⁷ Alte contravenții administrative legate de victimele traficului includ, spre exemplu, reglementările privind migrația, cum ar fi: domicilierea fără pașaport, trecerea frontierei statului și regulile de reședință pentru necetățeni.³⁰⁸ Printr-un anume paralelism, multe încălcări legate de trafic au și un caracter administrativ.³⁰⁹

În fine, vorbind la general, arestul administrativ nu poate fi aplicat femeilor însărcinate sau femeilor cu copii sub vârsta de 12 ani. Gravitatea sau faptul de a avea un copil sub această vârstă constituie și circumstanțe atenuante privitor la răspunderea administrativă.³¹⁰

Protocolul de la Palermo privind traficul îndeamnă statele să ia în considerație adoptarea legislației naționale pentru a permite victimelor traficului să rămână în țara de destinație, temporar sau permanent după caz, având în vedere „rațiunile umanitare și de compasiune”.³¹¹ Țările de origine sunt și ele obligate să răspundă fără întârziere solicitărilor de informație privind statutul de reședință al victimei identificate în țările de destinație sau tranzit și să elibereze victimelor actele necesare pentru călătorie legală.

Declarația pactului de Stabilitate asupra Angajamentului privind permisele de ședere temporare prevede:

Permisul de ședere temporar constituie un element esențial al unei strategii eficiente de protecție a victimelor și martorilor și va contribui la acordarea de asistență unui număr mai mare de persoane traficate, care, altfel, nu ar îndrăzni să solicite refugiu la un adăpost sau la poliție, din frica deportării, și ar prefera să stea ilegal în țară.³¹²

Semnatarii acestui Angajament, inclusiv Moldova, au căzut de acord: să se abțină de la expulzarea imediată a presupuselor victime din motivele statutului lor ilegal în țară; să acorde victimelor dreptul de ședere pentru un termen de până la 3 luni, în vederea recuperării și stabilizării acestora; să elibereze permise de ședere temporare pentru victimele traficului până la finalizarea procedurilor legale dacă victima este dornică să depună mărturiile.

Permisul de ședere temporar constituie componenta esențială a stabilirii unei perioade de reflecție, pentru a permite victimelor traficului să analizeze în deplină măsură implicațiile cooperării cu poliția și ale intentării proceselor penale împotriva traficantilor.³¹³ Asigurarea securității victimei și a stabilității personale într-o anumită țară, de asemenea, sporește capacitatea victimei de a coopera eficient cu organele de ocrotire a normelor de drept.

În perioada de redresare și reflecție, victima trebuie să aibă la dreptul la asistență materială, inclusiv cazare și îngrijire medicală și psihologică.³¹⁴ Suplimentar, în această perioadă este important să se asigure „consiliere juridică pentru victime, atunci când sunt în proces de luare a deciziei privind depunerea mărturiilor în instanța de judecată”.³¹⁵ Perioada de reflecție poate înlesni procesul de redresare și permite victimei să ia o decizie informată.

³⁰² Articolul 165(4), CP.

³⁰³ Articolul 206(4), CP.

³⁰⁴ Articolul 362(4), CP.

³⁰⁵ Articolele 71, 76(c) și 89(g), CP.

³⁰⁶ Articolul 1.2(k), Planul național de Prevenire și Combateră a Traficului de ființe Umane, Hotărârea Guvernului nr. 903, 25 august 2005.

³⁰⁷ Articolul 171(1), CCA.

³⁰⁸ Vezi articolul 186, CCA, privind domicilierea fără pașaport; Articolul 191, CCA, privind încălcarea regulilor de trecere a frontierei de stat; Articolul 191(1), CCA privind încălcarea de către cetățeni străini sau apatrizi a regulilor de ședere în Republica Moldova (introdus prin Legea nr. 1524-XV, în vigoare din 21 ianuarie 2003); Articolul 192, CCA, privind încălcarea regulilor de înregistrare sau reintegrare a actelor de identitate, de întocmire a actelor cetățenilor străini sau ale apatrizilor pentru dreptul de ședere sau tranzitare pe teritoriul Republicii Moldova (introdus prin Legea nr. 1524-XV, în vigoare la 21 ianuarie 2003); Articolul 192(2), CCA, privind încălcarea regulilor regimului de frontieră de stat (introdus prin Legea nr. 63-XVI, 27 mai 2005).

³⁰⁹ Vezi secțiunea privind Alte norme penale și administrative folosite la urmărirea traficului, supra.

³¹⁰ Articolele 31 și 33(5), CCA.

³¹¹ Articolul 7, Protocolul de la Palermo privind traficul.

³¹² Declarațiile Pactului de Stabilitate asupra legislației privind statutul persoanelor traficate, Tirana, Albania, 11 decembrie 2002, par. 5.

³¹³ Vezi secțiunea privind dreptul la consimțământ informat, supra.

³¹⁴ Vezi secțiunea privind dreptul victimei la asistență, supra.

³¹⁵ Secțiunea III, 4.5, Planul de Acțiune OSCE.

Dacă victima decide să coopereze cu autoritățile, ea trebuie să aibă posibilitatea rămânerii legale în țară pe perioada procesului penal, pentru a participa în calitate de martor. Dreptul la reședință temporară legală devine inseparabil de dreptul victimei la protecției anterior și în timpul desfășurării procedurilor legale.³¹⁶

Convenția Consiliului Europei privind acțiunile contra traficului cere statelor-părți să adopte legislația națională care să asigure „acordarea unui termen de redresare și reflecție de cel puțin 30 de zile”, în cursul căruia victimei să-i fie permis să stea legal pe teritoriul statului. Mai mult, „în această perioadă nu va fi posibilă punerea în aplicare a vreunui ordin de expulzare contra victimei”.³¹⁷ Statelor li se cere, în continuare, eliberarea către victime a permiselor de ședere cu posibilitatea de prelungire, dacă autoritățile competente vor considera prezența victimelor ca fiind necesară din motive personale și/sau dacă aceasta este necesară în vederea cooperării la investigarea sau urmărirea penală.³¹⁸ Trebuie luată în considerație și asigurarea victimei cu permis de muncă în timpul aflării în țară.³¹⁹

Desigur, copiii-victime trebuie, în mod similar, „să aibă dreptul la un termen de redresare înainte de a decide să purceadă tragerea la răspundere penală a traficantului.”³²⁰

b2. Protecția și asistența victimelor traficului în Republica Moldova

Reieșind din prevederile legislației naționale în vigoare Ministerului Sănătății și Protecției Sociale îi reveneau atribuțiile ce țin de protecția și asistența victimelor traficului de ființe umane. Ca o primă inițiativă de sprijinire a infrastructurii administrației publice raionale de protecție și asistență a victimelor traficului de ființe umane din Moldova, a fost emiterea ordinului Ministrului nr.33 din 13 ianuarie 2006 prin care au fost stipulate și competențele acestora conform legii nominalizate, prin urmare Șefii Secțiilor raionale de asistență socială și protecție a familiei au numit un specialist responsabil pentru crearea echipei multidisciplinare în vederea coordonării activităților la nivel local în domeniul asistenței și reintegrării victimelor. De asemenea să analizeze necesitățile creării serviciilor comunitare de informare și consiliere a victimelor traficului de ființe umane.

Ulterior, la data de 28 martie 2006, MSPS în parteneriat cu Misiunea OIM din Moldova a lansat proiectul dezvoltarea „Sistemului Național de referire

pentru protecția și asistența socială a victimelor și potențialelor victime a traficului de ființe umane” în continuare SNR. Sistemul Național de Referire are drept scop oferirea protecției și asistenței în regim de urgență, pe termen mediu și de lungă durată victimelor și potențialelor victime a traficului de ființe umane cu scopul în/reintegrării acestora în comunitatea lor, precum și monitorizarea, coordonarea tuturor acțiunilor preconizate în acest sens.

Pentru a răspunde acestor necesități a fost elaborat proiectul Strategiei Naționale a SNR, proces în care au fost utilizate diverse mecanisme de dialog social (Conferință Națională cu genericul: “Integrarea serviciilor de protecție și asistență pentru victimele traficului de ființe umane în sistemul protecției sociale de stat”, ateliere de lucru, ședințe de coordonare etc.) și s-au implicat reprezentanții mai multor structuri de stat și organizații, neguvernamentale și interguvernamentale, active în domeniul combaterii traficului de ființe umane. S-a ținut cont și de multiplele propuneri și sugestii de îmbunătățire a documentului (de la organizațiile neguvernamentale și interguvernamentale au parvenit 54 de sugestii).

Strategia SNR a inclus cele mai bune realizări teoretice și practice din diferite țări ale Europei în domeniul contracarării traficului de ființe umane, cât și experiența ONG-urilor din Republica Moldova. Pentru implementarea și funcționarea ulterioară a SNR urmează să fie antrenate toate nivelurile societății: persoane fizice, organizații neguvernamentale și structuri de stat, la nivel local, național și transnațional, acumulând experiență de colaborare, bazată pe abordări și principii unice și ținându-se cont de prioritatea respectării drepturilor omului.

SNR a fost lansat în 5 raioane pilot: Bălți, Cahul, Călărași, Edineț, Căușeni, prin crearea unui structuri de coordonare la nivel de raion – echipa multidisciplinară (EMD). Astăzi proiectul s-a extins încă în 7 raioane: Cimișlia, Soroca, Florești, Ștefan Vodă, Hîncești, Telenești și Leova. În iunie 2006 în cadrul Ministerul Sănătății și Protecției Sociale (MSPS)³²¹ a fost creat Centrul Național de Coordonare (CNC), cu funcțiile de colectare a datelor, coordonare și monitorizare a implementării SNR. Ca rezultat în perioada iunie 2006 - octombrie 2007 în cadrul SNR au fost asistate 78 victime ale traficului de ființe umane și 52 potențiale victime ale traficului de ființe umane, dintre care 92 cazuri au fost referite de la nivel local la nivel central și 38 cazuri de la nivel central la nivel local.

Instituționalizarea SNR va deveni o contribuție importantă în constituirea și dezvoltarea în țara noastră a instituțiilor democratice a statului de drept, care asigură protecția drepturilor și libertăților fundamen-

³¹⁶ Vezi UNHCHR, Recomandările 4 și 10.

³¹⁷ Articolul 13, Convenția CE privind acțiunile contra traficului (subliniat).

³¹⁸ Articolul 14(1)(a),(b), Convenția CE privind acțiunile contra traficului (subliniat).

³¹⁹ Secțiunea V, 8.3, Planul de Acțiune al OSCE.

³²⁰ Recomandările UNICEF, 3.9.1 (citatele interne sunt omise).

³²¹ În prezent Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului

tale ale omului printr-un sistem de garanții sociale, politico-juridice. Adoptarea prezentei Strategii a SNR, de asemenea va contribui și la respectarea angajamentelor Republicii Moldova în fața comunității internaționale, ca țară ce a pășit pe calea unor transformări democratice consecvente, care recunoaște demnitatea, drepturile și libertățile omului ca cele mai supreme valori.

CENTRUL DE REABILITARE DIN CHIȘINĂU PENTRU VICTIMELE ȘI POTENȚIALELE VICTIME ALE TRAFICULUI DE FIINȚE UMANE

Centrul oferă:

- cazare/reședință temporară
- consiliere psihologică
- asistență medicală
- servicii sociale
- asistență juridică
- programe educaționale
- activități creative
- asistență de reintegrare

Centrul de Rehabilitare din Chișinău oferă asistență pentru adulți și copii. Capacitatea Centrului este de 28 de locuri: 14 pentru adulți și 14 pentru copii și/sau mame cu copii.

Centrul de Rehabilitare poate fi contactat la direct de persoanele care necesită serviciile acestuia. Funcționari de stat și alte agenții (poliția, grănicerii, serviciile sociale, ONG, Ambasade, etc.) pot referi persoanele traficate sau cele din grupul de risc către Centrul Național de Coordonare din cadrul Ministerului Protecției Sociale, Familiei și Copilului. Referirile pot avea loc atât din Moldova, cât și de peste hotare la orice etapă a traficului: în procesul recrutării, tranzitului sau din țara de destinație.

c) Repatrierea

Victimele traficului au dreptul să se întoarcă în țara ai cărei cetățeni sunt sau unde își au reședința permanentă.³²² Dat fiind că Moldova este, cu preponderență, o țară de origine pentru multe victime ale traficului, acesta este un drept important pentru victimele din Moldova.

Cu toate acestea, repatrierea în țara cetățeniei sau a reședinței permanente trebuie să fie benevolă și realizată de o manieră care să asigure „îndeplinirea corespunzătoare a tuturor procedurilor de returnare și ieșire din țară”, evitându-se publicitatea privind identitatea victimei sau a „informației nefavorabile pentru securitatea victimelor sau pentru procesul penal în desfășurare”.³²³ Într-adevăr, repatrierea unei victime

în țara de reședință legală trebuie întreprinsă numai cu condiția „luării în considerație a rațiunilor legate de securitatea acelei persoane și de statutul oricăror proceduri legale legate de faptul că persoana este o victimă a traficului”.³²⁴

Stabilirea cu traiul într-o țară terță trebuie luată în considerație oricând este posibil, în contextul dreptului victimei la asigurarea securității proprii și a securității membrilor familiei sale aflați în pericol.³²⁵

Copiii-victime nu trebuie returnați într-un anume stat, dacă în rezultatul estimării riscurilor și securității, există indicii că o asemenea returnare nu ar fi în interesele superioare ale copilului.³²⁶ Copiilor-victime care nu sunt cetățeni sau rezidenți ai țării în care au fost identificați trebuie „să li se acorde automat viză temporară umanitară și să li se acorde dreptul de ședere în țară pe baze legale, până la găsirea unei soluții viabile”.³²⁷

Repatrierea copilului-victimă trebuie să intervină numai după analizarea tuturor circumstanțelor cazului, inclusiv a faptului dacă victima are o familie sau în țara de origine există o instituție specială care să asigure securitatea, protecția și rehabilitarea copilului.³²⁸ Oferirea de declarații organelor de ocrotire a normelor de drept și autorităților judiciare „nu va împiedica sau întârzia în nici un mod reunificarea familiei sau returnarea copilului-victimă în țara de origine, dacă acest lucru este în interesul superior al copilului”.³²⁹ În fine, chiar dacă nu este victimă a traficului, solicitarea copilului de a părăsi statul în scop de reunificare a familiei trebuie tratată „într-o manieră pozitivă, umană și promptă”.³³⁰

³²² Articolul 8(1), Protocolul de la Palermo privind traficul.

³²³ Secțiunile 5.7.1-7.4, Planul de acțiune al OSCE.

³²⁴ Articolul 8(2), Protocolul de la Palermo privind traficul (în special); vezi de asemenea 16(1),(2), Convenția CE privind acțiunile contra traficului.

³²⁵ *Măsuri speciale de protecție pentru victimele traficului, care colaborează în calitate de martori*, Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, Portoroz, Slovenia, 26-27 martie 2003, p.6; vezi și Articolul 7(1).

³²⁶ Articolul 16(7), Convenția CE privind acțiunile contra traficului.

³²⁷ Recomandările UNICEF, 3.6.

³²⁸ Secțiunea V, 10.2, Planul de acțiuni al OSCE.

³²⁹ Recomandările UNICEF, 3.9.1.

³³⁰ Articolul 10(1), CDC.

Capitolul VII

PROPRIETATEA MIGRANȚILOR

a) Lucrurile personale

a.1. Legislația națională

Există un principiu bine determinat conform căruia bunurile personale legal obținute rămân în proprietatea deținutului, limitându-se doar dreptul la posesia lor pe o perioadă respectivă.

Lista și numărul de obiecte pe care condamnatul le poate avea asupra sa sînt stabilite în Statut. Conform executării pedepsei de către condamnați, banii, valorile mobiliare, obiectele și substanțele interzise depistate la condamnați vor fi ridicate și transmise spre păstrare sau, după caz, nimicite în modul și în condițiile stabilite în Statut.

Administrația penitenciarului asigură ținerea inventarului bunurilor deținute de condamnat, bunurilor ridicate de la condamnat și păstrate până la stingerea executării pedepsei sau ridicate și nimicite. Inventarul se contrasemnează de condamnat. Modul de ținere și completare a inventarului, modul de ridicare, păstrare, nimicire sau altă gestionare a bunurilor interzise sînt reglementate în Statutul executării pedepsei de către condamnați.

Obiectele și substanțele extrase din circuitul civil vor fi ridicate și nu se vor restitui condamnatului. Despre depistarea unor astfel de obiecte și substanțe administrația penitenciarului comunică neîntârziat procurorului.

a.2. Bune practici

De regulă, în țările europene practicile cărora sunt analizate, în centrele pentru migranți sunt depozite pentru bunurile acestora. Depozitul se află sub supravegherea și responsabilitatea directorului centrului.

Se întocmește un inventar de bunuri plasate în depozit. Deținutul obiectele cărora au fost preluate primește o copie a inventarului semnată de el însuși și de doi membri competenți ai personalului.

Lucrurile de igienă personală, îmbrăcămintea necesară și banii de buzunar pot fi păstrate în celulă. Alte bunuri personale ale deținutului for fi păstrate în

depozitul general. Bunurile care pot pune în pericol siguranța persoanei deținute sau a altor deținuți, sau personalului centrului nu vor fi păstrate în celulă. Lista acestor bunuri vor fi stabilite de către administrația centrului.

Pentru măsuri de securitate și siguranță, bunurile de valoare și documentele de identificare și personale vor fi păstrate în depozitul pentru bunurile de valoare. Spațiile pentru depozit vor fi adecvate și vor fi dotate astfel încât bunurile personale și banii să fie păstrați în siguranță. Deținuților li se permite să poarte cu sine o sumă mică de bani, conform prevederilor stipulate de către administrația centrului. Banii care au rămas, vor fi păstrați în depozitul pentru bunurile de valoare.

Personalul care primește banii respectivi pentru păstrare și deținutul care transmite banii spre păstrare vor semna o recipisă care certifică suma de bani rămasă în depozit. Deținutul va primi o copie a acestei recipise.

De fiecare dată când un deținut ia bani din depozit, acestuia i se va elibera o recipisă care certifică suma de bani luată și suma care rămâne la păstrare, fiind semnată de ambele părți, deținut și persoana responsabilă pentru păstrare. Deținutul va primi o copie a acestei recipise.

Acest sistem de semnături și mărturii vor asigura un mod de păstrare sigur a bunurilor de valoare/banilor deținutului.

a.3. Legislația națională

Actele de identitate

Există mai multe reglementări din dreptul intern cu tangență la problema actelor de identitate. Art. 5 al Legii cu privire la Cetățenia Republicii Moldova stabilește că dovada cetățeniei Republicii Moldova se face cu buletinul de identitate, cu pașaportul, cu certificatul de naștere în cazul copilului sau cu un certificat eliberat de organele competente ale Republicii Moldova. De regulă, prin certificatul eliberat de organele competente se are în vedere actele persoanelor condamnate. Actele condamnaților se păstrează în

locul de deținere. În caz de deces, potrivit art. 300 al Codului de Executare, actele se predau familiei, dacă în decurs de un an actele nu au fost ridicate, trec în proprietatea statului.

Potrivit art. 6 al Legii cu privire la statutul juridic al cetățenilor străini și a apatrizilor în Republica Moldova, cetățenii străini și apatrizii au dreptul la domiciliere în Republica Moldova în baza actelor de identitate valabile. Potrivit Legii cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova (în continuare Legea nr. 269-XIII) cetățenii Republicii Moldova și apatrizii domiciliați pe teritoriul ei au dreptul de a ieși și intra în Republica Moldova în baza pașaportului eliberat de organele competente, iar ca temei pentru eliberarea pașaportului servește cererea scrisă.³³¹ Legea cu privire la migrațiune în art. 2 stabilește că statutul de migrant se acordă cetățeanului străin sau apatridului din momentul obținerii adevărinatei de imigrant.³³² Potrivit art. 16 al Legii cu privire la statutul refugiaților³³³ până la soluționarea cereri de acordare a dreptului de azil (statutului de refugiat), directorul Direcției principale pentru refugiați eliberează solicitantului de azil un document temporar de identitate în care sunt înscrși și membrii familiei care îl însoțesc. Legislația internă prevede răspundere penală și contravențională în cazul trecerii frontierei de stat fără acte de identitate. Potrivit art. 362 Cod Penal³³⁴ această faptă se pedepsește cu amendă în mărime de până la 400 unități convenționale sau închisoare de la 1 la 3 ani; iar repetat – 300-600 u.c. sau închisoare de la 2 la 5 ani. Articolul menționat nu se extinde asupra cetățenilor străini veniți în Republica Moldova fără pașaportul stabilit sau fără autorizație, pentru a se folosi de dreptul de azil acordat de Constituția Republicii Moldova, precum și asupra persoanelor care sunt victime ale traficului de ființe umane. Codul cu privire la Contravențiile Administrative³³⁵ în art. 191 stabilește răspundere contravențională pentru trecerea frontierei de stat prin punctele de trecere fără pașaportul stabilit și fără autorizație din partea autorităților respective. Art. 191/1 stabilește de asemenea, răspundere contravențională pentru domicilierea fără acte de identitate sau cu acte ale căror termen de valabilitate a expirat, aflarea pe teritoriul Republicii Moldova cu o viză de intrare cu termen expirat sau cu depășirea termenului de ședere de 3 luni în cazul în care viza nu este necesară. Răspunderea contravențională art.192 este prevăzută și pentru încălcarea de către persoane cu funcții de răspundere a regulilor stabilite de înregistrare a actelor de identitate, de întocmire a actelor cetățenilor străini sau apatrizilor

pentru dreptul de ședere sau tranzitare a teritoriului Republicii Moldova.

De asemenea, răspunderea contravențională este prevăzută și pentru încadrarea în câmpul muncii a cetățenilor străini și apatrizilor aflați provizoriu în Republica Moldova fără autorizație de încadrare în câmpul muncii eliberată în modul stabilit,³³⁶ cât și desfășurarea activității de muncă de către cetățenii străini sau apatrizi fără autorizație,³³⁷ obținerea autorizației fără antrenarea acesteia.³³⁸

În scopul asigurării unei aplicări uniforme a normelor legale privind documentarea persoanelor migrante Guvernul a emis o hotărâre³³⁹ prin care a aprobat anumite Reguli de eliberare, suspendare și anulare a adevărinatei de imigrant și autorizațiilor de încadrare în muncă. Adevărinatele de emigrant au următoarele specificări: provizorii pe termen de până la trei luni, cu termen fixat pe o perioadă de până la trei ani.³⁴⁰ Fișele adevărinatei de imigrant și ale autorizațiilor de încadrare în muncă precum și ale documentelor ce se anexează, sânt formulare de strictă evidență.³⁴¹

Cetățenii străini se pot afla pe teritoriul Republicii Moldova și în baza invitațiilor eliberate.³⁴²

Potrivit proiectului de Lege privind regimul străinilor, străinului căruia i s-a acordat sau, după caz, i s-a prelungit dreptul de ședere în Republica Moldova i se eliberează de către organul abilitat, următoarele documente de identitate:

- permis de ședere provizoriu - străinului căruia i s-a acordat sau, după caz, i s-a prelungit dreptul de ședere provizoriu;
- permis de ședere permanentă - străinului, cu excepția apatrizilor, căruia i s-a acordat dreptul de ședere permanentă în Republica Moldova.
- buletin de identitate pentru apatrizi – apatridului, căruia i s-a acordat dreptul de ședere permanentă în Republica Moldova.

Permisul de ședere și buletinul de identitate pentru apatrizi se eliberează în termen de 3 zile de la data acordării sau, după caz, prelungirii dreptului de ședere în Republica Moldova.

Temei pentru eliberarea permisului de ședere servește decizia autorității competente pentru străini de

³³¹ Art. 2, Legea nr. 269-XIII.

³³² Legea nr. 1518-XV din 06.12.2002.

³³³ Legea nr. 1286_XV din 25.07.20_____

³³⁴ Monitorul Oficial nr. 128-129 din 13 septembrie 2002.

³³⁵ Vasile _____ RSSM, 1985.

³³⁶ Art. 192/1, alin. (1), CCA.

³³⁷ Ibidem, art. 192/1, alin. (2).

³³⁸ Ibidem, art. 192/1 alin. (3).

³³⁹ Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Regulilor de eliberare, suspendare și anulare a adevărinatei de imigrant și autorizațiilor de încadrare în muncă în Republica Moldova nr.282 din 31.05.1991.

³⁴⁰ Art.4 al Regulilor.

³⁴¹ Art.5 al Regulilor.

³⁴² Prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.23 din 22.01.2004, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.19-21/160 din 30.01.2004, a fost aprobat Regulamentul privind eliberarea de invitații cetățenilor străini și apatrizilor.

acordare sau prelungire a dreptului de ședere, care va fi consemnată în Sistem informațional integrat automatizat în domeniul migrației și comunicată organului abilitat cu eliberarea permiselor de ședere.³⁴³

Permisul de ședere și buletinul de identitate pentru apatrizi atestă identitatea străinului și existența dreptului de ședere în Republica Moldova, precum și durata și scopul pentru care i-a fost acordat acest drept.

Titularul permisului de ședere sau buletinului de identitate pentru apatrizi are obligația de a avea în permanență asupra sa documentul, de a nu-l înstrăina și de a-l prezenta organelor abilitate la solicitarea acestora.³⁴⁴

Valabilitatea permisului de ședere eliberat titularilor unui drept de ședere provizoriu este limitată la perioada pentru care s-a acordat sau, după caz, s-a prelungit dreptul de ședere provizoriu al titularului în Republica Moldova.

Permisul de ședere provizoriu se reînnoiește de fiecare dată cu ocazia prelungirii dreptului de ședere provizorie.³⁴⁵

Permisul de ședere al titularului unui drept de ședere permanent se eliberează de la data acordării dreptului de ședere permanent în Republica Moldova pentru o perioadă de 10 ani, dar care nu va depăși termenul de valabilitate al pașaportului național, și se reînnoiește succesiv, pentru aceeași perioadă.

³⁴³ Art. 74 al Proiectului de lege privind regimul străinilor.

³⁴⁴ Ibidem, art.75.

³⁴⁵ Ibidem, art.76.

Capitolul VIII

COMUNICAREA MIGRANȚILOR

a) Vizitarea migranților

a.1. Legislația națională

La o analiză sumară a Codului de Executare constatăm că în principiu dreptul la comunicare cit și la vizite se conformează cu dreptul la primirea și expedierea coletelor, pachetelor cu provizii și a banderolelor, în modul și în condițiile stabilite de Statutul executării pedepsei de către condamnați. Condamnatul are dreptul să primească pachete cu provizii, colete și banderole în număr nelimitat. Medicamentele și produsele farmaceutice, permise în corespundere cu prescripțiile medicale, se trimit în secția medicală a penitenciarului pentru tratamentul condamnatului.

Coletele, pachetele cu provizii și banderolele se deschid de către condamnat în prezența lucrătorului medical și sub supravegherea reprezentantului administrației penitenciarului.

Banii transferați pe numele condamnatului se depun la contul lui de peculiu. Condamnatul poate expedia soțului, rudelor apropiate sau unei alte persoane, prin colet sau banderolă, lucruri personale, iar mijloacele bănești aflate la contul său de peculiu - prin mandat poștal.³⁴⁶

De asemenea condamnatul are dreptul la întrevederi de scurtă și de lungă durată, care se acordă în modul și în condițiile stabilite de Codul de Executare și de Statutul executării pedepsei de către condamnați. În cazurile prevăzute de Cod, conform dispoziției șefului penitenciarului, întrevederile de lungă durată pot avea loc în afara penitenciarului, cu dreptul de locuire a condamnatului împreună cu membrii familiei.

Întrevederile de scurtă durată cu soțul, rudele, iar în cazuri excepționale, cu autorizația administrației penitenciarului, cu o altă persoană indicată de condamnat, se acordă pe o durată de 1-4 ore.

Întrevederile de lungă durată cu soțul, rudele, iar în cazuri excepționale, cu autorizația administrației

penitenciarului, cu o altă persoană indicată de condamnat, se acordă pe o durată de la 12 ore la 3 zile.

Condamnatul are dreptul la cel puțin o întrevedere de scurtă durată pe lună și la cel puțin 4 întrevederi de lungă durată pe an. Întrevederi de lungă durată nu se acordă condamnatului aflat în regim inițial și condamnatului la detențiune pe viață.

Nu este limitată frecvența întâlnirilor cu avocatul, cu persoanele care au dreptul de a acorda asistență juridică, cu mediatorul sau cu alte persoane prevăzute de lege.

Condamnatului bolnav de tuberculoză în formă activă nu i se acordă întrevederi de lungă durată. Întrevederile de lungă durată ce i se cuvin se înlocuiesc cu întrevederi de scurtă durată.³⁴⁷

Prevenții au dreptul la întrevederi de scurtă durată, care se acordă în baza hotărârii organului de urmărire penală, judecătorului de instrucție sau a instanței de judecată, cu autorizația obligatorie a administrației penitenciarului.

Numărul minim și durata întrevederilor deținuților sînt prevăzute în art. 232 al Codului de executare, acordarea întrevederilor peste numărul minim se admite doar în calitate de măsură de stimulare, în baza prevederilor lit. c) alin. (1) art. 262 din Codul de executare, conform procedurii generale de aplicare a măsurilor de stimulare.

Se acordă suplimentar cel mult 4 întrevederi de scurtă durată și 2 întrevederi de lungă durată pe an în calitate de stimulare.

Deținuților care au sancțiuni disciplinare nestinse nu le pot fi acordate întrevederi în calitate de măsură de stimulare.

Întrevederile în calitate de stimulare se acordă doar cu soțul și rudele și nu pot fi acordate cu alte persoane.

Întrevederi de lungă durată nu se acordă preveniților, condamnaților la pedeapsa închisorii aflați în regim inițial și condamnaților la detențiune pe viață, precum și celor bolnavi de tuberculoză în formă baciliferă. Între-

³⁴⁶ Art. 230 Cod de Executare.

³⁴⁷ Art. 232 Cod de Executare.

vederile de lungă durată ce i se cuvin condamnatului bolnav de tuberculoză respectiv se înlocuiesc cu întrevederi de scurtă durată în raport: o întrevedere de lungă durată - o întrevedere de scurtă durată.

Întrevederile între deținuții plasați în diferite instituții penitenciare sînt interzise.

Întrevederile de scurtă durată ale deținuților cu rudele sau alte persoane au loc sub supravegherea reprezentanților administrației instituției.

Întrevederile cu alte persoane se acordă doar în următoarele cazuri excepționale:

- lipsa soțului și a altor rude;
- pentru comunicarea despre decesul soțului și rudelor apropiate - doar întrevederi de scurtă durată;
- existența unui pericol real și iminent ce ar putea leza drepturile și interesele legitime ale deținutului - doar întrevederi de scurtă durată;
- pentru desfășurarea nemijlocită a procedurii de încheiere a căsătoriei - doar întrevederi de scurtă durată;
- cu notarii, în vederea autentificării unor acte civile care nu poate fi efectuată de către administrația penitenciarului - doar întrevederi de scurtă durată.

În toate cazurile de acordare a întrevederilor cu alte persoane, acestea pot fi autorizate de către administrația instituției doar dacă ele nu vor influența negativ deținutul, precum și dacă există certitudinea că întrevederea nu va fi utilizată în scopul pregătirii sau comiterii unor infracțiuni, distrugerii de probe, amenințării și influențării martorilor, victimelor sau altor persoane, precum și în alte scopuri ilegale.

În vederea autorizării întrevederilor deținuților cu alte persoane, administrația poate utiliza orice informații operative, atât cele proprii ale sistemului penitenciar, cît și cele parvenite de la alte organe competente sau persoane private. În aceste scopuri, serviciile respective ale sistemului penitenciar pot face interpelările și solicitările necesare.

În cazul refuzului de a acorda întrevederea, pe cererea deținutului sau a persoanei care dorește să se întâlnească cu acesta se indică motivul refuzului.

Administrația penitenciarului, de regulă, eliberează condamnații de la lucru pentru perioada întrevederilor de lungă durată, cu recuperarea anticipată sau ulterioară a timpului de muncă.

În cazul maladiilor contagioase, calamităților și altor circumstanțe de forță majoră, care împiedică activitatea normală a instituțiilor penitenciare, întrevederile pot fi temporar anulate, fapt despre care administrația penitenciarului este obligată să informeze deținuții și rudele sosite la întrevedere.

Administrația penitenciarului are obligația de a planifica periodicitatea acordării întrevederilor de

lungă durată, iar în măsura posibilităților, și a celor de scurtă durată, în funcție de numărul de deținuți, spațiile de întrevederi disponibile, periodicitatea vizitelor, comportamentul deținutului etc.

Dacă administrația penitenciarului înștiințează cu întârziere persoanele care urmează să vină la întrevederile planificate de lungă durată cu deținutul despre privarea temporară de dreptul de a avea întrevederi sau amânarea acestora, ea este obligată să le acorde întrevederea.

Divizarea unei întrevederi în câteva este interzisă. Înlocuirea întrevederii de lungă durată cu una de scurtă durată se permite numai la solicitarea scrisă a condamnatului.

Deținuților, la solicitarea scrisă a acestora, li se permite să înlocuiască întrevederile de lungă durată și de scurtă durată cu conversații telefonice. Conversațiile telefonice se acordă în baza unei cereri scrise a deținutului și sub supravegherea administrației, cu o durată de până la 15 minute. Plata convorbirilor telefonice se efectuează în baza regulilor generale aplicabile în astfel de cazuri, conform tarifului în vigoare, de pe conturile de peculiu ale deținuților.

În caz de înregistrare a căsătoriei, întrevederea de lungă durată, precum și cea de scurtă durată, acordată cu această ocazie, nu se include în numărul stabilit de întrevederi.

Permisul de întrevedere se acordă de șeful instituției sau de persoana care îl înlocuiește în baza cererii deținutului sau persoanei sosite la întâlnire. Documentele care confirmă identitatea celor sosiți la întâlnire, precum și legăturile lor de rudenie cu deținuții, sînt pașapoartele, buletinele de identitate, certificatele de naștere și de căsătorie.

Persoanele sosite la întrevedere sînt informate despre comportamentul deținutului și regulile de conduită în timpul întrevederii, interdicția coletelor ilegale, precum și sînt avertizate de întreruperea imediată a întrevederii dacă vor fi observate încălcări ale regulilor stabilite.

Banii și obiectele a căror utilizare este interzisă în instituție se predau spre păstrare, contra recipisă, supraveghetorului responsabil de desfășurarea întrevederii.

Dacă există temeiuri suficiente pentru a considera că persoana sosită la întrevedere intenționează să transmită deținutului obiecte, articole sau substanțe a căror păstrare în instituție este interzisă ori să primească în mod ilegal de la deținut bunuri, șeful instituției declară acestei persoane că întrevederea îi va fi permisă numai în cazul dacă acceptă controlul obiectelor și îmbrăcămintei lui înainte și după întrevedere. În cazul depistării unor obiecte interzise, acestea se ridică, se efectuează controlul corespunzător, materialele căruia sînt îndreptate autorităților competente.

Dacă persoana sosită la întrevvedere refuză controlul obiectelor și îmbrăcăminte, întrevvedere de lungă durată cu condamnatul este interzisă, dar poate să i se permită o întrevvedere de scurtă durată, în cazul în care condamnatul are dreptul la ea.

Deținutului i se permite întrevvedere cu cel mult două persoane mature, împreună cu care pot veni copiii lui minori, precum și rudele apropiate care nu au atins vârsta majoratului (frate, soră, nepot, nepoată).

Introducerea în încăperile de întrevvedere de scurtă durată de către persoanele sosite la întrevvedere cu deținuții a unor produse sau obiecte este interzisă. După întrevvedere este permisă transmiterea pachetelor.

În încăperile de întrevvedere de lungă durată pot fi introduse produse alimentare (cu excepția băuturilor alcoolice, produselor pe bază de alcool și a berii), îmbrăcăminte civilă pentru schimb, inclusiv obiecte, articole și lucruri a căror păstrare nu este interzisă.

După întrevvedere de lungă durată, condamnaților li se permite trecerea produselor alimentare și obiectelor de primă necesitate în modul stabilit pentru coletele și pachetele cu provizii (anexa nr.6).

Discuția la întrevvederile de scurtă durată se poartă în limba aleasă de persoanele sosite în vizită. Dacă reprezentanții administrației penitenciare nu cunosc limba vorbită, pentru supravegherea discuției poate fi invitat un interpret sau o altă persoană (cu excepția deținuților care posedă limba).

Încălcarea modului stabilit de comportare în timpul întrevvederii implică întreruperea imediată a acesteia. În acest caz, nu se acordă o nouă întrevvedere.

Prin dispoziția șefului penitenciarului, întrevvederile de lungă durată ale condamnaților care se bucură de dreptul de a se deplasa fără escortă și celor aflați în regim comun și de resocializare în penitenciare de tip deschis pot avea loc în afara teritoriului instituției, sub supravegherea administrației.

Deținuții au dreptul la întrevvedere cu avocatul, persoane care, conform legii, au dreptul de a acorda asistență juridică, mediatorul sau alte persoane prevăzute de lege. Frecvența întâlnirilor respective nu este limitată.

Întâlnirile cu avocații se acordă la prezentarea de către aceștia a licenței, mandatului și actelor de identitate.

Întâlnirea avocatului cu deținutul se desfășoară în mod confidențial, cu excepția cazului în care supravegherea întrevvederii a fost solicitată în scris de către avocat.

Înainte de întrevvedere avocatului i se cere să depoziteze la administrație toate obiectele și substanțele interzise de a fi utilizate în penitenciar, iar deținutul este supus percheziției corporale înainte și după întrevvedere cu avocatul.

Întâlnirile deținuților cu avocații nu se includ în numărul întrevvederilor stabilite de legislație. Numărul

și durata lor nu sînt limitate, însă ele au loc în timpul liber al deținuților și numai în intervalul deșteptare - stingere al zilelor lucrătoare.³⁴⁸

Cu permisiunea administrației penitenciare, deținuții din cont propriu, la cerere, pot expedia rudelor, iar condamnații și altor persoane, colete și banderole. În aceste cazuri, serviciul regim verifică conținutul trimiterilor recepționate pentru a fi expediate destinatarului din contul deținuților.

Chitanța de achitare a serviciilor poștale și cererea deținuților se anexează la dosarul lui personal.

Evidența coletelor și banderolelor expediate rudelor (altor persoane) se ține în fișele personale de recepționare și expediere a coletelor, pachetelor cu provizii și banderolelor.

În penitenciarele de tip deschis coletele, banderolele și pachetele cu provizii nu se supun controlului.³⁴⁹

a.2. Bune practici

Vizitarea centrului

În aspect de drept comparat remarcăm că în Belgia o vizită a centrului este autorizată de Directorul general, cu excepția dispozițiilor din articolele 42, 43, 44 și 45.³⁵⁰

Vizitatorii centrului sunt mereu însoțiți de directorul centrului, locuitorul său sau de membrul personalului ales în acest scop.³⁵¹

Deținuții nu pot fi expuși curiozității publice. De asemenea, ei nu pot fi supuși fără consimțământul lor chestionării jurnaliștilor, a oricăror alte persoane sau a persoanelor vizate în articolele 42 - 45 inclusiv, nici filmați.³⁵²

b) Utilizarea aparatelor de telefon, corespondența

b.1. Legislația națională

Deținutul are dreptul să primească și să expedieze din cont propriu scrisori, telegrame și petiții, fără a se limita numărul lor, în modul și în condițiile stabilite de Codul de executare.

Deținuților li se permite, în modul stabilit, să expedieze rudelor mandate poștale, iar cu permisiunea administrației - și altor persoane.

Expedierea și primirea mandatelor poștale și telegramelor de către deținuți se efectuează numai prin administrația penitenciarului.

³⁴⁸ Secțiunea 25, Întrevvederile deținuților. Art. 278-312.

³⁴⁹ Secțiunea 26, Primirea și expedierea coletelor, pachetelor cu provizii și banderolelor. Art. 313-324.

³⁵⁰ Art. 38, Regulile Belgiene.

³⁵¹ Art. 39, Regulile Belgiene.

³⁵² Art. 40, Regulile Belgiene.

Serviciile poștale pentru expedierea și/sau readresarea corespondenței sînt suportate integral de către deținuți, reținerile fiind efectuate de pe conturile lor de peculiu. Expedierea către destinatari a scrisorilor cu plată adăugătoare se efectuează conform tabelului, în baza căruia contabilitatea va reține cheltuielile pentru serviciile poștale din contul de peculiu al deținutului. Din lipsa mijloacelor bănești pe contul de peculiu al deținutului, astfel de scrisori nu sînt expediate, fapt care se aduce la cunoștința deținutului.

Primirea corespondenței recomandate și de valoare din oficiul poștal, precum și predarea ei spre expediere se efectuează în bază de registru, în care corespondența recomandată și de valoare se înscrie separat.

Corespondența dintre deținuții diferitelor penitenciare care nu au legături de rudenie este permisă numai cu autorizația administrației penitenciarului.

Corespondența deținuților cu rudele și alte persoane fizice sau juridice este supusă controlului sau cenzurii doar în cazurile prevăzute de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru apărarea ordinii, prevenirea infracțiunilor penale, protecția moralei și protecția drepturilor și libertății altor persoane.

Corespondența deținuților este supusă controlului sau cenzurii dacă administrația instituției penitenciare consideră că prin conținutul scrisorii poate fi amenințată securitatea statului, securitatea instituției, colaboratorilor acesteia sau a altor persoane, a bunurilor acestora ori că scrisoarea conține informații despre unele fapte ce ar putea avea un caracter infracțional, precum și dacă există presupuneri că în aceasta există un element ilicit.

Corespondența deținuților poate fi supusă controlului sau cenzurii în condițiile stipulate de Codul de procedură penală sau de pct. 2) alin. (2) art. 6 al Legii privind activitatea operativă de investigații.

Nu poate fi supusă controlului corespondența deținutului cu avocatul său, Comitetul pentru plângeri, organele de urmărire penală, procuratura, instanța de judecată, autoritățile administrației publice centrale, cu organele naționale sau internaționale care asigură protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Corespondența deținuților penitenciarelor de tip deschis nu este supusă controlului.

În cazul în care imixtiunea este autorizată prin prevederile legale, corespondența deținuților este examinată de persoana împuternicită prin ordinul șefului penitenciarului. Pentru activitatea persoanei împuternicite în penitenciare sînt amenajate încăperi separate, în care nu au acces alte persoane.

Corespondența se expediază sau se transmite destinatarului de către administrația locului de deținere în decurs de 24 de ore de la depunerea sau primirea ei.

Pentru zilele de odihnă și cele de sărbătoare, termenul începe să curgă din ziua imediat următoare acestora.

Corespondența intrată în penitenciare adresată deținuților este înregistrată de persoana împuternicită într-un registru special. Evidența corespondenței de intrare și ieșire este ținută separat.

Corespondența parvenită pe numele deținuților eliberați sau decedați, în termen de trei zile, fără a fi cenzurată, este predată în oficiul poștal pentru remitere expeditorului cu inscripția: "Destinatarul este ieșit, a se remite expeditorului" și semnătura persoanei împuternicite. Scrisorile recomandate și de valoare, precum și avizele transferurilor de bani la remitere expeditorului sînt înregistrate în registru.

Corespondența parvenită în penitenciar pe numele deținutului transferat în altă subdiviziune este readresată și predată în oficiul poștal pentru expedierea ulterioară la noua adresă.

În caz de evadare a deținutului, toată corespondența intrată în adresa lui se transmite în serviciul securitate al penitenciarului.

În penitenciare scrisorile simple, de regulă, sînt înmânate de șefii de detașamente (sectoare), în penitenciarele pentru minori - de educatori, iar corespondența recomandată și de valoare este înmănată de persoana împuternicită.

În izolatoarele de urmărire penală și în toate tipurile de penitenciare în regim inițial de deținere, scrisorile sînt înmânate de persoana împuternicită.

Pentru expedierea scrisorilor, pe teritoriul penitenciarului (în fiecare sector izolat) se instalează cutii poștale, la care au acces deținuții. În izolatoarele de urmărire penală și toate tipurile de penitenciare la condiții inițiale de deținere, scrisorile sînt transmise reprezentanților administrației, pentru a fi expediate.

Scrisorile se pun în cutiile poștale sau se transmit reprezentanților administrației în plicuri închise.

Extragerea corespondenței deținuților din cutiile poștale se efectuează de către lucrătorii oficiului poștal din raza de circumscripție a penitenciarului.

Pentru accesul pe teritoriul penitenciarului, lucrătorului oficiului poștal i se întocmește, în conformitate cu prevederile legislației în vigoare, un permis de acces în penitenciar.

Pentru asigurarea securității personale a lucrătorului oficiului poștal, accesul pe teritoriul penitenciarului se efectuează numai cu însoțirea colaboratorului penitenciarului, împuternicit prin ordinul șefului instituției penitenciare.

Pentru accesul lucrătorului oficiului poștal și efectuarea extragerii corespondenței, administrația penitenciarului trebuie să instaleze cutiile poștale și să elaboreze un itinerar pentru a reduce la minim contactarea lucrătorului oficiului poștal cu deținuții.

Regulile și ordinea de corespondare trebuiesc tipărite cu litere mari și afișate în locuri vizibile.³⁵³

b.2. Standarde internaționale

Centrele care dețin migranții ilegali vor permite persoanelor autorizate să viziteze deținuții conform unor prevederi de securitate și operaționale. Pentru a menține moralul și relațiile de familie, vizitele prietenilor și rudelor de familie sunt binevenite. Centrele de detenție vor permite deținuților a se întâlni în privat cu reprezentanții lor legali actuali sau prospectivi și cu oficialii consulari (și diplomați).

Conform condițiilor generale, durata vizitei nu va fi mai puțin de o oră pe zi. OIM va încuraja mai multe facilități, în mod special pentru membrii familiei care parcurg distanțe mari pentru a întreprinde vizitele respective. Frecvența maximă a vizitelor și durata este stabilită de către administrația centrului.

Vizitele se vor desfășura în spații special prevăzute pentru aceasta. Aceste spații vor fi special dotate și mobilate cât de confortabil și plăcut posibil. În cazul în care deținutul este bolnav, conform permisiunii Managerului centrului, vizitele pot avea loc și în centrele medicale unde se află deținutul.

Din motive de securitate și siguranță, vizitarea deținuților va avea loc sub supravegherea ofițerului, dar acesta nu va auzi despre ce se vorbește, cu excepția cazului în care sunt necesar de întreprins măsuri de securitate și siguranță. Dacă va fi cazul deținutului i se va explica acest fapt.

Ofițerul va asigura faptul ca toate vizitele să fie desfășurate în liniște, ordonat și într-un mod normal. Acesta poate întrerupe vizitele în cazul în care va fi necesar să asigure măsuri de securitate și ordine respectivă.

Acesta va decide dacă să permită vizitele luând în considerație numărul populației din centrul de detenție și condițiile fizice ale deținutului. Procedurile scrise vor expune detaliat limitele și condițiile de vizitare, în cazul în care centrul permite acest fapt. Personalul poate limita contactul fizic pentru a minimiza posibilitatea de contrabandă și pentru a menține desfășurarea în ordine a procedurii respective în spațiul de vizite.

Nu se poate fotografia deținutul sau centrul fără permisiunea de la persoana responsabilă și de la managerul centrului de detenție.

Deținuții vor completa o cerere formular pentru vizită și va indica tipurile de relație cu vizitatorul. Frecvența vizitelor depinde de relația între vizitator și deținut. De obicei, membrii familiei pot vizita deținutul regulat.

Membrii de familie a deținutului pot vizita deținutul regulat cu aprobarea Managerului centrului. Persoanele care nu au careva relații cu deținutul vor

solicita autorizația Managerului de fiecare dată când doresc să efectueze o vizită.

Personalul va verifica identitatea fiecărui vizitator înainte de a-i permite să intre în CPM. Adulții nu vor admiși fără a prezenta documente de identificare. Toți vizitatorii vor fi personal percheziționați. Aceasta poate include o percheziție corporală și folosirea detectorului de metale suplimentar la inspecțiile vizuale a portmoneelor, poșetelor, pachetelor. Persoanele care refuză a fi percheziționate nu vor fi admise în centru. Percheziția va fi efectuată de către un ofițer de același sex cu vizitatorul. Orice bunuri, hrană sau pachete aduse de către vizitator pentru persoana deținută va fi examinată în prezența vizitatorului. Orice obiect care este interzis sau poate fi periculos pentru deținut, alți deținuți sau pentru ofițerii centrului de detenție va fi reținut pe durata vizitei sau confiscat, în dependență de natura acestuia. Încălcarea regulilor de vizită pot rezulta în acțiuni disciplinare contra deținutului, care poate pierde privilegiul de a fi vizitat. Încercările de contrabandă sau alte încălcări criminale pot conduce la tragere în judecată a vizitatorului, deținutului, sau ambelor indivizi.

În cazul în care sunt motive serioase care indică că vizitatorul intenționează să aranjeze o evadare a deținutului, acesta va fi predat Ministerului de Interne pentru cercetare.

Potrivit regulilor de funcționare aprobate în spațiul Belgiei există anumite standarde pentru vizitatori și cei vizitați. Vizitatorii trebuie să aibă cu ei un document de identitate care să fie valabil și pe care să-l prezinte la începutul vizitei.

Directorul centrului sau locțiitorul său poate face excepție de această regulă.

Vizitatorii pot fi supuși unei percheziții minuțioase, efectuate de personalul de securitate al centrului.

Această percheziție se efectuează prin palparea corpului și a hainelor vizitatorului, precum și prin controlarea bunurilor ce se află în posesia sa.

Percheziția se efectuează de un membru al personalului de securitate de același sex ca și vizitatorul sau de un alt membru al personalului de același sex, în acest caz procedura de percheziție are loc sub supravegherea responsabilului de serviciu.

Obiectele metalice sunt identificate cu ajutorul unui detector de metale.

Scopul percheziției este de a verifica dacă vizitatorul posedă obiecte interzise sau în mod potențial periculoase pentru el însuși, pentru ocupanți, pentru personal sau pentru securitatea centrului.

Durata percheziției nu poate depăși timpul rezervat acestui gen de proceduri și este efectuată la ordinul directorului centrului sau a locțiitorul său.

Vizitatorul este obligat să coopereze la această procedură.

³⁵³ Secțiunea 27, Modul de expediere și primire a mandatelor poștale, a scrisorilor și a telegramelor. Art. 325-349.

Deținutul care a primit o vizită, poate fi supus unei percheziții minuțioase înainte de a se întoarce în grupă.

Vizitatorii sunt înscrși în registrul vizitatorilor.

Persoanei deținute trebuie să i se ofere posibilitatea de a vorbi cu vizitatorii săi fără a fi deranjat. Membrii personalului de supraveghere trebuie să dea dovadă de cea mai mare discreție în timpul vizitei.

O vizită individuală a unui avocat, a unui reprezentant diplomatic sau consular, al unui membru al Camerei Reprezentanților sau al Senatului sau al unui membru al puterii executive sau judiciare se desfășoară într-un local separat, fără prezența membrilor personalului centrului.

Când persoana deținută este bolnavă și nu se poate deplasa în localul vizitelor, directorul centrului sau loctiitorul său îl poate autoriza, conform condițiilor prevăzute în articolul 29, să-și primească vizitatorii în camera sa sau în sala de infirmerie.

În cazul în care există indici serioși care dovedesc că contactul între deținut și vizitator constituie un pericol pentru securitatea națională, securitatea publică sau ordinea publică sau aplicarea măsurilor de prevenire contra faptelor demne de pedeapsă, protecția sănătății, a bunelor moravuri sau a drepturilor și libertăților altor persoane generează acest pericol, directorul centrului sau loctiitorul său poate întreprinde una din următoarele măsuri în privința vizitatorului:

1. să-i adreseze o avertizare verbală;
2. să pună capăt vizitei sale;
3. să-i refuze accesul la centru.

În momentul în care sancțiunile vizate în punctele 2 și 3 se aplică persoanelor vizate, directorul centrului trebuie să anunțe imediat Ministrul pe cale ierarhică.

Dacă un vizitator încearcă să pregătească sau să faciliteze o evadare, directorul centrului sau loctiitorul său îl denunță serviciilor de poliție.

Deținuții au dreptul să primească zilnic și cel puțin între orele 8.00 și 22.00 vizita reprezentanților diplomatici sau consulari ai statului din care provin.

Membrii Camerei Reprezentanților și ai Senatului, precum și membrii puterilor executive și judiciare care se prezintă la centru pot intra în contact cu unul sau mai mulți ocupanți identificați prealabil, după ce s-au prezentat în mod clar în calitatea sa de membru al Camerei Senatului sau a puterilor executive și judiciare directorul centrului sau a loctiitorului său și dacă ei demonstrează că vizita lor făcută aceluși sau acelor ocupanți este necesară în cadrul ministerului sau funcției lor.

Deținutul poate fi vizitat în fiecare zi, conform regulilor fixate în articolul 35, în timpul definit în regulamentul de ordine internă cu durata de cel puțin o oră, de părinții săi, de asemenea de tutore, soțul sau soția, partenerul sau partenera, de frații, surorile, unchii și mătușele sale.

Aceste persoane trebuie să aibă asupra lor acte ce dovedesc legăturile lor de rudenie, sau concubinarea cu deținutul. Directorul centrului, loctiitorul său sau membrul personalului pe care el îl numește în acest scop poate admite o excepție de la această regulă.

Directorul centrului trebuie să se asigure că fiecare deținut se poate bucura real de acest drept în mod egal.

În vederea organizării vizitei, trebuie să se organizeze o întâlnire pe lângă directorul centrului, a loctiitorului său sau a membrului personalului numit în acest sens.

Se autorizează vizita efectuată de cel mult două persoane. Directorul centrului sau loctiitorul său poate admite o excepție la subiectul dat.

Și altor vizitatori li se permite să-și vadă rudele sau cunoscuții doar după ce au primit o autorizație prealabilă din partea directorului centrului sau a loctiitorului său.

Această autorizare poate fi refuzată numai dacă:

- în cazul în care persoana vizată nu prezintă nici un interes legitim;
- în cazul în care există indicatori serioși precum că vizita poate pune în pericol menținerea ordinii, a securității și a bunei funcționări a centrului;
- în cazul în care există indicatori serioși precum că ar putea exista pericol pentru integritatea fizică sau morală a deținutului.

În afară de cazul când necesitățile serviciului o împiedică, autorizarea va fi valabilă pe cel puțin o oră.

În **Cehia** secțiunea XVI a Regulamentului privind activitatea instituției de plasament al străinilor reținuți stabilește că aceștia au dreptul o dată pe săptămână să primească vizitatori în număr maximal de 4 persoane cu durata de o oră.

Fiecare străin în **România** are dreptul la vizite conform Regulamentului de organizare și funcționare a centrului. La intrarea în centru, vizitatorii sunt identificați, iar datele acestora sunt trecute în registre de vizite. Înainte de a intra în odaia destinată vizitelor, agenții controlează amănunțit bagajele vizitatorilor și dacă situația o impune se poate efectua controlul corporal al acestora. În cazul în care vizitatorii aduc medicamente străinului vizitat, acestea sunt reținute de agentul care face controlul și predate personalului medical. În cazul descoperirii unor obiecte interzise (alcool, droguri, arme, muniții, obiecte care pot constitui arme albe etc.) în bagaje sau asupra vizitatorilor, este informat șeful de tură, care ia măsurile ce se impun, potrivit fiecărei situații. Înainte de începerea vizitei, unul dintre agenți trebuie să verifice odaia de vizită și rămâne acolo până ce al doilea agent aduce străinul vizitat. Vizita va fi supravegheată permanent de către 2 agenți. La sfârșitul vizitei, vizitatorii sunt conduși la ieșire de unul dintre agenți,

în timp ce străinul rămâne în odaie cu celălalt agent. La sfârșitul vizitei, străinul este controlat corporal. Ambii agenți vor escorta străinul în odaia în care este cazat. Ofițerul de serviciu este informat atât privind începutul, cât și sfârșitul vizitei.³⁵⁴

c) Convorbiri telefonice

Codul de Executare stabilește drepturile condamnaților la convorbiri telefonice. Condamnatul are dreptul la convorbiri telefonice de la telefonul public, din cont propriu, în modul și în condițiile stabilite de Cod și de Statutul executării pedepsei de către condamnați. Pentru asigurarea exercitării dreptului la convorbiri telefonice, administrația penitenciarului are obligația de a lua măsurile necesare pentru instalarea de telefoane publice în interiorul penitenciarului.

Condamnatul are dreptul la cel puțin o convorbire telefonică la două săptămâni, cu o durată de 10 minute, cu soțul, cu o rudă sau cu o altă persoană la alegerea lui.

Numărul, periodicitatea și durata convorbirilor telefonice care pot fi efectuate de condamnat se stabilesc de către administrația penitenciarului, în funcție de numărul persoanelor condamnate și al posturilor telefonice publice instalate.³⁵⁵

Deținutul are dreptul la convorbiri telefonice de la telefonul public, din cont propriu. Pentru asigurarea exercitării dreptului la convorbiri telefonice, administrația penitenciarului va instala telefoane publice în penitenciar în locuri speciale, destinate acestui scop.

Locul amplasării telefonului public este stabilit de administrația penitenciarului reieșind din posibilitatea asigurării condițiilor tehnice. De regulă, telefoanele publice sînt instalate în unitatea de serviciu sau în alt loc adaptat pentru aceasta. Dacă condițiile tehnice permit, se instalează o linie telefonică suplimentară.

Telefoanele publice sînt instalate de către lucrătorii oficiilor teritoriale ale S.A. "MOLDTELECOM", de comun acord cu administrația penitenciarului.

În caz de imposibilitate tehnică de a instala în penitenciar un telefon public pe bază de cartelă, se admite instalarea unei linii telefonice obișnuite.

Deținuții au dreptul, o dată la două săptămâni, la cel puțin o convorbire telefonică, cu o durată de 10 minute, cu soțul, o rudă sau cu o altă persoană, la alegere, dacă persoana în cauză nu cere o durată de timp mai mică. Plata pentru convorbirile telefonice se efectuează în baza cartelei, iar în cazul unei linii suplimentare, conform tarifelor stabilite, de pe contul de peculiu al deținutului.

Permisul la convorbiri telefonice se acordă de șeful penitenciarului sau de persoana care îl înlocuiește, la cererea deținutului.

Acordarea convorbirilor telefonice peste numărul minim de minute se admite doar în calitate de măsură de stimulare, în baza prevederilor lit. d) alin. (1) art.262 al Codului de executare, conform procedurii generale de aplicare a măsurilor de stimulare.

Convorbirile telefonice, cu excepția convorbirilor cu persoanele și reprezentanții instituțiilor și organelor menționate în alin. (2) art. 229 al Codului de executare, pot fi interceptate.

Convorbirile telefonice au loc sub controlul administrației. Convorbirea telefonică poate fi întreruptă de persoana responsabilă de acordarea acesteia, pentru neadmiterea unor încălcări, dacă deținutul, după observația făcută de către reprezentantul administrației, va continua să amenințe cu răfuiala fizică, să folosească cuvinte necenzurate sau cinice.

Discuția telefonică are loc în limba aleasă de deținut. Dacă nici unul din reprezentanții administrației penitenciare nu cunoaște limba respectivă, pentru supravegherea discuției poate fi invitat un interpret sau o altă persoană (cu excepția condamnaților) care posedă această limbă.

Încălcarea modului stabilit de comportare în timpul convorbirii telefonice implică întreruperea ei imediată. În acest caz, nu se acordă o nouă convorbire telefonică.

Accesul la telefon al deținutului se stabilește prin rezoluția administrației penitenciarului, în funcție de numărul, periodicitatea și durata convorbirilor telefonice care pot fi efectuate de deținut, numărul total al persoanelor deținute în penitenciar și al posturilor telefonice publice instalate.

Pentru acordarea convorbirii telefonice, deținutul depune o cerere, în care indică adresa, numărul de telefon al abonatului și durata convorbirii. Cererea urmează a fi aprobată de către șeful penitenciarului, după ce a fost vizată de șeful de detașament (sector), contabil și persoana responsabilă de fișele de evidență a convorbirilor telefonice, precum și după coordonarea cu curatorul din serviciul securitate.

Pentru evidența convorbirilor telefonice, administrația penitenciarului întocmește un registru special, iar cererile deținuților sînt cusute în dosarul de nomenclatură, care se păstrează timp de 3 ani.

În cazul instalării unei linii telefonice alocate, contabilitatea, în baza cererii depuse, calculează costul preventiv al convorbirii solicitate, verifică contul de peculiu al deținutului, indică în cerere suma convorbirii, confirmată prin semnătură, și îngheață suma calculată pe contul de peculiu al deținutului până la confirmarea convorbirii de către persoana responsabilă.

Persoana responsabilă verifică faptul ca convorbirile telefonice să aibă loc în corespundere cu cerințele expuse

³⁵⁴ Adrian Rașcu ș.a. "Manual de proceduri privind activitatea din centrele de cazare", p.90.

³⁵⁵ Art. 229, Codul de Executare.

în cerere și indică în registrul menționat numele deținutului, adresa abonatului, durata convorbirii, costul convorbirii, confruntând datele S.A. "MOLDTELECOM" cu informațiile cuprinse în permisul la convorbire. După convorbire, deținutul și persoana responsabilă urmează să semneze în registru.

Registrul se prezintă în contabilitate, lunar, pentru efectuarea reținerilor de pe contul de peculiu al deținuților. Mijloacele reținute se transferă la S.A. "MOLDTELECOM". În caz de instalare a telefonului public, cartelele telefonice se comercializează prin contabilitatea instituției, de la contul de peculiu al deținuților.

Acordarea convorbirilor telefonice deținuților se permite numai din inițiativa și la solicitarea acestora. Convorbirile la solicitarea rudelor sau altor persoane nu se admit, ei pot discuta doar cu reprezentanții administrației, comunicându-le informația excepțională pentru a fi transmisă deținutului. Divizarea unei convorbiri în câteva este interzisă. Convorbirile telefonice între deținuții diferitelor penitenciare sînt interzise. Deținuții încarcerați pot beneficia de convorbiri telefonice doar în cazuri de excepție. Responsabil pentru evidența și desfășurarea convorbirilor telefonice se numește ofițerul de serviciu sau o altă persoană împuternicită cu acest drept prin ordinul șefului penitenciarului. Cererile privind acordarea convorbirilor telefonice se păstrează în contabilitatea instituției.

c.1. Standarde internaționale

Toți deținuții vor avea acces rezonabil și echitabil la telefoanele publice din centrul de detenție.

Centrul va pune la dispoziție regulile scrise de acces la telefon (parte componentă a Regulilor centrului) pentru fiecare deținut, la sosirea acestuia, și aceste reguli vor fi la fel afișate în locuri ușor vizibile de către deținuți.

Un sistem separat va fi prevăzut pentru sunetele care intră și personalul va asigura faptul ca deținuții să fie prompt informați despre aceste sunete.

Centrul nu va pune restricții asupra numărului de sunete făcute de către deținut către reprezentanții săi legali și nu va limita durata unor astfel de sunete conform regulilor sau întrerupând sunetul, cu excepția în care acest fapt este determinat de măsurile de securitate sau de a menține ordinea și accesul echitabil la aparatele de telefon.

Centrul poate impune restricții rezonabile asupra orelor, frecvenței și duratei sunetelor.

De obicei, deținuții plătesc sunetele lor. În cazul în care deținutul nu dispune de fonduri suficiente, centrul va suporta cheltuielile a cel puțin un sunet pentru a notifica familia sau rudele. Suplimentar, sunetele către reprezentanții legali, organizațiile pentru drepturile

omului și migrației din teritoriul țării vor fi achitate de către centru.

Centrul va asigura confidențialitatea convorbirilor telefonice ale deținuților pe chestiuni legale. În acest scop, centrul va asigura un număr rezonabil de aparate de telefon de la care deținuții pot suna fără a fi auziți de către ofițeri, alt personal sau alți deținuți.

Personalul centrului nu vor monitoriza electronic sunetele deținuților pe chestiuni legale fără un ordin al curții.

Centrul va avea o politică scrisă privind monitorizarea sunetelor telefonice ale deținuților. În cazul în care sunetele telefonice sunt monitorizate, deținuții vor fi informați despre acest fapt în Regulile Centrului, la sosire. O astfel de notă va fi afișată la fiecare aparat de telefon monitorizat și va indica:

- Sunetele deținutului sunt monitorizate;
- Procedura de obținere a unui sunet nemonitorizat către Curtea de judecată, reprezentant legal, sau modul de obținere a unei reprezentări legale.

d) Corespondența (scrisori, faxuri și pachete)

Deținuții pot expedia și primi corespondență nelimitată.

În cazul în care deținutul nu dispune de fonduri suficiente pentru a expedia corespondența, centrul va suporta costurile de expediere prin poștă a unui număr rezonabil de scrisori pe care deținutul dorește să le expedieze, conform regulilor interne ale centrului.

Centrul de detenție va suporta cheltuielile pentru poștă pentru fiecare scrisoare în adresa: unui consultant legal, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Comisia Europeană pentru Combaterea Torturilor, autoritățile judiciare ale Ucrainei. Organizația Internațională pentru Migrație, Comisia Națională pentru naționalități și migrație, UNHCR și alte organizații de protecția a drepturilor omului, în cazul în care deținutul nu dispune de fonduri necesare pentru aceste servicii.

La solicitare, deținutului i se pune la dispoziție facilități pentru a scrie și pentru a expedia scrisori. Acesta va fi ajutat de către personalul centrului sau lucrătorul social să scrie sau să citească corespondența de care are nevoie.

Nici o scrisoare de la și către deținut nu poate fi deschisă, citită sau oprită cu excepția cazului în care managerul are un motiv rezonabil să creadă că: 1) conținutul acesteia poate pune în pericol securitatea centrului de detenție sau securitatea altora; 2) este de natură criminală; 3) este imposibil de a determina adresantul sau expeditorul fără a deschide corespondența.

Corespondența cu autoritățile locale, reprezentanțele diplomatice și consulare din țara de origine a deținuților precum și cu organizațiile locale și internaționale pentru protecția drepturilor omului nu pot fi deschise, cu excepția în care acestea prezintă un pericol de securitate. În acest caz ofițerul responsabil poate deschide scrisoarea și să extragă obiectele periculoase și ar putea să nu citească sau să nu fie confiscată scrisoarea.

Deținuții vor avea posibilitatea de a fi prezenți la deschiderea corespondenței și/sau trebuie să fie în prealabil avizați că corespondența va fi deschisă și/sau citită.

Corespondența care intră va fi distribuită deținuților timp de 24 de ore de la primirea acesteia.

Corespondența care pleacă va fi transmisă oficiului poștal nu mai târziu de ziua următoare de la momentul primirii acesteia de către personalul centrului sau plasării acesteia de către deținut într-un loc special stabilit pentru corespondență, cu excepția zilelor de odihnă și sărbătorilor. Excepție poate servi corespondența care trebuie înmănată special din motive de securitate.

d.1. Bune practici

Toate obiectele primite prin poștă în spațiul **Belgian** pot fi controlate în orice moment cu scopul de a determina dacă ele conțin alte obiecte în afară de scrisori. Acest control se face în prezența destinatarului. Obiectele periculoase sau interzise sunt plasate în depozit.

În afară de cazul vizat în articolul 21, personalul centrului nu poate lua cunoștință de conținutul scrisorilor.

În cazul în care există indici serioși care dovedesc că schimbul de corespondență constituie un pericol pentru securitatea națională, securitatea publică sau ordinea publică sau aplicarea măsurilor de prevenire contra faptelor demne de pedeapsă, protecția sănătății, a bunelor moravuri sau a drepturilor și libertăților altor

persoane generează acest pericol, corespondența pe care ocupanții doresc să o expedieze sau să o recepționeze poate fi supusă unui control de conținut de către directorul centrului sau a lociitorului său înaintea expedierii sau distribuirii acesteia. Acest control se face în prezența deținutului vizat.

Dacă din conținut rezultă că corespondența constituie o amenințare serioasă pentru securitatea națională, securitatea publică sau ordinea publică sau dacă luarea măsurilor de prevenire contra faptelor demne de pedeapsă, protecția sănătății, a bunelor moravuri sau a drepturilor și libertăților altor persoane sau protecția securității centrului o solicită, directorul centrului sau lociitorul său poate decide să nu expedieze sau să nu înmâneze corespondența. El trebuie să anunțe imediat Ministrul pe calea ierarhică.³⁵⁶

Deținuții au dreptul să telefoneze din propriul cont în orice zi între orele opt și douăzeci și două. Directorul centrului trebuie să fie sigur de faptul că toți ocupanții pot real să se bucure de acest drept în același mod. În timpul conversațiilor telefonice membrii personalului de supraveghere respectă caracterul privat al acestor conversații.³⁵⁷

În interesul securității naționale, securității publice, protecției ordinii publice sau dacă aplicarea măsurilor de prevenire împotriva faptelor demne de pedeapsă, protecția sănătății sau a bunelor moravuri, protecția drepturilor și libertăților altor persoane sau protecția securității centrului o solicită, directorul centrului sau lociitorul său poate interzice contactul telefonic. El trebuie să anunțe imediat Ministrul pe cale ierarhică.³⁵⁸

Conform Regulamentului **Ceh** de ordine interioară secțiunea XVI, străinul are dreptul de a primi și a transmite fără limitare scrisori. A cumpăra pe cont propriu cărți și presă zilnic, reviste, inclusiv străine dacă acestea sunt distribuite în Cehia. Să primească o dată pe săptămână un colet cu produse, cărți și lucruri personale în cantitate de până la 5 kg. Limitările date nu se referă la coletele cu îmbrăcăminte destinate pentru schimb. Poliția are dreptul să controleze coletele.

³⁵⁶ Ibidem, art. 21.

³⁵⁷ Art. 24, Regulile belgiene.

³⁵⁸ Ibidem, art. 25.

Capitolul IX

CONTROLUL JUDICIAR AL PROCEDURII CONTRAVENȚIONALE ASUPRA DETENȚIEI

a) Prevederi generale

Pornind de la faptul că actuala legislație contravențională nu prevede un mecanism clar definit al controlului judiciar a procesului contravențional, această problemă va fi analizată în ansamblu incluzând și domeniul penalului în perspectiva elaborării unui mecanism în procedura contravențională. În aspect procesual penal, controlul judiciar este prevăzut de Codul de procedură penală³⁵⁹ într-un capitol separat. Prin adoptarea noului Cod în sistemul judecătoresc se creează o nouă instituție a judecătorului de instrucție, atribuit cu competența de a efectua controlul judiciar în faza de urmărire. Se consideră că sfera controlului judiciar reprezintă atât o realizare a dreptului persoanei la acces la justiție, drept garantat de art. 20 din Constituție, dar și o modalitate eficientă de a depista și înlătura orice încălcare a dreptului omului la faza prejudiciară. Judecătorul de instrucție nu are atribuții de urmărire penală după cum acesta le are în procedura franceză, denumirea fiind pur formală, acesta fiind mai aproape după competențe cu judecătorul pentru libertăți și detenții din procedura franceză.

Potrivit art. 300 al C.pr.pen. judecătorul examinează demersurile procurorului privind autorizarea efectuării acțiunilor de urmărire penală, măsurilor operative de investigații și de aplicare a măsurilor procesuale de constrângere care limitează drepturile și libertățile constituționale ale persoanei. De asemenea, judecătorul de instrucție examinează plângerile împotriva acțiunilor ilegale ale procurorului, organului de urmărire și ale organului care efectuează activitatea operativă de investigații. Judecătorul de instrucție decide aplicarea arestării preventive, cât și aplicarea altor măsuri de constrângere, cum ar fi: reținerea persoanei condamnate până la soluționarea chestiunii privind anularea condamnării cu suspen-

darea chestiunii condiționate a executării pedepsei; amânarea înștiințării rudelor despre reținerea persoanei până la 12 ore; aplicarea amenzii judiciare, punerea bunurilor sub sechestru ș.a.

Aplicarea unor măsuri procesuale de constrângere este determinată de voința procurorului care conduce urmărirea penală. Judecătorul de instrucție nu este în drept a declanșa din oficiu procedura dată.

Procedura de autorizare a efectuării aplicării măsurilor procesuale de constrângere poate fi declanșată în temeiul demersului procurorului care conduce sau nemijlocit efectuează urmărirea penală în cauza respectivă, întocmit în baza ordonanței motivate a organului de urmărire penală ori, după caz, a organului care exercită activitate operativă de investigații,

În demersul procurorului trebuie să se menționeze cauza penală în cadrul căreia se solicită autorizarea acțiunii respective sau aplicarea măsurii procesuale de constrângere, persoana care înaintează demers și cui este adresat demersul, dosarul penal în baza căruia se solicită autorizarea respectivă, pentru care acțiune concretă se solicită autorizare sau care măsură procesuală de constrângere se solicită să fie autorizată, date care confirmă necesitatea efectuării acțiunii procesuale respective sau a aplicării măsurii procesuale de constrângere. La demers se anexează copia ordonanței motivate a organului care exercită urmărirea penală sau, după caz, activitatea operativă de investigații și materialele ce confirmă necesitatea efectuării acestei acțiuni.

Ordonanța organului care exercită urmărirea penală sau, după caz, activitatea operativă de investigații trebuie să corespundă cerințelor prevăzute de art. 255 din C.pr.pen., adică trebuie să fie motivată și să cuprindă: data și locul întocmirii, numele, prenumele și calitatea procesuală a persoanei care o întocmește, cauza la care se referă, obiectul acțiunii sau măsurii procesuale, acordul sau aplicarea căreia se solicită, se descrie fapta incriminată, indicându-se locul, timpul, modul săvârșirii acesteia, forma

³⁵⁹ Adoptat prin Legea nr. 122-XV din 14 martie 2003 pus în aplicare la 12 iunie 2003 // Monitorul Oficial nr. 104 -110 (1197-1203) din 07 iunie 2003.

vinovăției, consecințele infracțiunii, și alte date ce au importanță pentru adoptarea de către judecătorul de instrucție a unei hotărâri legale și întemeiate, temeiul legal al acesteia și semnătura celui care a întocmit-o.

La demersul judecătorului de instrucție se anexează copii din materialele dosarului care confirmă necesitatea autorizării efectuării acțiunilor de urmărire penală, măsurilor operative de investigații sau aplicării măsurilor procesuale de constrângere.

În scopul păstrării confidențialității aplicarea măsurilor procesuale urmează să fie prezentate nemijlocit judecătorului de instrucție, care va înregistra demersul în registrul respectiv.

Demersul declarat referitor la aplicarea măsurilor procesuale de constrângere se examinează de către judecătorul de instrucție în ședință închisă pentru a asigura păstrarea confidențialității conform prevederilor art. 212 C.pr.pen..

La examinarea demersului procurorului participă în mod obligatoriu procurorul care a declarat, iar în caz de imposibilitate a participării acestuia, procurorul ierarhic superior va dispune participarea unui alt procuror (art. 320).

Demersul referitor la aplicarea măsurilor procesuale se examinează de către judecătorul de instrucție doar în prezența procurorului și a reprezentantului organului care exercită activitate operativă de investigații, dacă acesta însoțește procurorul, fără întocmirea procesului-verbal. La început, judecătorul de instrucție se prezintă și stabilește dacă nu sunt circumstanțe care exclud participarea sa la examinarea demersului declarat, verifică imputernicirile procurorului și ale reprezentantului organului care exercită activitate operativă de investigații, dacă acesta participă, apoi procurorul argumentează motivele demersului și răspunde la întrebările judecătorului de instrucție.

La examinarea demersurilor, desfășurarea ședinței de judecată se consemnează în procesul-verbal întocmit de grefier. Ședința, în aceste cazuri, începe cu anunțarea demersului care va fi examinat, prezentarea judecătorului de instrucție, a grefierului și constatarea dacă nu sunt circumstanțe ce ar exclude participarea lor la examinarea demersului respectiv. Judecătorul de instrucție verifică imputernicirile participanților la proces, explică bănuitului (învinuitului) drepturile lui de a da sau a nu da explicații, de a prezenta materiale suplimentare referitor la demersul declarat, dacă dispune de ele, de a avea apărător, de a ataca hotărârea adoptată. Avocatul (apărătorul) care acordă asistență juridică persoanei în privința căreia este declarat demers efectuează apărarea referitor la obiectul judecării de către instanță a demersului respectiv, și nu este în drept să ceară de la instanță respectarea prevederilor legale caracteristice altor etape de procedură penală (urmărirea penală sau judecarea cauzelor în fond).

Demersul declarat poate fi retras de persoana care l-a declarat, de procurorul care efectuează sau conduce urmărirea penală în cauza dată sau de procurorul ierarhic superior. Retragerea demersului se face în scris și impune încetarea imediată a procedurii prin încheiere.

În urma deliberării, judecătorul de instrucție adoptă o încheiere motivată de admitere sau respingere a demersului declarat. În încheierea judecătorească aplicarea măsurilor procesuale de constrângere se va indica: data și locul întocmirii ei, numele și prenumele judecătorului de instrucție, persoana cu funcție de răspundere și organul care a înaintat demersul, organul care aplică măsurile procesuale de constrângere, cu indicarea scopului efectuării acestor măsuri și a persoanei la care se referă ele.

Judecătorul de instrucție, la adoptarea încheierii, nu trebuie să se expună asupra vinovăției sau nevinovăției persoanei în privința căreia se solicită aplicarea măsurii preventive.

În cazul în care organul de urmărire penală constată necesitatea de a alege în privința bănuitului măsura arestării preventive sau a arestării la domiciliu, reprezentantul acestui organ înaintează în instanța judecătorească un demers privind alegerea acestei măsuri preventive, în demers vor fi indicate motivul și temeiul în virtutea cărora a apărut necesitatea de a aplica bănuitului măsura arestării preventive sau a arestării la domiciliu. În acest caz, în conformitate cu art. 176, în demers se menționează temeiurile rezonabile suficiente de a presupune că bănuitul ar putea să se ascundă de organul de urmărire penală, să împiedice stabilirea adevărului în procesul penal sau să săvârșească alte infracțiuni. De asemenea, este obligatorie participarea avocatului și a bănuitului în ședința de judecată. Reprezentantul organului de urmărire penală va asigura participarea la ședința de judecată a bănuitului, va înștiința apărătorul și reprezentantul legal al bănuitului despre necesitatea prezentării în judecată, în cazul neprezentării apărătorului înștiințat, judecătorul de instrucție asigură bănuitul cu apărător din oficiu, în lipsa bănuitului, chestiunea privind demersul despre eliberarea mandatului de arestare poate fi judecată doar în cazurile în care acesta este dat în căutare, se află în străinătate sau se eschivează de la urmărirea penală.

După audierea tuturor persoanelor participante pe marginea demersului, se cercetează materialele anexate la demers și cele prezentate în instanță. Pentru a asigura respectarea drepturilor persoanelor reținute și a exclude abuzuri în privința acestora, judecătorul de instrucție va audia bănuitul asupra faptului dacă în privința lui nu au fost admise abuzuri pe parcursul deținerii acestuia, în final judecătorul de instrucție audiază opinia procurorului și a avocatului asupra demersului declarat, apoi judecătorul de instrucție se

retrage în camera de deliberare. Dacă procurorul nu susține demersul declarat, el îl retrage în scris.

a.1. Standarde internaționale

CEDO în hotărârea Murray contra Regatului Unit din 28 octombrie 1994 a subliniat că, dacă sinceritatea și temeinicia unei bănuiele constituiau elementele indispensabile ale rezonabilității sale, această bănuială nu poate fi privită ca una rezonabilă decât cu condiția ca ea să fie bazată pe fapte sau informații care ar stabili o legătură obiectivă între subiect și infracțiunea presupusă. Ar trebui, deci, să existe dovezi ale acțiunilor, documente sau date medico-legale care ar implica în mod direct persoana vizată. Nici o privațiune de libertate nu poate fi bazată pe impresii, intuiție, o simplă asociere de idei sau de prejudecăți, indiferent de valoarea lor în calitate de indiciu al participării unei persoane la săvârșirea unei infracțiuni.

Detenția preventivă poate fi justificată prin următoarele motive: 1) riscul evadării; 2) riscul de a împiedica buna desfășurare a urmăririi penale și a judecării cauzei; 3) necesitatea de prevenire a săvârșirii de către bănuitul a altor infracțiuni, 4) necesitatea de a ocroti ordinea publică (hotărârea CEDO Smirnov v. Rusia din 24 iulie 2003). Nu este suficientă doar invocarea în demers a unuia sau mai multor din aceste motive, este necesar ca acestea să fie confirmate prin date obiective.

Riscul evadării bănuितului poate fi confirmat prin antecedentele bănuितului, dacă acesta deja anterior s-a ascuns în cadrul urmăririi penale sau judecării cauzei, fiind obiectul unei cereri de extradare, dacă se demonstrează pregătirea unei evadări, dacă el are legături cu o altă țară și nu are legături cu țara noastră.

Riscul de a împiedica buna desfășurare a urmăririi penale și a judecării cauzei constă în faptul că bănuitul poate să profite de libertatea sa pentru a împiedica pregătirea dosarului penal în cauza sa, să exercite presiuni asupra martorilor pentru ca ei să refuze să facă depoziții sau să și le schimbe, să prevină alți suspecti că în privința lor se desfășoară urmărire penală, să distrugă documente și alte materiale probatorii, sau să perturbeze desfășurarea urmăririi penale. Aceste circumstanțe pot fi invocate doar dacă sunt însoțite de elemente factuale concrete referitoare la bănuitul.

Necesitatea de prevenire a săvârșirii de către bănuitul a altor infracțiuni poate fi argumentată prin faptul că el a săvârșit o infracțiune gravă, deosebit de gravă sau excepțional de gravă, antecedentele penale ale bănuितului, multitudinea de fapte infracționale în cauza pe care se desfășoară urmărirea penală, săvârșirea unor noi infracțiuni după pornirea urmăririi în cauza dată, personalitatea lui etc.

Necesitatea de a ocroti ordinea publică poate servi temei de a admite demersul privind arestarea bănuितului în cazul în care infracțiunea, în săvârșirea căreia

este bănuită persoana adusă în fața judecătorului de instrucție, a provocat un șoc stresant în societate, și menținerea bănuितului la libertate poate perturba ordinea publică.

Totodată, CEDO, în jurisprudența sa în acest domeniu, de nenumărate ori, a menționat că o prelungire a duratei de deținere a persoanei în stare de arest nu poate fi motivată prin necesitatea de a ocroti ordinea publică în urma socului stresant provocat de infracțiune, deoarece această stare stresantă în societate poate servi doar temei pentru arestare a bănuितului, învinuitului în perioada inițială, după săvârșirea infracțiunii. Ulterior, urmează a fi demonstrate alte temeiuri din cele argumentate în comentariul la art. 308, pentru deținere în continuare, în stare de arest, persoana respectivă. 2. Adresarea repetată a procurorului cu demers privind aplicarea măsurii arestării preventive sau a arestării la domiciliu în privința aceleiași persoane în aceeași cauză, după respingerea demersului precedent, se admite numai dacă apar circumstanțe noi, confirmate prin anumite date, ce servesc temei pentru aplicarea față de învinuit a măsurii de arestare.

Inspect contravențional detenția persoanei este aplicată de către instanța de judecată. Asupra hotărârii instanței judecătorești poate fi declarat recurs.

b) Recursul împotriva hotărârilor de aplicare a detenției

În aspect procesual-penal recursul poate fi declarat împotriva mai multor categorii de hotărâri care limitează libertatea individuală. Art. 311 al C.pr.pen. poate fi declarat recurs împotriva încheierii judecătorului de instrucție privind aplicarea sau neaplicarea arestării, prelungirea arestării sau refuzul aplicării libertății provizorii.

Încheierile judecătorului de instrucție privind aplicarea sau neaplicarea arestării preventive sau arestării la domiciliu, privind prelungirea sau refuzul de a prelungi durata arestării, privind liberarea provizorie sau refuzul liberării provizorii pot fi atacate cu recurs în decurs de 3 zile de la data adoptării încheierii de către: procuror, bănuitul, învinuit, apărătorul și reprezentantul legal al acestuia. Recursul se declară, de regulă, în instanța care a adoptat încheierea atacată, dar poate fi declarat și direct în instanța judecătorească ierarhic superioară. În cazul în care recursul este declarat la instanța ierarhic superioară, aceasta va remite recursul instanței care a adoptat încheierea, iar ultima, la rândul său, în termen de 5 zile, urmează să trimită recursul înapoi instanței de recurs, deja însoțit de materialele pe baza cărora a fost adoptată încheierea respectivă, și această perioadă poate fi mult mai îndelungată decât în primul caz.

Dacă persoana care declară recurs este deținută, ea depune recursul prin intermediul administrației locului de deținere. Administrația este obligată, imediat, să înregistreze recursul și, imediat, să-l expedieze instanței care a adoptat încheierea atacată, iar despre faptul declarării recursului să informeze procurorul. Procurorul este obligat să prezinte în instanța judecătorească materialele respective, în decurs de 24 de ore din momentul primirii de la administrația locului de deținere a bănuțului, învinuțului a informației despre recursul înaintat sau din momentul solicitării instanței de recurs de a i se prezenta materialele ce confirmă necesitatea aplicării măsurii preventive respective sau a prelungirii duratei ei.

Instanța de recurs, primind recursul, îl numește spre judecare cât mai curând posibil, dar nu mai târziu de 3 zile de la data primirii recursului de la instanța ierarhic inferioară, și solicită de la procuror materialele ce confirmă necesitatea aplicării măsurii preventive respective sau a prelungirii duratei ei, dacă aceste materiale nu au fost deja anexate la recurs de către instanța care a adoptat încheierea atacată.

Recursul declarat împotriva încheierii judecătorului de instrucție privind măsurile preventive aplicate și prelungirea duratei lor, adoptate în condițiile art. 307-310 C.pr.pen., se efectuează de către Curtea de Apel respectivă într-un complet format din 3 judecători, în decurs de 3 zile din momentul primirii lui.

Controlul judiciar privind legalitatea arestării se efectuează în ședință închisă, cu participarea procurorului, bănuțului, învinuțului, apărătorului și a reprezentantului legal al bănuțului, învinuțului. Neprezentarea bănuțului, învinuțului care nu este privat de libertate și a reprezentantului lui legal, care au fost citați în modul prevăzut de lege, nu împiedică judecarea recursului, pe când participarea procurorului și apărătorului la judecarea recursului este obligatorie.

Instanța de recurs efectuează controlul judiciar pe baza materialelor prezentate judecătorului de instrucție și, în funcție de situație, instanța de recurs pronunță una din următoarele decizii: 1) admite recursul și anulează măsura preventivă dispusă de judecătorul de instrucție sau anulează prelungirea duratei acesteia și, dacă este cazul, dispune eliberarea persoanei de sub arest; 2) admite recursul și aplică măsura preventivă respectivă, care a fost respinsă de judecătorul de instrucție, cu eliberarea mandatului de arestare, sau aplică o altă măsură preventivă, la alegerea instanței de recurs, însă nu mai aspră decât cea solicitată în demersul procurorului, sau prelungeste durata măsurii respective; 3) respinge recursul ca neîntemeiat.

Dacă în ședința de judecată a instanței de recurs procurorul nu a prezentat materiale ce confirmă legalitatea aplicării măsurii preventive respective sau a prelungirii duratei acestei măsuri, instanța de recurs

pronunță decizia de anulare a măsurii preventive dispuse de judecătorul de instrucție sau, după caz, a prelungirii duratei acestei măsuri, și dispune eliberarea imediată a persoanei reținute sau arestate.

Copia de pe decizia instanței de recurs sau, după caz, mandatul de arestare se înmânează procurorului și bănuțului, învinuțului imediat, iar dacă a fost pronunțată o decizie prin care a fost anulată măsura preventivă sau anulată prelungirea duratei acesteia, copia de pe decizie se expediază în aceeași zi la locul de deținere a persoanei arestate sau, respectiv, la secția de poliție de la locul de trai al bănuțului, învinuțului.

Dacă persoana în privința căreia a fost anulată arestarea preventivă sau arestarea la domiciliu ori care a fost eliberată provizoriu participă la ședința de judecată, ea se eliberează imediat din sala de ședință.

În caz de respingere a recursului declarat, examinarea unui nou recurs privind aceeași persoană în aceeași cauză se admite doar la fiecare prelungire a duratei măsurii preventive respective.

Potrivit art. 281 CCA decizia judecătorească de sector municipală poate fi atacată cu recurs.

Decizia organului (persoanei cu funcții de răspundere) asupra cazului cu privire la contravenția administrativă poate fi atacată depunându-se o plângere la judecătoria de sector, municipală a cărei hotărâre este definitivă.

Plângerea se depune organului (persoanei cu funcții de răspundere) care a pronunțat decizia asupra cazului cu privire la contravenția administrativă. În termen de trei zile plângerea primită se trimite, împreună cu dosarul, judecătorească de sector, municipală.

De la persoana, care a făcut o plângere împotriva deciziei cu privire la aplicarea sancțiunii administrative taxa de stat nu se percepe.³⁶⁰

Plângerea împotriva deciziei asupra cazului cu privire la contravenția administrativă poate fi depusă în decurs de zece zile din ziua pronunțării deciziei. În cazul omiterii acestui termen din motive întemeiate, termenul acesta, la cererea persoanei, față de care a fost pronunțată decizia, poate fi restabilit de către organul (persoana cu funcții de răspundere), împuternicit să examineze plângerea.

Împotriva deciziei asupra cazului cu privire la contravenția administrativă poate înainta un protest procurorul sectorului sau municipiului în termen de zece zile de la data pronunțării ei.

Președintele instanței de judecată care judecă plângerea sau protestul asupra hotărârii cu privire la aplicarea sancțiunii administrative are dreptul să suspende executarea hotărârii până la examinarea

³⁶⁰ Art. 274, CCA.

plângerii sau protestului și în cazul aplicării sancțiunii prevăzute de articolul 31 CCA.³⁶¹

Plângerea și protestul împotriva deciziei asupra cazului cu privire la contravenția administrativă se examinează de către judecătoria de sector, municipală, într-un termen de zece zile din ziua primirii lor.³⁶²

c) Plângeri

În aspect procesual penal plângerile persoanelor implicate în proces în orice calitate sunt adresate procurorului și judecătorului de instrucție.

Potrivit art. 298 C.pr.pen. plângerile împotriva acțiunilor sau inacțiunilor organului de urmărire penală se adresează procurorului care este obligat în termen de 72 ore a examina plângerea și a lua o decizie care trebuie comunicată persoanei care a depus-o. Potrivit art. 313 C.pr.pen. în cazul când persoana nu este de acord cu hotărârea luată de procuror plângerea se adresează judecătorului de instrucție.

Prin acțiuni ale organului de urmărire penală sau ale organului care exercită activitate operativă de investigații, pasibile de a fi contestate, se înțeleg: a) actele procedurale, adică documentele prin care se consemnează orice acțiune procesuală prevăzută de prezentul Cod și de Legea cu privire la activitatea operativă de investigații; b) acțiunile ori inacțiunile nemijlocite ale persoanei cu funcție de răspundere, care activează în procesul de urmărire penală sau care exercită activitate operativă de investigații (procurorul, ofițerul de urmărire penală, colaboratorul care exercită activitate operativă de investigație); c) alte acțiuni prin care persoana cu funcție de răspundere a depășit atribuțiile sale de serviciu.

Nu orice acțiune a organului de urmărire penală sau a organului care exercită activitate operativă de investigații poate fi atacată judecătorului de instrucție, ci doar aceea care a afectat un drept legal reglementat de legea materială sau procesuală, adică drepturi și libertăți constituționale ale persoanei.

Codul de procedură penală prevede expres următoarele acte și acțiuni ale organului de urmărire penală care pot fi atacate judecătorului de instrucție, acestea fiind:

- 1) actul privind refuzul organului de urmărire penală de a primi plângerea sau denunțul referitor la săvârșirea infracțiunii (în termen de 5 zile, art. 265);
- 2) ordonanța de neîncepere a urmăririi penale (art. 274);

- 3) refuzul organului de urmărire penală de a recunoaște persoana în calitate de parte civilă (art. 222);
- 4) refuzul organului de urmărire penală de a restabili termenul procedural omis (art. 234);
- 5) hotărârea organului de urmărire penală cu privire la respingerea cererii sau demersului organizației obștești ori al colectivului de muncă (art. 247);
- 6) ordonanța de încetare a urmăririi penale, de scoatere a persoanei de sub urmărire (art. 285);
- 7) ordonanța de clasare a cauzei penale (art. 286);
- 8) refuzul organului de urmărire penală de a satisface demersurile în cazurile prevăzute de lege (art. 313);
- 9) alte acțiuni care afectează drepturile și libertățile constituționale ale persoanei (art. 313).

Totodată, conform legii, nu sunt pasibile de a fi atacate la faza de urmărire penală: hotărârea asupra abținerii sau recuzării procurorului (art. 54); hotărârea privind soluționarea cererii de înlăturare din procesul penal al apărătorului (art. 72); hotărârea privind recuzarea interpretului, traducătorului (art. 86); hotărârea privind recuzarea expertului (art. 89);

Nu sunt pasibile de a fi atacate, de regulă, și hotărârile privind pornirea urmăririi penale (cu excepția cazurilor prevăzute la art. 276 și comentate la art. 300 pct. 1), ordonanța de recunoaștere a persoanei în calitate de bănuț, învinuit, ordonanța prin care s-a dispus efectuarea expertizei etc. Aceste acte procedurale sunt anumite procedee legale, legate de desfășurarea normală a urmăririi penale, și însăși pornirea urmăririi penale, recunoașterea persoanei în calitate de bănuț, punerea persoanei sub învinuire, dispunerea efectuării unei expertize nu afectează careva drepturi sau libertăți constituționale, fiind necesare într-o societate democratică.

Hotărârea organului de urmărire penală privind declanșarea procesului penal, de regulă, nu poate fi atacată în instanțele de judecată pe acest temei juridic, datorită faptului că această hotărâre nu este definitivă și constituie doar începutul urmăririi penale, care în continuare duce la punerea sub învinuire a unor persoane și care se finalizează cu terminarea urmăririi penale și cu întocmirea rechizitoriului, fie cu încetarea urmăririi penale în temeiul prevăzut de Codul de procedură penală.

În adresarea plângerii judecătorului de instrucție aceasta se examinează în termen de 10 zile, de la data când a parvenit plângerea, cu participarea obligatorie a procurorului care conduce urmărirea penală în cauză și cu citarea legală a persoanei care a depus plângerea.

³⁶¹ Ibidem, art. 277.

³⁶² Ibidem, art. 278.

În urma examinării plângerii, judecătorul de instrucție, considerând plângerea întemeiată, adoptă o încheiere prin care obligă procurorul să lichideze încălcările depistate ale drepturilor și libertăților omului sau ale persoanei juridice și, după caz, declară nulitatea actului sau acțiunii procesuale atacate. Constatând că actele sau acțiunile atacate au fost efectuate în conformitate cu legea și că drepturile sau libertățile omului sau ale persoanei juridice nu au fost încălcate, judecătorul de instrucție pronunță o încheiere despre respingerea plângerii înaintate. Judecătorul de instrucție nu este în drept să-și asume obligațiile organului de urmărire penală, urmând doar să se expună asupra argumentelor invocate în plângere. Totodată, judecătorul de instrucție nu trebuie să se pronunțe cu anticipație asupra chestiunilor care ulterior pot fi obiectul cercetării judecătorești în cadrul judecării cauzei în fond.

Dacă în urma controlului efectuat de procuror au fost depistate încălcări ale drepturilor persoanei și procurorul a dispus înlăturarea acestor încălcări, fapt ce se confirmă prin materialele prezentate de către procuror, judecătorul de instrucție prin încheiere dispune încetarea procedurii de soluționare a plângerii date.

Codul de executare prevede mecanisme de depunere a plângerilor și reclamațiilor.

Condamnatul sau alte persoane ale căror drepturi și interese legitime sînt încălcate prin actele instituției sau organului care asigură executarea hotărârilor cu caracter penal pot ataca aceste acte în modul stabilit de legislație.³⁶³

În același aspect, procurorul exercită, în modul stabilit de lege, controlul respectării legislației de către administrația instituțiilor și organelor care asigură executarea hotărârilor cu caracter penal.³⁶⁴

Activitatea instituțiilor și organelor care asigură executarea hotărârilor cu caracter penal este supusă, în modul stabilit de actele normative, unui control departamental din partea organelor ierarhic superioare.³⁶⁵

Organizațiile naționale și internaționale care asigură protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului pot exercita controlul executării hotărârilor cu caracter penal în modul stabilit de actele naționale și/sau internaționale.³⁶⁶

Locurile de detenție pot fi vizitate de către reprezentanții comitetului de plângeri.³⁶⁷

d) Pretenții și reclamații

d.1. Standarde internaționale

Fiecare deținut are dreptul la pretenții și reclamații cu privire la tratamentul său – în mod particular în cazul unei torturi sau alt gen de tratament inuman, crud și josnic – către administrația CPM, lucrătorii sociali, avocat, autoritățile juridice, precum și organizațiile publice și internaționale privind drepturile umane.

Pretenția și reclamația către directorul CPM, ONG, comisiile care vizitează centrul, sau oricare alt organ de monitorizare va fi făcută verbal sau în scris de către persoana deținută în conformitate cu procedurile menționate în reglementările CPM. Reglementările vor fi disponibile deținuților și vor fi plasate în locuri vizibile acestora. Deținuții vor completa reclamațiile pe parcursul a șapte zile din data la care a avut loc un astfel de caz. Se va pune la dispoziție un formular tipic pentru reclamații/pretenții cu spațiu pentru următoarea informație:

- Datele de identificare și contact a deținutului (opțional)
- Tipul reclamației/pretenției
- Către cine este adresată pretenția/reclamația.

Pretențiile/reclamațiile adresate administrației CPM vor fi examinate de către administratorul CPM zilnic. Acțiunile de rigoare vor fi întreprinse imediat. În cazul în care solicitarea sau reclamația este refuzată de către administrația centrului de detenție, sau răspunsul întârzie fără motiv, reclamantul are dreptul de a înainta reclamația către o autoritate mai înaltă sau judecată. Pretenția/reclamația care vizează organizații externe, va fi expediată adresantului acestuia fără întârziere.³⁶⁸

Este foarte important să se asigure confidențialitatea deținuților care au înaintat pretenții și/sau reclamații. Va fi prevăzută o cutie pentru pretenții și reclamații care vor fi examinate de către administrația centrului și vor fi plasate în locuri neutre unde formularul de pretenție/ reclamație poate fi înaintat confidențial (de exemplu, biroul lucrătorului social, zona pentru exerciții). Deținuții nu vor fi hărțuiți, pedepsiți, sancționați administrativ pentru expunerea unei reclamații sau pretenții reale.³⁶⁹

³⁶⁸ OIM Albania, *Proiect al documentului de lucru asupra componentului uman*. Evaluarea privind crearea unui Centru de primire temporară de tip închis pentru persoanele din țările lumii a treia în Albania. OIM: Albania

³⁶⁹ OIM Albania, *Proiect al documentului de lucru asupra componentului uman*. Evaluarea privind crearea unui Centru de primire temporară închis pentru persoanele din țările lumii a treia în Albania. OIM: Albania. Reglementări ale Centrului de detenție, Instrumente statutare 2001 Nr. 238. Migrație. 2005, Marea Britanie.

³⁶³ Art. 173, Codul de Executare.

³⁶⁴ Ibidem, art. 174.

³⁶⁵ Ibidem, art. 175.

³⁶⁶ Art. 175, Codul de Executare.

³⁶⁷ Ibidem, art. 177.

Capitolul X

CIRCUMSTANȚE SPECIALE

a. Greva foamei

a.1. Legislația națională

Codul de Executare reglementează atribuțiile autorităților în caz de greva foamei.

În situația dată, șeful penitenciarului are obligația să îl audieze de îndată și să îi solicite o declarație scrisă, pentru a cunoaște motivele care au determinat luarea acestei hotărâri și pentru a stabili primele măsuri pentru rezolvarea situației. Ieșirea din refuzul de hrană se consemnează într-o declarație scrisă.

Declarațiile date se înaintează, în cel mult 24 de ore, procurorului și Comitetului pentru Plângeri, care audiază condamnatul.

Șeful penitenciarului ia măsuri pentru ca condamnatul care refuză să primească hrana să fie separat de ceilalți condamnați, sub supravegherea permanentă a medicului, care asigură condamnatului asistența medicală corespunzătoare astfel încât viața acestuia să nu fie pusă în pericol.

În cazul în care sănătatea sau viața condamnatului care se află în greva foamei este expusă unui pericol grav și iminent, iar el și-a pierdut capacitatea de discernământ și raționament lucid, această stare fiind confirmată de doi medici, dintre care cel puțin unul nu activează în sistemul penitenciar, se permite aplicarea alimentației pentru remedierea sănătății și salvarea vieții lui. Alimentația se aplică pe întreaga perioadă a lipsei la condamnat a capacității de discernământ și a raționamentului lucid.³⁷⁰

Art. 518 al Statutului executării pedepsei de către condamnat prevede: În cazul în care deținutul refuză să primească hrană, iar sănătatea sau viața acestuia este expusă unui pericol grav și iminent, administrația penitenciarului poate dispune alimentarea acestuia, dacă sînt întrunite cerințele prevăzute de alin.(4) art.248 al Codului de executare.

Ordinea de alimentare a deținuților care refuză hrana este reglementată prin Instrucțiunea cu privire la condițiile de întreținere în penitenciare a persoanelor care au declarat greva foamei și ordinea alimentării parenterale în cazul renunțării la grevă, aprobată de

Ministerul Justiției și coordonată cu Ministerul Sănătății și Protecției Sociale.

a.2 Standarde internaționale

Personalul medical și personalul general al CPM trebuie să lucreze în comun pentru a monitoriza și proteja sănătatea și bunăstarea deținuților ce au declarat greva foamei.

În cazul când deținutul nu are nici o condiție fizică care l-ar împiedica să mănânce și a refuzat mâncare timp de 72 de ore se consideră drept greva foamei. Fiecare caz de grevă a foamei trebuie adresat direcție medicală pentru evaluare și posibil tratament, în comun cu autoritățile legale și medicale, practica psihiatrică.

Personalul medical calificat trebuie să investigheze deținutul suspectat, sau identificat, că este în greva foamei pentru a determina dacă el acționează intenționat sau manifestă o boală psihică. Dacă deținutul ia parte la greva foamei din cauza unei tulburări mintale, acțiunile medicale adecvate trebuiesc luate.

În timpul evaluării inițiale a deținutului care a declarat greva foamei, personalul medical trebuie:

- Să măsoare greutatea și înălțimea individului;
- Să observe și să noteze semnele vitale;
- Să desfășoare o analiză a urinei;
- Să conducă o evaluare psihologică/psihiatrică;
- Să examineze condiția fizică generală; și
- Dacă este indicat clinic, să se purceadă la radiografii, sau/și studii de laborator.

Personalul medical trebuie să măsoare greutatea și condițiile vitale ale sănătății cel puțin o dată pe zi în timpul grevei foamei. Dacă măsurarea lichidelor și hranei consumate, personalul medical trebuie să plaseze deținutul într-o cameră de spital supravegheată, până la autorizarea viitorilor pași. Trei mese pe zi trebuiesc aduse în camera deținuților, cu excepția când ofițerul medical dispune altfel. Mai mult decât atât, va fi disponibilă o sursă adecvată de apă de băut. Toate obiectele alimentare care nu au fost autorizate de medic ar trebui sustrate.

Medicul CPM trebuie să noteze toată informația despre consumul de apă, tratamente și rezultatele examinării în fișa medicală a deținutului ce face greva foamei.

³⁷⁰ Art. 248, Codul de Executare.

În toate circumstanțele, trebuie să fie depuse eforturi pentru a obține permisiune de a fi tratat de la persoana în greva foamei, în special când greva foamei îi pune în pericol viața sau sănătatea. Înainte să fie administrat ca tratamentul medical împotriva voinței deținutului, personalul trebuie să depună un efort rezonabil pentru a convinge deținutul să accepte tratamentul de bună voie.

Tratamentul medical forțat trebuie administrat conform legilor în vigoare și doar după ce personalul medical determină că viața sau sănătatea pe termen lung a deținutului este afectată. Personalul trebuie să-i explice deținutului riscurile medicale asociate cu refuzul de a primi tratament. Dacă deținutul refuză evaluarea medicală sau/și tratamentul inițial, personalul medical trebuie să încerce să obțină semnătura deținutului în legătură cu refuzul său. Dacă deținutul nu cooperează și nu depune semnătura, personalul medical trebuie să noteze acest lucru.

Dacă este indicat din punct de vedere medical, deținutul poate fi transferat la un spital obișnuit sau la o instituție care este dotată în acest sens.

După greva foamei, personalul medical trebuie să acorde asistență medicală sau psihiatrică atât timp cât va fi necesar. Doar personalul medical are dreptul să prescrie tratamentul unui deținut după încetarea grevei foamei. Decizia trebuie documentată în fișa medicală a deținutului cu orice dovezi de susținere.

Riscul sinuciderii

Deținuții ce prezintă un risc serios de sinucidere în centrele **Belgiene** pot fi izolați de grupul lor. Ei sunt controlați în mod regulat de personalul centrului și asistați foarte des de serviciile medical și social.³⁷¹

Directorul centrului poate plasa ocupanți demni de încredere în preajma deținutului care prezintă o tendință particulară la sinucidere.³⁷²

În cazul unei tentative de sinucidere, se face apel la serviciul medical și, la necesitate, la cel de asistență. Imediat se anunță directul centrului. El întocmește un raport și informează Directorul general cât mai repede posibil.³⁷³

Serviciile medicale ale CPM pot contribui la prevenirea violenței împotriva și între deținuți. Orice semne de violență observate în timpul controlului medical, împreună cu declarații relevante din partea deținutului și concluzia medicului, trebuie înregistrate. Această informație trebuie să fie disponibilă pentru deținut, și dacă este considerat necesar de către medic pentru scopuri de securitate, să fie disponibilă și pentru administrația centrului de detenție. Cu toate acestea, trebuie depuse eforturi ca informația să rămână confidențială.

Aceeași cale trebuie urmată când un deținut este examinat medical în urma unui episod de violență în CPM.

Personalul medical trebuie să efectueze statistici periodice ce țin de vătămrile observate și tratate, pentru

a atenționa managementul CPM, ONG-urile ce îi monitorizează și autoritățile respective guvernamentale.

Medicii trebuie să fie atenți la semnele de risc de sinucidere la deținuții care ajung la centru. Cazurile trebuie monitorizate îndeaproape și acțiunile determinate depind de urgența cazului.

Tot personalul ce lucrează cu deținuții din CPM trebuie antrenați periodic în următoarele domenii de management al sinuciderilor: recunoașterea intențiilor de sinucidere și comportament suspect; tehnici de prevenire a suicidului; cum să răspundă unei încercări de suicid și procedurile de acționare. Toate treningurile trebuie să includă identificarea factorilor de risc de suicid și profilul psihologic al deținutului cu idei de sinucidere.

Coordonarea în incinta CPM și posibil cu cel mai apropiat spital, trebuie să fie începută în cazul persoanelor din grupul de risc. Un potențial deținut cu idei de sinucidere care nu prezintă pericol pentru viață sau proprietate (lucru determinat de asistenții medicali CPM) va locui împreună cu ceilalți deținuți, doar sub supraveghere strictă din partea instituției și personalului. Mai mult de cât atât, trebuie de luat în considerație faptul de a preveni accesul la instrumente care pot fi folosite în cazul unui act de sinucidere (curele, cravate, sticlă stricată, etc.).

Dacă pericolul pentru viața sau proprietate pare iminent, personalul medical trebuie să recomande centrului de detenție să separe deținutul de la ceilalți. Pentru un deținut izolat din cauza acestui motiv este necesar o supraveghere atentă în condițiile în care sunt minimizate oportunitățile de auto-vătămare. Deținutul poate fi plasat într-un izolator special stabilit pentru evaluare și tratament. Izolatorul nu va fi prevăzut cu obiecte și elemente structurale ce ar facilita tentativa de suicid. Monitorizarea deținuților cu idei de sinucidere de către medici și personalul CPM se va desfășura la intervale nu mai mari de 15 minute sau supraveghere constantă, la recomandarea medicului. Când există riscul iminent de vătămare sau moarte, personalul medical poate să recomande spitalizarea pentru evaluarea cazului și tratament. Dacă deținutul refuză, poate fi necesară înaintarea unei petiții prin instanțele juridice respective ca să se intervină contra voinței deținutului pentru a fi spitalizat și tratat.³⁷⁴

b) Izbucnirea bolilor

b.1. Legislația națională

Izbucnirea bolilor este o problemă stringentă pentru locurile cu spațiu închis. În cea mai mare măsură locurile de detenție din Republica Moldova se ciocnesc de problema tuberculozei.

³⁷¹ Art. 115, Regulile belgiene.

³⁷² Ibidem, art. 116.

³⁷³ Art. 117, Regulile belgiene.

^{civ} Organele vamale și de migrație SUA, Manualul privind operațiunile de detenție. 2000. Accesat aprilie 2006. Disponibil: <http://www.ice.gov/partners/dro/opsmanual/index.htm>

În cea mai mare parte persoanele se îmbolnăvesc în locurile de detenție din cadrul comisariatelor de poliție. În cadrul inspecțiilor sale Comitetul pentru Prevenirea Torturii a recomandat de mai multe ori autorităților din Moldova de a elabora neîntârziat o politică de însoțire a tratamentului axat în special pe informație referitor la evoluția naturală a maladiilor.³⁷⁵ Potrivit Regulamentului privind supravegherea sanitaro-epidemiologică în instituțiile penitenciare³⁷⁶ supravegherea sanitaro-epidemiologică este efectuată de către Secția organizatorică și medicină preventivă care are ca sarcină elaborarea proiectelor de acte normative, pronosticurile, monitoring, morbidității infecțioase, intoxicațiilor, depistarea, estimarea, evidențierea factorilor nocivi ai mediului înconjurător, efectuarea activității consultative și de diagnosticare igienico-epidemiologice, efectuarea măsurilor profilactice etc.

În instituțiile penitenciare este necesar de efectuat supravegherea sanitaro-epidemiologică care include supravegherea, studierea, aprecierea și prognozarea stării sănătății persoanelor ce se află în subdiviziunile DIP în legătură cu starea mediului înconjurător. De asemenea, în calitate de acțiuni sunt recunoscute: supravegherea asupra stării sanitaro-epidemiologice, asupra respectării regulilor sanitare, a rețelelor de asigurare cu apă și canalizare a instituțiilor penitenciar, a alimentației, cât și supravegherea asupra efectuării complexului de măsuri antiepidemice în caz de apariție a bolilor contagioase.

Trebuie să existe un plan de acțiuni în cazul izbucnirii bolilor în incinta CPM. Protocoalele pentru investigare și control a posibilelor izbucniri ar trebui făcute disponibile și distribuite întregului personal. Personalul medical trebuie să fie instruiți în partea ce ține de principiile de investigare a izbucnirii și planul de control, incluzând îndrumările necesare pentru tratament. Investigarea izbucnirii și planul de control, vor cuprinde următoarele:

Elementul-cheie a unui sistem de avertizare oportun care să determine izbucnirea bolii trebuie să includă:

- Definirea cazurilor și nivelului de sensibilitate pentru raportarea cazurilor la direcțiile de sănătate;
- Personalul CPM și medical trebuie instruit pentru a depista și raporta potențialele izbucniri în rândul comunității;
- Raportarea izbucnirilor suspecte celei mai apropiate instituții de sănătate timp de 24 de ore de la depistare;
- Stabilirea sistemelor de comunicare pentru a asigura notificare rapidă a autorităților competente, adică radio, telefon.

Măsurile de control trebuie create special pentru a preveni transmiterea oricărui virus ce cauzează izbucnirea

bolilor în centrul de detenție. Deseori, informația existentă despre viruși poate conduce la desemnarea unor măsuri de control adecvate în situații specifice. În general, activitățile de răspuns trebuie să includă:

- *Controlul sursei*. Intervențiile pot să includă îmbunătățirea calității și cantității apei, diagnoza promptă, tratamentul și izolarea;
- *Protejarea grupelor sensibile*. Intervențiile pot să includă vaccinări sau îmbunătățirea alimentării;
- *Înteruperea transmiterii*. Intervențiile pot să includă promovarea igienei și controlul virușilor.

Rezervele de medicamente de bază, provizii medicale, vaccine și protecția materială de bază ar trebui să fie disponibile și procurate urgent. Stocurile pot include săruri de rehidratare orală, soluții intravenoase, antibiotice, vaccine și materiale medicale consumabile. Utilizarea seringilor de unică folosință și acelor sigure ar trebui să fie disponibile pentru prevenirea răspândirii hepatitei virale și HIV. Un set pre-ambalat pentru holeră poate fi indicat în unele circumstanțe. Nu este foarte practic de a păstra stocuri, ca vaccine împotriva virusurilor. Pentru aceste articole, trebuie gândit din timp asupra mecanismului de procurare urgentă, transportate și păstrare astfel ca acestea să fie disponibile în mod urgent.

Locul pentru izolare și tratament a pacienților infectați trebuie identificat din timp. Trebuie identificat un laborator, local, regional, național sau în altă țară care poate furniza confirmări ale diagnosticării. Materialele pentru control și metodele de transport pentru agenții infecțiilor care pot cauza o izbucnire neașteptată, ar trebui să fie disponibile pe loc, pentru a permite transferul probelor la laboratorul respectiv. În plus ar trebui păstrate pe loc câteva teste rapide.³⁷⁷

c) Riscul evadării

c.1. Legislația națională

Nu există prevederi expres în legislația națională care ar reglementa măsurile aplicabile în cazul riscului evadării. La modul general evadarea dintr-un loc de detenție este considerată ca infracțiune. Potrivit art. 317 al Codului Penal, evadarea din locurile de detenție săvârșită de persoana care execută pedeapsa cu închisoarea sau cu arest, precum și persoana care se află sub arest preventiv se pedepsește cu închisoare de la 2 la 5 ani.

În cazul când fapta a fost săvârșită în anumite circumstanțe agravante prevăzute de alin. (2), persoana poate fi pedepsită la închisoare pe termen de la 5 la 10 ani.

Este susceptibilă de răspundere penală și persoana care a înlesnit prin orice mijloace evadarea, agravantă

³⁷⁵ A se vedea spre exemplu: "Combaterea torturii în Republica Moldova", Chișinău, 2006, p.43.

³⁷⁶ Aprobate prin Ordinul Directorului DIP nr. 107 din 23.06.2006.

³⁷⁷ Proiectul Sfera, *Manualul Sfera - 2004 Ediție Revizuită*. 2004. Accesat Aprilie 2006. Disponibil la: <http://www.sphereproject.org/content/view/27/84/lang,English/>

fiind în acest caz înlesnirea evadării de către o persoană cu funcții de răspundere.³⁷⁸

c.2. Bune practici

Potrivit normelor Belgiene din momentul constatării unei evadări sau a unei tentative de a evada, directorul centrului sau locțiitorul său trebuie să fie preveniți imediat. El trebuie să informeze de urgență Directorul General.³⁷⁹

Serviciile de poliție sunt imediat informate de evadare, având nevoie de următoarele date: numărul persoanelor ce au evadat, numele, prenumele, data nașterii, numărul dosarului, naționalitatea și fotografia.³⁸⁰

d. Incendii

d.1. Bune practici

Membrul personalului care observă un incendiu, primește un mesaj anunțând existența unei bombe sau detectează un pachet suspect, trebuie să prevină pompierii cât mai repede posibil. După care demarează procedura de luptă împotriva incendiului și de evacuare.

Directorul centrului trebuie să fie informat imediat. El pleacă la fața locului, întocmește un raport și informează despre acest caz Directorul general cât mai urgent.

Cel puțin odată în an se organizează exerciții de alarmă și evacuare.³⁸¹

Dacă incendiul a distrus centrul și acesta nu mai poate fi utilizat, ocupanții vor fi transferați într-o altă instituție.³⁸²

În **România** momentul constatării producerii unui incendiu, agentul care îl constată are obligația de a anunța de urgență ofițerul de serviciu despre eveniment, specificând următoarele elemente: locul producerii incendiului, natura incendiului și obiectele/materialele cuprinse în foc, persoanele afectate de incendiu, dacă sunt persoane blocate în anumite încăperi din care nu pot ieși, dacă sunt prin apropiere obiecte/materiale care prezintă pericol de explozie.³⁸³

În cazul în care este necesară evacuarea totală, decizia poate fi luată numai de șeful centrului sau înlocuitorul acestuia, din proprie inițiativă sau la recomandarea șefului echipei de intervenție a pompierilor.³⁸⁴

e) Alte circumstanțe. Nașterea

În **Belgia** Directorul centrului sau locțiitorul său îi transmite Directorului general un raport în care inserează un certificat eliberat de medicul centrului ce informează că vreo femeie este susceptibilă să nască pe parcursul perioadei de aflare la centru.³⁸⁵

Directorul centrului sau locțiitorul său anunță nașterea copilului funcționarului stării civile de la locul de naștere în trei zile.³⁸⁶

f) Decesul

În **Belgia** dacă un deținut decedează la centru, după ce medicul a constatat decesul deținutului și a determinat cauza, directorul centrului anunță imediat Directorul general, serviciile de poliție și, conform articolelor 80 și 84 ale Codului civil, funcționarului stării civile de la locul de deces.³⁸⁷

Corpul neânsuflețit al deținutului se plasează într-o morgă.³⁸⁸

Directorul centrului procedează la inventarierea bunurilor și actelor deținutului decedat.³⁸⁹

În cazul în care rudele defunctului doresc să ia corpul, aceștia suportă cheltuielile de înmormântare. Dacă ei nu doresc să ia corpul, cheltuielile de înmormântare le acoperă Biroul pentru problemele Migranților. Înhumarea are loc în cimitirul comunei pe teritoriul căreia este situat centrul, conform dispozițiilor articolului 77 din Codul civil. În acest caz Biroul pentru problemele Migranților își poate despăgubi cheltuielile, utilizând patrimoniul lăsat de decedat.³⁹⁰

Soldul eventual al patrimoniului și obiectele ce aparținuseră defunctului pot fi restituite moștenitorilor. Dacă moștenitorii nu se prezintă timp de șase luni, soldul îi revine contabilității Biroului pentru problemele migranților, iar obiectele sunt transmise Administrației Domeniilor.³⁹¹

În **România** singura persoană care poate constata decesul este medicul.³⁹²

³⁷⁸ Art. 318, Cod Penal.

³⁷⁹ Art. 112, Regulile belgiene.

³⁸⁰ Ibidem, art. 113.

³⁸¹ Art. 118, Regulile belgiene.

³⁸² Ibidem, art. 119.

³⁸³ Adrian Rașcu, "Manual de proceduri privind activitatea din centrele de cazare", p.22.

³⁸⁴ Adrian Rașcu, "Manual de proceduri privind activitatea din centrele de cazare", p.24.

³⁸⁵ Art. 122, Regulile belgiene.

³⁸⁶ Ibidem, art. 123.

³⁸⁷ Ibidem, art. 124.

³⁸⁸ Ibidem, art. 125.

³⁸⁹ Ibidem, art. 126.

³⁹⁰ Art. 127, Regulile belgiene.

³⁹¹ Ibidem, art. 128.

³⁹² Adrian Rașcu, "Manual de proceduri privind activitatea din centrele de cazare", p. 32.

Capitolul XI

ASPECTE GENERALE PRIVIND ALTERNATIVELE LA DETENȚIE

Este imposibil de a analiza problema alternativelor la încarcerare limitându-ne doar la problema migranților ori numai la dreptul contravențional. Pornind de la faptul că alternativele la detenție sunt analizate în primul rând în dreptul penal, se va face o analiză complexă a acestora în aspect penal și contravențional.

Până în prezent rațiunea umană caută o soluție a problemei combaterii criminalității, având sarcina de a răspunde la două chestiuni:

1. Care metode să fie utilizate în lupta cu criminalitatea;
2. Care tratament să fie aplicat infractorilor.

Faptul că persoanele au fost private de libertate nu soluționează problema scăderii ratei criminalității, reeducării persoanei și reintegrării acesteia în societate. Creșterea represiunii penale nici pe de parte nu dă acele rezultate care au fost preconizate sau care sunt necesare societății. Suprapopularea închisorilor creează nu numai probleme de ordin social, adică imposibilitatea reeducării, dar și unele probleme esențiale de natură economică, deoarece numărul mare de deținuți impune necesitatea construirii de noi închisori, nou personal etc., fapt ce condiționează cheltuieli enorme. Sistemul penitenciar se confruntă cu o sumedenie de probleme de ordin material - nu sunt suficiente resurse pentru a acorda condiții normale de viață deținuților, asistența medicală a acestora, asigurarea cu o oarecare activitate. Personalul este remunerat slab și nu are o pregătire adecvată, există cazuri când minorii sunt deținuți împreună cu maturii. Detenția are un șir de efecte negative, cum ar fi influența malefică a acestui mediu asupra personalității individului, întreruperea relațiilor cu apropiații sau relațiilor volitive în societate. După eliberare, persoanele se consideră inferioare celor care nu au fost pedepsite cu detenție, deoarece în societate există o opinie majoritară precum că detenția sau închisoarea

este mai degrabă o universitate a infraționalității decât o școală a reeducării.

La începutul sec. XX în majoritatea țărilor civilizate s-a pus problema cu privire la aportul închisorilor în lupta cu criminalitatea. Evaluându-se și cercetându-se influența închisorii asupra personalității și societății, s-a ajuns la concluzia că în multe cazuri, închisoarea stimulează apariția criminalității organizate, în a doua jumătate a secolului politica penală a luat poziția de susținere a pedepselor alternative privațiunii de libertate, în afară de ideile umanitare care au fost înaintate pe parcursul multor ani, au apărut și idei pragmatice referitoare la cheltuielile pe care le suportă statul deținând sistemul penitenciar. Au fost elaborate acte internaționale ale O. N. U și ale Consiliului Europei care se referă la alternativele detenției, cum ar fi spre exemplu: Pactul internațional cu Privire la Drepturile Civile și Politice,⁷ Regulile Standarde de Tratament al Deținuților aprobate de primul congres al O. N. U cu privire la preîntâmpinarea criminalității și tratament al deținuților, Rezoluția a VIII-a a congresului VI a O. N. U cu privire la preîntâmpinarea criminalității și tratament al infractorilor, care se referă la diferite alternative,⁸ de asemenea trebuie menționat și congresul al VII-lea al O. N. U privind prevenirea infraționalității și tratamentul infractorilor, care a aprobat rezoluția nr. 16 privind reducerea numărului de deținuți,⁹ alternativa pedepsei cu închisoarea și integrarea socială a infractorilor și rezoluția 45/ 110 a O. N. U care a adoptat Regulile Minimale Standardizate asupra unor măsuri care nu sunt legate de deținerea (regulile de la Tokyo), aprobate la 14 decembrie 1990. Potrivit art. 8 al Regulilor de la Tokyo, instanțelor li se recomandă să aplice următoarele pedepse alternative: muștrare publică, pedeapsă condiționată sau suspendare condiționată a pedepsei cu închisoarea, sancțiuni morale, împăcarea între infractor și victimă, arestul la domiciliu, tratament obligatoriu ambulatoriu sau instituționalizat al

infracților dependenți de substanțe psihotrope, liberarea condiționată din locurile de detenție și supravegherea judecătorească, munca în folosul comunității și alte măsuri care nu sunt legate de detenție.¹⁰

În 1986 la întrunirea Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei s-a aprobat rezoluția privind câteva măsuri alternative la pedeapsa cu închisoarea. Această rezoluție recomandă guvernelor statelor membre să aplice alternativele la pedepsele privative de libertate, în perspectiva unei eventuale incorporări a acestora în Codul Penal. ¹ în țările din Occident au fost întreprinse diferite încercări de a introduce alternativele în legislațiile naționale și a convinge instanțele să le aplice, în prezent, alternativele se aplică atât în faza de până la pronunțare, cât și după pronunțarea sentinței. De exemplu în Anglia sau Irlanda la pronunțarea sentinței pot fi aplicate un șir de alternative cum ar fi: amenzi, compensările în favoarea părții vătămate, transmiterea pentru probațiune și altele, în Franța prin legea din 10 iunie 1983, a fost introdusă o pedeapsă alternativă destul de efectivă și anume munca în folosul comunității. Introducerea acestei alternative a adus anumite rezultate - au fost pronunțate 3600 de ordine, iar în 1994 - 21.127 mii de ordine privind aplicarea muncii în folosul comunității ce constituie 5% din toate sentințele pronunțate.

Aplicarea pedepselor alternative în Republica Moldova se confruntă cu probleme ce țin de alternative sau de conservatismul de care dau dovadă judecătorii, obișnuiți să pronunțe sentințe tradiționale de privațiune de libertate. Detenția este o pedeapsă excepțională; numai în cazurile când este imposibil de a lăsa persoana în libertate poate fi aplicată privațiunea de libertate și în acest sens este necesar de a schimba viziunea dată de judecătorilor.

Alternativele își pot atinge scopul numai în cazul când acestea sunt aplicate potrivit destinației lor. Atunci când măsurile alternative se aplică persoanelor care în nici un caz nu pot fi pedepsite cu detenție, acestea nu vor hotărî sarcinile propuse inițial.

Alternativele și-au atins scopurile stabilite nu în toate cazurile. Sunt anumite cauze și motive care împiedică realizarea obiectivelor propuse. Este necesar ca legislatorul să expună clar țelurile acestor măsuri. Succesul pedepselor alternative depinde de faptul cât de definită va fi legislația și de intențiile puterii judecătorești în aplicarea acesteia. O importanță substanțială pentru perspectiva instituirii pedepsei alternative în Republica Moldova o are și politica, deoarece interesul societății în ceea ce privește pedepsele are în multe cazuri un relief politic, în ceea ce privește alte țări, atitudinea față de serviciul alternativ este diferită, în unele state acestea primesc o susținere din partea societății, în altele sunt acceptate cu scepticism. O importanță notabilă o va avea și informarea populației atât despre scopul

alternativelor, cât și despre efectele acestei pedepse. Cercetările efectuate în multe țări au permis a constata: cu cât mai mult cunoaște populația despre alternative, cu atât este mai mare probabilitatea că aplicarea acestora va fi indispensabilă. Deci sunt necesare anumite programe de pregătire a societății. Un argument extrem de convingător în favoarea pedepselor alternative este și aspectul financiar - cheltuielile în închisori sunt considerabile, de aceea majoritatea măsurilor alternative sunt invocate pentru a economisi resurse bugetare.

Economisirea de resurse, desigur, nu poate avea loc atunci când este vorba de un singur sau câțiva condamnați eliberați, în acest caz se pot economisi bani pentru alimentarea acestor persoane sau îmbrăcăminte, în cazul când un număr considerabil de persoane sunt supuse pedepselor alternative, pot fi economii majore. Asemenea cazuri vor permite autorităților să stopeze anumite programe de construcție a închisorilor sau chiar de a închide unele penitenciare. Din alt punct de vedere, chiar dacă personalul va fi limitat, vor fi mai puțini deținuți, aceasta va contribui la perfectarea sistemului printr-un aspect mai uman, mai ușor de condus și mai igienic chiar.

În același timp este dificil de a evalua cheltuielile în ceea ce privește aplicarea măsurilor alternative. O mare importanță o are faptul că societatea trebuie să perceapă care este impactul acestora. Desigur, cel mai important lucru este ca alternativele să influențeze asupra nivelului criminalității. Prin eliberarea la detenție persoana va fi protejată de un eventual risc de a deveni infractor trecând prin școala închisorii.

În multe țări o mare atenție se acordă muncii în folosul comunității ca o măsură alternativă. Muncile în folosul comunității sunt îndeplinite în baza hotărârii judecătorești potrivit căreia acuzatului i se oferă posibilitatea de a compensa dauna provocată prin fapta sa. Această compensare nu are loc însă prin încarcerarea persoanei. La muncile în folosul comunității sunt îndreptate o categorie concretă de persoane care nu sunt periculoase pentru societate, dar care au comis anumite infracțiuni. Serviciul în folosul comunității trebuie să fie resimțit fizic și emoțional de către delincent, fiind o limitare a libertății, o impunere a unei autodisciplini și a respectului pentru ceilalți. Obiectivele urmărite prin prisma serviciului în folosul comunității este reintegrarea delincentului în societate prin impunerea disciplinei unei munci neplătite și prin asigurarea faptului că prin munca respectivă se acordă o despăgubire comunității, un risc scăzut de recidivă și șansă sporită de adaptare a delincentului la standardele sociale acceptate.

O posibilitate de a micșora numărul de sentințe privative de libertate este și instituția medierii.

În opinia generală programele de mediere sunt destinate nu pentru a înlocui privațiunea de libertate,

dar mai curând urmăresc alte scopuri. Acestea asigură reacția rapidă a societății asupra infracțiunii și pot contribui la participarea infractorului la repararea prejudiciului cauzat atât victimei, cât și întregii societăți.

Medierea are ca scop nu numai asigurarea intereselor victimei, dar și influența asupra pedepsei, fapt ce a fost confirmat în multe țări. Teoretic programele de mediere trebuie să se efectueze în afara procesului, fiind aplicată în esență pentru soluționarea conflictelor personale, adică în situația comiterii unor infracțiuni contra persoanelor, în asemenea situații conflictul apărut poate fi aplanat prin împăcare. Baza normativă de aplicare a medierii o găsim în Codul de procedură penală. Art. 276 CPP Stabilește cazurile când procesul penal poate fi pornit numai la plângerea prealabilă, în urma împăcării părților, procesul pornit poate fi clasat. Legea procesual penală însă, nu reglementează modalitatea de soluționare a conflictului, subiecții care participă, drepturile și obligațiile. Reglementarea medierii va permite soluționarea unor probleme de procedură penală ce țin de reglementarea unor drepturi ale părții vătămate și inculpatului și posibilitatea evitării procesului penal, de repararea cât mai urgentă a prejudiciului cauzat prin infracțiune, în același timp, medierea are o importanță socială, deoarece prin împăcarea părților se poate evita pedepsirea penală a persoanei, astfel dând posibilitatea acesteia de a se reabilita în fața societății pe altă cale decât cea a închisorii.

Desigur, medierea nu poate avea rol decisive în toate procesele. La 14 iunie 2007 Parlamentul a adoptat Legea cu privire la mediere care stabilește anumiți parametri de realizare a instituției în sistemul moldovenesc.

Poziția privitoare la importanța alternativelor diferă de la stat la stat.

În unele țări scopul prioritar al alternativelor este limitarea numărului de deținuți. În unele state se observă o divizare în ceea ce privește politica pedepselor penale. Paralel cu mărirea numărului pedepselor alternative pentru unele infracțiuni mai puțin periculoase se atestă și înăsprirea pedepselor pentru alte infracțiuni săvârșite cu violență. Apariția unor noi mișcări politice cu idei extremiste, actele de terorism etc. impun statele de a revizui politica penală și a înăspri pedepsele. Modificarea politicii penale în

multe cazuri este argumentată de politicieni ca o cerință a societății, însă lipsa cercetărilor în acest domeniu ne determină să considerăm că aceasta este doar o presupunere, în multe cazuri acest fapt este exagerat, în multe cazuri o mai mare influență asupra politicii o are conceperea opiniei publice de către judecători și politicieni decât însăși opinia publică.

În urma unor cercetări s-a constatat că societatea este predispusă mai puțin de a pedepsi aspru, decât consideră sau declară de obicei politicienii referindu-se la opinia majorității.

Aceeași situație poate exista și în rândurile judecătorilor care aplică pedepsele alternative cu mai puțină aspirație decât le aplică pe cele privative de libertate.

Este necesar de a determina concret scopurile alternativelor. Scopul primordial fiind, desigur, limitarea numărului deținuților și tratamentul efectiv și mai uman al infractorilor. De remarcat că actualul Cod cu privire la contravențiile administrative prevede un cerc limitat de alternative la detenție ca avertismentul, amenda, privarea de dreptul special. În proiectul noului Cod Contravențional suplimentar stabilește ca alternativă și munca în beneficiul comunității.

Considerăm important de remarcat că legislația procesual penale prevede unele alternative la detenție ce corespund unor standarde internaționale. În cea mai mare măsură în practica judiciară se aplică obligația de a nu părăsi localitatea sau țara care constă în îndatorirea impusă în scris de a nu părăsi localitatea sau țara pe o perioadă de 30 zile, înștiințându-se despre aceasta și organele de frontieră. Garanția personală e altă alternativă prevăzută de art. 179 al C.pr.pen. care constă în angajamentul în scris al unei persoane demne de încredere că va asigura comportamentul respectiv al bănuțului și exercitarea obligațiilor respective. După reguli similare se aplică și garanția unei organizații (art. 180 C.pr.pen.). O alternativă aplicată tot mai des în procedura moldovenească este arestul la domiciliu (art. 188 C.pr.pen.), care constă în izolarea persoanei în locuința sa cu stabilirea anumitor restricții. Liberarea provizorie pe cauțiune și sub control de către art. 191 și 192 al C.pr.pen. care pot fi aplicate la cererea persoanei pe întreg parcursul procesului.

Concluzii

1. Legislația internă a Republicii Moldova este ambiguă în acest domeniu. În reglementarea detenției migranților ilegali sunt necesare norme suplimentare în domeniu. Cu toate că în prezent este în vigoare un Regulament privind centrul de plasament temporar al străinilor, acest regulament pune accentul pe aspecte generale privind detenția, lăsând în umbră detalii care în consecință pot duce la afectarea drepturilor persoanelor migranților.
2. De remarcat, de asemenea, că Centrul de Plasament activează ca o subdiviziune specializată a Ministerului de Interne. În același moment, cea mai mare parte din locurile de detenție sunt în subdiviziunea Ministerului Justiției, iar în conformitate cu noul Cod de Executare, izoloarele de detenție provizorie din cadrul Ministerului de Interne trebuie să treacă în subordinea Ministerului Justiției.
3. Regulamentul sus-numit (art. 17) prevede că cetățenii străini vor fi plasați în centru și în baza deciziei conducătorului afacerilor interne, în același moment standardele internaționale, inclusiv jurisprudența CEDO stabilește că orice detenție o decide un magistrat.
4. În legislația internă a Republicii Moldova nu există reglementări destul de clare în ce privește detenția migranților ilegali.
5. Legislația contravențională în vigoare nu prevede mecanisme de asigurare a dreptului la un proces echitabil pentru persoanele contraveniente, inclusiv asigurarea dreptului la apărare.
6. Normele actuale prevăd alternative la detenție într-o măsură mai redusă decât ar fi posibil de aplicate.
7. Sunt insuficient prevăzute norme ce țin de statutul migranților ilegali, condițiile de plasare în custodie a acestora etc.

Recomandări

1. În circumstanțele menționate este necesar un regulament menit a reglementa exhaustiv multitudinea de raporturi care apar eventual în cazul detenției unui migrant ilegal.
2. Regulamentul poate fi aprobat printr-o Hotărâre de Guvern.
3. În primul rând, este necesar de prevăzut, în dispozițiile generale, statutul centrului, aplicabilitatea normelor asupra anumitor categorii de persoane, personalul.
4. Sunt necesare norme care reglementează drepturile persoanelor aflate în centru, pe lângă anumite drepturi ce țin de fiziologia organismului (asistență medicală, alimentare etc.) este necesar de prevăzut și în ce privește religie, filosofie, cultură și politică. Un accent aparte trebuie pus pe asigurarea dreptului la viața privată.
5. Este necesar un bloc de norme referitor la procedura primirii persoanelor în centru: procedura percheziției – cu toate normele derivate din acest act; ridicarea anumitor obiecte și documente; examenul medical, ridicarea amprentelor digitale, informarea persoanei privind drepturile sale.
6. Drepturile persoanei se referă atât la problema condițiilor de trai, cât și la dreptul la asistență gratuită, asistență socială și psihologică.
7. Un accent aparte trebuie pus pe dreptul persoane la apele telefonice (unul sau câteva) gratuite.
8. Problema vizitelor trebuie reglementată cu respectarea principiului proporționalității între securitatea în centru și dreptul persoanei la comunicare.
9. Se cere de prevăzut procedura de întrevăderi a persoanei deținute cu reprezentanții misiunilor diplomatice.
10. Un alt aspect ține de necesitatea reglementării posibilității de a face o plângere în cazul când persoana consideră că dreptul său a fost încălcat.
11. Persoanele deținute în centru au dreptul la asistență din partea ONG-urilor specializate în domeniu.
12. Persoanele deținute au dreptul la corespondență, adică la primirea și transmiterea scrisorilor, telegramelor, poștei electronice, cu unele derogări ce țin de securitatea publică.
13. Un aspect separat îl constituie dreptul persoanei la asistență gratuită din partea unui interpret.

14. Legislația națională nu conține prevederi exprese referitor la calitatea alimentelor, la alimentarea unor categorii de persoane în dependență de confesiune referitor la dietă.
15. Standardele internaționale asigură un spectru mai larg de asistență medicală în comparație cu normele naționale. În acest aspect se cere de remarcat necesitatea asigurării vaccinării deținuților, testării medicale privind diferite forme de hepatită. Tratamentul în scopul dezintoxicării persoanelor consumatoare a diferitor tipuri de substanțe care afectează modul de gândire. Este necesar de a asigura ca pentru fiecare deținut să se întocmească o istorie medicală. Este necesar de instruit personalul medical privind abilitățile de comunicare cu persoane străine. De întocmit fișe medicale, de prevăzut lista medicamentelor care obligator și gratis sunt puse la dispoziția deținuților.
16. În legislația internă absentează normele prin care să se reglementeze procedura de ridicare și remitere a actelor de identitate. În acest sens este necesar de a prevedea norme care ar reglementa modul de păstrare a actelor de identitate. Lista actelor trebuie semnată de către deținut, copia documentului vizat de către deținut va fi pusă la dispoziția acestuia. La elaborare sau transfer trebuie de încheiat un proces-verbal în care printre altele se va menționa și despre predarea către deținut a actelor de identitate.
17. Este necesar de prevăzut procedura și condițiile de petrecere a timpului liber.
18. Igiena personală, îmbrăcămintea, lenjeria etc. sunt în alt bloc de raporturi care necesită a fi reglementată.
19. Sunt necesare anumite reguli în ce privește regimul de trai și disciplinare, cât și sancțiunile care pot fi aplicate față de migranți.
20. Un aspect separat sunt măsurile care pot fi aplicate în vederea asigurării securității respectării ordinii și evitarea unor situații de criză.
21. În sfârșit, sunt necesare anumite prevederi privind situații specifice: evadarea, tendințe de sinucidere, incendiu, nașterea, decesul etc.

Literatura

Acte normative

1. Convenția ONU cu privire la statutul de refugiați din 1951, ratificată de către Republica Moldova.
2. Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 1950, ratificată de către Republica Moldova.
3. Codul Penal al Republicii Moldova. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 128-129 din 13 septembrie 2002;
4. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Monitorul Oficial nr. 104-110 din 7 iunie 2003.
5. Codul cu privire la Contravențiile Administrative, Veștile, din 29.03.1985.
6. Codul de Executare al Republicii Moldova din 24.12.2004.
7. Legea cetățeniei a Republicii Moldova nr. 1024-XIV din 02.06.2000, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 98-101/709 din 10.08.2000.
8. Legea Republicii Moldova cu privire la statutul juridic al străinilor străini și a apatrizilor în Republica Moldova, nr. 275-XIII din 10.11.94, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 20/234 din 29.12.1994.
9. Legea cu privire la migrațiune nr. 1518-XV din 06.12.2002, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 1-2/2 din 19.01.2003.
10. Legea Republicii Moldova cu privire la statutul refugiaților nr. 1286-XV din 25.07.2000, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 126-127/2003 din 12.09.2002.
11. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova „Cu privire la aprobarea Regulilor de eliberare, suspendare și anulare a adeverințelor de imigrant și autorizațiile de încadrare în muncă în Republica Moldova nr. 282 din 31.05.91.
12. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind eliberarea de invitații cetățenilor străini și apatrizilor nr. 33 din 22.01.2004, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 19-21/160 din 30.01.2004.
13. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la crearea Centrului de Plasament Temporar al Străinilor nr. 71 din 30.01.2004, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 26-29/212 din 13.02.2004.
14. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la asigurarea cu produse alimentare a condamnaților la privațiune de libertate și a persoanelor aflate în izolatoarele de anchetă penală și în instituțiile de reabilitare socială nr. 246 din 13.05.93.

15. Hotărârea din 2007.
16. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 583 din 26.05.2003, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 91-94/176 din 16.06.2006, aprobat prin statutul executării pedepsei de către condamnați.
17. Regulamentul cu privire la modul de asigurare a asistenței medicale persoanelor deținute în penitenciare aprobat prin Ordinul Ministrului Justiției nr. 478 din 15.12.2006, Monitorul Oficial nr. 199-202/695 din 29.12.2006.
18. Organele vamale și de migrație SUA, Manualul privind procedurile de detenție, 2000. accesat aprilie 2006. Disponibil la www.ice.gov
19. Comitetul European pentru combaterea torturii și tratamentului sau pedepsei inumane sau josnice, Consiliul Europei, Standardele CPT – „Important” secțiunii ale Rapoartelor generale CPT. 2002, CPT: Strasbourg.
20. Reglementări ale Centrului de detenție, Instrumente statutare 2001nr. 238. Migrație. 2005, Marea Britanie. Serviciile publice interne federale, Centrele de detenție din Belgia. Direcția generală a forțelor armate. 2005, Belgia.
21. Organizația internațională pentru Migrație – Albania. Raportul vizitei de studiere a facilităților de recepție a migranților ilegali în Bruxelles 5-6 iunie, Belgia. Combaterea migrației ilegale în Albania și acordarea asistenței regiunii țintă în scopul constituirii capacității în cadrul asistenței de readmitere în Albania. 2005, OIM: Albania.
22. Organizația internațională pentru Migrație – Albania. Raportul vizitei de studiere a facilităților de recepție a migranților ilegali în Ungaria 8-10 mai, Ungaria. Combaterea migrației ilegale în Albania și acordarea asistenței regiunii țintă în scopul constituirii capacității în cadrul asistenței de readmitere în Albania. 2005, OIM: Albania. Serviciul pentru refugiul ieșit, Grijă pentru Deținuți, 2004, JRS: Bruxelles. Disponibil la www.detention-in-europe.org
23. OIM Albania, Proiect al documentului de lucru asupra componentului uman. Evaluarea privind crearea unui Centru de primire temporară de tip închis pentru persoanele din țările lumii a treia în Albania. OIM: Albania.
24. Înaltul comisar ONU pentru refugiați, Capitolul 2.10 – Un start sănătos: Acces la serviciile medicale. Manualul pentru schimbarea locului de trai a refugiatului privind prevederile de primire și integrare, 2002. accesat: ianuarie 2006. Disponibil: www.unher.org
25. Proiectul Sferei, Manualul Sferă – 2004, Ediție revizuită, 2004. Accesată aprilie 2006. disponibilă la: www.sphereproject.org
26. Serviciul pentru refugiați ieșit, Grijă față de deținuți, 2004, JRS: Bruxelles. Disponibil la: www.detention-in-europe.org
27. Comisia Europeană, Directiva 2003/9/EC din 27 ianuarie 2003 prevede standardele minime pentru primirea persoanelor care solicită azil. 2003, Consiliul Europei: Strasbourg.

Anexa 1

Glosar:

- **Adeverință de imigrant** – act oficial, eliberat în condițiile legii, care confirmă statutul de imigrant al cetățeanului străin sau al apatridului pe teritoriul Republicii Moldova.
- **Apatrid** – persoană care nu este cetățean al Republicii Moldova și nici cetățean al unui alt stat.
- **Azil** – instituție juridică prin intermediul căreia statul oferă străinului protecție, acordându-i statut de refugiat, azil politic sau protecție temporară.
- **Azil politic** – protecție excepțională acordată străinului de către Președintele Republicii Moldova.
- **Domiciliu legal și obișnuit** – loc de trai permanent, legalizat în Republica Moldova.
- **Emigrant** – cetățean al Republicii Moldova care pleacă peste hotare pentru a se stabili cu traiul permanent sau temporar pe teritoriul altui stat.
- **Imigrant** – cetățean străin sau apatrid care a obținut dreptul de a se stabili cu traiul permanent sau temporar în Republica Moldova și care pretinde acest statut o dată cu părăsirea teritoriului țării sau cu dobândirea cetățeniei Republicii Moldova în conformitate cu legislația în vigoare.
- **Lucrător imigrant** – cetățean străin sau apatrid care, în conformitate cu legislația națională, are dreptul de a desfășura activitate de muncă pe teritoriul Republicii Moldova.
- **Migrațiune frontalieră** – deplasare a persoanei în/din teritoriul Republicii Moldova din/în teritoriul altui stat în zonele de frontieră în scopul desfășurării activității de muncă în bază de contract, cu condiția locuirii permanente pe teritoriul țării al cărei cetățean este și reântoarcerii zilnice sau cel puțin o dată pe săptămână la domiciliul său stabil.
- **Migrațiune ilegală** – intrarea în Republica Moldova, șederea și ieșirea din teritoriul ei, cu încălcarea legislației în vigoare a republicii Moldova.
- **Naturalizare** – acordare a cetățeniei la cererea persoanei care domiciliază legal și obișnuit pe teritoriul Republicii Moldova.
- **Permis de ședere** – act oficial, eliberat în condițiile legii, care confirmă șederea legală a cetățeanului străin sau a apatridului pe teritoriul Republicii Moldova.
- **Refugiat** – străin cărui, în conformitate cu legislația internă i-a fost recunoscut statutul de refugiat.
- **Solicitant de azil** – străin care solicită statutul de refugiat.
- **Străin** – cetățean străin sau persoană fără cetățenie.
- **Țară de origine** – țara al cărei cetățean este străinul, în cazul apatridului – țară în care acesta își are domiciliul legal și obișnuit.

Anexa 2

Abreviaturi:

- CCA** – Codul cu privire la Contravențiile Administrative al Republicii Moldova.
- CP** – Codul Penal al Republicii Moldova.
- C.pr.pen.** – Codul de procedură penală al Republicii Moldova.
- Cod de Executare** – Codul de Executare al Republicii Moldova.